ГЕРМАНСКИТЕ ГЕНЕРАЛИ И Hitler

Лев Безименски

издателство на БЗНС

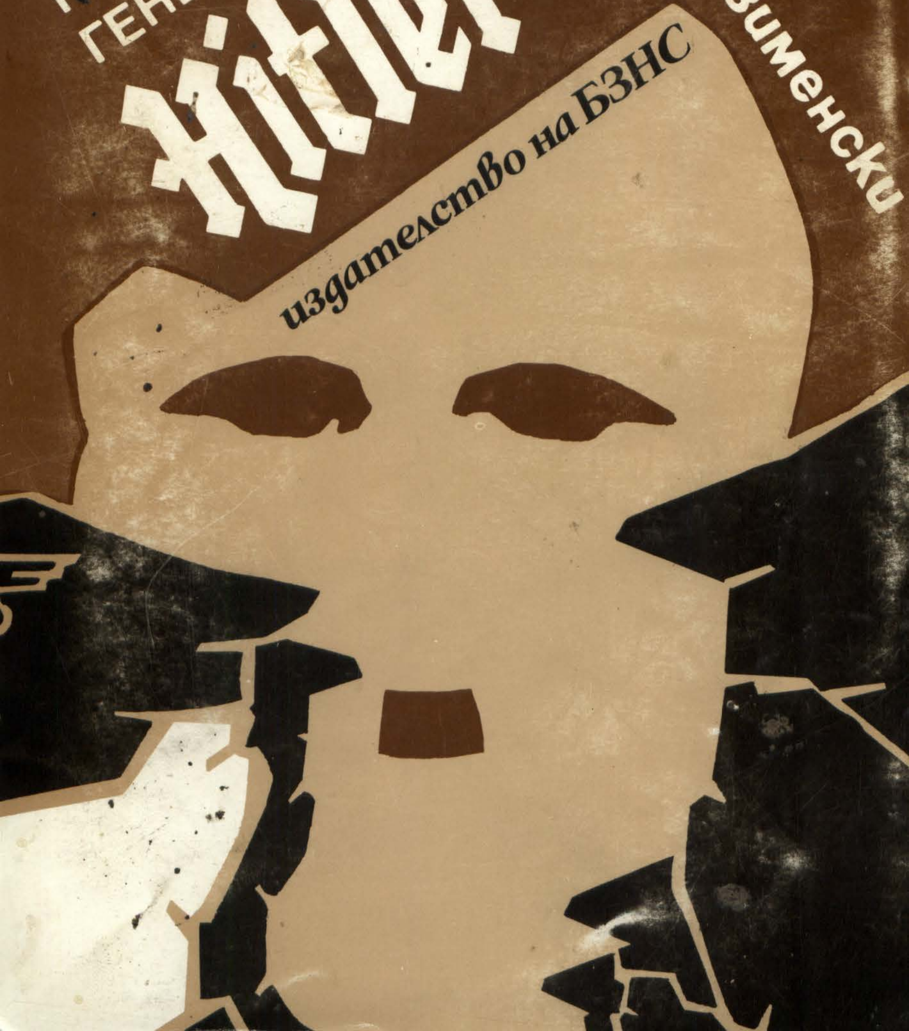

Л. А. БЕЗИМЕНСКИ

ГЕРМАНСКИТЕ ГЕНЕРАЛИ И ХИТЛЕР

Лев Безименски си е поставил за цел да проследи развитието на взаимоотношенията между Хитлер като върховен главнокомандуващ германския вермахт и неговите генерали в периода от първата му реч пред тях през февруари 1933 г. до големия „кадрил“ на военачалници през последните месеци на Втората световна война. Изложението е подкрепено с множество цитати от исторически и мемоарни книги, издадени през следвоенните години.

Л. А. Безименский
ГЕРМАНСКИЕ ГЕНЕРАЛЫ —
С ГИТЛЕРОМ И БЕЗ НЕГО
Второе, переработанное
и дополненое издание
Издательство социально-
экономической литературы „Мысль“
Москва, 1964

© Михаил Пенов, преводач 1986
c/o Jusautor, Sofia

Л. А. БЕЗИМЕНСКИ

ГЕРМАНСКИТЕ ГЕНЕРАЛИ И ХИТЛЕР

Преведе от руски МИХАИЛ ПЕНОВ

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЗНС
СОФИЯ 1986

ВНУШИТЕЛЕН УРОК ПО НАЙ-НОВА ИСТОРИЯ

Генерал-полковник ВЛАДИМИР СТОЙЧЕВ
командувал Първа българска армия в състава
на III украински фронт 1944—1945 г. Два пъти Герой на НРБ,
Герой на социалистическия труд

Въпросът за ролята и значението на германските генерали, разгледан в книгата на Л. А. Безименски „Германските генерали и Хитлер“, е колкото стар, толкова и актуален и днес.

Много е писано за зловещата роля на германския генерален щаб, който надживява управления и режими и винаги и неотклонно следва линията на милитаризъм и реваншизъм, стреми се към завладяване на чужди народи и територии, към заграбване на чужди богатства. Но сред огромната литература на тази тема изследването на Безименски със своята документална аргументираност си е извоювало неоспоримо място, откроява се със свой смисъл и звучене.

След поражението на Германия в Първата световна война кайзерът си отиде, но генералите останаха. Запазиха се духът и стремежите на генералния щаб като военен израз на духа и стремежите на монополите. Като червена нишка в книгата е прокарана мисълта за идейната и икономическа обвързаност на генералитета с германските монополи, мисълта, че плановете и действията на генералния щаб се определят преди всичко от стремежите и целите на финансово-промишлената капиталистическа върхушка.

В лицето на Хитлер и неговата човеконенавистна теория германските монополи и генералите намериха най-благоприятна почва да разгърнат своите възможности и да се опитат отново да постигнат лелеяните си мечти за световно господство. Между стремежите и целите на Хитлер и идеите и плановете на генералите никога не е имало принципна разлика. И да е имало първоначално търкания между „парвенюто“ по военните въпроси Хитлер и рутинираните военни капацитети и „гениални“ пълководци и стратези от генералния щаб, впоследствие отношенията се изгладиха и в името на общата цел — заграбването на територии и държави, унищожаването на народностни групи и цели народи — създадената огромна военна машина започна своята настъпателна дейност, като използваше най-мизерни поводи, измислени причини и провокации, документално установени след безусловната капитулация на хитлеристка Германия в резултат на поражението ѝ във Втората световна война. Установена бе и зловещата роля на германския генералитет за унищожаването на повече от 50 милиона човешки същества, за неизчислимите загуби, нанесени на материалната човешка култура, и за неизброимите и неописуеми страдания на стотици милиони невинни хора. Безспорно доказателство на всичко това бе Нюрнбергският процес, на който бяха съдени и осъдени военнопрестъпниците. Така че за кавалерско водене на война от страна на германците изобщо не може да се говори, въпреки съвременните апологети на уж съществуващия и днес германски боен дух — доблестен и кавалерски — какво безочие!

Пак на Нюрнбергския процес бяха по най-категоричен начин опровергани опитите след поражението цялата отговорност да се прехвърли върху Хитлер, установено бе най-активното участие на върховните военни ръководители дори и в най-долнопробни акции за грабителство и унищожаване на хора и народи.

Изминалите вече над 40 години от победата над мракобесието доказват, че управляващите във ФРГ, облегнати на възраждането на армията и на многобройните националистични организации и „землячества“, бавно, но неотклонно използват всяка военна и политическа възможност да се включат в мероприятия, които водят към реванш. Иначе не може да се схване най-активното им участие във военните блокове, съгласието за разполагане на ракети и други оръжия на територията на ФРГ, съгласието за участие в подготовката на „звездни войни“ и пр.

Разбира се, сега обстановката не е такава, каквато беше в навечерието на Първата световна война, нито каквато беше в навечерието на Втората световна война, и двете подпалени от едни и същи инициатори — германските генерали. Днес световното обществено мнение, организираните народни движения против войната са сериозна гаранция за неутрализиране ролята на войнолюбците, за отрезвяване на реваншистките генерали и за запазване на мира. И разбира се, най-съществената гаранция е могъщият Съветски съюз с неговата праволинейна и неотклонна политика на мир и разбирателство с всички, без оглед на политическите системи; непобедимата Съветска армия — освободителка на народите.

Паметта на хората е кратка и нетрайна — паметта на историята е трайна и неподкупна и може и трябва да служи за поука на онези, които разчитат на преходната памет на човека и все кроят планове за световно господство, за реванш и прочие, прояви, несъвместими с мъдростта на човешкия род и с неговото съкровено желание за мирен живот и добруване.

Книги като „Германските генерали и Хитлер“ обогатяват паметта на хората, напомнят и предупреждават. Те са внушителен и увлекателен урок, четат се на един дъх от всички, които се интересуват от събитията и личностите на най-новата световна история.

Януари, 1986

ОТ АВТОРА

Близо двадесет години ни делят от времето, когато бе разгромен най-опасният и коварен враг на човечеството — хитлеристкият режим и неговите въоръжени сили. Под мощните удари на Съветската армия рухна нацистката диктатура, провален бе заговорът против мира и човечеството. Претърпя съкрушително поражение германският генералитет, който десетилетия наред се смяташе за най-опитната и умела военна корпорация в буржоазния свят.*

Това е минало. Но за него трябва да се напомня, още повече, че днес пред човечеството стои задачата да се бори срещу нов, не по-малко широк „атомен заговор“ на международната реакция против мира. Когато четем вестникарските съобщения за опасната дейност на участниците в този заговор, с тревога и възмущение срещаме сред тях имената на генерали от германската армия, които вече са се опетнили с участието си в нацисткия заговор.

Събитията през последните години показаха, че силите на миналото не искат да се предадат без бой. Международните решения за изкореняване на нацизма и милитаризма останаха неизпълнени там, където за това носеха отговорност западните държави — Съединените американски щати, Англия и Франция. По тяхна воля Германия бе разделена и в западната ѝ част възникна държава, в която се възродиха социалните и политическите сили, подхранвали германската агресия.

Два пъти в нашия век — в 1914 и в 1939 г. — управляващите групировки в Германия разпалваха световни войни. Затова е напълно осно-

---

* Книгата на Л. А. Безименски е издадена в 1964 година (да се има предвид и по-нататък в подобни случаи) — *бел. пр.*

вателна тревогата, с която наблюдаваме развитието на нещата на германска земя след 1945 година.

На шведския дипломат граф Оксеншерн се приписват думите, че единственият урок на историята се състои в това, че хората не извличат уроци от историята. Този парадокс дълго време напълно важеше за историята на Германия и нейните войни. Но сега е дошло време, когато парадоксите на буржоазната дипломация започват да губят сила заедно със самата буржоазна дипломация. Живеем в нова епоха, когато се роди нов социален строй, възникна и укрепна световната социалистическа система, която властно диктува нови закономерности на общественото и политическото развитие. Заедно с великия немски поет можем да кажем:

> *Ние нова песен, по-добра песен,*
> *приятели, днес ще запеем...*

„Новата и по-добра“ песен на човечеството, чиито първи строфи бяха написани от великите мислители Карл Маркс и Фридрих Енгелс, е действително интернационална. Тази песен за социалистическо преустройство на света, която съдържа методите за решаване на сложните проблеми, днес звучи и на немски език. Раждането на Германската демократична република изведе германската история от затворения кръг на войните, милитаризма и шовинизма. За пръв път в историята на Германия миналото действително потъва в забрава.

Но този процес не обхвана цяла Германия. Политиката на бонската държава и досега живее с миналото и мисли с неговите категории. Не напразно един от нейните ръководни дейци веднъж заяви, че за него „Втората световна война още не е свършила“. Получава се своеобразен резултат: бонските министри се хващат за миналото, а то на свой ред им отмъщава. Закономерността на поражението на германския милитаризъм във Втората световна война е валидна и при днешните условия. Тя обрича на провал политиката на реванш, защото онзи, който се отнася пренебрежително към историческия прогрес, неминуемо търпи поражение. Но в интерес на целия германски народ, в интерес на европейския мир е да се направи така, че политиката на реванш да не навлезе в стадия на практическо осъществяване. Ето защо е необходимо да се говори неуморно с пълен глас истината за миналото и настоящето на германския милитаризъм.

В тази книга се разглежда историята на германския генералитет през онзи исторически период, през който най-ярко се проявиха неговите качества, т. е. от деня, в който Хитлер дойде на власт. Централно място в нея заемат „големият заговор“ на Хитлер и германския генералитет *против мира и влиянието на германския милитаризъм върху международните отношения. Оттук водят преки нишки към оценката за ролята на възродилия се сега западногермански милитаризъм.*

Авторът на тази книга твърдо вярва във волята за мир и разума на германския народ. Той е дълбоко признателен на учените и публицистите от Германската демократична република, на сътрудниците на Министерството на националната отбрана на ГДР, Германския институт за съвременна история, Германския икономически институт, Германския централен архив и Дружеството на запасните офицери на ГДР за голямата помощ, която му оказаха в работата по събирането и критичната оценка на материалите.

Ценни бележки бяха направени в многобройните рецензии, които се появиха след излизането на първото издание на книгата и след издаването ѝ на немски, чешки, румънски и фински език. Във второто издание тези бележки са взети под внимание. Освен това то е значително допълнено с нови материали.

ПРЕДИ ЗАГОВОРА

По Унтер ден Линден и Вилхелмщрасе още се точат дългите колони от есесовци и щурмоваци, зловещите пламъци на факлите им разсичат мрака на берлинската вечер, а в два прозореца на райхсканцлерството се мяркат фигури: в единия — неподвижният, грубоват райхспрезидент, в другия — радостно подскачащият, навеждащ се навън райхсканцлер. До ушите им достига дрезгавият рев на тълпата. Фелдмаршал Паул фон Хинденбург унд Бенкендорф мълчи, както винаги, и само по навик отмерва с крак такта на маршовата музика. Затова пък райхсканцлерът Адолф Хитлер не може да се сдържи: екзалтираните щурмоваци, които вървят по Вилхелмщрасе — улица на дворци и министерства, чуват пронизителния му глас. Това става вечерта на 30 януари 1933 година.

В Берлин посрещат тази вечер различно. Във вилата на Йоаким Рибентроп в Далем разливат в чаши шампанско. В къщата на Франц фон Папен си почиват от напрегнатата работа през последните дни: много усилия е трябвало да се положат, за да се помогне на Адолф Хитлер да състави първия си кабинет. В казармите на щурмоваците цари пиянско веселие. В работническите райони на Берлин Норден и „червен Ведииг“ с тревога мислят за бъдещето. В печатницата на „Роте фане“ тракат ротационните машини — печата се броят на вестника, който призовава на решителна борба с дошлия на власт фашизъм. А в сивото, мрачно здание на военното ведомство на Бендлерщрасе, близо до Ландверканал, на своя пост са дежурните генерали и офицери: работата си е работа, дори когато идва нов райхсканцлер.

Минават няколко дни. И ето на 3 февруари в една от многобройните берлински вили главнокомандуващият райхсвера (така се наричали въоръжените сили на Германската република) генерал Курт фон Хамерщайн-Екворд е използвал като повод рождения ден на министъра на външните работи барон фон Нойрат, за да покани на обед господин райхсканцлера Адолф Хитлер и да му представи висшия команден състав на армията. На обеда присъствуват висши чинове от военното министерство, командуващи окръзи. Около масата в строг ред са насядали генерали от пехотата и артилерията, генерал-лейтенанти и генерал-майори, полковници и майори от генералния щаб, адмирали и капитани от всички рангове — дълга редица от пагони и блестящите традиционни монокли. Обедът продължава дълго и висшите офицери от райхсвера имат достатъчно време да разгледат своя райхсканцлер. Не само да го разгледат, но и да го послушат. Повече от два часа Адолф Хитлер развива пред тях основите на бъдещата си политика.

Генералите слушат мълчаливо, както подобава на дисциплинирани бойци. Но ако можели да се четат мисли, участниците в обеда щели да узнаят много неща. Ония от генералите, които били служили в райхсвера от 1919 г. и посещавали по онова време Мюнхен, можели да съобщят на блестящото общество, че пред тях във фрака на райхсканцлер стои не някой друг, а бивш агент на политическото разузнаване на същия райхсвер, който те командували. И събраните щели да узнаят за времето, когато господин Адолф Хитлер не произнасяше тържествени речи, а се явяваше скромно в щаба на мюнхенския гарнизон, за да предаде поредните доноси и да получи полагащото му се възнаграждение.

Такава е грубата историческа истина: ако не бяха райхсверът и неговите мюнхенски офицери, Германия никога нямаше да чуе за Адолф Хитлер. Нямаше да чуе за него и Европа. И той щеше да си остане на мръсното дъно на мюнхенския престъпен свят, в душните помещения на градските бирарии. Но не излезе така.

Пътят към високите правителствени постове в капиталистическите страни е различен. Едни тръгват по него, подкрепяни от репутацията на древни дворянски титли. Други си купуват правото да вървят по него с милиони от своите каси. Трети дълго и упорито се домогват да спечелят благоволението на „силните на деня“, без да подбират средствата. А четвърти просто биват открити от господарите, които гледат новият слуга да бъде от най-проверените и верните. Именно по последния вариант се развива кариерата на Хитлер.

По-късно той ще си съчини твърде заплетена автобиография, а неговите привърженици ще описват „необикновеното издигане“ на неизвестния запасен ефрейтор. След дълги години, през 1957 г., швейцарският историк Валтер Хофер дълбокомислено ще назове кариерата на Хитлер „една от най-тайнствените и непонятните“[1] в световната история. Но мнозина от генералите, които в оня паметен февруарски ден на 1933 г. седяха на масата у Хамерщайн, добре знаеха как започва тази кариера, кой и как открива Хитлер.

Генерал-лейтенант Франц Ксавие Ритер фон Еп е първият генерал от германската армия, който чул името Адолф Хитлер. През 1919 г., след кървавата разправа с Баварската съветска република, Еп заел поста командуващ пехотата на 4-та група на райхсвера, преустроена по-късно в щаб на Мюнхенския военен окръг. Еп заедно с командуващия войските на окръга генерал Лосов играел ролята на един от военните диктатори на Бавария.

Щабът на Лосов — Еп в ония дни развивал напрегната дейност. В него работели кадрови офицери: капитан Франц Халдер — прилежен офицер от генералния щаб; капитан Ернст Рьом и майор Константин Хирл — политически съветници на Еп; капитан Карл Майр — разузнавач. Задачата на Рьом, Хирл и Майр била между другото да ориентират генералите в бъркотията от партии и политически групи, която съществувала тогава в Бавария.

Рьом имал много агенти, които го снабдявали с различна информация. Ако вземем предвид пристрастието на Рьом към най-мръсните кръчми, можем да разберем, че сред неговите агенти имало лица с най-тъмен произход и незавидна репутация. Между тях бил и някой си ефрейтор Адолф Хитлер, болнав и озлобен тип.

В ония дни Рьом навярно не придавал особено значение на този осведомител. Имал си предостатъчно агенти, тъй като щабът разполагал с картотеката на осведомителите на мюнхенската полиция. А в картотеката сред стотиците други имена имало картон, попълнен още през 1912 г., със следното съдържание[2]:

---

[1] „Der Nationalsozialismus 1933—1945 in Dokumenten“, Herausgegeben von W. Hofer, Frankfurt am Main, 1957, S. 10.

„Мюнхенски полицайпрезидиум	1—52. Осведомителен отдел.
Номер на делото	1.2141/12
Презиме	Хитлер
Име	Адолф
Роден	20. IV. 1889 в Браунау (на Ин)
Прякор	Смахнатия
Професия	Без професия . . .“

В тази справка за агента „Смахнатия“, съставена с полицейска лаконичност, в мюнхенския щаб биха могли да добавят следните данни: Адолф Хитлер, син на митническия чиновник Алоис Шикългрубер, който през 1876 г. вследствие на сложни семейни комбинации променил презимето си на Хитлер[3], се опитвал да стане художник, бил изключен от училище и постъпил на работа; наскоро бил уволнен, понеже отказал да членува в профсъюза; преселил се в Мюнхен, отишъл доброволец в армията, служил в 16-и и във 2-и полк, получил „Железния кръст“. Здраве: слабо, като че бил отровен от газове. Убеждения: антисемит, участник в разгрома на Баварската съветска република.

Може би в картотеката не било записано, че ефрейторът Хитлер едва се спасил от справедливо наказание в дните на революцията. На 2 май 1919 г. вече бил изправен до стената за разстрел, но кой знае защо бил пощаден. Затова пък той не щадял никого. През май Хитлер, ефрейторът от 2-и полк, бил назначен в помощ на комисията за издирване участниците в Съветската република, които контрареволюционните банди незабавно разстрелвали. Тук той се отличил за пръв път, а за втори път — когато произнесъл пламенна антисемитска реч в учебните курсове в щаба на военния окръг. Тук Хитлер направил впечатление на майор Хирл и капитан Майр.

---

[2] Цит. по: J. Hellwig, W. Weiss. So macht man Kanzler. Berlin, 1962, S. 13.

[3] Това било случайно установено в 1932 г. от австрийски журналисти. По-късно международната преса неведнъж иронизираше, че ако не се бил преименувал, нацистите щели да бъдат принудени да крещят на своите събрания „Хайл Шикългрубер!“ (H. Habe. Ich stelle mich, Wien, 1954, S. 218—222).

След като се посъветвали с Рьом, Хирл и Майр решили да направят Хитлер агент на разузнаването, като му възложили да ги осведомява за обстановката в различните мюнхенски партии. Хитлер на драго сърце приел това поръчение и бил назначен за „офицер по просветните въпроси“ в 42-и баварски стрелкови полк. Звучното название маскирало в изплащателната ведомост щатното място на шпионина-осведомител. Пари, облекло и храна Хитлер получавал от райхсвера[4].

...Хитлер обикаля по кръчми и бирарии, слуша и говори, преценява кое най-добре подхожда за началството му. Тича при Рьом и Майр, получава си възнаграждението. Найсетне попада веднъж на събрание на неизвестната „германска работническа партия“ на някой си шлосер Антон Дрекслер. Това е малка група с десетина членове. Тя няма щогоде сериозна програма, но идеите ѝ харесват на Хитлер: безусловно подчинение на вожда, уважение към върховното командуване. Щабът проявява интерес към тази група. Разрешават на Хитлер да „влезе“ в партията, за да разузнае кой стои зад нея и не може ли тя да бъде поставена под контрола на райхсвера. Хитлер отива на поредното събрание и получава членска карта № 7. Същевременно той е назначен за „свръзка“ между партията, която по-късно бива наречена Националсоциалистическа германска работническа партия (съкратено НСДАП) и райхсвера. А когато партията стъпва на краката си, генерал Еп дава на Хитлер пари да купи вестник „Фьолкишер беобахтер“, на който предстояло да стане рупор на германската националсоциалистическа партия.

Така започва политическата кариера на човека, който на 30 януари 1933 г. застава начело на германското правителство.

---

[4] В политическите архиви на райхсвера за пръв път се споменава за Хитлер през май 1919 г., когато той бил назован сред „тайните осведомители“ на мюнхенския щаб (E. Deurlein. Hitlers Eintritt in die Politik und die Reichswehr. „Das Parlament“, 8. VII. 1959. Beilage).

Защо Хитлер отива при генералите

На обеда на 3 февруари 1933 г. генералите внимателно наблюдават Хитлер. Но и Хитлер не по-малко внимателно наблюдава генералите. И това не е вниманието на бившия подчинен, свикнал да изслушва командата, застанал мирно. Пообигран в политическите битки през последните години, Адолф Хитлер вече бил схванал ролята, която армията и нейните генерали играели в тогавашна Германия. Той се обръща не само към седящите на масата, но и към цялата офицерско-генералска каста, която невидимо присъствува на обеда у генерал Хамерщайн.

Защо прави това? Само по навик ли? Само от пиетет към 100-хилядната сила, която се намирала в ръцете на тези хора със златни пагони? Или по други, по-дълбоки причини?

Над германската армия отдавна витаел някакъв ореол на тайнственост и изключителност. За това спомагали идеолозите на германската буржоазия, нейните теоретици и практици, които ловко умеели да облекат низките идеи в натруфен костюм. Колко тържествени фрази са написани от германски професори от всички сортове и времена, за да придадат на военната професия характер на божествено деяние! Хегел: „. . . войната предпазва народите от гниене . . ." Трайчке: „Да се премахне от света войната би означавало да се осакати човешкото общество". Молтке: „Вечен мир — това е мечта и дори далеч не прекрасна; а войната е елемент на божествения ред". Клаузевиц: „Въпреки че кървавите сражения са страшен бич, без тях не може . . ." Фон Кул: „Враждата между народите и държавите е в реда на нещата". Лудендорф: „Войната е същността на житейската борба на човека". Валдерзее: „Прав е този, който побеждава. Нека поваленият на земята се утешава с това, че е бил въвлечен във войната, без да има вина". Зект: „В понятието война се съдържа висша проява на мъжките добродетели".[5]

---

[5] Ф Гегель. Собр. соч., т. VII, М., 1934, с. 344; H. v. Treitschke. Politik. Vorlesungen, Leipzig, 1890, S. 362; H. v. Moltke. Gesammelte Schriften und Denkwürdigkeiten, Bd. 5, Berlin, 1892, S. 194; Г. Куль. Германский генеральный штаб. Его роль в подготовке и ведении мировой войны, М., 1922, с. 222, 223; E. Ludendorff. Der totale Krieg, München, 1935, S. 4; „Feldmarschall Waldersee in seinem militärischen Wirken", Bd. II, Berlin, 1935, S. 323; F. v. Rabenau. H. v. Seeckt. Aus seinem Leben, Bd. II, Leipzig, 1940, S. 715.

Но всички тези тържествени фрази са само мантия, която прикрива твърде определено социално съдържание. Особената роля на военната клика в германската външна и вътрешна политика не възниква неочаквано, както Атина от главата на Зевс, а се създава постепенно и последователно.

Изключителната роля на армията в съдбата на Германия се корени в далечното минало. Управляващите клики в германските феодални кралства и княжества създават традицията да използват наемни войски и техните военачалници в междуособната борба от ония времена. Основателят на пруската милитаристична система крал Фридрих II издига тази традиция във висш принцип на държавната дейност.

Юнкерска Прусия се издига с помощта на своята военна машина и на оня „бюрократически изкалъпен, полицейски охраняван военен деспотизъм“[6], който Маркс и Енгелс така страстно изобличават. В условията на прехода към буржоазен ред армията остава верен слуга на юнкерско-кайзеровия режим, негова опора против зараждащото се работническо движение.

Германската империя, която възниква през 1871 г., наследява всички традиции на пруската държава. Рурските фабриканти и пруските юнкери старателно се грижат за укрепването на германската военна машина. В тази епоха Германия е, по израза на Енгелс, „истинска представителка на милитаризма“. Култът към военната сила става един от главните методи в действията на управляващите класи на кайзерова Германия. Армията се насочва не само против „външния враг“, но се използва активно и във вътрешните работи. В страната се насажда милитаристичен дух, свято се тачат традициите на многобройните пруски войни. В ръцете на правителството армията е инструмент за борба против работническото движение и не случайно през 1885 г. Енгелс отбелязва, че „нашата германска армия ... е по-мерзко оръдие на реакцията от когато и да било“[7].

Нарастването на империалистическите претенции на Германия, засилването на нейната промишленост и съответните изменения във военната техника довеждат до усложняване и разрастване на военната машина. Историята на армиите винаги е отражение на промените, които стават в производителните сили на обществото и в обществените отношения. В епохата на възникването на германския империализъм в края на XIX и началото на XX век германската армия представлява блестящ пример за непосредствената връзка между военните и политическите планове на властниците в буржоазния свят. Предявявайки претенции за преразпределяне на света, рурските магнати се замислят преди всичко за военностратегическото осигуряване на тези претенции.

---

[6] К. Маркс и Ф. Енгелс. Съч., т. 19, с. 30.
[7] К. Маркс и Ф. Енгелс. Съч., т. 36, с. 315.

Крахът на императорската власт през 1918 г. не изменя класовия характер на германската държава. Германската армия продължава да си остава прислужница на своите господари. Генералите се ползват с толкова висока репутация във Ваймарската република не поради тайнствената власт на пагоните и мундирите, не поради мистичното влияние на пруския военен дух. Зад командуването на райхсвера стоят напълно определени социални групи.

Ако хвърлим поглед върху класовия състав на германския райхсвер, ще видим доста ясна картина. По време на дебатите в райхстага през 1927 г. един от депутатите привежда следните данни за структурата на висшия команден състав на райхсвера:

	Всичко	*От дворянството*	*От буржоазните слоеве*
Генерали	*42*	*25*	*17*
Полковници	*105*	*45*	*60*
Във военното министерство	*724*	*162*	*562*
В кавалерията	*596*	*265*	*331*
В пехотата	*1512*	*265*	*1247*
В артилерията	*589*	*61*	*528*

За райхсвера, както и за кайзеровата армия, е изключително характерно, че най-видните постове се заемат от представители на юнкерско-земевладелската аристокрация. От 4-те хиляди офицери в райхсвера към 1932 г. 820 са от дворянски произход; от 18 командири на кавалерийски полкове 11 са дворяни. Както свидетелствува историкът на германския генерален щаб Валтер Гьорлиц[8], през 1927 г. в армията служат:

---

[8] W. Görlitz. Der deutsche Generalstab, Frankfurt am Main, 1950, S. 370.

5	*представители на*	*фамилията фон*	*Шверин*
5	„	„	*Щюлпнагел*
5	„	„	*Девиц*
4	„	„	*Арним*
4	„	„	*Клайст*
4	„	„	*Шлайниц*
3	„	„	*Шуленбург*
3	„	„	*Вицлебен*
2	„	„	*Бисмарк*
2	„	„	*Хамерщайн-Екворд*
2	„	„	*Рор*
2	„	„	*Мантойфел*
2	„	„	*Кнезебек*
2	„	„	*Тресков*
2	„	„	*Ойленбург*

През 1929 г. дворяни са 52% от генералите и 29% от полковниците в райхсвера[9]. През 1938 г. от 13 командуващи военни окръзи и 4 командуващи армейски групи към висшето дворянство принадлежат 10 души (фон Рундщет, фон Лееб, фон Бок, фон Браухич, фон Кюхлер, фон Клуге, фон Райхенау, фон Клайст[10], фон Кресенщайн, фон Вайкс).

Юнкерско-земевладелската класа била пряко свързана с райхсвера. От кайзерово време юнкерите имали изключително право върху офицерските постове. Главен източник на офицерски кадри за райхсвера била знаменитата Остелбия — земите на изток от Елба: Померания, Силезия, Западна и Източна Прусия. Тук се простирали основните владения на германската юнкерска класа, която в буржоазна Германия притежавала 13,7 млн. акра земя. Тук се намирали знаменитите юнкерски дворци сред огромни имения с резервати и ловни хижи. Младите дворянски синчета се възпитавали в духа на семейните традиции. Тяхната кариера била невъобразимо стандартна. Отначало подготвително училище (от 10 години), след това кадетското училище в Грос Лихтерфелд, след това полкът, в който е служил бащата. След непродължителна служба в полка — военна академия, откъдето найспособните били подбирани за генералния щаб. Службата в генералния щаб също се редува с командировки във войската, за да не забрави офицерът „своя полк“. Така се възпитавала кастата — тясна, затворена, ограничена.

---

[9] D. Zboralski. Zur Stellung der Reichswehrgeneralität in den letzten Jahren der Weimarer Republik. „Zeitschrift für Geschichtswissenschaft“, N 6, 1955, S. 934.

[10] Фамилията фон Клайст притежавала над 37,5 хил. ха земя (J. Steel. The Future of Europe, New York, 1945, p. 109).

Всичко това съответствувало на социалния характер на тогавашна Германия. Буржоазна Германия получила пруското дворянство в наследство от империята като неизбежен резултат от „пруския път“ на развитие на капитализма в Германия, в процеса на което едрото земевладение прераствало в капиталистическо без „външни сътресения“. Юнкерските стопанства заедно с богатите селяни притежавали 56% от цялата земя в Германия. Но това било особено юнкерство — то се сливало с едрата буржоазия. Извършвал се активен процес на взаимно проникване. Директорските постове на големите промишлени монополи се заемали от дворяни — граф Балестрьом, княз Хенкел фон Донерсмарк, граф Щолберг цу Щолберг и много други. Барон фон Райценщайн бил акционер на фирмата „Шафгоч АГ“; граф Арним-Мускау и граф Керзенбок-Шургаст влезли в управата на концерна „Бубиаг“, барон Едмунд фон Ритер станал съсобственик на фирмата „Мерк АГ“, княз Ханс Хайнрих фон Плес цу Плес XV станал притежател на коцерна „Плес“, херцог Ратибор и княз Хоенлое създали свои собствени концерни.

Към началото на 30-те години офицерският състав на райхсвера се рекрутира не само от юнкерството. Успешно се развиват връзките на райхсвера с нетитулуваното рурско баронство. Този процес се ускорява след 1918 г., когато много запасни офицери от кайзеровата армия стават директори на промишлени предприятия. Така например ротмистърът от 5-и улански полк Фриц Тисен става всемогъщ металургичен барон, негов партньор в рурските работи става лейтенант Алберт Фьоглер; ротмистърът от щаба на престолонаследника, Арнолд Рехберг се превръща в един от най-влиятелните индустриалци. Почти всички представители на рурските делови кръгове от онова време са бивши офицери: Густав Круп е ротмистър от лейбгвардията на хусарския полк, банкерът Курт фон Шрьодер е офицер от генералния щаб, един от директорите на Круп — фон Вилмовски — е адютант на военния губернатор на Белгия, директорът на електрическия концерн Сименс фон Винтерфелд е капитан от гвардейския ландвер, директорът на „ИГ Фарбениндустри“ Макс Илгнер е офицер от доброволческия корпус на Райнхард. По-късно тези връзки стават твърде полезни за райхсвера.

Военната върхушка на ваймарска Германия била тясно свързана с промишлената олигархия. Военният министър Геслер (1920—1928 г.) поддържал постоянен контакт с директора на „Дойче банк“ фон Щаус, с Круп, Куно, Рьохлинг. Приемникът на Геслер, Грьонер, се ползвал с подкрепата на тръста „ИГ Фарбениндустри“ и на Борзиг, а близкият сътрудник на Грьонер генерал Шлайхер привлякъл за „икономически съветник“ директора на металургичния концерн Волф.

През 1930 г. класовият състав на генералитета и офицерите е следният[11]:

От офицерски семейства	*54,4%*
От висшето чиновничество	*28,8%*
От промишлените кръгове, от семейства на едри търговци и банкери	*7,3%*
От земевладелски семейства	*5,3%*
От средни чиновнически и занаятчийски семейства	*4,8%*
От работнически семейства	*0,1%*

И така, тайната на „мистичното влияние“ на райхсвера фактически се оказва тайна на принадлежността на командния му състав към ръководните слоеве на германското буржоазно-земевладелско общество.

Какво представляваше райхсверът

Версайският мирен договор, подписан през юни 1919 г., остави на Германия само 100-хилядна армия — райхсвера, формиран чрез доброволен набор. Но германският генералитет понесе този удар много по-спокойно, отколкото можеше да се предполага.

За това помогнаха няколко специфични обстоятелства.

---

[11] „Militär-Wochenblatt“, 11. VII. 1930. В светлината на тези факти ми се струва доста неубедително твърдението на западногерманския историк К. Брахер, че райхсверът бил „демократичен“ (K. Bracher. Die Auflösung der Weimarer Republik, Stuttgart—Düsseldorf, 1955).

Когато кайзеровата армия, претърпяла поражение в Първата световна война, се завърна под командуването на своите генерали от Западния фронт в родината и тук вече с нищо не бе предпазена от бурните вълни на социалната революция, която бушуваше в Германия, през тези месеци по призива на лидерите на германската реакция започнаха да се формират така наречените доброволчески корпуси. Това беше гвардия на германската контрареволюция, чието създаване бе одобрено от ръководството на армията. Тя изигра фатална роля за съдбините на революцията, от нейните кървави ръце загинаха Карл Либкнехт и Роза Люксембург.

Същевременно „доброволческите корпуси“ бяха преходна форма от многомилионната кайзерова армия към бъдещата армия — неголяма, но елитна. Не случайно рурските индустриалци проявиха такъв интерес към „доброволците“. Главната организация на германската индустрия в ония години — Германският промишлен съвет, отпусна за създаването на „доброволческите корпуси“ около 500 млн. марки[12]. „Доброволческите корпуси — разказва по-късно в спомените си участникът в събитията от ония години генерал Е. Хофмайстер — получаваха субсидии от финансовите магнати.“[13] Тези субсидии се изразходваха, за да станат „доброволческите корпуси“ действително ефикасно оръдие в ръцете на контрареволюцията. В „корпусите“ и „отредите“ се подбираха кадрите, които бяха нужни на новата армия. Не случайно двадесет години по-късно върховното командуване на германската армия в специална публикация, посветена на „доброволческите корпуси“, заяви: „Пряк път води от войниците на Първата световна война през доброволческите корпуси и временния райхсвер до днешната масова армия“.[14] Вермахтът не забравяше своите предшественици!

Освен „доброволческите корпуси“, които действуват в Германия, германските генерали използват и друга форма за събиране на нужните им кадри. Още през 1917 г., една година преди поражението на старата армия, щабът нарежда на източните граници на Германия да се формира „доброволческа погранична охрана“. Това са офицерски и подофицерски отреди, набирани измежду най-закоравелите ландскнехти, които не желаят да се връщат от фронта по домовете си и предпочитат да грабят полските и украинските села. Именно този опит е използван в началото на 1919 г. в широк мащаб.

---

[12] J. Kuczynski. Studien zur Geschichte des deutschen Imperialismus, Bd. II, Berlin, 1950, S. 271.

[13] „Freies Deutschland“, 12. VII. 1945.

[14] „Oberkommando des Heeres. Die Wirren in der Reichshauptstadt und nördlichem Deutschland. 1918—1920“, Berlin, 1940, S. V.

Успоредно с формирането на „доброволческите корпуси“ и „пограничната охрана“ се създават „войнишки съюзи“ и „землячества“. Така се появява съюзът „Стоманеният шлем“, който е организиран от бившия капитан от 66-и пехотен полк фабриканта Франц Зелт и от офицера от генералния щаб Теодор Дюстерберг. Възникват „Съюзът на германските офицери“ и „Националното обединение на германските офицери“. Бивши офицери от генералния щаб създават „Шлифенското дружество“, което е възглавено от Хинденбург.

Създаването на организации на бивши военнослужещи е един от основните методи както за военно-милитаристична пропаганда, така и за запазване на кадровия състав. Военни и полувоенни съюзи се създават във всички германски градове. Сред тях са „Съюзът на германските фронтови войници“, „Съюзът на верните“, „Съюзът за защита на родината“, „Германският орден“, „Германският отбранителен съюз“, „Германско-народният младежки съюз“, „Дружеството за германско-тевтонски права“, „Младонационалният съюз“, „Оръженосците“, „Стрелците с малокалибрено оръжие“, „Имперският съюз на бившите кадети“, „Рицарите на германския почетен легион“[15] и десетки други. Всички те са щедро финансирани от промишлените компании и юнкерско-земевладелските обединения.

При тези условия ръководството на армията — генерал-фелдмаршал фон Хинденбург и неговият генерал-квартирмайстер (началник-щаба на действуващата армия) генерал-лейтенант Вилхе́лм Грьонер — можеше спокойно да пристъпи към преустройството на кайзеровата армия в райхсвер. Един от видните военачалници от онова време генерал Ханс Зект казва за утеха на своите колеги: „Пътищата господни са неизповедими. Дори загубените войни могат да доведат до победа“.[16]

Версайският договор предписва да се разтури генералният щаб. Това постановление на договора трябва да бъде изпълнено, макар и с голяма неохота. „Генералният щаб вече не съществува — тържествено пише по този повод генерал фон Кул. — Това, което бе създавано в продължение на сто години, е разрушено... традицията се губи и приемствената нишка се къса.“[17] Какъв реквием, каква мъка, нали? Но в деня на подписването на Версайския договор пруският военен министър повиква при себе си генерал Зект и му възлага „изпълнението на обязаностите“ на началник на генералния щаб до „пълното му ликвидиране“. Зект разбира своя хитър министър. След седем дни Зект пише на Хинденбург, че той „няма да стане гробокопач на генералния щаб“ и че ще пази „не формата, а духа“ на големия генщаб.[18]

---

[15] Вж. Г. Сандомирский. Теория и практика европейского фашизма, М.—Л., 1929, с. 23.

[16] W. Görlitz. Der deutsche Generalstab, S. 313.

Така става смяната на декорите. През октомври 1919 г. е създадено ново командуване на въоръжените сили начело с генерал Райнхард като командуващ и Зект като началник на тайния генерален щаб, така нареченото войсково ведомство. След известно време, през април 1920 г., Зект става командуващ и незабавно пристъпва към изпълнението на своето обещание, дадено на Хинденбург. Създаден е Имперският архив за изучаване на опита от войната. Негов председател става генерал-майор Херман Мерц фон Квиринхайм, който до 1918 г. е началник на военноисторическия отдел на генералния щаб. Историческият отдел на архива се възглавява от генерал фон Хефтен — отдавнашен офицер в щаба. Запазва поста си и такъв незаменим човек като началника на картографския отдел на големия генерален щаб генерал-майор Рихард фон Мюлер, назначен за началник на картографския отдел в Имперското топографско ведомство.

Райхсверът наброява 100 хил. души. Тези войски се ръководят от две корпусни и десет дивизионни управления (седем пехотни дивизии по 12 хил. души и три кавалерийски дивизии по 5300 души). Комплектуват се чрез набиране на доброволци. Общият брой на офицерите възлиза на 4 хил. души.

Историкът на германската армия генерал Мюлер-Хилебранд (по-късно генерал от бундесвера) в труда си „Германската сухопътна армия през 1933—1945 г.“ пише, че „години наред мирният договор се нарушаваше в незначителни размери“[19]. Това наистина скромно признание се нуждае от пояснения. Още през 1930 г. съществувал секретен план (така нареченият план „А“), който предвиждал мерки за бързо превръщане на седемте пехотни дивизии в двадесет и една. Отпуснати били съответните средства (годишно около 100 млн. марки свръх официалния бюджет). Още от 1926 г. извън границите на Германия се изпробват нови танкове (Версайският договор забранявал на Германия да има танкови войски). Подготвя се и създаването на военна авиация. Всеки подофицер от райхсвера е потенциален офицер-инструктор на бъдещата голяма армия.

---

[17] Г. Куль. Германский генеральный штаб, с. 222.

[18] F. v. Rabenau. H. v. Seeckt. Aus seinem Leben, Bd. II, S. 188.

Но за военното ръководство на Германия не по-малко важна от дивизиите на райхсвера е военно-политическата концепция, която през следвоенните години се разработва във войсковото ведомство и командването на райхсвера. С това се занимават голям брой генерали и офицери от старата и новата армия.

Сега в Западна Германия няма нито един автор на мемоари, който да не е сметнал за свой дълг да превъзнася райхсвера и „епохата на райхсвера“ като някакъв златен век. Ако пък някой от генералите се решава да осъди едни или други действия на вермахта, като компенсация той хвали райхсвера. Характерно е, че кумирът на днешната германска военна клика, един от малцината останали живи генерал-фелдмаршали, Ерих фон Манщайн, сметна за необходимо наскоро след книгата си за Втората световна война („Загубени победи“) да напише спомени, посветени на райхсвера и неговите дейци.

„Епохата на райхсвера“ в историята на германския генералитет не без основание се свързва с името на генерал-полковник Ханс Зект — генерала, който командува германските въоръжени сили от 1919 до 1926 г. Дори по-късно, преминал вече в запаса, той оказва решаващо въздействие върху облика на германската армия.

Зект влиза във военната история като *теоретик и практик на „малката армия“*. „Времето на масовите армии мина и бъдещето ще донесе неголеми, но висококоценни армии, годни да осъществяват бързи и решителни операции“ — така Зект формулира своята идея; негов идеал е „подвижната, малка армия, чиято ефективност ще бъде значително засилена от авиацията“[20]. Това трябва да бъде моторизирана армия, защото по думите на Зект „моторизацията ... е един от най-важните въпроси на военното развитие“[21]. В съответствие с тези възгледи Зект изгражда и обучава германския райхсвер и по-специално полага основите на германските танкови войски. В „епохата на Зект“ в райхсвера за пръв път е проведена военна игра на тема „Използване на моторизираните войски във взаимодействие с авиацията“ под ръководството на младия капитан Хайнц Гудериан.

---

[19] Б. Мюллер—Гиллебранд. Сухопутная армия Германии 1933—1945 гг., т. I, М., 1956, с. 15.

Подходът на Зект към проблема „масова или малка армия“ се определя не от академични разсъждения, а от класовата позиция на германския генералитет в епохата на големите сътресения, които преживяват Германия и целият капиталистически свят. Всъщност Зект нямал нищо против масовата армия. Както свидетелствува неговият биограф генерал Рабенау, „Зект би се вкопчил с две ръце в масовата армия и всеобщата военна повинност, ако смяташе това за ... възможно“[22]. От какво се обуславя тогава неговият подход? От народните маси, които в ония години се намират в процес на бурно революционно развитие. Пред очите на Зект бил примерът на „масовата“ царска армия, която става източник на революционен кипеж. Пред очите му била „масовата“ кайзерова армия, която не могла да бъде предпазена от общото, всенародно вълнение през ноември 1918 г. Двадесетте години в Германия били години на мощен революционен подем, обхванал многомилионни маси. Можел ли генерал Зект да допусне неговият райхсвер да бъде увлечен от общия поток? Паническият страх от народа, враждата към революцията — ето кое определя позицията на Зект. „Той имаше мъжеството да бъде враг на масата“[23] — хвали го Рабенау.

Така или иначе, Зект въплъщава типичното мислене на буржоазния военачалник в период на разрастване на масовото революционно движение. От социалната ситуация на своето време той прави два извода: първия — армията трябва да бъде „малка“, втория — армията трябва да стои „извън политиката“. Последното изискване се отнася главно до подофицерския и редовия състав, който трябва да бъде изолиран от политическия живот в Германия. Самият Зект не само не е аполитичен, но и участвува най-активно в управлението на ваймарска Германия, като понякога претендира за ролята на военен диктатор. Но за „простолюдието“ политиката е забранен плод. Бурните дискусии, политическите разкрития, борбата на левите сили против реакцията — всичко това не трябва да се допуска в затворения свят на „аполитичния райхсвер“.

---

[20] F. v. Rabenau. H. v. Seeckt. Aus seinem Leben, Bd. II, S. 613.
[21] Пак там, с. 621.
[22] Пак там, с. 614.
[23] Пак там, с. 601.

Зект и неговите колеги подготвят райхсвера за сериозни дела. Затова те не по-малко сериозно се замислят за политическите предпоставки, които трябва да осигурят успеха на бъдещите военни мероприятия. Така се заражда важната идея на германския генералитет от онова време — идеята за единство на политическото и военното ръководство през време на война, т. е. идеята за военно-политическа диктатура. Тази идея е прокарана в редица трудове на Зект („Силата на волята на пълководеца“, „Бисмарк и нашето време“) и Лудендорф — бивш генералквартирмайстер и фактически главнокомандуващ кайзеровата армия, посветил се на професията на военен публицист („Тоталната война“, „Война и политика“ и други трудове).

Лудендорф не заема официален пост в райхсвера. Но в думите му се вслушват хора от най-различни кръгове на германската буржоазия. Раболепен привърженик на Лудендорф е Адолф Хитлер. За да изразят уважението си към Лудендорф, в Мюнхен отиват Круп, Шахт, Стинес и други лидери на германския делови свят. Това придава по-голяма тежест на идеите, които с магарешки инат развива запасният генерал.

Център на тези идеи е призивът за обединяване на военното и политическото ръководство в едни ръце. Лудендорф обръща с главата надолу знаменитата формула на Клаузевиц. За него не войната е продължение на политиката с други средства, а политиката е само продължение на войната. Според него Германия е загубила войната през 1914—1918 г. само защото не могла да осигури единството между „пълководци“ и „политици“. Начело на оная Германия, която ще води нова война, трябва да стои „пълководец“. Той, и само той, „определя задачите на политиката, които тя трябва да изпълнява в служба на военното ръководство“. Пълководецът-диктатор трябва да „води войната по идеи, които разработва сам“. „Във всички области на живота решаващ трябва да бъде пълководецът и неговата воля.“ Най-сетне, „пълководецът се ориентира само по себе си. Той е сам“[24].

В тези формулировки Лудендорф сякаш предугажда бъдещия диктатор Хитлер. Може би той е виждал себе си на това място. Но същността си остава неизменна. Това е военна диктатура.

Зект развива същите идеи. За него пълководецът е политик. „За пълководеца не е достатъчно да бъде добър войник. Той трябва да се ориентира във вътрешната и външната политика“ — смята Зект. И той, като Лудендорф, се обръща към уроците на Първата световна война и стига до извода, че причината за поражението на Германия е липсата на единство между политическото и военното ръководство. „Идеал“ и за Зект е обединяването в едно лице на функциите на цялото ръководство, което „ще осигури победата в една война“[25].

„Политиката се основава на силата“ — ето главната мисъл на Зект. От тази позиция гледа той на света. „Масата няма право да взема решения“.[26] Решава силата, която се намира в ръцете на пълководеца-политик. Всъщност за това мечтаят не само германските генерали. Същите мисли занимават и военните теоретици от другите западни страни. „Въздушната теория“ на италианеца Дуе, „танковата теория“ на англичанина Фулър имат същия характер, защото слагат в ръцете на бъдещия военен диктатор едно или друго „абсолютно средство“. Що се отнася до Зект и Лудендорф, несъмнено те имат приоритет в лансирането на идеята за „тотална война“ — за пълна и всеобща мобилизация на материалните и духовните сили на народа в името на империалистическите цели на политическото ръководство.

Но при германските генерали от типа на Зект и Лудендорф това са не само теоретични положения, но и стратегически планове.

---

[24] E. Ludendorff. Der totale Krieg, S. 107, 110, 112, 115.

[25] F. v. Rabenau. H. v. Seeckt. Aus seinem Leben, Bd. II, S. 608, 611. Рабенау, писал своята книга през 1940 г., потвърждава, че през 1939—1940 г. идеалът на Зект „бе осъществен“ в лицето на Хитлер.

[26] Пак там, с. 601, 609.

Плановете на генералите

Кога след поражението в 1918 г. в Германия се появява концепцията за нова нападателна война? Кога за пръв път са произнесени думите за нова война?

През 1923 г. ли, когато французите окупират Рур?

През 1924 г. ли, когато икономическото положение на Германия започва да се подобрява?

През 1925 г. ли, когато Германия сключва със западните държави антисъветския договор в Локарно?

През 1929 г. ли, когато въоръжаването на райхсвера е осъществило значителен напредък?

Или може би е прав генерал Гудериан, който ще твърди, че „до 1938 г. германският генерален щаб разработваше само планове за водене на отбранителна война“?[27]

Не, генерал Гудериан не казва истината.

За пръв път германските генерали почват да мислят за нова агресивна война през 1919 година.

През април 1919 г. генерал Грьонер, който изпълнява функциите на началник-щаба на върховното командуване, е поканен на заседание на германското правителство, за да направи оценка на положението. Грьонер приема поканата.

Онова, което става сега, заявява генералът, не предвещава нищо добро. Но ако търсим изход, трябва да мислим за бъдещето на Германия . . .

Генералът стоял пред голяма карта, опрян на сабята си, а гледал линията на германските граници. Той продължил: трябва да се задържи на всяка цена поне част от Елзас-Лотарингия, иначе Германия никога в бъдеще няма да може да води нападателна война. След това Грьонер подробно излага своите мисли. Една обезкръвена, несамостоятелна Германия, изтъква той, завинаги ще загуби предишното си значение . . . Ако никой не се обърне повече към Германия за най-незначителна помощ, тя ще бъде обречена на бавна и позорна гибел. Никой не уважава бедния и безсилния, който може само да събира трохите и да приема благодеяния, но не може да предложи нищо другиму. Необходимо е да направим всичко, за да запазим Германия като държава, дори като велика държава. Германия трябва да си остане желан съюзник. Страната трябва отново да стане способна да сключва съюзи . . .[28]

---

[27] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, М., 1954, с. 456.

Не трябва да забравяме, че тази реч е произнесена в момент на най-дълбоко военно и дипломатическо падение на Германия — през април 1919 г. Но фактът си остава факт: още тогава началникът на генералния щаб говори за съюзи и нападателна война. Това е още преди Версайския договор. След неговото сключване (юни 1919 г.) Грьонер внася поправки в своята концепция и я излага пред офицерите от своя щаб:

„Примирил съм се с това, че Германия ще бъде сведена от тази война до положението на второстепенна държава . . . Според мен ние ще спечелим за нашето бъдеще всичко, ако работим упорито и намерим сред нашата младеж политически ръководители, които, държейки сметка за изискванията на новото време, ще съумеят да премахнат старото безразсъдно делене на партии, в което трябва да виждаме отчасти остатък от остарели, отдавна отхвърлени от живота възгледи. По-нататък, не виждам какво би могло да ни попречи да се развиваме, преди всичко в икономическата област. Що се отнася до възстановяването на нашата военна мощ, за това ще е необходимо, в това съм убеден, господа, немалко време. Не искам да се поддавам на илюзии . . .“[29]

Така, „без да се поддава на илюзии“, последният генерал-квартирмайстер на кайзеровата армия и бъдещ военен министър на ваймарска Германия преценява възможностите и перспективите за бъдеща „нападателна война“.

Но в ония години Германия не се намира в безвъздушно пространство. Тя е в центъра на следвоенна Европа, в която се разпореждат държавите от Антантата, натрапили на Германия във Версай грабителски империалистически мир и създали система на своето господство. Това е следвоенна Европа, в която буржоазните правителства, изплашени от грохота на Октомври, с всички сили се мъчат да задушат революционния кипеж на масите в своите страни. Това е следвоенна Европа, на чиито източни граници възниква и крепне първата в света социалистическа държава на работниците и селяните. Това е следвоенна Европа, в която се скалъпва империалистически блок за интервенция против Съветска Русия.

---

[28] Вж. Г. Ф. Новак. Версаль, М.—Л., 1930, с. 139—140.
[29] Пак там, с. 328—329.

На германската буржоазия предстои да определи своето място в тази Европа. И това не е лесно. Видният германски публицист и политически деец от наше време Алберт Норден характеризира тогавашното положение по следния начин:

„Германската буржоазия от двадесетте години, принудена в резултат на поражението в световната война да се прости с всички свои илюзии, че може да установи господство в Европа, се ръководеше във външната си политика от твърде противоречиви чувства. Западът, с който тя бе свързана класово най-тясно, бе нанесъл на Германия три съкрушителни удара: военното поражение от 1918 г., Версайския мирдиктат от 1919 г. и френско-белгийското нахлуване в Рурската област през 1923 г. Изтокът, т. е. Съветският съюз, чийто социалистически обществен строй беше за германската буржоазия по-лош от чума, оказа на Германия действена помощ: Съветският съюз протестира против версайския грабеж и като сключи Рапалския договор, сложи край на външнополитическата изолация на райха . . .

А по какъв път тръгнаха при тези условия управляващите кръгове в Германия? По онова време някои групи от германската буржоазия несъмнено бяха заинтересовани от нормални отношения между Германия и Съветския съюз. Тъй като основателно смятаха, че търговските сделки със Съветския съюз са значително по-сигурно нещо от една война, те бяха за установяване на взаимоотношения между Германия и великата социалистическа държава на Изтока.

Друга част от управляващите кръгове предприе опит да се сближи със западните държави, за да погребат в съвместна борба против Съветския съюз вътрешноимпериалистическите противоречия.“[30]

Противоречията, за които пише Норден, оказват изключително влияние върху цялата следвоенна политика на Германия. Действително на управляващите класи в буржоазната Ваймарска република още тогава се налага да направят избор между политиката на мирно съвместно съществуване със съветската държава, която осигурява мир в Източна

---

[30] А. Норден. Фальсификаторы. К истории германо-советских отношений, М., 1959, с. 24.

Европа и взаимноизгодни търговски отношения, и политиката на бъдеща война. През 1922 г., сключвайки със Съветска Русия Рапалския договор за възстановяване на дипломатическите и търговските отношения, Германия прави важна крачка по първия път. Рапалският договор не случайно влиза в историята на международните отношения като един от първите документи, в който е отразен принципът на мирното съвместно съществуване на две държави с различни системи. „Действително равноправие на двете системи на собственост, *макар и като временно състояние, докато целият свят не се е отказал* от частната собственост и пораждания от нея *икономически хаос* и войни, за да премине към по-висша система на собственост — отбелязва през 1922 г. В. И. Ленин, — е дадено само в Рапалския договор.“[31] Рапалското споразумение слага началото на период на оживени взаимноизгодни икономически връзки между двете страни и отразява важни тенденции в политиката на буржоазните кръгове в тогавашна Германия.

Тези тенденции намират известно отражение и в стратегическите възгледи на германското военно ръководство. Генералитетът на райхсвера и „войсковото ведомство“ старателно преценяват положението в Източна Европа. По-специално голямо внимание обръща на този въпрос Зект. Неговият аналитичен ум на генералщабен офицер се опитва да разбере какво ще представлява нова Русия.

Зект стига до следните изводи: в Русия стават промени, които са резултат от въздействието на революционните идеи на Болшевишката партия. „Със силата на оръжието — смята Зект — това развитие не може да се спре.“ През 1920 г. той излага възгледите си в специален меморандум до правителството[32]. Антантата, пише Зект, ще бъде твърде заинтересована да използва Германия против Русия. Но този план ще донесе на Германия само нови беди. „Ако Германия започне война против Русия — предупреждава Зект, — тя ще води безнадеждна война.“ Тази оценка на командуващия райхсвера изхожда от трезвия анализ на природните, човешките и социалните ресурси на Съветската република. „Русия има бъдеще. Тя не може да загине“ — такъв е изводът на Зект.

---

[31] В. И. Ленин. Събр. съч., т. 45, с. 194.

[32] Пълният текст е публикуван в книгата на О. Геслер „Политиката на райхсвера във ваймарската епоха“ (O. Gessler. Reichswehrpolitik in der Weimarer Zeit, Stuttgart, 1958, S. 185).

В друг свой документ Зект обръща внимание на нарастването и укрепването на авторитета на съветската държава:

„Виждал ли е светът по-голяма катастрофа от оная, която Русия преживя в последната война? Колко бързо си спечели авторитет Съветското правителство в своята вътрешна и външна политика! И не беше ли първата проява на германската политическа активност подписването на договора в Рапало, което повиши авторитета на Германия!“[33]

Тези мисли не напущат Зект дълги години. Когато вече минава в запаса, той пише в книгата си „Германия между Изтока и Запада“ (1932—1933 г.), че търговските отношения със Съветския съюз означават за Германия работа за хиляди безработни и суровини. Той призовава враждебното отношение към комунистическата идеология да не се разпростира върху „възможностите за сътрудничество в икономическата област“[34].

Разбира се, Зект изтъква всички тези съображения не от симпатия към социалистическия строй. Те се диктуват от тактически съображения. Зект е също такъв убеден привърженик на буржоазния правов ред, както и много дейци на Ваймарската република. Той не крие това и призовава на борба срещу болшевизма. Но за разлика от други Зект смята, че тази борба е обречена на провал, ако вземе формата на военен поход срещу Съветския съюз. „Против световноисторическите преврати няма да помогне никакво Локарно“ — отбелязва той по повод на антисъветския блок, сключен през 1925 г. в Локарно между Англия, Франция, Германия и Италия. Колко полезно би било на някои днешни западногермански политици да се припомнят понякога думите на Зект!

Разбира се, военен деец като Ханс Зект разглежда положението в Европа от гледището на германски националист. Например той е за унищожаването на Полша („Съществуването на Полша е нетърпимо“ — пише той в един от своите меморандуми[35]) и още през 1920 г. разработва планове за военна интервенция против Полша[36]. Зект смята за необходим аншлуса с Австрия. Той е настроен античешки. Не вярва, че е възможно да се уредят френско-германските противоречия. Вярва само в силата на Германия. Толкова попоказателно е, че военен политик от неговата проба предупреждава против намеренията да се включи Германия в „кръстоносен поход“ на Запада против съветската държава.

---

[33] J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, Düsseldorf, 1954, S. 153—188.

[34] F. v. Rabenau. H. v. Seeckt. Aus seinem Leben, Bd. II, S. 606.

Но Зект представлява само един фланг от общия фронт на военно-политическото планиране на управляващите кръгове в Германия. Другият фланг е представен в тогавашна Германия не по-малко широко и — което е най-важното — не само обхваща групировки от германски генерали и политици, но и излиза извън пределите на Германия — в Париж, Лондон, Вашингтон.

Идеята да се използва германската армия за задушаване на Великата октомврийска социалистическа революция възниква в тези кръгове от момента на самата революция. Великият вожд на Октомври определя с абсолютна точност тази заплаха, надвиснала над младата Съветска република, и предупреждава още през 1918 г.: „...твърде е възможно съюзните империалисти да се обединят с немския империализъм... за общ поход срещу Русия“.[37] Германското правителство, заявява Ленин през ноември 1918 г., „с всички сили се стреми към съюз с англо-френските империалисти. Знаем, че правителството на Уилсон беше затрупвано с телеграми с молба да се оставят немските войски в Полша, в Украйна, Естландия и Лифландия...“[38] (Естландия и Лифландия — предишни названия на Северна Естония и на Северна Латвия и Южна Естония — *бел. пр.*).

Още *през декември 1917 г.* американските дипломати съставят доклад, в който се предвижда Германия да бъде използвана за смазване на Съветска Русия[39]. От другата, германската страна също е известно предложението на подполковника от „големия генерален щаб“ фон Хефтен, който още преди поражението на кайзеровата армия предлага на Лудендорф *през лятото на 1918 г.* да се започнат преговори с Антантата и да се превърне Германия в „преден отред“ в борбата против Съветска Русия[40]. Във всеки случай тази идея вълнува реакционните политици в Германия, САЩ, Англия и Франция през цялото време след събарянето на царизма в Русия.

---

[35] J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 156.

[36] O. Gessler. Reichswehrpolitik in der Weimarer Zeit, S. 198.

[37] В. И. Ленин. Събр. съч., т. 37, с. 126.

[38] Пак там, с. 143.

[39] „Papers Relating to the Foreign Relation of the United States. The Paris Peace Conference“, v. I, Washington, 1919, p. 47.

Пазарлъкът — на каква цена Германия ще може да продаде на западните държави военните си услуги на Изток — продължава години. В него участвуват политици, финансисти, индустриалци, дипломати, генерали — всички, които могат да кажат своята дума. „Един от ръководните германски финансисти ми разясни — докладва на 10 януари 1919 г. във Вашингтон шефът на американската мисия в Берлин Дризъл, — че нациите, които са призвани да сложат ред в Русия, са несъмнено германците и американците.“[41] И докато „ръководният германски финансист“ убеждава Дризъл и неговия млад помощник Алън Дълес, други германски индустриалци атакуват представителите на Англия и Франция.

Събитията през 1918—1919 г. показват цялата безпочвеност на претенциите на германските милитаристи да „сложат ред“ в Съветската република. Те са изгонени от Украйна, от подстъпите на Петроград и Прибалтика. Но това не поправя непоправимите. Цели двадесет години, вече след провала на интервенцията на четиринадесетте държави, в германския генерален щаб бавно и упорито се изработва стратегически план за нападение срещу Съветския съюз и за сключване на съюз за тази цел със западните страни. Това е планът, влязъл във военната история заедно с имената на генерал-майор Макс Хофман и на индустриалеца и дипломата Арнолд Рехберг.

Ако някога бъде създаден паноптикум на заклетите врагове на Съветския съюз и на социалистическите идеи, безусловно едно от първите места в него ще заеме Макс Хофман. Той може да бъде смятан за идейния и духовен предтеча не само на хитлеристките генерали, но и на атомните генерали на САЩ, които до ден днешен лягат и стават с проекти за антисъветски военни походи. И макар че името на Хофман сега е забравено, духът му незримо витае над Пентагона.

---

[40] W. Görlitz. Der deutsche Generalstab, S. 280.

[41] „Papers Relating to the Foreign Relation of the United States. The Paris Peace Conference“, v. II, p. 138.

Във военната кариера на Макс Хофман има едно странно обстоятелство. Той три пъти е свидетел на поражение на руската царска армия. Първия път през 1904—1905 г., когато е германски представител при 1-а японска армия в Манджурия; втория — през 1914 г. в Източна Прусия, където Хофман е началник на оперативния отдел на щаба на германската армия, която разгромява царските генерали Самсонов и Рененкампф при Таненберг; най-сетне, през 1917—1918 г., когато възглавява германската делегация на преговорите в Брест—Литовск. Той смятал себе си за победител на оная Русия, която идва в Брест да подпише мирния договор. И тези три събития, чийто смисъл генерал Хофман не е способен да разбере, завинаги го превръщат в човек, обладан от идеята за пълния военен разгром на Русия.

Още в Брест той крои планове за незабавно нахлуване в съветската страна. Струвало му се напълно възможно да мине в церемониален марш от Брест до Москва. „От пролетта на 1918 г. — пише в спомените си Макс Хофман — застъпвах гледището, че би било по-правилно да изясним положението на Изток, т. е. да се откажем от мира, да предприемем поход срещу Москва, да създадем някакво ново правителство.“ Хофман разменя мнения с германския военен аташе в Москва, който му казва, че два батальона са „напълно достатъчни да се сложи ред в Москва“[42]. Хофман имал вече предвид и човека, който ще застане начело на „новото правителство“ — великия княз Павел Александрович. Уви, на генерала и великия княз не било писано да сложат ред в Москва. Младата Червена армия даде отпор на германските интервенти, а скоро цялата германска „Източна армия“ се понесе към родината, на запад.

За Хофман този урок е недостатъчен. Съвременниците му твърдят, че за да разбере тъпотата му, било достатъчно човек да го погледне. Кръгло лице с ниско чело, издадена напред долна устна, надменен поглед, вдървена фигура, изпъчени гърди — също като оживяла карикатура на пруски генерал в хумористично списание от ония години. Но Хофман не е изключение. Около него през двадесетте години се образува кръг от лица, обладани от идеите за поход на Изток. Сред тях са: генерал граф Рюдигер фон дер Холц —

---

[42] М. Гофман. Война упощенных возможностей, М.—Л., 1925, с. 195.

ръководител на германската интервенция в Прибалтика, генерал Крес фон Кресенщайн — командуващ германския отред, дебаркирал през 1918 г. в Батуми, капитан Ерхард — един от организаторите на „доброволческите корпуси“, генерал фон дер Липе — деец на „Стоманения шлем“ и приятел на генерал Хайе, наследил през 1926 г. от Зект поста командуващ райхсвера[43]. В тази компания от генерали и аристократи, тясно свързана със семейството на бившия германски кайзер, усилено се обсъждат планове за по-нататъшни действия.

Така през 1922 г. се ражда печално известният „план Хофман“, който генералът представил на висшето германско военно ръководство. Идеята на генерала се свеждала до следното: в името на унищожаването на Съветска Русия трябва да се обединят всички враждуващи помежду си буржоазни държави. Основният тезис на Хофман гласи:

„Нито една от европейските държави не може да отстъпи на друга предимственото влияние върху бъдеща Русия. Следователно задачата може да бъде решена само чрез обединяването на големите европейски държави, особено на Франция, Англия и Германия. Тези обединени държави трябва чрез съвместна военна интервенция да свалят съветската власт и да възстановят икономически Русия в интерес на английските, френските и германските икономически сили. Във всичко това би било ценно финансовото и икономическото участие на Съединените американски щати. В руския икономически район трябва да бъдат гарантирани особените интереси на Съединените американски щати.“[44] За тази цел Хофман предлага да се създаде обединена армия, в която Германия да има 600—700 хил. войници.

Идеите на Хофман можеха да си останат идеи на запасен генерал, който през свободното си време фантазира пред картата на Европа, ако не бе едно обстоятелство: те отразяват спотаéните мечти на твърде влиятелни групи на германската едра буржоазия. И тези групи се погрижват Хофман да не остане незабелязан.

Арнолд Рехберг е човекът, който олицетворява унията между генералите и индустриалците, стояща зад всички антисъветски планове през двадесетте-тридесетте години. Син на хесенски фабрикант, брат на големия индустриалец Фриц Рехберг, приятел на могъщи рурски барони и короновани особи. Арнолд Рехберг, както и Хофман, е налудничав човек. Виждат го ту в Берлин, ту в Париж, ту в Мюнхен, ту в Лондон, в министерства и посолства, на приеми и официални вечери. Любимо занимание на Рехберг е тайната дипломация. От 1917 г. той съсредоточава енергията си върху една мисъл — организирането на европейски антисъветски блок. Разбира се, няма нищо по-естествено от обединяването на Рехберг с Хофман.

---

[43] E. v. Vietsch. Arnold Rechberg und das Problem der politischen Westorientierung Deutschlands nach dem I. Weltkrieg, Koblenz, 1958, S. 112.

[44] „Die Aufzeichnungen des Gen. Majors Max Hoffman“, Berlin, 1925, S. 336.

Рехберг поставя в служба на „плана Хофман“ широките си връзки. Той свързва генерала не само с германските индустриалци, но и с представители на държавите от Антантата. Още в 1919 г. той организира среща на Хофман с маршал Фош. След това „превръща берлинската си къща в място за срещи на съюзни и германски представители и развива там пред английските и френските генерали и дипломати идеите си за общите икономически интереси на техните страни с Германия и за борба срещу болшевизма с участието на новата германска армия“[45].

В буржоазната литература е прието Арнолд Рехберг да се представя като „оригинал“, „самотник“ или дори като „патологичен тип“, който цял живот се увлича по фантастични проекти. Против тази версия говорят историческите факти. В усилията си да скалъпи антисъветски военен и икономически блок на Германия с Англия и Франция Рехберг съвсем не е сам. Същите планове крои тогавашният рурски магнат Хуго Стинес[46]. Освен това за тези планове са официално информирани Англия и Франция. Във Франция за тях знаят Фош, Бриан, Милеран, Вейган. В Англия Рехберг има могъщ съюзник в лицето на сър Хенри Детърдинг, притежател на петролния тръст „Ройъл дъч шел“, загубил предприятията си в Баку. Под покровителството на Детърдинг в Лондон през 1926—1927 г. се провеждат две важни конференции, посветени на „плана Хофман“. „Болшевизмът трябва да бъде ликвидиран“ — такъв е лозунгът на Хофман в Лондон.

---

[45] E. v. Vietsch. Arnold Rechberg..., S. 69.

[46] G. Raphael. Hugo Stinnes, Berlin, 1925, S. 195.

Рехберг не жали усилия да рисува пред германското военно командуване примамливите перспективи на една война срещу Съветския съюз. Така през февруари 1927 г. той пише на началника на политическия отдел при министерството на райхсвера полковник фон Шлайхер: „Една бъдеща война ще завърши не с компромисен мир, а с пълно унищожение на болшевизма и неговите помощници. От нова световна война Германия ще излезе по-силна от когато и да било и с блестящи икономически перспективи.“[47]

Тези редове еднакво могат да принадлежат и на Хитлер. И паралелът тук не е случаен.

Освен Детърдинг и Фош, Рехберг и Хофман имат още един поклонник. В ония години той е малко известен. Познат е само в мюнхенското „политическо дъно“ и може би в разузнаванията на Германия и Франция. Този човек е Алфред Розенберг, редактор на мръсното вестниче „Фьолкишер беобахтер“, член на ръководството на Германската националсоциалистическа партия.

Рехберг се запознава с Розенберг в Мюнхен по времето, когато той току-що се бил появил в този град. Роден в Талин, Розенберг бил избягал в Германия от Русия, където революцията го заварила като студент. Розенберг започва политическата си кариера като агент на белогвардейското разузнаване и в това си качество дори пътува от Москва до Париж. Но тази дейност се оказва непостоянна и Розенберг попада в Мюнхен. Той бързо се озовава в кръга на националсоциалистически групи и групички и свързва съдбата си с Адолф Хитлер. Вторият покровител на Розенберг е Арнолд Рехберг.

Когато Розенберг през 1921 г. става редактор на вестник „Фьолкишер беобахтер“, негово „верую“ става програмата на Рехберг за „кръстоносен поход“ срещу Съветския съюз. Розенберг чувствува, че тук може да разчита на благодарност: той взема пари и от Рехберг, и от някой си д-р Джордж Бел — пълномощник на сър Хенри Детърдинг в Германия, приятеля на генерал Хофман. Бел е свързващото звено между Детърдинг и нацистката партия.

Розенберг възприема цялата твърде проста премъдрост на плана Рехберг — Хофман. Така през 1927 г. в програмната си книга „Бъдещият път на една германска външна политика“ той пише: „Германия предлага на Англия, ако последната ѝ осигури тилово прикритие на Запад и свобода на действие на Изток, да унищожи антиколониализма и болшевизма в Централна Европа“.[48] Това щедро предложение е в унисон с идеите на Хофман — Рехберг. Няколко години по-късно в книгата си „Кризата и новият ред в Европа“ Розенберг пояснява, че според него всички западноевропейски страни спокойно могат да пристъпят към експанзия, без да си пречат една на друга. Англия ще се заеме със старите си колонии, Франция — с Централна Африка, Италия — със Северна Африка. На Германия трябва да бъдат предоставени Източна и Югоизточна Европа.

---

[47] E. v. Vietsch. Arnold Rechberg..., S. 208—209.

Рехберг се отнася с уважение към Розенберг и Хитлер. Председателят на калиевия тръст (един от чиито директори е Ф. Рехберг) Ростерг печата свои статии на страниците на „Фьолкишер беобахтер“. Когато през 1930 г. френският журналист Ерве отново пуска в обращение плановете на Рехберг, Хитлер на свой ред се обявява на страниците на „Фьолкишер беобахтер“ в тяхна подкрепа. Идеите на Рехберг — Хофман слагат отпечатък и върху „основополагащото“ съчинение на Адолф Хитлер „Майн кампф“. В тази библия на германската агресия се казва:

„Ние, националсоциалистите, съзнателно теглим черта под външната политика на Германия от довоенния период. Ние започваме там, където Германия завърши преди 600 години. Ние слагаме край на вечното движение на германците към европейския юг и запад и обръщаме поглед към земите на Изток... Преминаваме към политика на бъдещето — политика на териториални завоевания. Но ако говорим сега за нови земи в Европа, можем да мислим преди всичко за Русия и за подвластните ѝ периферни държави.“[49]

Отлично е усвоен планът на генерал Хофман! И то не само общата му идея, но и нейните подробности. Хитлер подчертава в съчинението си, че ще се стреми към съюз със страни като Англия. Той, както и Хофман, говори за „важното значение на един съюз с Англия“[50]. Единственото, в което той видоизменя плана на Хофман, е отношението към Франция. В „Майн кампф“ липсват някогашните идеи на Рехберг за „френско-германска уния“. Но по това време и Рехберг е позабравил за тази „уния“. Към 1926—1927 г. Рехберг значително охладнява към Франция; сега той смята, че в Англия „почвата е по-добре подготвена“[51], и възлага надежди главно на Детърдинг, Алфред Монд и други асове на лондонското Сити. Следователно и тук нацистите вървят след Рехберг и Хофман.

---

[48] A. Rosenberg. Der Zukunftweg einer deutschen Aussenpolitik, Berlin, 1927, S. 143.

[49] A. Hitler. Mein Kampf, München, 1936, S. 742.

[50] Пак там, с. 755.

Няма никакво съмнение, че военностратегическият план на нацизма е заимствуван от Хофман и Рехберг. Фанатичните и налудничави лозунги на Хитлер не са плод на негово оригинално творчество. Дълги години — от 1917 до 1933 — идеята за поход на Изток, породила се в група германски генерали, които пренебрегват съветите на Зект, усилено се проучва във военните, дипломатическите и промишлените кръгове. Рехберг, Стинес, Тисен, Ростерг и други магнати на германската промишленост имат пръст в съставянето на нацистките планове, коригират ги и им дават ход.

Така германският генералитет, който намира на мюнхенското дъно Адолф Хитлер, прави още един важен принос за бъдещата експанзия: той подготвя основните военни концепции на вермахта и посочва стратегическото направление на действията на вермахта. Тези два подаръка са вече достатъчни, за да свържат Хитлер и генералитета с най-тесни връзки.

Кой доведе Хитлер на власт

Кой доведе Адолф Хитлер в райхсканцлерството, в кабинета на германския райхсканцлер? Как стана възможно тайният агент на райхсвера, неукият и демагогът Адолф Хитлер да заеме този пост, на който за десет години направи буквално главозамайваща кариера?

В романа на Лион Фойхтвангер „Успехът“, в който майсторски е изобразен животът в Германия през двадесетте години, е обрисувана фигурата на богатия фабрикант Андреас фон Райндъл — безгрижен господин, който не жали парите си и ги дава ту на певачки по кафенетата, ту на съмнителни политически афериcти от рода на Руперт Куцнер (под това име в романа е изобразен Адолф Хитлер). Райндъл е измислено лице, но не и измислен модел. Десетки такива райндъловци среща Хитлер по пътя си от мюнхенската бирария до берлинското райхсканцлерство. Всеки от тях старателно избутва напред своя политически пълномощник.

---

[51] E. v. Vietsch. Arnold Rechberg..., S. 105.

Много са тези райндъловци. Отначало няколко мюнхенски индустриалци, които имали навик да си служат с политически агенти, дават на Хитлер пари, както правели генерал Еп или капитан Рьом. Но това не продължава дълго. За известно време му стигат и субсидиите, отпускани му от Съюза на баварските индустриалци, както и от няколко понезначителни представители на деловите кръгове от типа на фабриканта на рояли Бехщайн и на издателя Брукман.

Но още през 1923 г. Хитлер се сдобива с далеч по-мощни покровители. В Мюнхен пристигат двама души, чиито индустриални владения били наистина огромни. Това са собственикът на стоманения тръст Фриц Тисен и генералният директор на концерна на Стинес Мину. Тисен отпуска на нацистката партия 100 хил. златни марки[52]. В периода на инфлацията това било огромна сума. И както свидетелствува същият Тисен, Хитлер още преди това получавал някакви средства от индустриалците, именно от Мину.

По това време сред „кредиторите“ на Хитлер започват да фигурират: собственикът на химическа фабрика и пълномощник на „ИГ Фарбениндустри“ Пич, едрият берлински индустриалец Ернст фон Борзиг, руски белогвардейци и дори чуждестранни дейци (френското разузнаване и Хенри Форд)[53]. Всичко това се върши изключително системно. Ето например какво разказва за връзките на Борзиг с Хитлер финансовият агент на Борзиг д-р Фриц Детерт. През 1937 г. той пише на сина на Борзиг следното:

> „...Баща Ви беше може би един от първите, който установи тук, в Берлин, отношения с нашия фюрер и поддържаше неговото движение със значителни средства. Това стана по следния начин.
>
> Както Ви е известно, в края на февруари 1919 г. аз пристигнах направо от кавалерийско-стрелковата дивизия от корпуса на Лютвиц

---

[52] G. F. Hallgarten. Hitler, Reichswehr und Industrie, Frankfurt am Main, 1955, S. 16—20, 75.

[53] K. Heiden. Adolf Hitler, Zürich, 1936, S. 251.

при баща Ви, за да се занимавам като личен секретар със секретните му дела, които поради техния характер не можеха да минават през фирмата наред с другите дела... Баща Ви тогава заемаше едновременно или последователно постовете председател на Обединението на съюзите на германските работодатели, член на президиума на Имперския съюз на германската индустрия (по-нататък се изброяват още четири важни поста — *Л. Б.*).

...Когато през 1922 г. Адолф Хитлер трябваше да изнесе първия си доклад в червен Берлин — именно в Националния клуб при закрити врати, — бе поканен и баща Ви. Но поради болест или отсъствие (сега вече не си спомням точно) той не можа да приеме поканата... Моята информация за доклада накара баща Ви да присъствува лично на втората реч на Адолф Хитлер в Националния клуб, за да се запознае с него. Тази реч така заинтригува баща Ви, че той ме натовари да се свържа с Адолф Хитлер лично, без посредници, и да поговоря с него как и с какви средства може да се разпространи в Северна Германия, и по-специално в Берлин, това движение, което тогава имаше опора почти само в Южна Германия, главно в Бавария. Адолф Хитлер на драго сърце се съгласи да изпълни желанието на баща Ви и да се срещнат за разговор на четири очи...

Адолф Хитлер се зарадва на обещанието на баща Ви да подкрепи движението му...

Събраните по такъв начин средства бяха изпратени след това в Мюнхен..."[54]

А от 1927 г. нататък сред лицата, които финансират Хитлер и неговата партия, фигурират индустриалци, олицетворяващи икономическата мощ на Германия:

Емил Кирдорф — шеф на Рейнско-Вестфалския каменовъглен синдикат, който нарежда да се отчисляват в полза на Хитлер по 5 пфенига от всеки тон продадени въглища (всичко около 6 млн. годишно);

Алфред Хугенберг — директор на Круп и собственик на киноконцерн и вестникарски концерн, който дава на Хитлер по два млн. марки годишно[55];

Алберт Фьоглер — генерален директор на Гелзенкирхенското каменовъглено дружество и директор на стоманения тръст, чиито пари дават на Хитлер възможност да преодолее „партийната криза“ през 1932 година[56];

---

[54] Вж. А. Норден. Фальсификаторы, с. 122—123.

[55] G. F. Hallgarten. Hitler, Reichswehr und Industrie, S. 99; F. Thyssen. I paid Hitler, New York, 1942, p. 98.

Ялмар Шахт — председател на Райхсбанк, който по израза на един американски изследовател „откри на Хитлер пътя към големите банки“[57];

Емил Георг фон Щаус — директор на Дойче банк, наймощната частна банка в Германия, който става член на нацистката партия;

Фридрих Флик — едър индустриалец от Средна Германия, съперник на Тисен в стоманения тръст, който дава пари на Хитлер чрез подставени лица[58];

Георг фон Шницлер — директор на „ИГ Фарбениндустри“[59].

Само тези седем души (а те са много повече) със своите милиони били в състояние да задържат на повърхността партията на Хитлер. По-рано „черна овца“, Хитлер става сега свой човек в Рур. На 27 януари 1932 г. той произнася в Индустриалния клуб в Дюселдорф реч, която му отваря сърцата и касите на рурските барони. В залата присъствуват Тисен, Кирдорф, Цанген, Круп — цялото „отбрано общество“ на Рур[60]. Д-р Дитрих — по-късно директор на печата при Хитлер — нарича този ден „паметен“ за нацисткото движение, защото оттогава Хитлер можел да не се безпокои за средствата. Средства постъпват и от чужбина: английският петролен крал Детърдинг, приятелят на Хофман и Рехберг, редовно снабдява Хитлер с валута (веднъж му предоставя 10 млн. холандски гулдена).[61]

Колкото по-нужен става Хитлер на германските монополи, които не виждат други средства да осигурят курс към война и да се справят с растящото недоволство на масите, толкова по-широк става кръгът на покровителите на нацизма. В него особено място заема кьолнският банкер Курт фон Шрьодер, представител на германския филиал на международната банкерска фирма на Шрьодеровци. Той основава „кръжок на приятелите“, които събират пари за специфична цел — за финансиране на Хайнрих Химлер и неговите отреди СС. Пари събира за Хитлер и журналистът Валтер Функ, по чиято сметка за финансиране на нацистката партия редовно внасят суми фирми като „ИГ Фарбениндустри“, „Винтерсхал“ (тръстът на Ростерг — Рехберг), „Маузерверке“ (военна фирма), стоманения тръст, „Реемтсма“ (тютюнева фирма), калиевият синдикат и много други.[62]

---

[56] G. F. Hallgarten. Hitler, Reichswehr und Industrie, S. 105.

[57] Пак там, с. 101, 102.

[58] Пак там, с. 115.

[59] „Nazi Conspiracy and Aggression“, Washington, 1949, Supplement A, p. 1194.

[60] Според някои сведения този ден в залата се намирал също, поканен от приятелите си, и американският адвокат Джон Фостър Дълес.

[61] Вж. А. Норден. Фальсификаторы, с. 125.

Не е чудно, че решаващия сигнал за идването на Хитлер на власт дават същите господа — собственици на рурската промишленост.

...През 1945 г. при влизането на американските войски в Кьолн в сейфа на барон Курт фон Шрьодер заедно с материали за финансирането на Хитлер и Химлер бе намерен един твърде важен документ. Той бе представен от обвинението на Нюрнбергския процес и бе ожесточено атакуван от страна на защитниците на главните военнопрестъпници, които поставиха под съмнение неговата достоверност. Но през 1957 г. в Германския имперски архив бяха намерени книжа от канцеларията на Хинденбург, сред които се намираше потвърждение, че Хинденбург е получил този документ.[63] Опасно нещо са архивите!

Ето най-важните места от този документ — писмо на видни индустриалци до президента Хинденбург с молба да повика Хитлер на власт.

Преди всичко рурските магнати заявяват на Хинденбург, че подкрепят неговия стремеж да създаде диктаторско правителство, независещо от парламента (на изборите през 1932 г. комунистите събират 6 млн. гласа). Авторите на писмото се обявяват за диктатура. За диктатура, пишат те, са всички, ако не се смята комунистическата партия, „която отрича държавата“. „Против сегашния парламентарен партиен режим — се казва в писмото — се обявяват не само германската национална партия и стоящите близо до нея неголеми групи, но и националсоциалистическата работническа партия. Така че всички те одобряват целта на Ваше Високопревъзходителство. Ние смятаме това за извънредно отрадно...“

„...Затова ние смятаме за дълг на своята съвест да помолим верноподанически Ваше Високопревъзходителство, за да се постигне поддържаната от всички нас цел на Ваше Високопревъзходителство, да бъде образуван такъв кабинет, в резултат на който зад правителството ще застане най-мощната народна сила.“[64]

---

[62] Вж. А. Норден. Уроки германской истории, М., 1948, с. 167—168.

[63] „Vorwärts“ (Bonn), 9. VIII. 1957.

„... Ако се предаде на фюрера на най-голямата национална група отговорното ръководство на един президентски кабинет[65], съставен от най-добрите по своите делови и лични качества дейци, ще бъде сложен край на мерзостите и грешките, присъщи на всяко масово движение[66], и ще бъдат привлечени за сътрудничество милиони хора, които досега стоят настрана.

С пълно доверие в мъдростта на Ваше Високопревъзходителство и в привързаността на Ваше Високопревъзходителство към народа ние с най-дълбок израз на нашата почит приветствуваме Ваше Високопревъзходителство.

Подписали: сенатор д-р Вайндорф (Хановер), д-р Курт фон Айхборн (Бреслау), Евалд Хекер (Хановер), Е. Хелферих (Хамбург), граф Еберхард Калкрайт (Берлин), Карл Винцент Крогман (Хамбург), д-р Е. Люберт (Берлин), Ервин Мерк (Хамбург), генерален директор Ростерг (Касел), д-р Ялмар Шахт (Берлин), барон Курт фон Шрьодер (Кьолн), Рудолф Венцки (Айслинген), Ф. Х. Витхефт (Хамбург), Курт Верман (Хамбург).“[67]

Сутринта на 19 ноември 1932 г. този меморандум бил връчен на ръководителя на личното бюро на президента д-р Майснер. На 21 ноември на Майснер били представени допълнителни подписи към меморандума: граф фон Кайзерлинк, фон Рор, Фриц Тисен. Освен това му било съобщено, че подкрепят тези идеи, макар и да не са подписали документа, следните лица: д-р Алберт Фьоглер, д-р Паул Ройш, д-р Фриц Шпрингорум.

Смисълът на този меморандум е пределно ясен: да се допусне Хитлер („фюрерът на най-голямата национална група“) до властта. Дори на грохналия Хинденбург цялата пищна шумотевица на индустриалците за „народа“ и „благото на отечеството“ е поднесена в толкова понятен вид, че не буди никакво съмнение. Но много по-голямо значение от фразеологията имат в този меморандум подписите. Това са имената на магнатите на металургията (Тисен, Ройш, Фьоглер), на каменовъглената промишленост (Шпрингорум), на финансите (Шахт, Хелферих, Вайндорф, Шрьодер), на химията (Мерк), на корабостроенето (Витхефт), на юнкерското стопанство (Калкрайт, Айхборн, Кайзерлинк, Венцки). Общо те представляват над *160 големи компании с капитал над 1,5 млрд. марки*[68]. А на 4 януари 1933 г. Хитлер се среща в Кьолн с един от участниците в „петицията“ — Курт фон Шрьодер. Там се стига до сговор, който осигурява на 30 януари идването на Хитлер на власт.

---

[64] Има се предвид партията на Хитлер, която събрала на изборите през ноември 1932 г. 11 млн. гласа.

[65] Т. е. кабинет, който не отговаря пред парламента и се назначава от президента.

[66] Такива думи германските промишлени магнати употребяват за зверствата и бандитизма на хитлеристките главорези.

[67] Нюрнбергски документ PS — 3901; „Der Prozess gegen die Hauptkriegsverbrecher vor dem Internationalen Militärgerichtshof“ (IMG). Nürnberg, 1947, Bd. XXXIII, S. 531—535.

Каква роля изиграва за това германският генералитет? Макар че райхсверът не бил сила, която диктувала на Германия състава на правителството, ръководителите на райхсвера винаги участвували в различните задкулисни комбинации, като следели техните интереси също да бъдат взети под внимание. В сложната плетеница на политическите интриги и споровете между буржоазните партии винаги се намира нишка, която води до военното ведомство на Бендлерщрасе.

Второ обстоятелство, което налага да се обърне внимание на ролята на ръководството на райхсвера в януарските събития от 1933 г., е от друго естество. Работата е там, че останалите живи ветерани от райхсвера, които днес са се установили в Западна Германия, енергично се мъчат да изкарат, че райхсверът бил против идването на Хитлер на власт или най-малкото, че нямал нищо общо с това събитие. Намират се например хора, като запасния генерал Рьорихт, които твърдят, че „би било исторически погрешно да се обвинява армията, че помогнала на Хитлер да дойде на власт“. Това твърдение е привел на страниците на своята книга за германските генерали английският военен публицист Бейзил Лидъл-Харт. Той е прибавил към думите на Рьорихт забележката, че и според него „няма достатъчно доказателства“

---

[68] Общият капитал на всички акционерни дружества в Германия през 1933 г. е възлизал на 2,2 млрд. марки.

да се говори, че райхсверът е оказал „помощ на Хитлер".[69] Дори по-предпазливият фелдмаршал Манщайн, който не отрича „задоволството" на офицерите от идването на Хитлер, говори надълго и нашироко за „безпокойство от психологическо естество" и за „тревога за вътрешната сигурност на държавата", която била обхванала тогава офицерите от райхсвера[70].

Истинското отношение на ръководството на райхсвера към Хитлер няма нищо общо с „тревога". От момента, в който генерал Еп взема на служба бъдещия райхсканцлер, до 30 януари 1933 г. взаимоотношенията между райхсвера и нацистката партия преминават през различни стадии. Но в нито един от тях райхсверът не е враг на нацизма. По отношение на хитлеристите генералите от райхсвера общо взето следват курса на „генералите на промишлеността". В определен стадий те си позволяват да не забелязват бъдещия фюрер и дори се отнасят пренебрежително към него. Но с всяка година влизат в по-тесен контакт с него и по-внимателно го преценяват като кандидат за диктатор. Тази позиция не изключва тактически сблъсъци и конфликти (защото отначало райхсверът възнамерява да издига диктатор от собствените си редове!). Но колкото повече се надига вълната на протест и недоволство на трудещите се маси, толкова по-охотно генералите се съгласяват с идването на Хитлер на власт.

Как се отнасят асовете на германския генералитет и на офицерството към Хитлер по онова време? Ето какво свидетелствува по този повод такъв познавач на положението като Хайнц Гудериан, бащата на германските танкови войски:

„Щом в страната се появиха националсоциалистите с новите си националистически лозунги, младежта от офицерския корпус веднага бе обзета от пламенен патриотизъм . . . Фактът, че от много години Германия нямаше въоръжени сили, действуваше потискащо на офицерския корпус. Не е чудно, че започналото въоръжаване на страната бе посрещнато с одобрение, понеже то обещаваше след петнадесетгодишен застой отново да се възроди германската армия. Влиянието на Германската националсоциалистическа партия се засили още и поради това, че Хитлер . . . се държеше приятелски по отношение на армията . . .“[71]

---

[69] B. H. Liddel-Hart. Jetzt dürfen sie reden, Stuttgart, 1948, S. 136, 140.

[70] E. v. Manstein. Aus einem Soldatenleben, Bonn, 1958, S. 171.

Наистина от известно време Хитлер по всякакъв начин се стараел да проникне в райхсвера и да си спечели влияние сред офицерите. На 15 март 1929 г. той държи реч в Мюнхен на тема: „Ние и райхсверът“. Нацисткият лидер излага следната концепция за райхсвера: райхсверът не трябва да стои извън политиката; той трябва да ликвидира политическите партии, „разбойниците, които правят политиката“ и „водят държавата към гибел“. Райхсверът трябва да премахне парламентарния режим и да стане диктатор в Германия, без да го е грижа за клетвата към републиката[72]. Речта на Хитлер преследвала определена цел. Той я адресирал към оная част от офицерството, която вътрешно била готова да ликвидира републиканския режим и да подкрепи един режим на диктатура.

Скоро генералите забелязват, че Хитлер не само произнася речи. В казармите на 5-и улмски артилерийски полк са арестувани трима офицери, които открито агитират в полза на Хитлер, за въоръжен метеж против републиката. Военният министър Грьонер този път се оказва недалновиден. Той не се вслушва в съвета да потули работата. Започва се открит съдебен процес, обвиняеми по който са старши лейтенант Вент и лейтенантите Шерингер и Людин.

Улмският процес (септември 1930 г.) внезапно показва, че нацистите не напразно разчитат на симпатии в райхсвера. Шерингер и Людин произхождали от заможни семейства. Те започнали да четат нацистките вестници и списания, които уверявали, че Националсоциалистическата германска работническа партия (НСДАП) е „единствената партия, с която армията може да има духовни връзки“[73]. Младите лейтенанти се заинтересували — свързали се с улмските нацисти, а скоро се запознали и с началника на щурмоваците Пфефер фон Заломон. Той обяснил, че Хитлер се нуждае от подкрепата на офицерството. Офицерите се съгласили и започнали да вербуват свои другари по служба. На процеса никой не отричал това.

---

[71] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 455.
[72] „Die Vollmacht des Gewissens“, München, 1956, S. 187—188.
[73] „Deutscher Wehrgeist“, N 3, 1929, S. 101.

Нещо повече. Командирът на полка се застъпил за своите офицери. Той заявил, че не вижда нищо лошо в нацистките им убеждения. Какво има? — питал полковникът. „Нали на райхсвера всеки ден се говори, че е армия, построена върху принципа на фюрерството. Какво искате вие от младия офицер?“[74] Името на този полковник е Лудвиг Бек.

Лудвиг Бек е един от многото в райхсвера, които залагат на Хитлер. Още през 1930 г. той приветствува победата на нацистите в изборите. Адмирал Редер в същата 1930 г. отбелязва, че много се радва на това „безжалостно предизвикателство, което Хитлер хвърлил на болшевизма и международното еврейство“[75]. А бъдещият генерал и военнопрестъпник Рамке, тогава млад капитан, обръщайки се през 1932 г. към своите подчинени, им казва със завидна простота:

— Момчета! Ние, войниците, чувствуваме, че ще падне работа! Вашият суров труд ще бъде възнаграден, всеки ще получи шанс да се издигне![76]

Всъщност трябвало да съдят не младите офицери, а техните началници. Защото още през 1930 г. ръководството на райхсвера стига до идеята, че е дошло времето Хитлер да бъде поканен да поеме властта. В архива на министъра на райхсвера (а по-късно канцлер) генерал Шлайхер след войната бе намерена черновата на писмо до редакцията на „Фосише цайтунг“, в което Шлайхер пише, че от септември 1930 г. нататък „последователно и настойчиво се изказвал за привличането на НСДАП в правителството“[77]. Както свидетелствува западногерманският историк Х. Краусник, след това Шлайхер сам лансира идеята да направят Хитлер райхсканцлер.

Три години — 1930, 1931 и 1932 — са изпълнени със сложни политически интриги, които се кроят в кабинетите на министрите и индустриалците. *Райхсверът и неговите генерали не само не стоят настрана, но, напротив, играят в тях извънредно важна роля.* В хода на тези интриги се постига трогателното единение на Хитлер с такъв идеен представител на райхсвера, какъвто бил Ханс фон Зект. За пръв път Зект се среща с Хитлер през 1923 г. и тогава заявява, че той и Хитлер имат „сходни цели“. Осем години по-късно, през 1931 г., след поредния си разговор с Хитлер Зект съобщава на своите приятели-генерали, че гледа на нацизма „като на спасителен фактор“ и че той трябва да бъде включен във вътрешнополитическите комбинации на райхсвера. След това генералът решава, че е длъжен да замине за курортното градче Харцбург, където на 11 октомври 1931 г. Алфред Хугенберг сключва от името на „германската национална партия“ официален съюз с Хитлер и създава така наречения харцбургски фронт, който извънредно много помага на Хитлер по пътя му към райхсканцлерството. Зект и старият му приятел генерал фон дер Голц осветяват с присъствието си „харцбургския фронт“ от името на генералитета. С тези предзнаменования Хитлер започва своите политически комбинации.

---

[74] „Berliner Tageblatt“, 27. IX. 1930.

[75] IMG, Bd. XXXV, S. 311.

[76] B. Ramcke. Vom Schiffsjüngen zum Fallschirmgeneral, Berlin, 1943, S. 196.

[77] Писмото било запазено от генерал Шпайдел, който го обнародва през 1956 г. в труда на Х. Краусник за генералния щаб („Die Vollmacht des Gewissens“, S. 194).

На 19 ноември 1932 г. на Хинденбург е изпратено известното писмо на индустриалците. На 4 януари 1933 г. във вилата на банкера Шрьодер се взема решение Хитлер да състави правителство с участието на Папен — представител на „консервативните кръгове“. Настават решаващи за историята на страната дни. Властниците в буржоазна Германия стигат до извода: да сложат всички пълномощия на властта в ръцете на Хитлер и неговата партия и да превърнат буржоазнодемократична Германия във фашистка, т. е. в страна на откритата диктатура на най-реакционните сили на монополистичния капитал. Никой не се съмнява, че идването на Хитлер на власт ще означава кървав терор срещу прогресивните сили, разправа с организациите на работническата класа, а във външната политика — курс към война. „Хитлер — това е война!“ — тези думи на Ернст Телман кратко и прозорливо определят смисъла на идването на нацизма на власт.

През тези дни рязка разграничителна черта минава през целия политически живот в Германия. На едната страна се оказват решителните борци против Хитлер, възглавявани от комунистическата партия. Основен лозунг на ГКП е единодействието на всички антифашистки сили, които са против Хитлер. В името на тази изключително важна цел ГКП предлага съюз и ръка за помощ на социалдемократите — другата голяма партия, зад която стои част от работническата класа. Но в този решителен час дясното ръководство на ГСДП, отровено с антикомунизъм и раболепничещо пред германския империализъм, отхвърля предложенията на комунистите за единодействие. По този начин лидерите на ГСДП преминават отвъд фаталната черта и стават помагачи на Хитлер.

Проблемите от периода на идването на нацизма на власт съвсем нямат академичен характер. Опитът на историята показва, че антикомунизмът на ръководителите на социалдемокрацията е изиграл наистина фатална роля в политическото развитие на Германия през ония години. Същата роля играе той и сега, и то не само в Западна Германия, а и в много други страни. Неведнъж на предложенията на комунистическите партии за съвместни действия против класовите врагове социалдемократическите лидери са отговаряли с отказ. Резултатът винаги е бил печален — реакцията настъпва в единен фронт, а фронтът на трудещите се се оказва разединен.

Тази горчива истина разбират много германски социалдемократи, които Хитлер хвърля в концентрационните лагери веднага след комунистите. Един от ръководителите на ГСДП Рудолф Бретшайд загива със също такава героична смърт, както и Ернст Телман — и това звучи като напомняне за ония социалдемократи, които са готови да служат на реакцията. Не, тя и сега няма да ги пощади: когато маврите свършат работата си, заставят ги да си вървят . . .

Но да се върнем в януарските дни на 1933 година.

Фашисткият лагер е зает с трескави приготовления. Предстои да бъде доведен Хитлер на власт по „законен“, парламентарен път, понеже управляващите кръгове се страхуват да дадат повод за революционни акции на масите. Това особено вълнува ръководителите на райхсвера. Така например командуващият райхсвера генерал Хамерщайн казва доста откровено[78]:

Ако нацистите дойдат легално на власт, нямам нищо против . . .

Защо генералът нямал нищо против? Той много добре разбирал, че ако Хитлер реши да извърши пуч, трудещите се маси ще му дадат отпор и ще започне гражданска война, в чийто изход властниците в тогавашна Германия не били уверени. За това си дават сметка и самите нацисти, които решават да вървят към властта по пътя, който услужливо им била прокарала прословутата буржоазна демокрация. Райхсверът одобрява този план и Хамерщайн уверява всички, че Хитлер „действително желае“ легалност[79].

---

[78] G. Ritter. Carl Goerdeler und die deutsche Wiederstandbewegung, Stuttgart, 1955, S. 168.

Масите се вълнували. На 15 януари 1933 г., в деня на годишнината от убийството на Карл Либкнехт и Роза Люксембург, в Берлин се провежда антифашистка демонстрация. На 25 януари под ръководството на ГКП по улиците на Берлин преминава 130-хилядна манифестация под лозунгите: „Долу фашизмът!“, „Да не допуснем Хитлер на власт!“ Същия ден такава демонстрация става и в Дрезден.

При това положение за привържениците на Хитлер е необикновено важно да си осигурят поддръжката на райхсвера. И райхсверът оправдава надеждите, които му се възлагат.

В пряко съответствие с волята на големите монополи фактически се създава негласният съюз „Хитлер — райхсверът“, който до голяма степен помага на главатаря на фашистката банда да заеме спокойно канцлерския пост. Карл Брахер не без основание смята, че този съюз бил практически сключен през януари 1933 г. лично между Хитлер, от една страна, и Бломберг и Райхенау, от страна на райхсвера, при което двете страни поели напълно конкретни обещания. Хитлер обещал на генералите да ускори процеса на въоръжаване на Германия, като осигури на армията привилегировано място в „новата държава“, а райхсверът му гарантирал своята подкрепа както при идването на власт, така и в разправата с демокрацията, която трябвало да последва.[80]

Този сговор е закономерно следствие на курса към военнополитическа диктатура, следван от германския генералитет от момента на създаването на райхсвера.

За да получи поддръжката на военните кръгове, Хитлер използва най-различни средства. Първо, той се опира на ония генерали от райхсвера, които по това време били вече станали върли нацисти. Предвиждало се постът военен министър в бъдещия кабинет на Хитлер да бъде зает от генерал Вернер фон Бломберг — бивш командуващ войските на I (Източнопруски) военен окръг, който през 1932 г. е военен представител на Германия на Женевската конференция по разоръжаването. Бломберг, отдавна свързан с нацистите, дава съгласието си с благословията на лидера на германската военна клика фелдмаршал Хинденбург. Втората задача на Хитлер е да „неутрализира“ евентуални възражения от страна на дейците на райхсвера, групирани около тогавашния канцлер генерал Курт фон Шлайхер, който заема този пост от лятото на 1932 г. Управляващите кръгове в Германия смятат, че един генерал начело на правителството ще може да се справи с положението и да „усмири“ масите. Шлайхер води хитра игра, като съдействува на нацистите, но в същото време търси съюзници сред другите реакционни групи. С Хитлер Шлайхер поддържа тесен контакт. През 1931 и 1932 г. той неведнъж му оказва помощ.

---

[79] „Viertelsjahrhefte für Zeitgeschichte“, 1954, Heft 2, S. 410.

[80] K. Bracher, W. Sauer, G. Schultz. Die nazional-sozialistische Machtergreifung, Köln—Opladen, 1962, S. 710, 715.

В края на януари 1933 г. Шлайхер окончателно стига до извода, че е време да отстъпи мястото си на Хитлер. Той разбира, че властниците вече са решили да заложат на кафявата клика, защото само в нея виждат сигурно средство за борба със засилващия се протест на масите. Райхсверът и неговият канцлер-интригант изпадат в ролята на помагачи на хитлеристката клика.

На 26 януари 1933 г. командуващият райхсвера Хамерщайн, до когото стигат слухове, че се подготвя смяна на кабинета, отива при своя приятел Шлайхер да разбере какво става. Шлайхер му съобщава, че оставката му е въпрос на дни. Какво ще стане по-нататък, все още не е ясно. Но за себе си двамата генерали вече са направили избор. „Фактически — така разкрива хода на мислите на Шлайхер английският историк Г. Крейг — имаше двама възможни приемници — Хитлер и Папен . . . От тези две възможности Шлайхер предпочиташе първата.“[81] Друг изследовател на този период — американският генерал Тейлър (обвинител в Нюрнберг) съобщава: „Шлайхер мислеше за съюз с Хитлер с оглед на една коалиция между нацистите и райхсвера“.[82]

Това признава и Хамерщайн. В записка от 28 януари

---

[81] Gordon A. Craig. The Politics of the Prussian Army, 1640—1945, Oxford, 1955, p. 464.

[82] T. Taylor. Sword and Swastika, London, 1953, p. 72.

1935 г., запазена в неговия личен архив[83], генералът съобщава, че веднага след разговора си с Шлайхер отишъл при влиятелен човек — секретаря на райхсканцлерството Ото Майснер и го предупредил, че в правителство на Папен Хитлер няма да влезе. Така че такова правителство няма да може да разчита на устойчивост, а армията твърде трудно ще защищава подобна комбинация.

Веднага след това Хамерщайн посещава Хинденбург и разговаря с него на същата тема. Сведенията за този разговор са извънредно противоречиви и затова той е обект на най-различни догадки, сред които главна роля играе опитът да се оправдае Хамерщайн. Така например присъствувалият на разговора генерал фон дем Бусше-Ипенбург обнародва през 1952 г. спомени, в които твърди, че Хамерщайн „сериозно предупреди президента относно Хитлер и безграничността на неговите цели“, на което Хинденбург отговорил, че не мисли да направи канцлер австрийския ефрейтор[84].

Тази твърде разпространена в западната литература версия обаче не се потвърждава от документите на самия Хамерщайн. В паметна бележка Хамерщайн резюмира съвсем накратко разговора си с Хинденбург: „Майснер ... ме покани да изложа тревогата си пред господин президента. Аз направих това.“ Но тази кратка бележка ни дава все пак решението на загадката. Хамерщайн казва на Хинденбург същото, което по споразумение с Шлайхер казал на Майснер, следователно той се обявява за правителство на Хитлер, против другите варианти! Западногерманският изследовател Тило Фогелзанг съобщава по този повод, че на 26 януари Хамерщайн заявил на Хинденбург, че е невъзможно да се повтори експериментът с правителство на Папен (т. е. без нацистите) и че „пред този експеримент явно предпочита да бъде легално призован на власт Хитлер“.[85]

Когато на 28 януари Шлайхер връчва на Хинденбург своята оставка, той недвусмислено му препоръчва „правителство с националсоциалистическата партия като най-добрата възможност“[86]. А когато на другия ден Шлайхер и Хамерщайн обсъждат положението, те решават активно да помогнат на бъдещия фюрер. „Беше ни ясно — спомня си Хамерщайн, — че като бъдещ райхсканцлер е възможен само Хитлер.“[87] Както пише западногерманският историк Брахер, „ако днес . . . бихме твърдели, че от страна на ръководството на райхсвера е имало сериозна опозиция срещу поканването на Хитлер, това би било несправедливо изопачаване на историческите акценти“[88]. Ако генералите изобщо са мислели да се съпротивяват, пише Брахер, то е било само против правителство, в което Хитлер не би фигурирал.

---

[83] K. Bracher. Die Auflösung der Weimarer Republik, S. 733.
[84] „Frankfurter Allgemeine“, 5. II. 1952.
[85] „Die Vollmacht des Gewissens“, S. 196.
[86] K. Bracher. Die Auflösung der Weimarer Republik, S. 723.

В историческата литература, която се мъчи да докаже, че райхсверът няма нищо общо с идването на Хитлер, освен легендата за действията на Хамерщайн има и друга легенда. Тя гласи, че райхсверът се опитвал да попречи на Хитлер да заеме канцлерския пост, за което потсдамският гарнизон получил заповед да потегли в пълна бойна готовност, да влезе в столицата и да направи Шлайхер „военен диктатор“. Тази версия се среща в почти всяка книга, като дори се назовава човекът, който се бил „раздрънкал“ за тази тайна заповед на Хамерщайн: Вернер фон Алвенслебен-Нойгатерслебен . . .

Неотдавна английският журналист С. Делмър, живял дълги години в Берлин, приповдигна завесата над произхода на тази легенда. Той добре познавал Алвенслебен и твърде специфичното му качество на таен агент на райхсвера и на свръзка между Шлайхер и Хитлер. Алвенслебен бил казал на Делмър, че той лично пуснал слуха за потсдамския гарнизон, за да даде още един коз на нацистите, които плашели Хинденбург с призрака на „бунт“. Без излишна скромност Алвенслебен му заявил, че именно той е „човекът, на когото Хитлер дължи канцлерството . . .“[89]

Алвенслебен се хвалел, но хвалбите му не са тъй несъстоятелни, както опитите на западните историци да отричат участието на райхсвера в завземането на властта от нацистите. В януарските дни на 1933 г. райхсверът, който е един от инструментите на господството на германската едра буржоазия, става инструмент на нацисткия „легален пуч“.

На 30 януари 1933 г. Хитлер става райхсканцлер, Гьоринг — райхскомисар на Прусия, Фрик — министър на вътрешните работи, Бломберг — военен министър, Папен — вицеканцлер.

---

[87] **K. Bracher. Die Auflösung der Weimarer Republik, S. 733.**

[88] Пак там, с. 723.

[89] S. Delmer. Die Deutschen und ich, Hamburg, 1962, S. 173.

Тържественото единение на райхсвера, Хинденбург и кафявата банда е подкрепено със специална церемония, състояла се на 21 март 1933 г. в Потсдам, в гарнизонната църква, където почиват останките на Фридрих II. В присъствието на депутати от райхстага, висши държавни чиновници и офицери от райхсвера, генерали и фелдмаршали от кайзеровата армия престарелият Хинденбург прочита декларация, в която потвърждава, че поканеният на власт Хитлер се ползва с пълното му доверие. Хитлер му отговаря с високопарна реч, след което двамата слизат в гробницата на краля-кондотиер, кумир на пруската военщина. Така минава „денят в Потсдам“, станал символ на единството на Хитлер и генералите.

Няколко месеца по-късно Хитлер заявява в речта си пред „Стоманения шлем“: „Всички ние много добре знаем, че ако армията ... не беше на наша страна, ние нямаше да бъдем тук“.[90]

Много години по-късно, през май 1942 г., в тесен кръг от свои привърженици Хитлер си спомня за „бурните дни“, когато завземат властта. Той подчертава, че „отношението на армията към неговото канцлерство в ония условия изиграло особена роля“. Нещо повече, с почти същите изрази, както и Хамерщайн през 1933 г., през 1942 г. Хитлер потвърждава, че една от главните му грижи била да дойде на власт по легален път и да „няма трудности с райхсвера“.[91] И той действително няма!

Командуването на райхсвера свършва своята работа. Това разбират дори и буржоазните историци. Гордън Крейг пише: „Върху назначението на Хитлер за райхсканцлер лежеше печатът на одобрението на армията“.[92]

Уилър-Бенет отбелязва по този повод: „В ония съдбоносни януарски дни в тяхна (на генералите — *Л. Б.*) власт бе да противодействуват успешно на завършването на националсоциалистическия възход ... Но те не искаха това.“[93]

Те искаха обратното — идването на Хитлер и на 3 февруари 1933 г. Хитлер е техен гост.

---

[90] „Frankfurter Zeitung“, 25. IX. 1933.

[91] „Hitlers Tischgespräche im Führerhauptquartier 1941—1942“, Herausgegeben von H. Picker, Bonn, 1951, S. 428.

[92] Gordon A. Craig. The Politics of the Prussian Army. p. 467.

[93] J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 307.

Първи раздел

ГОЛЕМИЯТ ЗАГОВОР

Първа глава

ОТ РАЙХСВЕРА ДО ВЕРМАХТА

Две съвещания

Когато днес историците посочват факти за съучастието на германския генералитет в „големия заговор“ на Хитлер, в отговор от страниците на безбройните следвоенни мемоари, издадени в Западна Германия, се раздава единодушният вик: „Ние нищо не знаехме, на нас само ни заповядваха“. Настойчивостта на авторите е лесно обяснима: колкото по-голяма е вината, толкова по-енергични са опитите да бъде тя потулена. А тя изпъква на фона на историческите факти.

Един от тези факти е, че *първите, с които Хитлер споделя своите намерения, са генералите от германския райхсвер.* Ще приведем един извънредно любопитен архивен документ — паметна бележка на генерал Либман, която сега се пази в Мюнхенския институт за съвременна история[1].

„1933. Трети февруари. Берлин. Реч на райхсканцлера Хитлер пред командуването на армията и флота по време на посещението му у генерала от пехотата барон Хамерщайн-Екворд.

Единствената цел на политиката е завоюването на политическата власт. Към това трябва да бъде насочено цялото държавно ръководство (всичките му звена!).

1. Вътрешна политика. Пълно изменение на сегашната вътрешно-

---

[1] „Der Nazionalsozialismus 1933—1945 in Dokumenten“, S. 180—181.

политическа обстановка. Няма да се търпят никакви настроения, които противоречат на целта (пацифизъм!). Който не се подчини, ще бъде смазан. Изтребване на марксизма с огън и меч. Да се вълпи на младежта и целия народ, че само борбата може да ни спаси; пред тази мисъл трябва да отстъпи всичко останало (тя е въплътена в милионното нацистко движение, което ще се разраства). Възпитание на младежта, засилване на готовността за война с всички средства. Смъртно наказание за измяна. Най-строго авторитарно държавно управление. Ликвидиране на раковата болест на демокрацията.

2. Външна политика. Борба против Версай. Равноправие в Женева. Но това е безполезно, докато народът не бъде напълно готов за война. Грижа за съюзници.

3. Икономика! Да се спаси селянинът! Политика на заселване! Безцелно е да се увеличава експортът. Потребителната способност на света е ограничена, навсякъде свръхпроизводство. Заселването е единствената възможност да се осигури частична заетост на армията от безработни. Но това изисква време, не бива да се чакат радикални промени, защото жизненото пространство на германския народ е прекалено малко.

4. Създаването на вермахт е най-важната предпоставка за постигане на целта — възстановяване на политическата власт. Трябва отново да се въведе всеобща военна повинност. Но дотогава държавната власт трябва да се погрижи подлежащите на военна служба преди призоваването им в армията или след службата да не бъдат отровени с отровата на пацифизма, марксизма, болшевизма.

Как да се използва политическата власт, след като бъде завоювана? Още не може да се каже. Може би завоюване на ново експортно пространство; може би — това е далеч по-добре — завоюване на ново жизнено пространство на Изток и безжалостното му германизиране. Естествено, първо трябва да се измени сегашното икономическо положение чрез политическа борба. Всичко, което става сега (заселвания), са временни средства.

Вермахтът е най-важната и най-социалистичната държавна институция. Той трябва да си остане аполитичен и безпартиен. Вътрешната борба не е негова работа, а работа на нацистките организации. За разлика от Италия, не се предвижда никакво преплитане на армията и СА (нацистките „щурмови отреди“ — *бел. пр.*). Най-опасното време е времето на създаване на вермахта. Събитията ще покажат има ли Франция държавници. Ако да, тя няма да ни даде време, а ще ни нападне (сигурно заедно с източните си сателити).“

Документът има огромно значение. В тази реч фактически Хитлер излага пред генералитета своята програма в най-съществените ѝ черти. Нищо, че генералите след дванадесет години упорито ще твърдят — „ние нищо не знаехме“. Речта на 3 февруари е най-добрата улика. В нея Хитлер уведомява генералитета:

а) за предстоящото изтребване на комунистите и всички леви елементи;

б) за програмата за военизиране на икономиката, за възпитанието на младежта и т. н.;

в) за програмата за създаване на мощен вермахт;

г) за главната си цел — война на Изток, т. е. срещу Съветския съюз, с цел да се завладее и колонизира „жизнено пространство“.

Всичко това в общи черти съвпада с идеите на генералитета (Хитлер дори ги поласкава, като повтаря любимите формули за прословутата „аполитичност на райхсвера“). Нещо повече — за да угоди на „консервативното“ крило на райхсвера, той опровергава слуховете за „преплитане“ на армията и СА. Не е чудно, че общата реакция на слушателите е твърде положителна. Адмирал Редер си спомня, че някой от присъствуващите казал: „Във всеки случай никой от канцлерите не е говорил така топло за армията“.[2]

Ако генералите имали някакви съмнения, те съвсем не се дължели на това, че не приемали целите на Хитлер. В ония дни в кръговете на райхсвера била нашумяла следната духовитост на командуващия III окръг генерал фон Фрич. Когато един от офицерите го попитал харесва ли му фашисткото знаме, червено с пречупения кръст, Фрич отговорил:

— Да, но в него има прекалено много червено!

За ограниченото мислене на пруските юнкери политиката на Хитлер, който нахално се обръщал към германските филистери и не се боял да апелира дори към работниците, била рискована. Както юнкерите на изток от Елба, така и някои генерали изпитвали опасения от демагогската фразеология на Хитлер — Гьобелс, докато осъзнали, че всичко това не е нищо повече от блъф.

Но в ръководството на райхсвера имало и генерали, които вече нямали никакви различия с Хитлер. Един от тях бил военният министър генерал Вернер фон Бломберг. Към това време Бломберг имал зад гърба си най-обикновена и традиционна военна кариера: кадетското училище, войната, генералния щаб. От 1927 до 1929 г. той е началник на „войсковото ведомство“ (генералния щаб), след това командуващ I военен окръг. Бломберг отдавна вече е тясно свързан с нацистката партия, тъй като от 1930 г. се познава лично с нейния фюрер. Той не крие симпатиите си. През 1931 г., когато посещава Съединените щати, открито се изказва за идването на Хитлер на власт. Веднага след това е назначен за главен военен съветник при германската делегация на конференцията в Женева. Бломберг се ползва с голям авторитет пред стария Хинденбург, което увеличава неговата тежест.[3]

---

[2] Цит. по: J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 313.

Най-близък помощник на Бломберг и началник на личния му щаб става генерал Валтер фон Райхенау. Той също е Хитлеров генерал, завършил военната школа на познатия ни генерал Макс Хофман. Валтер фон Райхенау вече не е чистокръвен юнкер. Баща му е индустриалец, член на контролния съвет на фирмата „Хайнрих Ерхард АГ“.

В сравнение с Бломберг, Райхенау е човек с друга нагласа. Докато Бломберг е един вид олицетворение на пруските традиции на райхсвера, Райхенау е за колегите си „човек от новата епоха“. Той проявява голям интерес към техниката, авиацията, танковете. Не напразно генерал Блументрит един ден казал, че „Райхенау със същия успех би могъл да бъде американски генерал“[4]. Но по-важна от любовта към техниката за кариерата на Райхенау е неговата връзка с нацистите и личната му дружба с гаулайтера на Източна Прусия Ерих Кох, бъдещия палач на украинския народ. Още през февруари 1933 г., т. е. веднага след заемането на новия пост, Райхенау заявява в чисто нацистки дух:

— Всичко гнило в държавата трябва да изчезне. Това може да стане само чрез терор. Партията (нацистката — *Л. Б.*) ще се разправя безмилостно с марксизма. Задачата на вермахта е да бъде в бойна готовност. Никаква подкрепа на преследваните, ако търсят убежище!

Появата на двамата „изтъкнати“ хитлеристи на най-високите постове в райхсвера през 1933 г. дава материал за размисъл. Тя неволно навежда на мисълта за фарисейството и лицемерието на ония, които сега се опитват да твърдят, че генералитетът нямал нищо общо с Хитлер, с неговата партия и деяния. Авторите на следвоенни мемоари Халдер, Манщайн, Гудериан и десетки други, привеждайки дълги списъци на генерали, които били „в опозиция“ срещу фюрера, кой знае защо срамежливо премълчават, че още в първите дни на управлението на диктатора му идват на помощ двама генерали, чиято дълбока връзка с райхсвера никой не е посмял да отрече.

---

[3] В Нюрнберг фелдмаршал Рундщет със задна дата се опитваше да твърди, че Бломберг бил „аутсайдер“. Но тази версия беше също тъй несъстоятелна, както и другите опити да се отрича най-тясната връзка на военното командуване с нацизма (IMG, Bd. IX, S. 59).

[4] „Zeugenschrifttum des Institutes für Zeitgeschichte“ (по-нататък — „Zeugenschrifttum des IfZ“), (München), N 279, I. o. J., S. 16.

Не само Бломберг и Райхенау, но и почти всички генерали подкрепят пакта на Хитлер с райхсвера. Не току-тъй един от най-старите дейци на райхсвера, генерал фон Айнем, тържествено заявява:

— Отново имаме канцлер![5]

Наистина генералите, както и магнатите от Рур, имат основание да смятат Хитлер за „свой“ канцлер. А в отговор чрез устата на Бломберг те заявяват: „Времето на аполитичността вече мина. Остава само едно — да служим с всички сили на националсоциалистическото движение.“[6]

И генералите почват да служат!

В първия период на формирането на вермахта (до 1935 г.) върхушката на райхсвера изглежда така:

Военен министър — Бломберг.

Главнокомандуващ райхсвера — Хамерщайн-Екворд (до 1934 г.), след това генерал фон Фрич.

Началник на войсковото ведомство — генерал Адам (до края на 1933 г.), след това генерал-лейтенант Лудвиг Бек.

Тук изпъкват две нови фигури: генералите Фрич и Бек. Хронологически пръв е назначен на своя пост генерал Бек. Това е същият Бек, който през 1930 г. така енергично защищава своите лейтенанти, станали членове на хитлеристката партия. Дотогава той е известен само в тесните военни кръгове като способен артилерист и щабен офицер. Бек произхожда от стар юнкерски род, който (както и при Райхенау) става род на индустриалци. Бащата на Бек, Лудвиг Бек-старши, основава в Хесен металургичната фирма „Л. Бек и К⁰“ и се ползва с добра репутация в деловите кръгове. Бек-младши още от 1913 г. служи в големия генерален щаб, а след това в щаба на генерал граф фон дер Шуленбург, един от най-върлите монархисти в Германия.

---

[5] B. Ramcke. Vom Schiffsjüngen zum Fallschirmgeneral, S. 195.

[6] „Zeugenschrifttum des IfZ“, N 279, I, S. 20.

През февруари 1934 г. на поста командуващ райхсвера е назначен (на мястото на Хамерщайн, който не отговаря на изискванията на Хитлер) генерал-полковник Вернер фон Фрич, някога убеден монархист, сега явно склонен да подкрепи Хитлер. По-късно Фрич излага кредото си в следните кратки фрази:

„Скоро след Първата световна война стигнах до заключението, че за да стане Германия отново силна, ние трябва да победим в три битки:

1) битката против работническата класа — Хитлер вече я спечели . . .

2) против католическата църква или, по-точно, против ултрамонтанизма;

3) против евреите.“[7]

И трите пункта издават верен ученик на Лудендорф с животинската омраза към работническите маси, съпроводена с антисемитски и антикатолически настроения (характерни за Лудендорф през двадесетте-тридесетте години). Но не по-малко типично е, че монархистът и дворянинът Фрич тук верноподанически се кланя на парвенюто Хитлер, защото успя да „спечели битката против работническата класа“, като удави в кръв Германия и изпъстри картата ѝ с флагчетата на концлагерите!

В началото на 1933 г. командуването на райхсвера изцяло се посвещава на решаването на задачите, поставени пред него по време на срещата на 3 февруари 1933 г. Щатът на райхсвера със секретно разпореждане се увеличава на 21 дивизии (от 10). Набелязва се числеността на войските да се увеличи на 300 хил. души. Трескаво се подготвя производството на танкове и тежка артилерия. Особено внимание се обръща на танковете.

Генерал Гудериан с искрено умиление си спомня за ония времена. „През 1933 г. — пише той в „Спомени на войника“ — за райхсканцлер бе назначен Хитлер. От този момент вътрешната и външната политика на Германия напълно се промени.“[8] Какво е направило такова впечатление на тогавашния полковник и бъдещ началник на генералния щаб? „Що се отнася до областта, в която работех — продължава Гудериан, — в нея станаха съществени промени... Хитлер прояви също голям интерес към моторизирането на армията и създаването на бронетанкови войски. Доказателство за това бе поканата, която получих чрез управлението за въоръжаване на армията, да демонстрирам в продължение на половин час пред райхсканцлера в Кумерсдорф действията на поделения на мотомеханизираните войски. Показах на Хитлер мотоциклетен взвод, противотанков взвод, взвод учебни танкове Т—1, взвод леки и взвод тежки бронирани коли. Голямо впечатление му направиха бързината и точността, които нашите поделения проявиха по време на тяхното движение и той възкликна: „Тъкмо това ми е нужно!“[9]

---

[7] „Нюрнбергский процесс“. Сборник материалов в семи томах, т. I, М., 1957, с. 293—294.

[8] Г. Гудериан, Воспоминания солдата, с. 22.

Да, това действително е нужно на Хитлер. През 1933—1934 г. два от най-големите военни концерна — „Круп“ и „Райнметал“ — започват серийно производство на танкове. Още през 1931 г. френското разузнаване констатира в един от своите доклади: „След войната Германия успя да увеличи значително своята индустриална мощ. Тя напълно поднови промишлените си съоръжения и сега те нямат равни на себе си в Европа.“[10] Според същите данни към 1932 г. за военни нужди в Германия работят 65 завода, 25 от които произвеждат оръжие и боеприпаси, 23 — взривни вещества, 2 — самолети. А официално било разрешено за райхсвера да работят само седем завода!

Що се отнася до авиацията, подготовката се извършва отдавна. В своите обемисти спомени нацисткият самолетостроител Ернст Хайнкел разказва, че започнал да работи над нови конструкции военни самолети още през 1921 г., когато на Германия е абсолютно забранено да строи самолети. Той си спомня, че през лятото на 1921 г. го посетил летецът Християнсен (в бъдеще — генерал от Луфтвафе), който го информирал за идеите на група „американски и шведски приятели“. По-специално американският военноморски аташе в Берлин предложил на Хайнкел да работи над нови модели самолети, излитащи от подводници. А през 1922 г., когато абсолютната забрана е заменена с частична, при Хайнкел пристига човек, изпратен от райхсвера, който му съобщава, че във военното министерство е създаден секретен отдел на ВВС.

---

[9] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 23.

[10] G. Castellan. Le réarmement clandestin du Reich (1930—1935), Paris, 1954, p. 209.

— Г-н Хайнкел — казал му той, — въпреки че ни е забранено да строим военни самолети, постарайте се да не изоставате от новостите.

„Той ме погледна хитро — пише в спомените си Хайнкел — и каза: „Военни самолети могат да се конструират тук, в Германия, а да се строят в чужбина, например в Швеция. А?“[11]

Хайнкел и неговите колеги — Месершмит, Юнкерс, не се нуждаели от повече съвети. Те активно се залавят да строят тайно самолети, знаейки много добре, че в тази работа ще им помогне преди всичко Западът. „Политиците на тези страни — ехидно отбелязва в мемоарите си Хайнкел, — които порано проклинаха въоръжаването на Германия, сами започнаха да я тласкат към въоръжаване, а... след няколко години инженери и военни от тези страни започнаха да се съвещават с германски техници как може да се ускори участието на Германия във въоръжаването на Европа, като се заобиколят наложените ограничения.“[12] В резултат към началото на хитлеристката диктатура германското военно самолетостроене вече разполага със солидна основа. През 1934 г. Гьоринг създава (още замаскирано) военновъздушно министерство под името „имперски комисариат“. В него работят такива „чисто граждански лица“ като полковниците от райхсвера Вевер и Щумпф и подполковник Вимер. Още тогава биват разработени моделите на военните самолети „Дорние-11“ и „Хайнкел—51“.

Бързият старт на политиката на въоръжаване не е случайно явление. Той става възможен само защото е организиран от ръководителите на германската икономика. Единствено в това е ключът за разгадаване „тайните“ на Хитлеровата политика.

Започнахме изложението за взаимоотношенията между генералите и Хитлер с паметната среща на 3 февруари 1933 г. В историята на взаимоотношенията между Хитлер и германските монополи има удивителен паралел — съвещанието на 20 февруари 1933 г. Генералите бяха поканени от Хамерщайн, индустриалците — от Гьоринг. На гости на Гьоринг и Хитлер този път идват:

---

[11] E. Heinkel. Stürmisches Leben, Stuttgart, 1953. S. 12.

[12] Пак там, с. 136.

Густав Круп фон Болен — шеф на огромен военен концерн;

Георг фон Шницлер — шеф на „ИГ Фарбениндустри“;

Алберт Фьоглер — директор на стоманения тръст;

Ялмар Шахт — председател на Райхсбанк;

Херберт Кауерт — шеф на ГБАГ (най-големия каменовъглен тръст);

Фон Винтерфелд — представител на електроконцерна „Сименс“;

Тенгелман — каменовъглен магнат.

Всички те (общият им брой е 25) изслушват изказването на Хитлер. Както и пред генералите, Хитлер развива пред тях основните си цели:

а) „отхвърляне на пацифизма“ (т. е. програма за подготовка на война);

б) „възстановяване на германската армия“;

в) ликвидиране на парламентарния режим „за следващите 100 години“.

Аудиторията одобрява тази програма, и то всеки по свой начин: на Шахт е възложено да предостави за нуждите на нацистката партия 3 млн. марки. А Круп не само устно благодари на фюрера, но след няколко дни му изпраща писмо, в което го уверява, че „обратът в политическите събития напълно отговаря на моите желания и на желанията на моите директори“[13].

Отношенията между Хитлер и райхсвера и по-нататък се развиват в пълно съответствие с развитието на отношенията между Хитлер и върхушката на германските монополи. Нещо повече, взаимоотношенията с военната върхушка са функция на отношенията с капитала. Разбира се, на Хитлер щяло да бъде трудно да укрепи току-що създадената диктатура без помощта на райхсвера. Но това щяло да бъде съвсем невъзможно без милионите на рурските магнати.

В своя труд „Фашизмът в неговата епоха“ западногерманският социолог Ернст Нолте днес констатира: „Въпросът, каква финансова и морална подкрепа получил Хитлер от едрата промишленост, е един от най-сложните, защото с него са свързани много интереси“.[14] Обяснението е правилно, тъй като повечето от ония, които на времето финансираха Хитлер, сега финансират партията на Аденауер и не са особено заинтересовани да бъдат разкрити тайните на хитлеристката каса. Не току-тъй по случай 30-годишнината от идването на Хитлер на власт западногерманският Индустриален институт обнародва специално съчинение, в което се опитва да представи Хитлер като човек, несвързан с индустриалците...

---

[13] Вж. А. Норден, Уроки германской истории, с. 171.

[14] E. Nolte. Faschismus in seiner Epoche, München, 1963, S. 600.

Но, изразявайки се с думите на Нолте, толкова ли е „сложно“ да се определи степента на финансовата и моралната подкрепа, която Хитлер е получил? За тази цел е нужно само да се хвърли поглед върху документите и фактите, неопровержимо установени както в Нюрнберг, така и при изследването на нацизма, осъществено от прогресивни историци в целия свят.

Подир съвещанието на 20 февруари следват нови съвещания и нови милиони. Ето например красноречива извадка от счетоводните книги на банката „Делбрюк, Шиклер и К⁰“, която приема от промишлените фирми суми за Хитлер[15]:

23 февруари	*200 хил. марки*	*(от каменовъглени фирми)*
25 „	*150 „ „*	*(от индустриалеца К. Херман)*
25 „	*100 „ „*	*(фирма за автомобилни изложби)*
25 „	*200 „ „*	*(от индустриалеца А. Щайнке)*
25 „	*50 „ „*	*(фирмата „Демаг“)*
25 „	*35 „ „*	*(фирмата „Телефункен“)*
27 „	*100 „ „*	*(Баварската ипотечна банка)*
27 „	*40 „ „*	*(фирмата „Осрам“)*
28 „	*400 „ „*	*(„ИГ Фарбениндустри“)*

И така, за 5 дни 1,2 млн. марки! Индустриалците плащат на Хитлер, а Хитлер — на индустриалците. Още през юли 1933 г. е създаден „генерален икономически съвет“, в който влизат представители на най-важните монополи (сред тях са Круп, Бош, Шрьодер, Сименс, Тисен, Фьоглер). Това е своеобразен генерален щаб на германския капитал.

Генералният щаб се залавя за работа, както се полага на генерален щаб. Собствениците на германските монополи, съвзели се след поражението в Първата световна война, отново мечтаят да създадат със силата на оръжието „велика германска империя". „Германският народ обеднява, но милиарди марки се влагат във въоръжаване — разобличава в ония години плановете на германските монополи Вилхелм Пик. — Вложените във въоръжаването милиарди трябва да донесат печалба. Това е възможно само по пътя на войната, чрез завладяване на чужди територии."[16]

---

[15] J. Hellwig, W. Weiss. So macht man Kanzler, S. 112.

В кръговете на германските монополи внимателно се отбелязват фактите на значително отслабване на бившите „победители" — Англия, Франция и САЩ, което настъпва в резултат на световната икономическа криза от 1929—1933 г. Германия вече не е изправена, както някога във Версай, пред единния блок на „победителите". Между страните от бившата Антанта се водела остра икономическа и политическа борба, която германските политици умело използват през двадесетте-тридесетте години за засилване на позициите на Германия. Макар самата Германия да изпитва ударите на кризата, ръководителите на нейната икономика разчитат на възможността за нова експанзия — на пазарите на Югоизточна Европа, в конкурентна борба с Франция, Англия и САЩ на задокеанските пазари. Особено примамливи са перспективите за възстановяване на „довоенното статукво" в Европа, за унищожаване на младата социалистическа държава, за завладяване на нейните огромни суровинни и промишлени богатства. Не напразно ръководителят на „ИГ Фарбениндустри" Карл Дуйсберг настоява да се създаде „блок", който да разпростре влиянието си от Бордо до Одеса!

В момента, когато Хитлер идва на власт, германските монополисти вече са изработили главния курс — курс към война. Икономическата криза, обхванала капиталистическия свят, включително и Германия, рязко засилва социалните противоречия в страната. На политиката на въоръжаване управляващите кръгове гледат като на изход от социалната безизходица. Чрез превеждане на стопанството на военни релси рурските магнати се надяват да се намали 6-милионната армия от безработни, да се натовари производственият апарат и същевременно да се създаде база за контранастъпление срещу растящите революционни настроения.

Курсът към война и установяването на хитлеристка диктатура се допълват взаимно в плановете на германските монополи. В този „комплекс“ Адолф Хитлер и неговата кафява клика са само изпълнители на общата воля на най-агресивните и реакционни групи на германския монополистичен капитал. Хитлер, открит от райхсвера и доведен на власт от собствениците на рурските концерни, е в техни очи най-добрият изпълнител на плановете за нова експанзия. В приведеното по-горе писмо на Круп се отбелязва, че линията на Хитлер „отговаря на желанията“ на самия Круп и на неговите директори. Тази фраза звучи символично.

---

[16] W. Pieck. Reden und Aufsätze, Bd. I, Berlin, 1950, S. 171—172.

Несъществуващият пуч

През 1934 г. става важно събитие във взаимоотношенията между Хитлер и германското военно ръководство. Нацистите кръщават това събитие „пуча от 30 юни“. Най-любопитното обаче е, че пуч изобщо не е имало.

Става нещо друго.

В момента, когато райхсканцлерът Хитлер започва да слага „ред“ в своята „хилядогодишна империя“, той естествено разбира цялата важност на благоприятното развитие на отношенията между нацистката и военната клика. Той вече има важни съюзници в тази насока, включително генералите Бломберг и Райхенау. Но Хитлер не желае (а и не може!) да спре дотук.

Работата е там, че генералитетът решава да направи известна равносметка на изпълнението на пакта между Хитлер и райхсвера, сключен в началото на 1933 г. Генералите изпълнили своите задължения. А Хитлер? Курс към въоръжаване бил взет, това виждали и генералите. Но те смятат, че недостатъчно се изпълнява точката от пакта, съгласно която армията трябвало да заеме изключително положение и да няма конкуренти. По-специално през 1933—1934 г. генерал Вернер фон Бломберг неведнъж обръща внимание на фюрера върху дейността на щурмовите отреди (съкратено СА) начело с началник-щаба на СА Ернст Рьом. Към 1934 г. СА наброяват около 3 млн. души. За разлика от райхсвера щурмоваците не се намират под непосредственото командуване на генералитета. Военното им обучение не съответствува на нормите, изработени от ръководството на райхсвера.

Освен това до Бломберг достигат най-определени слухове, че Рьом се смята за конкурент на райхсвера и че е замислил (нали той самият е бил някога капитан от генералния щаб) да заеме по-висок пост във военната йерархия на райха.

Генералитетът се чувствува явно засегнат от попълзновенията на Рьом, толкова повече че Рьом възнамерявал да обедини армията, СА, СС и всички полувоенни организации под свое ръководство. Това било прекалено! През 1933 г. райхсверът още се мъчи да установи взаимоотношения със СА. Командването на райхсвера води продължителни преговори с началника на управлението за бойна подготовка на СА обергрупенфюрера Крюгер за начина, по който може да се постигне най-приемливо сътрудничество. Генералитетът добре разбира необходимостта от кадри за бъдещата огромна армия. Но самоуците от щаба на СА вдъхват на генералите явна неприязън — как смеели да нарушават стройната система, над която така дълго работил генералният щаб! Не току-тъй бъдещият командуващ сухопътните сили генерал фон Браухич направил изпълненото с раздразнение, но многозначително изказване: „Превъоръжаването беше изключително сериозна и сложна работа, за да се допусне в нея да участвуват крадци, пияници и хомосексуалисти!“[17]

И друго обстоятелство безпокои райхсвера. Генералите винаги се отнасяли с известно недоверие и дори с известна плахост към проблема за „масова армия“. Ханс фон Зект бил разработил системата на райхсвера като „неполитическа“ елитна кадрова армия, оградена от масите, оградена от политическия кипеж и недоволство. В отредите на СА положението било друго. Те наброявали не 100 хил. души, а 30 пъти повече. В тях били събрани най-различни декласирани елементи, в това число значителен брой от ония, които повярвали в демагогските псевдосоциалистически лозунги на нацизма. Собствениците на индустриални и търговски предприятия се отнасяли с подозрение към СА като възможно „огнище на недоволство“.

...На 11 април 1934 г. започват поредните военноморски маневри. На тях пристигат Хитлер, Бломберг и други висши военни чинове. Те прекарват няколко дни на крайцера „Дойчланд“, където спокойно обсъждат проблемите, които им създават грижи. Генералите излагат пред Хитлер своите искания. Те работят по преминаването на райхсвера към „плана А“ (за увеличаване числеността на армията от 100 на 300 хил. души). Бломберг добре знае, че Рьом е поставил условие в райхсвера да бъдат включени цели части и съединения на СА. Това в никой случай не е приемливо за Бломберг и целия генералитет.

---

[17] J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 333.

Но Хитлер също има грижи. Хинденбург е на смъртно легло. Кой ще го наследи на президентския пост? Този въпрос не е само личен въпрос за Хитлер. Не трябва да се забравя, че е още 1934 година. Минало е само малко повече от година на кафяво господство, ознаменувано с разправа с комунистическата партия, с всички честни борци за свобода и демокрация в Германия. Преминалата в нелегалност ГКП събира сили за борба. Хитлеристкият терор не сломява волята на антифашистите за съпротива. Икономическите мероприятия на нацисткото правителство засега не дават ефект. Към края на 1933 г. държавният дълг нараства на 2,7 млрд. марки, покачват се цените. В страната се наброяват 6 млн. безработни. При тези условия „персоналният“ въпрос за президентския пост е за Хитлер въпрос за укрепване на своята власт.

Така възникват нови точки в пакта между Хитлер и райхсвера. Райхсверът обещава на Хитлер да подкрепи кандидатурата му за президент. Хитлер на райхсвера — да премахне всяко съперничество от страна на СА. Това споразумение получава подкрепата на промишлените кръгове.

Хитлер решава да действува. На 4 юни уговаря Рьом да разпусне СА във ваканция. Нищо неподозиращият Рьом взема думите му за чиста монета и заминава за новата си вила във Висзее. На 21 юни става поредната среща на участниците в пакта. Бломберг и Хитлер се срещат в имението на Хинденбург, където едва фъфлещият фелдмаршал благославя действията им. На 25 юни командуващият райхсвера фон Фрич привежда в бойна готовност цялата армия. Отменят се отпуските, войските се съсредоточават в казармите, войскови патрули обикалят по улиците на Берлин[18]. Хитлер тайно подготвя разправата с щурмоваците. На 28 юни той заминава за Есен, където се среща с Круп и Тисен. На 29 юни получава телеграма, че здравето на Хинденбург се е влошило. Старецът може да умре всеки час, а обещанието, дадено на генералите, още не е изпълнено...

---

[18] Лидъл-Харт смята за възможно да твърди, че Хитлер „разгроми щурмоваците, без да прибегне до помощта на войската“, което звучи най-малкото иронично.

На разсъмване на 30 юни фюрерът внезапно кацва със своя самолет на мюнхенското летище. Придружен от отред есесовци и от Розенберг, той бърза за Висзее[19]. В същия момент Гьоринг започва да действува в Берлин. Ръководителите на СА Рьом, Хайнес и Ернст загиват от куршумите на есесовските команди. Същевременно Хитлер се разправя с някои неугодни нему лица: убит е съперникът на Хитлер в НСДАП Грегор Щрасер; разстрелян е Густав фон Кар — свидетел на несполучливия хитлеристки „бирен пуч" от 1923 г.; унищожени са интригантът генерал фон Шлайхер и най-близкият му сътрудник генерал фон Бредов. На 30 юни са унищожени общо около 200 командири на отредите СА и други лица, предварително включени в черните списъци.

Обещанието е изпълнено. Един ден преди това, на 29 юни, на страниците на „Фьолкишер беобахтер" се появява уводна статия от Бломберг, която започва със знаменателните думи: „Вермахтът напълно се включи в държавата на германското възраждане, в империята на Адолф Хитлер... Така завинаги отмина времето, когато представители на различни лагери гадаеха за „свинкса"-райхсвер. Ролята на вермахта е ясна и недвусмислена. Той служи на тази държава, която искрено одобрява... Днес войникът се намира в центъра на политическия живот на германския народ, който сега е сплотен в здраво единство... Вермахтът, който с гордост носи на стоманения шлем и на мундира знаците на германското възраждане[20]... дисциплинирано и вярно следва държавното ръководство, фелдмаршала от великата война райхспрезидента фон Хинденбург и фюрера на райха Адолф Хитлер, който някога излезе от нашите редици и завинаги ще си остане един от нашите."

Сега е трудно да се установи дали статията на Бломберг е била нарочно публикувана в навечерието на кървавата разправа на 30 юни. Не е изключено, защото главният редактор на „Фьолкишер беобахтер“ Алфред Розенберг принадлежи към тесния кръг от хора, които подготвят разправата. Но дори съвпадението да е случайно, то е повече от символично. Чрез перото на Бломберг райхсверът официално декларира, че германският генералитет „дисциплинирано и вярно“ подкрепя Хитлер. Бломберг не пропуска случая да напомни в статията си нещо, което всички генерали единодушно ще забравят след десет години: *Хитлер „излезе от редиците“ на райхсвера и „завинаги ще си остане един от нашите“*. Тази блестяща формулировка може да бъде поставена като епиграф на всички следвоенни генералски писания, които анатемосват банкрутиралия фюрер.

---

[19] Както картинно описва в дневника си Розенберг, на входа за вилата на Рьом на въпроса „Кой е?", Хитлер отговорил с изменен глас. „Телеграма от Мюнхен!" Колко дълбоко бил усвоил той похватите на полицейски шпионин! (A. Rosenberg. Politische Tagebücher Göttingen, 1956, S. 33.

[20] Става дума за пречупения кръст.

Хитлер изпълнява обещанието си, тъй като то е получило височайшето одобрение на Круп и Тисен. И прав бе английският буржоазен вестник „Обзървър“, когато писа: „В чий интерес действуват Бломберг, Гьоринг и Химлер? Повечето от мислещите наблюдатели смятат, че в резултат на неотдавнашните събития банкерите, юнкерите и военните са укрепили своята власт.“[21]

В 1934 г. германският райхсвер още не е в състояние да изпълни „външната функция“, но толкова по-енергично изпълнява вътрешната функция. Райхсверът действува в пълно съответствие с волята на германските монополи и „осигурява“ всички терористични акции на хитлеристкото правителство. Така например Бломберг от името на райхсвера дава съгласието си за разтурянето на всички политически партии. На тайни съвещания на висшия команден състав той усилено препоръчва на генералите да установяват „добри и дори сърдечни отношения“ с хитлеристките наместници и откровено пожелава на нацисткото движение „скоро да придобие тотален характер“[22].

Успоредно се предприемат енергични мерки за внедряване на нацистки дух в армията, така че генерал Вернер фон Фрич има основание скоро да обяви:

— Основата на днешната ни армия е националсоциалистическа![23]

---

[21] Цит. по: „Weißbuch über die Erschießungen des 30. VI. 1934“, Paris, **1935**, S. 176.

[22] Original-Notizen des General Liebmann. Institut der Zeitgeschichte (München), Bd. 42, **5**3.

[23] F. Hoßbach. Zwischen Wehrmacht und Hitler, Wolfenbüttel—Hannover, 1949, S. 70.

Видяхме, че още през февруари 1933 г. Райхенау благослови терора. Скоро след това пламва Райхстагът и нацистките бандити започват черното си дело. А през юни 1934 г. този терор придобива тъй желания от генерал Бломберг „тотален характер".

Едва след като Рьом и съучастниците му били унищожени, Гьобелс пуска версията, че Рьом подготвял пуч. Но това е примитивна маскировка. Пуч изобщо не е имало, а само сговор на Хитлер с райхсвера.

На 2 август умира Хинденбург. Същия ден, тъй като чувствувал по думите на Уилър-Бенет „подкрепата на военния министър и на командуването на армията", Хитлер заявява, че занапред функциите на президент и райхсканцлер ще изпълнява единствено той като „фюрер и райхсканцлер на германския райх"[24], а също и като върховен главнокомандуващ. След това той обсъжда заедно с Райхенау въпроса за въвеждането на нова клетва в армията — клетва пред Хитлер. Райхенау веднага диктува новия текст, който гласи: „Кълна се пред господа бога с тази свещена клетва, че безропотно ще се подчинявам на фюрера на германската държава и народ Адолф Хитлер, върховен главнокомандуващ въоръжените сили, и като храбър войник ще бъда винаги готов да пожертвувам живота си в името на тази клетва."[25]

Хитлер държи сметка за своеобразните правила на пруския милитаризъм, който възпитавал армията в дух на безусловно и сляпо подчинение на клетвата. 12 години по-късно хитлеристките генерали надълго и нашироко ще обясняват, че били „обвързани" от клетвата и не можели да направят нищо в разрез с чудовищните и престъпни заповеди на фюрера. Но Хитлер не измисля сам тази клетва. Това прави генерал Райхенау от името на целия генералитет, като по този начин още веднъж скрепява съюза на Хитлер с райхсвера. Райхсверът осигури провеждането на юнската разправа. Командите СС, които се готвели да действуват, били съсредоточени в казармите на райхсвера и там получили оръжие. А вече след събитията, на 3 юли 1934 г., на заседание на имперския кабинет Бломберг напълно одобрява действията на Хитлер, като заявява, че той „действуваше като държавен деец и войник".[26] По предложение на Бломберг кървавите деяния от 30 юни са цинично окачествени „като действия за защита на държавата“.

---

[24] „Reichsgesetzblatt, 1934", Bd. I, S. 747.

[25] „Die Vollmacht des Gewissens", S. 234—235.

[26] Deutsches Zentralarchiv Potsdam. Bestand Reichskanzlei, N 698, Bd. 351.

Епизодът от 30 юни 1934 г. най-често се разглежда като определен етап в развитието на националсоциалистическото движение. Има основания за това. Но не по-малко важна е ролята му за уреждане на взаимоотношенията между Хитлер и генералитета. Един анализ на събитията от 30 юни води до следните констатации:

1. Събитията от 30 юни, по-точно, пактът „Бломберг — Хитлер“, довел до тези събития, е важен и съществен етап в развитието на общия агресивен план на германския милитаризъм. Той бележи по-нататъшното взаимно проникване на идеите и плановете на нацистката партийна клика и върхушката на германската армия. По сполучливия израз на Браухич и за двете превъоръжаването било „общо и сериозно дело“.

2. В тези събития германският генералитет показва, че не се спира пред каквито и да било кървави средства, за да постигне целите си. По-късно генералите и техните историци ще твърдят, че не са участвували в касапницата на 30 юни (Краусник: Хитлер „действуваше независимо“[27]; Гьорлиц: „...за всички събития... командуването изобщо не знаеше“[28]). В действителност обаче ръцете на генералите също са опетнени с кръв.

3. Начинът, по който генералитетът действува по време на събитията от 30 юни, почти не се различавал от методите на нацизма. През 1923 г. генерал Зект веднъж казва, че в Германия само той можел да устройва пучове. Генералите Бломберг, Райхенау и Фрич отиват по-далеч от своя учител: те устройват нужния им пуч с чужди ръце — с помощта на хитлеристката банда.

---

[27] „Die Vollmacht des Gewissens“, S. 226.

[28] W. Görlitz. Der deutsche Generalstab, S. 417.

Втора глава

ПЪРВИТЕ КРАЧКИ НА ВЕРМАХТА

Началото на играта с открити карти

На 16 март 1935 г. всички чуждестранни кореспонденти в Берлин получават покана за „извънредно важна“ пресконференция при д-р Гьобелс. В пет часа след обед в залата на министерството на пропагандата се събират над 100 души. Кореспондентите не знаят какво ще им съобщят. Правят се догадки, особено във връзка с предстоящото пристигане на английския министър на външните работи Саймън, както и по повод статията на Гьоринг в лондонския „Дейли мейл“ за създаването на германска военна авиация. Накуцвайки, в залата влиза Гьобелс, тържествен и сериозен. Той заявява, че отсега нататък германското правителство не признава военните постановления на Версайския договор и вместо 100-хилядния доброволен райхсвер създава 36-дивизионен вермахт, формиран въз основа на всеобща военна повинност Новият военен закон се състои само от три параграфа:

„§ 1. Службата във въоръжените сили се основава на всеобща военна повинност.

§ 2. Германската армия в мирно време (включително военната полиция) се състои от 12 корпуса и 36 дивизии.

§ 3. Министърът на райхсвера трябва да представи допълнителни законопроекти за регулиране на всеобщата военна повинност.“[1]

Кореспондентите се втурват към телефоните да предадат сензационната новина. „Това е ужасен удар за съюзниците — записва в дневника си американският журналист Уилям Ширър, — за Франция, Англия, Италия, които водеха войната и продиктуваха мира, разрушил германската военна мощ. Какво ли ще правят Лондон и Париж?“[2] А Лондон и Париж бездействуват.

Хайнц Гудериан привежда в спомените си един разговор с английския военен аташе, състоял се вечерта на 16 март. Той напълно одобрил действията на Хитлер[3]. А германският военен аташе, след като посещава в Лондон британския генерален щаб, отбелязва, че „общо взето английската армия възприе новите мероприятия . . . като нещо, което отдавна е висяло във въздуха“. На него неофициално било заявено, че на мястото на германското ръководство „англичаните биха направили същото“. Тези думи били придружени с ехидната забележка, че французите са „наплашени зайци“[4].

На 18 март Англия изпраща протест, в който мъгляво декларира, че решението от 16 март „не може да не засили европейската криза“. Но в същото време се съобщава, че посещението на Саймън непременно ще се състои. Съветът на Обществото на народите приема декларация, в която осъжда германското решение и създава поредната комисия за разработване „мерки, приложими в случай, ако в бъдеще която и да било държава, членка или нечленка на Обществото на народите, застраши мира чрез едностранно отхвърляне на международните си задължения“. И толкова.

На 24 март Джон Саймън и лорд-пазителят на печата Антъни Идън пристигат в Берлин. Този ден главният преводач на германското министерство на външните работи д-р Паул Шмит имал твърде приятна среща: преди известно време той бил превеждал речта на Саймън на арбитражен процес в Лондон, в който уважаваният сър Джон представлявал интересите . . . на германския концерн „Сименс“. Сега сър Джон кимнал приятелски на Шмит и седнал в креслото срещу Хитлер, за да представлява интересите на правителството на негово величество. Фюрерът започнал да излага възгледите си[5].

---

[1] „Reichsgesetzblatt, 1935“, Bd. I, S. 375.

[2] W. L. Shirer. Berlin Diary, New York, 1943, p. 25.

[3] Вж. Г. Гудериан, Воспоминания солдата, с. 29.

[4] G. v. Schweppenburg. Erinnerungen eines Militärattaches in London, 1933—1937, Stuttgart, 1949, S. 74.

— Уверен съм, че националсоциализмът ще предпази Германия и очевидно цяла Европа от най-страшна катастрофа — побързал да заяви Хитлер. — Само ако бъдем въоръжени, ще се спасим от болшевиките!

Саймън слушал с явен интерес. Идън си позволил непредпазлива забележка:

— Всъщност няма никакви признаци, че русите имат планове да нападнат Германия ...

В отговор Хитлер произнесъл цяла тирада за „руската опасност“ (според Шмит тя продължила няколко часа). Фюрерът категорично отхвърлил идеята за „източен пакт“ за колективна сигурност. Саймън търпеливо слушал. Той само малко трепнал, когато Хитлер заявил, че Германия вече има толкова военни самолети, колкото и Англия.

В комюникето за преговорите се констатира „окончателното изясняване на гледищата на двете страни“. Подобни традиционни формули могат да се тълкуват съвсем произволно. Светът разбира само едно: Англия благославя намеренията на фюрера.

Днес, вече след Втората световна война, често се учудваме на странния развой на някои предвоенни събития! Защо представителите на капиталистическите държави, които така остро се сблъскваха на световната дипломатическа и икономическа арена, внезапно изоставяха своята вражда и пристъпваха към задкулисни преговори? Защо английските и американските дипломати, които открито проклинаха нацизма, се пазаряха тайно с него?

За да си отговорим поне на част от тези въпроси, трябва да имаме предвид, че въпреки всички нацистки декларации за „автархия“ и „независимост“ капиталистическа Германия бе неделимо звено от световната капиталистическа верига, която в ония години обхващаше целия свят с изключение само на младата страна на победилия социализъм.

През 1927 г. известният германски икономист и статистик Роберт Кучински се опита да обобщи всички данни за чуждестранната финансова помощ, оказана на Германия след Първата световна война. Ето тези данни за основните страни[6]:

---

[5] P. Schmidt. Statist auf diplomatischer Bühne. 1923—1945, Bonn, 1953, S. 294.

Кредитор	*Сума в хил. дол.*	*В %*
Съединени щати	*580 797,50*	*65,6*
Англия	*125 721,28*	*14,2*
Холандия	*81 824,25*	*9,2*
Швейцария	*47 851,49*	*5,4*

Следват по-дребни кредитори с относителен дял от 1,8 до 0,3%: Франция, Белгия, Италия, Канада, а общата сума възлиза на 851 млн. дол., т. е. на близо 1 млрд. дол. От 1924 до 1929 г. Германия получила 10—15 млрд. дол. дългосрочни и 6 млрд. дол. краткосрочни заеми. Ако се вземе предвид, че по собственото признание на Хитлер за въоръжаването на Германия преди Втората световна война са били изразходени 90 млрд. райхсмарки, ясно се откроява какъв дял имат международните финансови монополи в подготовката на Втората световна война. „Братство на бизнеса" — така нарече тези връзки американският юрист Джеймс С. Мартин. „Братството" действуваше срещу интересите на мира, срещу интересите на европейските народи. И то диктуваше своята воля на капиталистическите правителства.

Към средата на тридесетте години особено се развиват връзките между английския и германския капитал. Те съществували отдавна. В историята на безпримерните рекорди по цинизъм е влязла сделката на Круп с британската военна фирма „Викърз-Армстронг". „Викърз" още преди Първата световна война купува от Круп патент за запалка на ръчна граната. Разбира се, за нея трябва да се плати. Круп поставя примитивно, но ясно условие: по 1 шил. за всяка използвана граната. Започва войната и след нея Круп предявява на „Викърз" искане в размер на 6,1 млн. ф. ст. В резултат Круп получава огромна печалба. От какво? От кръвта на германските войници.

Особено важна роля в англо-германските икономически връзки играят химическите концерни. Един от най-големите химически концерни в Англия „Импириъл кемикъл индъстриз“ (ИКИ), възникнал през 1926 г., намира достоен компаньон в лицето на „ИГ Фарбен“. Наред с ИКИ сред фирмите, тясно свързани с Германия, е петролният тръст на Хенри Детърдинг „Ройълдъч шел“ и концернът „Амългамейтид метъл“.

---

[6] R. Kuczynski. American Loans to Germany, New York, 1927, p. 29.

Но най-забележителното в историята на англо-германските монополистични връзки е главозамайващото издигане на банкерското семейство Шрьодер. То води своя произход от Хамбург и има вече значителна дейност зад гърба си. Един от бароните Шрьодер, Йохан-Хайнрих, се преселва още през XIX в. в Лондон, като става Джон Хенри, или съкратено Дж. Хенри Шрьодер. Вторият „английски“ Шрьодер — Бруно — е роден в Хамбург, а през 1914 г. става английски поданик.

На пръв поглед има ли някакво значение: Дж. Хенри Шрьодер или Йохан-Хайнрих Шрьодер? Но английският закон е точен. Дж. Хенри Шрьодер е поданик на негово величество краля на Великобритания и разполага с всички права на слуга на короната. През 1914 г. всички германски банки биват закрити като банки на вражеска страна. Но банката на Дж. Хенри Шрьодер продължава да функционира, като че нищо не се е случило, изпълнявайки всички поръчки на своите хамбургски роднини.

През следвоенния период банката на Дж. Хенри Шрьодер става архианглийска. Тя се възглавява от Хелмут В. Шрьодер, който освен в своята банка участвува в „Континентъл енд индъстриъл тръст“, „Лидън-хол сикюритис корпорейшън“, „Лима Лайт енд Пауър“, „Шрьодер екзикютър енд тръстис К⁰“, „Шрьодер нортлис лимитид“. Най-важна е фирмата „Континентъл енд индъстриъл тръст“. В нея участвуват банката на Шрьодер, влиятелната Уестминстърска банка и банката на Баркли.

„Германският блок“ в Англия (ИКИ, „Амългамейтид метъл“, „Юнилевър“, „Ройълдъч шел“, „Шрьодер“) има още едно лице: парламентарно-политическо. „Днес министър — утре банкер; днес банкер — утре министър“[7] — така В. И. Ленин определя закономерността на взаимоотношенията между деловия и политическия свят в условията на империализма.

---

[7] В. И. Ленин. Събр. съч., т. 31, с. 220.

В политическите среди на Англия „прогерманският блок“ е представен през тридесетте години много добре, именно: ИКИ — министър-председателят Невил Чембърлейн, министърът на финансите и министър на външните работи Джон Саймън; „Амългамейтид метъл“ — министърът на авиацията лорд Суинтън; „Юнилевър“ — д'Арси Купър, член на правителствения комитет по въоръжаването.

Не е чудно, че когато през декември 1935 г. в Лондон се създава „Англо-германското дружество“ като главен орган за пропагандната дейност на нацисткия райх, сред неговите членове се оказват такива индустриални магнати като шефа на ИКИ Макгоуън, директора на стоманения концерн „Стийл кънстръкшънз“ Нормън Гилбърт, шефа на фирмата „Левър енд Юнилевър“ д'Арси Купър, както и редица видни политически дейци: лорд Лотиън, лорд Лъндъндери, адмирал Бери Донуъл. „Англо-германското дружество“ приема в състава си и „колективни членове“. Сред последните се оказва и банката на Шрьодер.

Невил Чембърлейн официално не влиза в дружеството. Но той може да се смята за негов член, защото е главен директор на военната фирма „Бърмингъм смол армз къмпани“ и акционер на фирмата „Елиът метъл къмпани“, която работи в тясна връзка с ИКИ. Синът на уважаемия Невил, Френсис Чембърлейн, е акционер на дъщерната фирма на ИКИ — „Кинохверке“.

В Германия се създава „Германо-английско дружество“, възглавявано от херцог Карл Едуард Сакс-Кобург-готски. Херцог Карл Едуард — запасен генерал от пехотата — има двойна титла: германски херцог Сакс-Кобург-готски и английски херцог Олбъни. Още през тридесетте години той се обявява за привърженик на Хитлер, а след идването на кафявата клика на власт веднага получава званието групенфюрер от СА. По такъв начин в лицето на херцога „хармонично“ се обединяват английският аристократ (внук на кралица Виктория!), пруският генерал и нацистът. Какво по-добро за председател на „Германо-английското дружество“?

„Англо-германското дружество“ не е самотно в Англия. Успоредно с него развиват дейност фашистката партия на Озуълд Мосли, англо-германското дружество „Линк“, „Християнският фронт“, дружеството „Приятели на Италия“, групата „Имперска политика“. Средище на цялата тази компания е политическият салон на лейди Астър в лондонското предградие Клайвдън. Оттук и названието „клайвдънска клика“ — клика от политици и бизнесмени, които се обявяват за сговор с фашистка Германия.

В имението на лейди Астър на уикенд пристигат министри, депутати, видни чиновници от министерства, висши аристократи. Появяват се Чембърлейн, Саймън, Халифакс и други видни политически дейци. Голямата къща на брега на Темза побира много хора. Тук стопанката — американка по рождение — лейди Астър кани приятели и съмишленици. Не на заседателната маса, не в залата на камарата на общините, а край уютната камина, по време на разходки с коне се обсъждат важни въпроси и се вземат важни решения.

Отличителна черта на клайвдънската клика е фарисейството и лицемерието. Както лейди Астър, една от най-богатите жени на Англия, винаги слиза за утринния чай със закърпени чорапи, така и клайвдънските политици се представяли пред английската общественост за радетели за демокрация и защитници на националните интереси. В действителност те са за активен сговор с Хитлер. Да се развържат ръцете на Хитлер на Изток, да се „канализира“ неговата агресия, а в другите области на света да се полагат в съюз с Германия усилия за гарантиране на привилегировано положение — такава е „висшата премъдрост“ на клайвдънската клика.

Още през 1915 г., разкривайки същността на империализма, В. И. Ленин писа: „Международно-преплетеният капитал върши великолепна работа за въоръжаването и войните“.[8] Тази Ленинова характеристика е напълно валидна и в новата обстановка. „Международно-преплетеният капитал“ ламти за печалби независимо от националната си принадлежност и е готов на всякакво предателство, стига само да осигури собствените си интереси.

Но работата не се ограничава с общата заинтересованост на редица германски и английски монополи от хитлеристкото въоръжаване и войните. В Англия, както и в съседна Франция, по това време значителни кръгове на монополистичната буржоазия нямат каквато и да било непосредствена изгода от превъоръжаването на Германия. Но съществува един извънредно важен политически въпрос, по който гледищата на управляващите кръгове във фашистка Германия, от една страна, и „демократичните“ Англия, Франция и САЩ — от друга, съвпадат, което сближава политическите курсове в тези страни. Това е въпросът за отношението към великата социалистическа държава на Изток. Както едните, така и другите са дълбоко убедени в необходимостта да бъде по-скоро унищожен Съветският съюз. „Демокрациите“ от Европа и Америка искат да постигнат тази цел с ръцете на германския фашизъм.

---

[8] В. И. Ленин. Събр. съч., т. 26, с. 223.

Именно от това се възползва Хитлер при подготовката за нова война.

Изпробване на силите край Темза и Рейн

Сега можем да се върнем към реформите във военното ведомство на Германия.

През март-май 1935 г. е разработена и въведена нова структура на германските въоръжени сили. За върховен главнокомандуващ е обявен фюрерът и райхсканцлер Хитлер; военен министър остава генерал фон Бломберг.

На тях са подчинени трите съставни части на вермахта: сухопътната армия (командуващ генерал-полковник фон Фрич), флотът (адмирал Ерих Редер) и военновъздушните сили — „луфтвафе“ (генерал-полковник Гьоринг).

Особено важно е възстановяването на генералния щаб на сухопътните войски. Вместо четирите отдела и двете групи на войсковото ведомство в генералния щаб са образувани:

1 отдел: оперативен (разработване на военни планове);
2 отдел: организационен (организация и структура на войските);
3 отдел: чуждестранни войски (разузнаване);
4 отдел: боева подготовка;
5 отдел: транспортен;
6 отдел: тилова служба;
7 отдел: военнонаучен;
8 отдел: технически[9].

---

[9] W. Erfurth. Die Geschichte des deutschen Generalstabes. 1918—1945, Göttingen, 1957, S. 166.

Генералният щаб на сухопътните сили се оглавява от генерал Лудвиг Бек.

1935 година е изпълнена с трескава дейност. Ускорено се формират 36 дивизии. На 7 ноември 1935 г. правителството призовава първия контингент от подлежащите на военна служба (като зловещо напомняне това са младежи, родени през 1914 г.). Кадрите на райхсвера растат като гъби. Спешно бива поръчана военна техника. След дълги спорове се създава управление на бронетанковите войски начело с генерал Луц. До октомври 1935 г. вече са сформирани първите танкови дивизии: една от тях се командува от полковник Хайнц Гудериан, на когото Хитлер хвърля око още през 1933 г. В генералния щаб също кипи работа: през 1935 г. се съставя първият оперативен план на вермахта, така наречената „операция Рот“. Съставят се устави, инструкции. Отново се открива военна академия. Към края на 1935 г. са „готови“ 27 дивизии.

Тези първи години се оказват най-трудни за Хитлер както в страната, така и вън от нея. Докопали се до държавната власт, хитлеристите още не са сигурни в своето бъдеще. На международната арена те тепърва ще определят основните насоки на дипломатическите си диверсии. Излизането от Обществото на народите (1933 г.) и въвеждането на военна повинност са само пробни стъпки, които дори в германските буржоазни кръгове не се смятат за окончателни.

При тези условия Хитлер предприема истинско настъпление срещу Англия с цел да си осигури нейната подкрепа в политиката на превъоръжаване. Като предлог той избира въпроса за морските въоръжения.

Началото на англо-германските преговори се отнася още към есента на 1934 г., когато германското правителство намеква, че е готово за преговори, ако му бъде предоставена хегемония в Балтийско море против Съветския съюз. През януари 1935 г. на посещение в Берлин пристига лорд Алън Хартвуд — мастит деец на Лейбъристката партия, специален пратеник на премиера Макдоналд. Лорд Алън е приет от Хитлер, който му излага своята идея: съотношението между флота на Германия и на Англия да се установи в пропорция 35 : 100. Историкът на германския флот адмирал Асман смята преговорите Хартвуд — Хитлер за отправна точка на англо-германското сближение. „Лордът беше известен представител на малка група влиятелни английски дейци — пише

Асман, — които бяха за подобряване на англо-германските отношения."[10] Хитлер отново потвърждава предложението си, когато Саймън го посещава в райхсканцлерството през март 1935 г. Минава известно време и взаимните намерения на страните се очертават по-определено.

На 4 юни 1935 г. в Лондон пристига Рибентроп, за да води преговори за морски пакт. Преговорите започват в сградата на Адмиралтейството, в старинен кабинет. От едната страна на масата са насядали Рибентроп, адмирал Шустер, капитаните Васнер и Киндерлен, пълномощният министър Верман, съветникът Корд; от другата страна — заместникът на морския министър Крейчи, адмирал Литъл и капитан Денкуърт. На гостите прави впечатление неголяма стрелка, закрепена на стената.

— О, това е нашият знаменит ветропоказател — обясняват любезните домакини. В епохата на платноходите адмиралтейството трябвало винаги да знае точно посоката на вятъра. Например то знаело, че при еди-какъв си вятър френските ескадри не могат да излязат от Брест. Ветропоказателят, закрепен на покрива на Адмиралтейството, бил свързан със стрелката в залата и английските адмирали винаги били прекрасно информирани накъде духа вятърът.

Този път те също добре знаят накъде духа вятърът. Когато Рибентроп излага германските искания, адмиралите за приличие мълчат. След няколко дни те напълно приемат Хитлеровите условия. На 18 юни 1935 г. споразумението е подписано. Германия получила правото да има военноморски флот, равен по тонаж на 35 процента от „общата морска мощ на Британската империя", което означавало повече от четирикратно увеличение на германския флот; отсега нататък Германия можела да строи подводници. Но още по-важен е чисто политическият резултат: Англия водела преговори с Германия зад гърба на Франция и нещо повече — сама нарушила Версайския договор. И така Германия сега вече не провеждала сама „дипломация на взлома" — политика на нарушаване на международните задължения. На 26 юни министърът на авиацията Лъндъндери произнася в камарата на лордовете дитирамби за споразумението. „Ние сме практичен народ" — заявява той, обосновавайки необходимостта от сговор с Хитлер.[11]

---

[10] K. Assmann. Deutsche Schicksalsjahre, Wiesbaden, 1950, S. 33.

[11] „История дипломатии". т. III, М.—Л., 1945, с. 548.

Американският посланик в Берлин оценил англо-германския пакт като крачка в политиката на обкръжаване на Съветския съюз[12]. Държавният секретар Вайцзекер записал, че пактът се оценява в смисъл, че Англия официално одобрява създаването на вермахта и скъсването с Версай.

При толкова доброжелателна реакция за декрета от 16 март 1935 г. Хитлер може вече да направи следващата крачка — ремилитаризирането на Рейнската област, в която съгласно Версайския договор на Германия не се разрешавало да има войскови гарнизони.

В буржоазната историография този епизод се представя като едно от първите сблъсквания на Хитлер с генералите от вермахта: вермахтът бил против ремилитаризирането и молел Хитлер да не предприема тази авантюра. В потвърждение се привеждат съответни изказвания на Бломберг, Бек и други.

В действителност обаче ремилитаризирането на Рейнската област било отдавна разработено от самия генерален щаб. На 26 юни 1935 г. началник-щаба на Бломберг генерал Райхенау свиква поредното съвещание на така наречения „работен комитет“ при имперския съвет на отбраната. Информация изнася началникът на отдела за отбрана на страната подполковник Алфред Йодъл. Той съобщава на присъствуващите, че в обстановка на пълна секретност се вземат подготвителни мерки за въвеждане на войски в Рейнската област. Изключителната секретност, казва Йодъл, налага всички разпореждания да се дават не писмено, а устно[13]. Съображенията на Йодъл са напълно понятни на присъствуващите — само десет дни преди това германското правителство тържествено уверило Франция, че в демилитаризираната зона не се извършват каквито и да било военни приготовления. Планът за ремилитаризиране на Рейнска област отдавна вече лежал в бюрото на Хитлер. През февруари 1936 г. той обсъжда своя план с генерал Фрич и получава пълното му съгласие.

Сега апологетите на генералния щаб се мъчат да оневинят своите подзащитни. Така например Гьорлиц драматично възкликва: „Едва на 6 март 1936 г., един ден преди операцията, началникът на германския генерален щаб бе уведомен, че за следващия ден се планира заемането на Рейнската област."[14] В действителност заповедта за заемането на демилитаризираната зона била подписана на 2 март и изпратена от Бломберг на главнокомандуващите трите рода оръжие. Той предписвал „неочаквано и едновременно части на армията и ВВС да бъдат прехвърлени в гарнизоните на демилитаризираната зона"[15].

---

[12] „Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers **1935**, Washington, 1952, p. 337, 338.

[13] J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 370.

Приготовленията приключват бързо. Наистина Фрич и Бек се опасяват от контрамерки от страна на французите. Не е сигурен и Бломберг. Но Хитлер не ги слуша. Той излиза прав — никой на Запад не си помръдва пръста, за да не позволи на Германия да наруши международните си задължения. На 7 март германските войски влизат в Рейнската област, стигайки до френско-германската граница. Наистина Франция смята да мобилизира 12 дивизии, но веднага запитва Лондон дали той ще действува. Отрицателният отговор не закъснява. Дори в Камарата на общините редица депутати се изказват в подкрепа на действията на Хитлер.

Лондон и не мисли да протестира. Представител на имперския генерален щаб, разговаряйки по-късно с германския военен аташе в Лондон барон Швепенбург, признава: „Вие щяхте да получите всичко това чрез преговори, защото работата почти бе стигнала дотам".[16] С други думи, Англия одобрява тази стъпка, само че е обидена на Хитлер, загдето е завзел Рейнската област сам и по този начин не е дал на западните държави възможност да му поднесат този подарък в хода на дипломатически пазарлък.

От страна на Съединените американски щати на Хитлер също се дава да разбере, че стъпката му няма да има що-годе сериозни последици. През май 1936 г. в Берлин пристига специалният пратеник на САЩ Уилям Булит — опитен разузнавач, който изпълнява отговорни поръчения на американската дипломация. Булит се среща с министъра на външните работи фон Нойрат и обсъжда с него плановете за възможно сътрудничество. Нойрат изказал „съжаление, че между Германия и Америка не е установен тесен контакт", и подчертал, че „враждебното отношение към СССР е абсолютно неотстранимо, то няма да се промени".

---

[14] W. Görlitz. Der deutsche Generalstab, S. 440.

[15] „Was wirklich geschah. Die diplomatischen Hintergründe der deutschen Kriegspolitik", Herausgegeben von Heinz Holldack, München, 1949, S. 283—284.

[16] G. v. Schweppenburg. Erinnerungen eines Militärattaches in London, 1933—1937, S. 82.

И така през март 1936 г. западните държави не правят нищо, за да спрат Хитлер. Провокацията му е напълно успешна. Ако се вземе предвид, че по това време Италия вече води разбойническата война в Абисиния, не остава никакво съмнение в смисъла на действията на Хитлер. Това била широко замислена демонстрация, изпробване на силите, което не на последно място трябвало да покаже, че Хитлер се ползва с мълчаливата подкрепа на Запада.

Ноември 1937 година

Как се правят войни? Този въпрос винаги е интересувал и ще интересува света, докато не бъдат завинаги премахнати социалните причини за войните. Тъй като на земното кълбо все още съществува системата, изградена върху експлоатацията на човек от човека и върху вълчия закон за печалбата, необходимо е да изследваме чудовищната лаборатория на империалистическия милитаризъм, в който се раждат военните конфликти. Не случайно Ленин призовава да се разобличава тайната, в която се ражда войната.

Големият заговор на ръководителите на хитлеристка Германия против мира не се ражда изведнъж. Той има своите етапи, преврати, промени. Но той не е някаква мистична идея на психопата и маниака Хитлер. Не, това е грижливо разработен и подробен план, над който заедно и поотделно работят представители на различни групи от управляващата върхушка в Германия. Нюрнбергският процес разкри и разобличи тази страшна процедура. Въз основа на неговите документи можем да възстановим системата на военното планиране в Германия.

Имахме вече възможност да се убедим, че от 1920 до 1933 г. в съответствие със замислите на големите германски монополи в двете основни огнища — в недрата на генералитета и в кръговете на нацистката партия — се разработват предварителните варианти на нова световна война. Видяхме как планът на Хофман-Рехберг започва да се слива с военнополитическия план на Хитлер-Розенберг и по този начин се създава основата за сближението между Хитлер и райхсвера.

Първото документирано изказване на Хитлер за военните му планове е речта му пред генералите от 3 февруари 1933 г. Ще припомним, че решаващото място в тази реч са думите: „Как да се използва политическата власт, след като бъде завоювана? Още не може да се каже. Може би завоюване на ново експортно пространство; може би — това е далеч по-добре — завоюване на ново жизнено пространство на Изток и безжалостното му германизиране.“

Второ изказване Хитлер прави на 28 февруари 1934 г. на съвещание на висшите офицери от райхсвера и отредите СА в генералния щаб. По думите на един от присъствуващите — бъдещия фелдмаршал Максимилиан фон Вайкс, Хитлер в голяма реч отново потвърдил намерението си да води война в близко бъдеще[17].

Някои западногермански историци — Гьорлиц, Краусник и други — са склонни да смятат, че генералите не взели тези изказвания сериозно. Едва ли е така! Например генерал Либман свидетелствува[18], че след като фюрерът завършил речта си през февруари 1933 г., някой от генералите подхвърлил в разговор една фраза от Шилер:

„Думите винаги са били по-смели от делата...“

За генералния щаб по-важни са делата. И те не закъсняват: на 30 септември 1934 г., т. е. три месеца след триумфа на райхсвера над Рьом и седем месеца след срещата на индустриалците с Хитлер председателят на Райхсбанк и министър на икономиката Ялмар Шахт представя на Хитлер специален меморандум, озаглавен „Доклад за хода на работите по икономическата мобилизация“. Шахт пише на Хитлер: „При основаването на имперския съвет за отбрана и на постоянните му комитети, имперското министерство на икономиката получи задачата да подготви икономически воденето на война.“[19] В този пасаж Шахт потвърждава, че от момента на създаването на „имперския съвет за отбрана“ икономическото ръководство на Германия „получи задачата да подготви воденето на война“.

---

[17] „Die Vollmacht des Gewissens“, S. 219.

[18] Пак там, с. 203.

[19] „Nürnberger Dokumente“, Herausgegeben von Peter de Mendelssohn, Hamburg, 1947, S. 16.

В показанията си в Нюрнберг Гьоринг се опитваше да твърди, че този съвет фактически не съществувал и бил създаден само на книга. Но професионалният лъжец явно се запъна, когато му бе представен протоколът на заседанието, което той самият председателствувал и на което държал тричасова реч в присъствието на министри, държавни секретари, командуващите сухопътните и морските сили, началник-щабовете на трите рода войски, на райхслайтера Борман, на Хайдрих и други висши чинове. В този протокол изрично се цитират думите на Гьоринг: „Задачата на имперския съвет за отбрана е да координира всички сили на нацията с цел да се ускори въоръжаването на Германия“.

Под върховната опека на съвета се провеждат на първо място икономически мероприятия. Така през 1936 г. в секретния документ „За четиригодишния план“ Хитлер настоява да се създадат основите на военна икономика. В един от секретните си меморандуми той пише: „Както винаги, на Германия ще се гледа като на опора на западния свят против болшевишките атаки... Политическото ни положение произтича от следното. В Европа има само две държави, които могат да се смятат за устойчиви срещу болшевизма: Германия и Италия. Другите страни или са разложени от демократичните си порядки, заразени с марксизъм и затова обречени на скорошен крах, или се управляват от авторитарни режими... Всички тези страни са неспособни да водят, когато и да било, война против Съветска Русия с изгледи за успех.“

Следователно през 1936 г., както и през 1933 г., нацисткото ръководство разглежда цялото военно планиране през призмата на основната си цел — нападение срещу Съветския съюз. В съответствие с това меморандумът на Хитлер гласи:

> „И така, аз поставям следните задачи:
>
> I. След четири години германската армия трябва да бъде готова за бой.
>
> II. За по-малко от четири години германската икономика трябва да бъде готова за война.“[20]

Тези думи са написани през август 1936 година.

---

[20] „Der Nationalsozialismus 1933—1945 in Dokumenten“, S. 84—86.

С разрешаването на икономическите проблеми по четиригодишния план се залавя специален комитет под ръководството на Гьоринг (такъв е произходът на „четиригодишния план“: това е срокът за подготовката за война!). Решаването на военните задачи се възлага на генералния щаб.

На 24 юни 1937 г. влиза в сила нова „директива за единна подготовка на вермахта за война“, подписана от министъра на войната Вернер фон Бломберг. Бломберг отбелязва, че „вермахтът трябва да бъде постоянно готов за война: а) за да отблъсне всяко нападение; б) да бъде в състояние да използва за войната създаващите се благоприятни политически възможности. Това трябва да бъде взето предвид при подготовката на вермахта за евентуална война в мобилизационния период 1937/38 година“[21].

Точка „б“ на директивата определя по-точно главния замисъл на Бломберг и Хитлер: готовност да се използва изгодната политическа ситуация. Затова директивата от 24 юни 1937 г. подробно оценява всички възможни варианти на една война:

1. „Операция Рот“ — „война на два фронта с център на тежестта на Запад“.
2. „Операция Грюн“ — „война на два фронта с център на тежестта на Изток“.
3. „Специална операция Ото“ — „въоръжена интервенция против Австрия“.
4. „Специална операция Рихард“ — „военни операции в Червена Испания“.
5. „Специална операция Рот-Грюн с допълнение“ — „Англия, Полша и Литва участвуват в една война против нас“.

Бломберг обстойно премисля варианта, предвиждащ нападение срещу Чехословакия.

„Войната на Изток — се казва в директивата — може да започне с изненадващи германски операции против Чехословакия. За тази цел трябва предварително да бъдат създадени необходимите политически и международноправни предпоставки. Следва да се очаква, че Полша и Литва ще бъдат неутрални или поне ще изчакват; Австрия, Италия и Югославия ще съблюдават доброжелателен неутралитет. Унгария сигурно рано или късно ще се присъедини към действията на Германия против

---

[21] „Nürnberger Dokumente“, S. 20.

Чехословакия. Франция и Русия вероятно ще започнат военни действия против Германия; Русия — преди всичко с флота и авиацията. Ръководството на германската политика ще се стреми с всички средства да осигури неутралитета на Англия, което трябва да се разглежда като необходима предпоставка за „операция Ото“ (както е необходим неутралитетът и на други страни, способни за военни действия против Германия).“

Сега вече генералният щаб заговорва с пълен глас! Той смята, че фашистка Унгария ще бъде на негова страна. Предвижда се Полша и Литва да бъдат „неутрализирани“ на първо време. В поведението на Австрия, Италия и Югославия Бломберг е почти сигурен. Остава Франция. И, разбира се, „с всички средства“ да се купи неутралитетът на Англия.

Във военноисторическата и мемоарната литература на Запад има тенденция да се представят нещата в смисъл, че Хитлер „сам“ е разработвал всички агресивни планове, а генералите били принудени да ги изпълняват. Директивата от 24 юни 1937 г. е едно от убедителните опровержения на тая легенда. Този документ ни помага да разберем по-дълбоко смисъла на събитията, които се разиграват на 5 ноември 1937 г. в кабинета на Хитлер в райхсканцлерството.

В 16 часа и 30 минути в него влизат и се разполагат около дългата маса 6 души: министърът на войната Бломберг, главнокомандуващият сухопътните сили генерал-полковник фон Фрич, главнокомандуващият флота гросадмирал Редер, главнокомандуващият ВВС генерал-полковник Гьоринг, министърът на външните работи барон фон Нойрат, военният адютант на фюрера полковник Хосбах. Седмият е Хитлер. Съвещанието продължава до 20 часа и 20 минути. Главен оратор е Хитлер, секретар — Хосбах, поради което и протоколът за съвещанието влиза в историята под името „протокола на Хосбах“[22].

От историята на войните и мира са запазени разни документи. Едни са неприятни за четене, други дори будят отвращение. Но „протоколът на Хосбах“ трябва да се изследва, както изследваме заразена тъкан, когато искаме да открием болестта на целия организъм.

Хитлер говори повече от три часа. В самото начало той тържествено заявява:

---

[22] „Was wirklich geschah“, S. 285—292.

> „Предметът на днешното съвещание е толкова значителен, че в други държави той би трябвало да се обсъжда от Министерския съвет. Но именно поради значението на въпроса той, фюрерът, не го поставя на широко обсъждане в имперското правителство. Неговите изложени подолу съображения са резултат от задълбочен размисъл и от опита на повече от четиригодишно управление. Той иска да разясни на присъствуващите господа основните си идеи за възможното развитие и за необходимостите на нашето външнополитическо положение. Ето защо в интерес на германската политика, изработена с оглед далечното бъдеще, той моли на съображенията му да се гледа като на завещание в случай на неговата смърт.“

Разбира се, „присъствуващите господа“ разбират цялата сериозност на момента. Хитлер започва „завещанието“ си с любимата тема: проблема за жизненото пространство. Той повтаря известната теза, че Германия е най-гъсто населената страна[23]. Изводът, че „бъдещето на Германия зависи изключително от решаването на проблема за недостига на пространство“, е известен на присъствуващите. Гьоринг и дори Фрич не трябва да бъдат убеждавани в това.

Къде да се търси обаче това пространство? Може би в колониите? Но „ако на преден план се поставят въпросите за снабдяването ни с продоволствие, необходимото пространство може да се търси само в Европа“. Също и суровини е по-удобно да се търсят „в непосредствена близост до райха“. И по-нататък следва знаменитата фраза на Хитлер (Хосбах я е записал на нов ред):

„За Германия въпросът е къде да се постигне най-голяма придобивка с употреба на най-малко сили.“

Това е един от жалките парадокси, родени от нацизма (от рода на „политиката е изкуство невъзможното да се направи възможно“). Такива парадокси ще струват на германския народ потоци от кръв и сълзи. Но засега Хитлер говори авторитетно. Той стои в същия кабинет, който след осем години ще се тресе от избухванията на снарядите. Той стои недалеч от градината, в която осем години по-късно шофьорът му Кемпка набързо ще излее един бидон бензин върху трупа му. Но на 5 ноември 1937 г. Хитлер говори ли говори . . .

---

[23] Елементарна неграмотност! По гъстота на населението Германия съвсем не стояла на първо място в Европа.

Къде да се търси „най-голямата придобивка“? „Англия — разсъждава в себе си фюрерът — не може да ни отстъпи нещо от своите колонии... Не трябва да разчитаме, че ще получим Източна Африка. В най-добрия случай Англия може да прояви отзивчивост, като изрази желание да се задоволят нашите колониални претенции за сметка на колониите, които не се намират в английско владение, например Ангола. В същата насока може да прояви отзивчивост и Франция.“

Не може да се отрича, че от гледна точка на един империалист Хитлер доста точно анализира позицията на други империалисти. Във всеки случай, добавя той, „сериозна дискусия да ни бъдат върнати колониите може да започне в момент, когато Англия изпадне в бедствено положение, а германската империя бъде мощна и въоръжена“.

С това обзорът свършва и следват зловещите думи:

„За решаването на германския въпрос е възможен само пътят на насилието, макар че той никога не е лишен от риск.“ Хитлер не се бои от риск. Остава му да отговори само на два въпроса: „кога“ и „как“. Отначало той анализира фактора време. Като решаващ исторически период Хитлер определя годините 1943—1945. След това според него положението ще се промени не в полза на нацистка Германия, а именно: въоръжението ѝ ще остарее, резервите ще започнат да се изчерпват и изобщо ще настъпи „момент на отслабване на режима“. И така в никой случай не трябва да се воюва по-късно от 1943—1945 г., а по възможност по-рано.

По-нататък Хитлер засяга следния вариант: ако „социални конфликти“ отслабят Франция, „ще настъпи момент за действия против Чехия“. Друг вариант: ако Франция бъде ангажирана във война с трета страна, да речем, с Италия. В този случай „първата ни цел е да завладеем едновременно Чехия и Австрия. Тогава Полша ще бъде неутрализирана“.

Освен това „много вероятно е Англия, а може би и Франция, вече да са отписали тихомълком Чехия от сметките си и да са се примирили, че един прекрасен ден Германия ще ликвидира този въпрос. Трудности от имперски характер и перспективата да бъде въвлечена в продължителна европейска война ще заставят Англия да не участвува в една война против Германия. А позицията на Англия несъмнено ще окаже влияние върху Франция“. Италия няма да възразява против окупирането на Чехословакия. Нейната позиция по австрийския въпрос е още неясна. Възможни са действия само от страна на Съветския съюз: „Действията на Русия трябва да бъдат предотвратени с бързината на нашите операции“.

Това е съдържанието на речта на Хитлер пред неговите генерали. От този момент планът на генералния щаб и планът на Хитлер се сливат в едно цяло. Последвалата дискусия само уточнява някои моменти. Фрич моли фюрера да се постарае Англия и Франция „да не станат наши противници“. Бломберг изтъква, че е необходима сериозна подготовка за войната против Чехословакия, като се имат предвид нейните укрепления. След това отново става Фрич и заявява, че още през зимата на 1937 г. дал указания да се разработи план за нахлуване в Чехословакия и ако работата е спешна, той е готов да се откаже от своята отпуска. Налага се фюрерът да успокои войнствения генерал, като му обясни, че работите не са „толкова спешни“[24]. Нойрат отбелязва, че не вижда признаци за итало-англо-френски конфликт. Хитлер възразява, че това може да стане през 1938 г. На Бломберг и Фрич той отново заявява, че е „убеден“ в неутралитета на Англия. След това генералите обсъждат „технически въпроси“, които не са отразени в протокола на Хосбах.

Такива разговори се водят на 5 ноември 1937 г. в кабинета на фюрера. Този ден може да се смята за рожден ден на *първия конкретен план* в големия военен заговор на нацистка Германия. Докато в плана на Бломберг още се претеглят различните възможности („Рот“, „Грюн“, „Ото“), сега направлението на удара е определено. Впрочем, командуването на вермахта, без да чака заповед, още от 1925 г. подготвяло конкретен план за нападение срещу Чехословакия[25].

Само две седмици след разговора на Хитлер с генералите в кабинета му в баварската резиденция в Оберзалцберг се явява лично лорд Халифакс, пълномощник на министър-председателя на Великобритания Невил Чембърлейн.

Халифакс произнася пред Хитлер дълга реч. Сега ние знаем съдържанието ѝ, защото препис от записа, направен от преводача Шмит, бе намерен сред трофейните архиви[26]. Впрочем, той съществено се различава от преразказа, който Шмит е поместил в своите мемоари.

---

[24] Тази живописна сцена съвсем опровергава нюрнбергската версия на Гьоринг, че речта на Хитлер от 5 ноември се предназначавала уж за „да напомпа Фрич“. Очевидно Фрич бил настроен още по-войнствено, отколкото Хитлер.

[25] W. Foerster. Ein General kämpft gegen den Krieg. München, 1949, S. 36.

Преди всичко от името на английското правителство Халифакс признава, че „фюрерът не само е постигнал много в самата Германия, но и че в резултат на унищожаването на комунизма в своята страна е преградил пътя му към Западна Европа и затова Германия с право може да се смята за крепост на Запада против болшевизма“. Това изявление става фон на целия разговор и намира най-жив отклик у фюрера. „Единствена катастрофа — отбелязва той — е болшевизмът.

Всичко останало се поддава на регулиране.“

Такова е мнението и на Халифакс. Той също дава на своя събеседник да разбере, че английското правителство е готово на големи аванси. „В Англия са на мнение — заявява той, — че съществуващите сега недоразумения могат да бъдат напълно отстранени.“ Това значело, че Англия е готова да започне пазарлък за колониите. Както дипломатично се изразява английският лорд, „английското правителство не се придържа към решението в никакъв случай да не се обсъжда с Германия колониалният въпрос“. Що се отнася до Европа, Халифакс също изразява готовност да се споразумеят. Той заявява: „Всички останали въпроси могат да се характеризират в смисъл, че засягат промени в европейския ред, които вероятно рано или късно ще станат. Към тези въпроси се отнасят Данциг, Австрия и Чехословакия.“

Смисълът на тези две идеи е достатъчно ясен. Халифакс предлага сделка: той вече продава на Хитлер Австрия, Чехословакия и Данциг и обещава колониални подаръци. В името на какво? Халифакс рисува пред Хитлер перспективата за военно-икономически съюз между четирите държави (Германия, Италия, Франция, Англия). Хитлер е резервиран по отношение на своята позиция и още веднъж подчертава, че този съюз трябва да бъде антисъветски. Но това отговаря и на английските планове.

Трябва да се отбележи, че Хитлер никога не забравя военнополитическите препоръки на Рехберг-Хофман. Сега стана известно, че още преди да дойде на власт (през 1931 г.),

---

[26] Вж. „Документи и материали от навечерието на Втората световна война“, С., 1949, с. 9—54.

Хитлер възнамерявал да предложи на Англия следния план: да бъдат включени в състава на райхсвера четвърт милион щурмоваци и 50 хил. души от „Стоманения шлем“ и да се превърне райхсверът в масова армия. Англия, Италия и Франция трябвало да дадат своето съгласие, а след това да сключат съюз с Германия. В отплата за това Хитлер се заемал „да се разправи бързо с болшевишката чума“[27].

Тогава този план не бил посрещнат в Лондон с особен ентусиазъм и това е лесно обяснимо, защото Хитлер още не е станал райхсканцлер. Сега, през ноември 1937 г., на Халифакс е представен нов вариант на стария план и той е готов да даде съгласието си...

Ноември 1937 г. донася на Хитлер още един важен политически успех. На 23 ноември в Сан Франциско емисарите му Килингер и Типелскирх се срещат с лидери на американския делови свят. Сред тях са собственикът на световния химичен концерн „Дюпонт“ мистър Ламот Дюпонт, председателят на „Дженерър мотърз“ Алфред П. Слоун, сенаторът Вандънбърг. Американската страна явно проявява желание да подкрепи линията на фюрера. „Сближаването с Германия може да е непопулярно — заявил Дюпонт, — но то е неизбежно...“ Той обещал да информира за срещата ръководните дейци на САЩ.

Накрая, последен щрих: през същия съдбоносен ноември 1937 г. в Париж на тайна среща между Франц фон Папен, вицеканцлер в първия кабинет на Хитлер, френския министър-председател Шотан и министъра Боне се обсъжда все същото: да се „развържат ръцете“ на хитлеристка Германия.

Нови хора на кормилото

Периодът на „междинно планиране“ и „сондажи“ завършва. Ръководството на нацистка Германия посреща 1938 година с твърдото намерение в най-близко време да започне война.

---

[27] За този план съобщава С. Делмер, позовавайки се на „самия“ Ернст Рьом. Рьом е обсъждал плана с френския посланик Франсоа-Понсе (S. Delmer. Die Deutschen und ich, S. 124).

За тази цел то вече разполага със значителни въоръжени сили. В началото на 1935 г. вермахтът има само 12 дивизии. Сега обаче той бързо увеличава силите си. Ето официалните данни[28]:

	1935/36 г.	*1936/37 г.*	*1937/38 г.*
Пехотни дивизии	*24*	*36*	*32*
Танкови дивизии	*3*	*3*	*3*
Планинскострелкови бригади	*1*	*1*	*1*
Кавалерийски дивизии	*2*	—	—
Кавалерийски бригади	*1*	*1*	*1*
Дивизии на ландвера	—	*21*	*21*
Резервни дивизии	—	*4*	*8*
Мотопехотни дивизии	—	—	*4*
Мотобригади	—	—	*1*
Всичко съединения	*31*	*66*	*71*

За три години двукратно увеличение! При това първостепенно внимание се отделя на моторизираните войски. Като ненужни в бъдещата моторизирана война са разформировани кавалерийските дивизии. Затова пък се появяват моторизирани дивизии. Към това време броят на обучените войници вече надвишава 1 млн. души; военновременната армия трябва да възлезе на около 3,3 млн. души (без авиацията и флота).

Всичко това говори за военните приготовления на германските монополи. Идеите, които Хитлер излага в „меморандума за четиригодишния план“, са напълно одобрени от Круп, Тисен и другите ръководители на Рур. Както докладва през май 1939 г. ръководителят на военноикономическото управление генерал Томас, „от малкото заводи, разрешени от Версайския договор, израсна най-мощната военна промишленост в света ... Днес Германия е на второ място в света по производство на стомана след Америка ...

Производството на винтовки, картечници и артилерийско въоръжение понастоящем надвишава производството на всяка друга страна“[29].

---

[28] Вж. Б. Мюллер—Гиллебранд, Сухопутная армия Германии, т. I, с. 70—73.

[29] „Нюрнбергский процесс“, т. II, М., 1958, с. 25.

Томас бил прав — по онова време никоя друга страна в света не се въоръжава така енергично. Цифрите са по-красноречиви от думите. Да ги приведем[30]:

Години	*Военни разходи на Германия (в млрд. марки)*	*В % от бюджета*
1934/35	*1,9*	*18*
1935/36	*4,0*	*31*
1936/37	*5,8*	*37*
1937/38	*8,2*	*41*
1938/39	*18,4*	*58*

Съответно растат добивът и производството на най-важните стратегически материали: на руда (от 1936 до 1939 г.) — близо два пъти, на алуминий — 2 пъти, на синтетичен каучук — 22 пъти, на авиационен бензин — 7 пъти, на изкуствено влакно — 5 пъти, на магнезий — 4 пъти[31]. Не напразно същият генерал Томас се хвали: „Историята познава само няколко примера една страна дори в мирно време да насочва така целеустремено и системно всичките си икономически ресурси за задоволяване нуждите на войната.“

Какво се крие зад тези цифри, зад тези приготовления?

Хитлер и неговите пропагандисти имат предварително готов отговор на този въпрос, който през 1936—1938 г. е на устата на всички. Германия, отговарят кафявите оратори и писачи, се нуждае от „жизнено пространство“. Или, изразявайки се с думите на нацисткия писател Ханс Грим, германският народ е „народ без пространство“. Целият свят, заявяват в Берлин, се дели на „страни с владения“ и „страни без владения“. Германия няма владения. На нея ѝ е тясно. Народът няма къде да живее, страната няма достатъчно ресурси . . .

На тази демагогия биха могли да повярват само ония, които искат да ѝ повярват. В действителност приготовленията на Германия за експанзия отразяват далеч по-сериозни и по-дълбоки явления в капиталистическия свят в края на тридесетте години. По това време Германия и нейните монополи се сблъскват непосредствено с империалистическите си конкуренти на световните пазари. Например, как се очертава съотношението на силите между Германия и Англия? Към 1938 г. Германия изпреварва Англия по производство на стомана, чугун и електроенергия. И как може да се избегне сблъскване, щом като структурата на износа на Германия е същата, както и на Англия, а и на Франция! През 1937 г. готовите изделия са 82% от германския износ.

---

[30] Вж. „Промышленность Германии в период войны 1939—1945 г.г.“, М., 1956, с. 23.

[31] Вж. пак там, с. 25.

Германия се насочва към Балканите, към Югоизточна Европа. Нейният относителен дял във вноса на балканските страни бързо нараства. Докато през 1929 г. максималният дял на германските стоки във вноса на балканските страни (в България) възлиза на 30%, към 1937 г. това вече е минималният дял (в Румъния), а в страни като Турция, България и Гърция германските стоки достигат от 39 до 59% от целия внос. Германските монополи активно изместват английските и френските конкуренти от тези пазари. Германия, доскоро повалена в краката на Антантата, си връща пазар след пазар от победителите във войната. По износ на химически стоки тя излиза на първо място в света, като изпреварва и САЩ. Германия изнася 70% от целия световен износ на калий, 63,8% от боите, около 30% от електротехническите изделия. Трябва да се има предвид, че това нарастване става в период на общата криза на капитализма. Пазарите за пласмент и сферите за приложение на капиталите постоянно се стесняват, което води до засилване на конкурентната борба. И ако през 1929—1938 г. Германия успява да увеличи своя дял в световната търговия от 9 на 10%, този един процент красноречиво свидетелствува колко тясно става на световния капиталистически пазар в ония години.

Германия се активизира не само на Балканите. Увеличава се износът ѝ в Бразилия, Аржентина, Уругвай. Германия започва непосредствено да се сблъсква в Латинска Америка с интересите на Англия и САЩ. Например, през 1936 г. в бразилския внос тя изпреварва не само Англия, но и САЩ, която се смята за безспорен разпоредител на бразилския пазар. Германските стоки проникват и в английските колониални владения. В Лондон с явна тревога констатират, че търговията на Германия с английските колонии в Източна Африка е надвишила търговията на тези колонии с Англия.

Накратко казано, не на германския народ, а на германските монополи „не достигало пространство“. През тридесетте години конкуренцията между Германия и нейните основни капиталистически съперници се изостря все повече, като неумолимо тласка ръководителите на германската икономика към война. Вътрешните закони на капиталистическия свят отново пораждат война и най-агресивните капиталистически групировки вече подготвят плановете за тази война, която по мащабите си трябва далеч да надмине Първата световна война. И не някакви специфични качества на германските генерали, а сметките на германските монополисти диктуват характера на плановете за нова война. Можем да се съгласим с думите на американския обвинител в Нюрнберг Телфърд Тейлър, който в книгата си „Меч и пречупен кръст“ пише: „Ако не по форма, то по същество хора като директорите на „ИГ Фарбениндустри“ и „Круп“, Флик и Раше от „Дрезднер банк“ и Плайгер от концерна на Гьоринг принадлежаха към вермахта толкова неразривно, както и генералите Рундщет, Милх и др.“[32]

Антисъветската насоченост на германските военни планове идва от същите източници — от плановете на Арнолд Рехберг, от исканията на Карл Дуйсберг, от страха на германските монополи от всепобеждаващите социалистически идеи. Фактът, че Германия се сблъсква с капиталистическите си конкуренти на световния пазар, е само допълнителен стимул за германските буржоа, които още от 1918 г. били хвърлили око на огромните богатства на украинските полета, на бакинския петрол и московските заводи. Резкият поврат на хитлеристката външна политика от нормални дипломатически и търговски отношения със СССР към открита враждебност и явни провокации е осъществен по волята на ония германски финансисти и индустриалци, които изповядват идеята за „кръстоносен поход“ против Съветския съюз и се надяват да реставрират капиталистическия строй в него. Тези скрити пружини движат хитлеристката външна и военна политика.

Разбира се, след провала на „третия райх“ лидерите на „генералния щаб на монополите“ по всякакъв начин се отричаха от Хитлер, като уверяваха, че били „против“. Своеобразен шампион в съревнованието на нацистките индустриалци бе Ялмар Шахт, който в Нюрнберг заяви, че той и неговите колеги съвсем не са участвували във въоръжаването на Германия. Тази лъжа се стори прекомерна дори на циника Гьоринг, който каза за Шахт на своя защитник:

---

[32] T. Taylor. Sword and Swastika, p. 255.

— Лъже! Лъже! Аз сам присъствувах, когато Хитлер каза, че са му нужни повече пари за въоръжаване. Шахт му отвърна: „Да, нужна ни е силна армия, военен флот и авиация".

Рибентроп потвърди:

— Аз също бях свидетел на този разговор . . .[33]

Хитлер получава заповед да пристъпи към подготовката на война. И това веднага донася големи печалби на ония, които са дали заповедта. Много по-късно в Нюрнберг, на процеса на директорите на „ИГ Фарбениндустри", се води следният диалог[34]:

Съдията. Вярно ли е, че в годините на въоръжаването „ИГ Фарбен" е увеличил неимоверно капиталовложенията си?

Илгнер. Да

Фон Шницлер. Да.

Съдията. Истина ли е, че трьстът „ИГ Фарбен" е извлякъл огромни печалби, като е поставил капиталовложенията си в служба на нацистката програма за превъоръжаване?

Фон Шницлер. Бих казал, че това е истина и дори повече от истина . . .

„Повече от истина" е фактът, че не само „ИГ Фарбениндустри", но и „Круп", „Тисен", „Сименс", а с тях и десетки други монополи трупат баснословни печалби от подготовката за война и очакват още по-големи печалби от самата война.

Генералният щаб на германските монополи извършва сериозна подготвителна работа, като дава съответни нареждания на военния генерален щаб. Вече след войната стана известно, че в практиката на германското военно ръководство от 1936 г. нататък влиза провеждането на така наречените военно-икономически учения. В тях участвували не войници, а генерали и директори на промишлени фирми. Пак там се изпробвали планове за разгръщане на войските и планове за преустройване на концерните за масово военно производство.

Един от останалите живи участници в тези учения, запасният майор Бернхард Вацдорф, разказал на двамата германски журналисти И. Хелвиг и В. Вайс за учението, състояло се в Дрезден през 1936 г. От военните на него присъствували висши чинове от генералния щаб, а от индустриалците — Бош, Фьоглер, Шпрингорум, Сименс, Тисен, Круп, Борзиг и др. С други думи, срещали се два генерални щаба. Какво обсъждали те? Вацдорф свидетелствува:

---

[33] G. Gilbert. Nürnberger Tagebuch, München, 1963, S. 301.

[34] Цит. по: J. Hellwig, W. Weiss. So macht man Kanzler, S. 147.

— Обсъждаше се взаимодействието на вермахта и икономиката по време на война. На първо място се проверяваше доколко икономическите приготовления отговарят на изискванията на бъдещата нападателна война[35].

В периода от 1935 до 1938 г., когато германските въоръжени сили нарастват два пъти, става ясен „неоценимият принос“ на нацизма за подготовката на бъдещата война. Само с помощта на фашистката диктатура и на фашистката демагогия можеше да се премине от „малката армия“ на Зект към „масовата армия“ на Браухич—Хитлер.

През 1933—1935 г. на всеки генерал в генералния щаб е ясно, че с дванадесет дивизии е невъзможно да се започне втора световна война. Именно тук изиграва своята роля нацизмът. Служейки си с терор и със социална демагогия, той създава масовата база на вермахта. Една от любимите максими на нацистите е: „Хората трябва да станат това, което ние им заповядаме да бъдат“. Под тези думи с радост би се подписал всеки генерал — на германския генерален щаб бил нужен покорен, неразсъждаващ войник.

Такъв войник възпитава нацистката партия. Тя го подготвя в щурмовите отреди, в „хитлеровата младеж“, в редиците на „националсоциалистическия автокорпус“[36]. С тояга и камшик избиват от главата на германския работник класовото му самосъзнание, лишават го от политически и професионални организации. Екзалтиранаият шовинизъм и антисемитизъм, станали официална идеология на „третия райх“, тровят душите на германските трудещи се. Приучват ги към идеята за така наречената народна общност, в която завинаги били унищожени класовите антагонизми. Оттук води пряк път към подготовката на масова армия. „Нацистката партия — заявява Хитлер през 1935 г. — предоставя на армията народа, а народът предоставя на армията войници."[37] В съответствие с тази формула през 1934—1938 г. ръководството на вермахта получава все по-големи контингенти войници, които нацизмът обработва морално и политически с най-различни средства. Само при тези условия военното командуване получава възможност да се готви за изпълнението на своите амбициозни нови планове.

---

[35] J. Hellwig, W. Weiss. So macht man Kanzler, S. 183.

[36] От този корпус излязъл и министърът на отбраната на ФРГ през 1956—1962 г. Франц Йозеф Щраус.

1938 година е ознаменувана с появата на нови хора във висшето командуване. И това е напълно естествено. Нови планове — нови генерали.

В състава на генералитета влиза по-специално Херман Гьоринг, който в третия райх заема най-много постове и е накачил на гърдите си най-много ордени.

Твърде характерно е, че западногерманските историци на германския генералитет срамежливо заобикалят тази „импозантна фигура". За тях Гьоринг е второ издание на Хитлер, върху когото може да се стовари вината, тъй като кариерата и животът му са приключили. Днес Гьоринг е за тях поредната „изкупителна жертва". Но като по команда всички те забравят, че във фигурата на Херман Гьоринг най-осезателно са се слели качествата на германски нацист и германски генерал.

Как попада Херман Гьоринг на поста главнокомандуващ военновъздушните сили на райха? Гьоринг произхожда от семейството на пруски дипломат и затова започва кариерата си в привилегированото кадетско училище в Лихтерфелд. Така че началото на кариерата му е напълно типична за представител на германската военна каста. Войната през 1914 г. го заварва на фронта, където той преминава от пехотата в авиацията. След 1918 г. кариерата му също върви по традиционната линия. Гьоринг влиза в един от офицерските „доброволчески корпуси", които потушавали революционните акции на работническата класа. След това емигрира за няколко години в Швеция.

1922 година. Гьоринг е в Мюнхен, където веднага се присъединява към Хитлер. Негово амплоа е създаването (заедно с Рьом) на щурмовите отреди. Но скоро получава друга важна задача — да служи за свръзка с промишлените магнати. Става „салонен нацист", за което помага бракът му с богата шведка. Вилата му в Берлин става място за срещите на Хитлер с генерали от райхсвера, с банкери и индустриалци. През 1933 г. Гьоринг получава поста министър-председател на Прусия и (веднага!) званието пълен генерал. Това е личен подарък от Хинденбург.

---

[37] Цит. по: H. Foertsch. Der Offizier der neuen Wehrmacht, Berlin, 1936, S. 9.

Деянията на Гьоринг на този пост си спечелват наистина херостратовска слава. Той е организаторът на опожаряването на Райхстага, ръководителят на кървави разправи с германските комунисти и социалдемократи. „Моята работа — хвали се той през март 1933 г. — не е да установявам справедливост, а да изкоренявам и унищожавам. Аз съм войник.“

„Войнишката“ репутация на Гьоринг го довежда в огромното здание на Лайпцигерщрасе, където отначало е „имперски комисар по въздухоплаването“, а по-късно министър на авиацията и главнокомандуващ ВВС. Наред с това председателствува имперския съвет по отбраната и е генерален пълномощник по военния четиригодишен план.

В годините на нацизма генерал Гьоринг става един от най-богатите хора в Германия. На това поприще той почва да се подвизава през 1937 г., когато рурският фабрикант Паул Плайгер му дава идеята да се заемат с монополното производство на „почетни кортици“ за СА и СС. Същият Плайгер подсказва на Гьоринг, че за тази цел би било добре да се използват „изоставените“ руди в Залцгитер. Залцгитерските руди отдавна привличали вниманието на германските индустриалци, но бедното съдържание на метал в тях изисквало прекомерно големи вложения. Гьоринг може да осигури това — от държавната каса!

Гьоринг бързо закръгля владенията си. През 1938 г. неговата компания „Райхсверке Херман Гьоринг АГ“ добива 400 хил. т руда. По-късно той слага ръка на „Средногерманските каменовъглени мини“. Не след дълго се сдобива с една трета от каменовъглените мини на стоманения тръст. Гьоринг постепенно става мощен монополист: към края на войната концернът му обединява 177 завода, 69 минни и металургични предприятия, 156 търговски компании, 46 транспортни предприятия, 15 строителни фирми[38]. Така в лицето на „дебелия Херман“ се съчетават трите страни на хитлеристкия режим: нацисткият главатар, генералът и монополистът.

---

[38] Вж. А. Норден, Уроки германской истории, с. 143—144.

С реорганизирането на вермахта все по-видно място в него заемат генералите, свързани не толкова с пруското юнкерство, колкото с промишлените фирми. Така например един от най-близките помощници на Гьоринг става генерал (по-късно фелдмаршал) Ерхард Милх. През 1933 г. генерал Милх заема следните постове: директор на фирмите „Дойче луфтханза АГ“, „Аеро-Лойд АГ“, „Дойче ферзуханщалт фюр луфтфарт“, „Юнкерс луфтферкер АГ“, член на контролния съвет на застрахователната компания „Дойче луфтферзихерунг“, член на контролния съвет на фирмите „Дойче феркер-флугшуле“, „Ханза луфтбилд АГ“, „Мителдойче луфтферкер АГ“ и „Зюдвестдойче луфтферкер АГ“[39].

Така че Милх заема ръководни постове във всички самолетостроителни и авиотранспортни компании в тогавашна Германия. В компанията „Аеро-Лойд“ служи запасният генерал Летов-Форбек[40]. В контролния съвет на заводите „Дойче вафен унд мунudions фабрикен“ се намира видният представител на армията генерал фон Винтерфелд[41]. Член на контролния съвет на големия химически и металургичен монопол „Металгезелшафт АГ“ е д-р Феликс Варлимонт — брат на генерал Валтер Варлимонт от генералния щаб на сухопътната армия. Началникът на генералния щаб на сухопътните сили Лудвиг Бек и генерал Райхенау произхождат от семейства на индустриалци. Началникът на разузнаването и контраразузнаването адмирал Вилхелм Канарис произхожда от семейството на рурски фабрикант. Командуващият I военен окръг, по-късно главнокомандуващ сухопътните сили, генерал Валтер фон Браухич е твърде тясно свързан с деловите кръгове чрез своя първи братовчед, директора на голямата търговска фирма „Карщат АГ“[42].

Не по-малко характерен е примерът на генералското семейство Щюлпнагел — аристократично семейство, което отдавна доставя на армията офицери и генерали. По-конкретно във вермахта служат петима генерали Щюлпнагел: трима генерали от пехотата (Йоахим, Едвин и Карл Хайнрих), един генерал от авиацията (Ото) и един генерал-майор (Зигфрид). Най-голям от тях е Йоахим фон Щюлпнагел — бивш началник на оперативния отдел при Грьонер, началник на кадровото управление на райхсвера. Още по време на службата в райхсвера той придобива солидни позиции в деловия свят, като става акционер на голямата целулозна фирма „Валдхоф“ и се оженва за собственичката на вестника на деловите кръгове „Берлинер бьорзенцайтунг“. В 1930 г. минава в запаса и от генерал на райхсвера се превръща в генерал на гешефта. Ето списъка на неговите постове[43]: административен директор на вестник „Берлинер бьорзенцайтунг“ и на издателство „Ди вермахт“; член на контролния съвет на промишлените компании „Оренщайн унд Копел“, „Хайн, Леман унд компани“, „Хилгерс АГ“, „Месингверке Уна“, „Норддойче айзенверке“, „Питлер веркцойгемашиненфабрик“, „Трибваген унд вагонфабрик Висмар“; член на контролния съвет на застрахователната фирма „Трайхандферайнигунг Берлин“; член на управителния съвет на каменовъглената компания „Георг фон Гише“[44].

---

[39] „Adressbuch der Direktoren und Aufsichtsräte“, Bd. I, Berlin, 1933, S. 1159.

[40] „Adressbuch der Direktoren und Aufsichtsräte“, Bd. I, 1938. S. 407.

[41] Пак там, с. 394.

[42] U. v. Hassel. Vom andern Deutschland, Zürich, 1949, S. 391. Фирмата „Карщат“ се намирала в ръцете на големите германски банки „Дрезднер банк“ и „Комерцбанк“ (К. Прицколейт, Кому принадлежит Западная Германия. Хроника собственности и власти. М., 1960, с. 723).

И така, Йоахим командува фирмите; четиримата други Щюлпнагеловци (негови братя и братовчеди) остават във вермахта[45]. През 1939 г. и Йоахим се връща в строя. Така традиционният образ на генерала-земевладелец все по-често се заменя с фигурата на генерала-индустриалец.

1938 година е година на големи кадрови промени във вермахта. Минава в запаса министърът на войната Бломберг. Уволнен е главнокомандуващият сухопътните сили Фрич. В края на годината е сменен началникът на генералния щаб Бек. Фактически се сменя почти цялата „върхушка“ на вермахта.

Тази смяна е напълно закономерна, защото във военната политика на Хитлер предстои нов етап и той търси хора, които най-добре могат да задоволят големите му претенции. Но в историографската и мемоарната литература промените през 1938 г. внезапно придобиха необикновена тежест и значение. На тях са посветени десетки изследвания и статии. „Кризата на Бломберг", „Кризата на Фрич" станаха любима тема за буржоазните историци. Защо?

---

[43] „Der Spiegel“, 2. XI. 1955; „Adressbuch der Direktoren und Aufsichtsräte“, Bd. I, 1938, S. 1717.

[44] Част от акциите на тази фирма се притежавали от американския банкер Хариман.

[45] Ото фон Щюлпнагел е автор на известния меморандум от 20 септември 1924 г., в който той разглежда възможността за „война от голям мащаб“ след 10—20 години и лансира идеята за неограничена мобилизация на всички сили в Германия („Trial of War Criminals“, v. X, Washington, 1951, p. 419—421). Така той предугажда и „тоталната мобилизация“ на Гьобелс, и аналогичните идеи на командуването на бундесвера от 1960 година.

Защото оневиняването на тези генерали изглеждаше на следвоенните апологети на генералния щаб благоприятна възможност да представят промените като доказателство за конфликт между Хитлер и генералите. Генералите не искали война и били настроени против фюрера, за което именно били уволнени . . .

Да вземем например съдбата на генерал-фелдмаршал Вернер фон Бломберг. Историкът на генералния щаб, сега генерал в западногерманския бундесвер Мюлер-Хилебранд твърди, че в началото на 1938 г. Хитлер „отстранил" от ръководството на въоръжените сили фелдмаршал Бломберг[46]. В тон с него и други автори представят Бломберг като жертва на Хитлеровия произвол.

За ония, които са запознати с дейността на Бломберг през предишните години, звучи най-малкото странно твърдението, че Бломберг е „жертва". Дотогава той е един от най-близките на Хитлер генерали. Какво се е случило? Изменил ли е Бломберг на Хитлер? Защо Хитлер решава да го „махне"?

Правилният отговор на тези въпроси не изнася на апологетите на германския генерален щаб, защото в действителност Бломберг е снет . . . по искане на самите генерали. Интересно, нали? Но е факт.

Към 1938 г. интригите в генералния щаб и министерството на войната вземат внушителни размери. В тях активно участвуват Гьоринг и Химлер, които са готови да скарат генералите, за да си засилят собственото влияние. Фрич отдавна вече замисля да „смъкне" своя шеф Бломберг и в нацистката партия знаят това. Уилър-Бенет образно нарича Бендлерщрасе в ония дни „барутен погреб" на интригите.

И погребът експлодира. Генерал Бломберг се жени, и то за бивша проститутка. Генералите използват този повод, за да наложат оставката на своя началник. Когато началникът на берлинската полиция граф Хелдорф получава досието за съмнителното минало на фрау Бломберг, по баща Ерика Грун, той побързва да запознае с него полковник Вилхелм Кайтел, началник на канцеларията на Бломберг. Кайтел, който е роднина на Бломберг, постъпва като добър ученик на нацистите: препоръчва на Хелдорф да предаде всички материали, компрометиращи скъпия му родственик, в ръцете на Гьоринг. Машината се завърта и след няколко дни Фрич заедно с Гьоринг издействуват от Хитлер оставката на Бломберг.

---

[46] Вж. Б. Мюллер—Гиллебранд, Сухопутная армия Германии, т. I, с. 137.

След няколко дни същата съдба постига и Фрич. Неуморният Химлер представя на Хитлер изфабрикувано от него досие, което уличавало генерал-полковник Фрич в съмнителни деяния. Фрич е принуден да напусне поста си и бива изправен пред съд на честта под председателството на Гьоринг.

Читателят може да попита — защо да се ровим в такива дреболии? Разбира се, миналото на фрау Бломберг-Грун и пристрастията на генерал Фрич не играят съществена роля. Но тези дреболии приповдигат завесата на тайнственост, с която винаги е обкръжен германският генералитет. Зад тази завеса царят ежби и интриги, достойни за Версай. Хайнц Гудериан пише в мемоарите си за „пълноценните в умствено и морално отношение офицери“, за „цялостния им характер и безупречното им поведение в службата и в живота“[47] като задължително качество на всички дейци от генералния щаб. На практика тези думи звучат като лоша подигравка.

Историята на генерал-полковник фон Фрич също е твърде показателна за същността на взаимоотношенията между Хитлер и оная част от германската военна върхушка, която била излязла от средата на пруското юнкерство. Фрич бил дълбоко свързан с традициите на германската аристокрация и се гордеел с това. Той бил убеден монархист и кафявата банда на Хитлер — Химлер му вдъхвала отвращение. В писмата си до познати и в разговорите си с приятели той не криел това. Но когато нацистите идват на власт, Фрич, без да се замисля, им става слуга. В записките си от 1938 г. той дори отбелязва: „Смятам, че бях добър националсоциалист и че си оставам такъв и досега“.[48]

---

[47] Г. Гудериан, Воспоминания солдата, с. 450.

[48] Записки на Фрич от 18 януари 1939 г., с. 7 (Архив на автора).

През 1936 г. на рождения ден на Хитлер Фрич му пише: „Аз и сухопътните сили Ви следваме с горда увереност и свещено доверие по пътя, по който Вие вървите пръв в името на бъдещето на Германия“.[49]

В управляващата върхушка Фрич не е обичан: той е прекалено самостоятелен за Хитлер и Химлер. Бломберг не може да го търпи. Когато вече след минаването си в запаса Фрич се мъчи да разбере каква е работата, той пише, че „Бломберг безусловно има пръст в цялата работа, защото виждаше, че му оказвам съпротива по въпросите за командуването на вермахта, организацията на управлението и маневрите.“[50] В резултат на всичко това против генерал-полковника от германската армия е изфабрикувано обвинение и той е отстранен от своя пост, дори без да получи извинение, когато обвинението се оказва фалшиво.

Фрич е уязвен до дъното на душата си. В тишината на своето имение Ахтерберг, подарено му от Хитлер, той пише гневни меморандуми, които не изпраща на никого и дори иска да извика Химлер на дуел (!). Но всичко това остава предмет на приказки в тесния кръг на двама-трима генерали. А когато за утешение Хитлер назначава Фрич за почетен командир на артилерийски полк и генералът получава възможност да се изказва публично, той произнася следните думи:

„Като главнокомандуващ виждах задачата си не на последно място в това да съединя и слея в едно традиционния пруско-немски войнишки дух с победния настъпателен дух на империята на Адолф Хитлер...“ Вестникарското съобщение за тази реч завършва с думите: „Генерал-полковник Фрич завърши речта си с призива да бъдем готови да пожертвуваме живота си в името на родината и извика три пъти „хайл“ за отечеството и за Адолф Хитлер, фюрера, създателя и върховния главнокомандуващ новия германски вермахт“.[51]

Коментарите са излишни. Фрич бил верен на своя фюрер дори тогава, когато той го оплюва и изхвърля на бунището. Така се разсейва легендата за „кризата на Фрич“ и „кризата на Бломберг“, създадена след войната.

---

[49] Записки на Фрич от 18 януари 1939 г., с. 5.
[50] Пак там, с. 7.
[51] „Völkischer Beobachter“, 12. VIII. 1938.

Но тези „съпътствуващи“ обстоятелства не трябва да засенчват по-важното и по-принципното: реорганизацията на ръководството на вермахта, която Хитлер провежда през февруари 1938 г., като се възползва от скандала с Бломберг и Фрич. В хода на тази реорганизация той окончателно съсредоточава в ръцете си ръководството на всички въоръжени сили.

Постът военен министър е премахнат, създава се нова висша военна инстанция — щаб на върховното главнокомандуване (Oberkommando der Wehrmacht — ОКВ). Указът на Хитлер „За ръководството на вермахта“ от 4 февруари 1938 г. гласи:

> „Отсега нататък върховното командуване на всички въоръжени сили ще осъществявам лично аз.
>
> Съществуващото по-рано в имперското военно министерство военно ведомство се преобразува в щаб на върховното главнокомандуване и като мой личен щаб се подчинява непосредствено на мен.
>
> Начело на щаба на върховното главнокомандуване стои бившият началник на военното ведомство, наричан началник-щаба на върховното главнокомандуване. По ранг той се приравнява с имперски министър. Щабът на върховното главнокомандуване изпълнява функциите на военно министерство, а неговият началник съобразно с моите указания изпълнява функциите на военен министър.“[52]

За началник-щаба на върховното главнокомандуване е назначен генерал Вилхелм Кайтел, за нов главнокомандуващ сухопътните сили — генерал Валтер фон Браухич.

Ако се върнем към „основополагащото“ съчинение на генерал Лудендорф „Тоталната война“, ще видим как действията на Хитлер неизменно следват пътя, набелязан от Лудендорф. Както е известно, любимата теза на Лудендорф е, че именно военният диктатор, „пълководецът“, трябва „да определя основите на политиката“. Хитлер преобръща тази формула: от политически диктатор става военен диктатор. Но от това разместване сборът не се изменя. Ето защо указът от 4 февруари 1938 г. не е просто организационна смяна, а принципна крачка по пътя към война — към тотална война, всички нишки на чието ръководство Хитлер съсредоточава в свои ръце.

---

[52] „Reichsgesetzblatt. 1938“, Bd. I, S. 111.

От този момент схемата на върховното главнокомандуване значително се изменя: докато по-рано трите щаба и трите командувания на родовете оръжие можели да разчитат на известна самостоятелност, сега всички те са под единната опека на Хитлер и неговия „покорен слуга“ Вилхелм Кайтел.

Вилхелм Кайтел се отличава от висшите офицери на вермахта само с едно качество — че няма нищо отличително. Произхождащ от земевладелско семейство от средна ръка, Вилхелм Бодевин Йохан Густав Кайтел започва военната си служба в 1901 г. Най-високият пост на Кайтел е командир на артилерийска батарея, откъдето попада на щабни длъжности. Значителна част от Първата световна война прекарва в генералния щаб, на фронта отива едва през 1917 г. В райхсвера ветеранът Кайтел също е използван на щабни постове: от 1925 г. е щабен офицер, а от 1930 г. — началник на организационния отдел във „войсковото ведомство“.

През време на службата си във „войсковото ведомство“ той намира общ език с генерал Бломберг — бъдещата опора на Хитлер. За тогавашните настроения на Кайтел можем да съдим по писмото на жена му от 26 март 1933 г., в което тя пише, че „изпаднала в безграничен възторг от личността“ на Хитлер[53]. След идването на Хитлер на власт Бломберг издига Кайтел. За това спомагат две обстоятелства: първо, Кайтел веднага става поклонник на нацисткия режим; второ, той е лично свързан с Бломберг (през януари 1938 г. синът на Кайтел се сгодява за дъщерята на Бломберг). След Райхенау Кайтел става началник на личния щаб на Бломберг. Робската преданост и завидното му прилежание осигуряват блестящо бъдеще на съвсем не блестящия, но хитър генерал.

През януари 1938 г. Кайтел скроява проста интрига. Пробутва на Гьоринг досието за жената на Бломберг и същевременно уверява Бломберг в своята преданост. След това отива при Гьоринг и на въпроса му, кой може да стане приемник на Бломберг, лъстиво отговаря, че това може да бъде „само Гьоринг“. Когато се явява пред Хитлер, Кайтел повтаря своята препоръка. Тази преданост към нацистката клика очевидно повлиява на Хитлер и го изпълва със симпатии към Кайтел. Както свидетелствува Йодъл, Хитлер казал на Кайтел:

---

[53] W. Görlitz. Wilhelm Keitel — Verbrecher oder Offizier?. Göttingen, 1961, S. 52.

— Разчитам на вас и вие трябва да се държите за мен. Вие ще бъдете мой представител и единствен съветник по въпросите на вермахта![54]

Когато Хитлер се разделя с Бломберг, той го пита кого би му препоръчал за поста ръководител на новосъздадения щаб на върховното командуване. Бломберг не подозира, че именно неговият роднина, глуповатият и изпълнителен Кайтел, му е подлял вода, като е предал опасното досие в ръцете на Гьоринг. Той съветва Хитлер да вземе при себе си Кайтел като верен и предан човек. Хитлер дава съгласието си.

По-сложно е с кандидата за поста главнокомандуващ сухопътните войски. Хитлер си дава сметка, че на този пост трябва да бъде поставен човек, който да му е верен и същевременно да има авторитет сред генералите. Той се съветва с Гьоринг, Редер и Бок и, накрая, с един от най-старите генерали в армията — Герд фон Рундщет, командуващ войските на Берлинския военен окръг. Рундщет го съветва да покани за вакантната длъжност генерал Валтер фон Браухич, командуващ Източнопруския военен окръг.

За разлика от ограничения Кайтел Валтер фон Браухич се смята за виден представител на „пруската школа". По това време той е на 57 години и е минал всички стъпала на военната йерархия. На политическата арена се появявал твърде рядко и бил много изпълнителен в чисто военните работи: подготовката на артилерийски кадри и обучението на новия офицерски състав. През 1930 г. той станал началник на отдела за бойна подготовка в министерството на райхсвера. Браухич бил ценен в германската армия като човек с доста солидно образование и аристократични маниери. Бил известен като голям познавач на военната история и особено на пруската. Злите езици говорели, че обичал да застава с профил към събеседниците си, понеже в профил напомнял Фридрих II. И тъкмо този аристократ и библиофил е поканен сега от Хитлер за твърде важния пост.

Какво общо имат тези двама души? Оказва се, твърде много. Браухич отдавна мечтаел плановете за подготовка на война да попаднат в сериозни ръце. „Превъоръжаването на Германия е прекалено сериозна работа, за да се занимават с нея крадци, пияници и хомосексуалисти" — така се бе изказал той, както знаем, за събитията от 30 юни 1934 г. А когато Хитлер се освободил от Рьом и неговата пасмина, Браухич решил, че може да подаде ръка на фюрера. Лайтмотив на отношението му към Хитлер (когато му посочвали всички злодеяния на кафявата банда) били думите: „Нищо, доброто ще надделее".[55]

---

[54] W. Görlitz. Wilhelm Keitel — Verbrecher oder Offizier?, Göttingen, 1961, S. 109.

Затова пък Хитлер подходил към своя избраник без всякакви сантименталности. От Химлер и Гьоринг той узнал, че генералът се намира в затруднено положение. Браухич водел бракоразводно дело от не съвсем чистоплътен характер и имал належаща нужда от средства, за да се отърве от претенциите на своята съпруга. Гьоринг като пруски министър-председател обещал на Браухич да уреди работата, а Хитлер наредил да се отпусне на разведената госпожа фон Браухич пожизнена пенсия. По такъв начин достойният представител на пруските традиции бил чисто и просто купен от Хитлер и Гьоринг![56]

Най-после, по същото време във военното обкръжение на Хитлер се появява човек, на когото било съдено да изиграе значителна роля във Втората световна война. Името му е Алфред Йодъл, баварски офицер, способен генералщабен офицер от по-младото поколение (през 1938 г. той е навършил 48 години, Кайтел — 56). Кайтел и Йодъл са неразделни: както Кайтел постоянно съпровожда обожавания си фюрер, така и Йодъл винаги е със своя Кайтел. Привързаността на Кайтел не се основавала на душевна симпатия: Йодъл му замествал ръцете и главата. Тъпият и груб Кайтел, или както го наричали „Лакайтел"*, не би се задържал в щаба на върховното командуване само с безграничното си ласкателство и блюдолизничество, ако Йодъл не вършел вместо него цялата щабна работа.

За Йодъл по-късно е създаден специален пост — така нареченият щаб на оперативното ръководство на ОКВ. Фактически това е личен военен щаб на Хитлер, който постепенно съсредоточава в ръцете си всички нишки на управлението на вермахта. Както и Кайтел, Йодъл е робски предан на Хитлер и го смята за „втори Наполеон“. А Хитлер не може без Йодъл: по всяко време на денонощието Йодъл може да назове по памет дислокацията на всяка дивизия, да си спомни всички заповеди и да доложи точно за положението на фронта. За разлика от обичащия ордените и парадите Кайтел, Йодъл никога не излиза на преден план. Но той разработва всички операции на вермахта и съставя всички заповеди.

---

[55] U. v. Hassel. Vom andern Deutschland, S. 49.

[56] „Die Vollmacht des Gewissens", S. 296. В спомените си Манщайн лицемерно се учудва защо Браухич не се „възмутил" по повод на оскърбленията, които Хитлер нанесъл на Фрич. Браухич мълчал, защото бил получил солидна облага.

* Съставна дума от Lakai (лакей) и името на генерала. ***Бел. ред.***

Трета глава

НИКОЙ НЕ ГИ СПРЯ

Дипломацията на генерал Гьоринг

След ремилитаризирането на Рейнската област едва ли някой се е съмнявал вече в каква насока ще се развива външната и военната политика на Хитлер. Всичко било ясно дори без да се знае „протоколът на Хосбах“. Действията на хитлеристкото правителство и без това били определени и недвусмислени.

В света вече мирише на война. На 4 октомври 1935 г. италиански дивизии нахлуват в Абисиния. Скоро след това Германия и Италия започват съвместни действия против Испанската република.

„Над цяла Испания небето е безоблачно“ — този съдбовен сигнал, предаден от сеутската радиостанция на 18 юли 1936 г., е призивът за метеж против републиканското правителство, който се възглавява от неизвестния дотогава в широките кръгове генерал Франциско Франко.

Но името на Франко е добре известно в Берлин. Още като млад командир на колониалните войски в Испанско Мароко той прави впечатление на офицера от германското разузнаване Вилхелм Канарис, пълномощник на абвера (разузнаването и контраразузнаването) през годините на Първата световна война. Германското военно разузнаване заедно с ведомството на Розенберг не забравя Испания и Франко и през следвоенния период. Тук германски военни техници изпробват новите видове оръжие, оттук за Германия се извозват ценни видове стратегически суровини: мед, волфрам, олово, никел, живак. Още в първия ден на метежа Франко заявява, че разчита на своите приятели. И не се излъгал.

Когато след време Франко трябва да се прехвърли в Тетуан, пристига да го вземе самолет на германската компания „Луфтханза". От Тетуан Франко незабавно изпраща куриери в Берлин. Канарис веднага информира Хитлер и Гьоринг. На извънредно съвещание е решено да се окаже подкрепа на метежниците. За целта Гьоринг се разпорежда да им се изпратят в Тетуан шест транспортни самолета.

Хитлер не може да действува сам: силите само на фашистка Германия тогава са още недостатъчни. Затова адмирал Канарис отлита за Рим, за да осигури подкрепата на своя отдавнашен приятел, началника на италианското разузнаване генерал Роата. Двамата са приети от Мусолини. Разузнавачите описват на Дуче цялата изгодност на операцията в Испания като репетиция за бъдещата голяма война. Интервенцията започва.

На помощ на Франко, преди всичко, пристигат части на генерал Гьоринг. Тези операции се ръководят от специален щаб в Берлин и под командуването на генерал Вилберг, както и от специалния представител на генералния щаб при Франко полковник Валтер Варлимонт. Под тяхното командуване действува легионът „Кондор" на генерал Шперле, който бомбардира беззащитни градове и села и превозва войници в Испания. Но генерал Гьоринг е същевременно индустриалецът Гьоринг. Той се погрижва Франко незабавно да плати за военната помощ с доставки на суровини. За тази цел в Мадрид е създадена специална фирма ХИЗМА. От своя страна Франко завзема най-напред района на рудниците на фирмата „Рио Тинто". Тази международна (англо-германо-испанска) фирма доставяла на Германия руди на цветни метали[1]. Така се събират в едно кълбо нишките на военните и икономическите операции на германските монополи.

Съюзът на Хитлер с Франко става една от най-важните опори на международния фашизъм до 1945 г. В едно писмо Франко заявява на Хитлер: „Аз съм напълно на ваше разположение“.[2] И Хитлер взема от Испания всичко, което може да се вземе. Макар че след войната Франко неведнъж се хвали, че „измамил“ фюрера и не влязъл във войната, това е просто самохвалство. „Испания ни оказа най-добрата услуга в този конфликт — казва сам Хитлер, — като не въвлече Иберийския полуостров във военния конфликт.“[3]

---

[1] W. Bartel. Deutschland in der Zeit der faschistischen Diktatur. 1933—1945, Berlin, 1956, S. 130.

Но това става все още в 1937 година. Испанската трагедия за пръв път показва германския вермахт в действие. То предизвиква реакция в целия свят и, което е особено важно, в самата Германия. На полесраженията в Испания се борят и умират верни синове на германския народ — комунисти. В редиците на славните Интернационални бригади се сражава батальонът „Ернст Телман“, записал славни страници в историята на испанската война. В ония години германските комунисти показват с подвизите си на целия свят, че не Хитлер и Гьоринг представляват Германия.

Знаем, че през ноември 1937 г. е запланувано едновременно завземане на Австрия и Чехословакия. Но в края на 1937 и в началото на 1938 г. Хитлер решава да действува отначало против Австрия. Това решение се основава на увереността, че аншлусът няма да предизвика протест от страна на западните държави. От Англия Хитлер получава съответни уверения още през ноември 1937 г. Те са потвърдени от английския посланик в Берлин Хендерсън. На 3 март 1938 г. Хендерсън строго поверително съобщава на Хитлер, че се изказва за аншлуса[4]. От САЩ Хитлер получава аналогични уверения в началото на 1938 г. по време на разговорите си с бившия президент на САЩ Хърбърт Хувър в Берлин. Що се отнася до Италия, която известно време твърде болезнено възприема германското искане за аншлус (Дуче желае сам да сложи ръка на Австрия), през септември 1937 г. Хитлер успява да получи от Мусолини съгласие за тази операция.

---

[2] Писмо на Франко от 26 февруари 1941 г. („The Spanish Government and the Axis“, Washington, 1946, p. 31).

[3] Разговор на Хитлер с Борман на 10 февруари 1945 г. Множество данни за тясната връзка между Франко и Хитлер се намират в изключително ценните материали в Германския централен архив в Потсдам (ГДР). (Deutsches Zentralarchiv Potsdam. Akten Auswärtiges Amt. Politische Abteilung. Akten betreffend Spanien).

[4] Вж. „Документи и материали от навечерието на Втората световна война“, с. 42.

А когато през ноември 1937 г. е подписан прословутият „Антикоминтернски пакт“, става абсолютно ясна сделката между Хитлер и Мусолини. Австрия е продадена на нацистите.

Февруари 1938 година е важен етап в развитието на австро-германските отношения. На 11 февруари по покана на Хитлер в баварската му резиденция пристига австрийският канцлер Шушниг, на когото се предявява формен ултиматум: да даде пълна свобода на австрийските нацисти, да предаде поста на министъра на обществения ред и сигурност на главатаря на австрийските фашисти Цайс-Инкварт. Всичко това означава край на самостоятелна Австрия. Шушниг е слисан. Опитва се да възразява.

Тогава Хитлер пуска в ход генералите. В Берхтесгаден са извикани генералите Кайтел, Шперле и Райхенау, които тогава командуват пограничния с Австрия VII (Мюнхенски) военен окръг. По-късно генерал Йодъл описва тази сцена в своя дневник: „На 12 февруари вечерта Кайтел, Райхенау и Шперле пристигнаха в Оберзалцберг. Върху Шушниг и Шмит отново бе упражнен силен политически и военен натиск.“[5] По заповед на Хитлер Кайтел изрежда всички войски, готови да нахлуят в Австрия. Шушниг се мае. Хитлер отново вика Кайтел, като заплашва, че ще чака отговора на Шушниг до 3 дни. Шушниг капитулира.

Но Шушниг се намира между два огъня. Върху него упражнява натиск не само Хитлер, но и австрийският народ. Затова той насрочва за 13 март плебисцит за независимостта на Австрия. Хитлер побеснява. Той ултимативно настоява да се отмени плебисцитът и на 11 март издава заповед до вермахта да се готви за нахлуване в Австрия. „Цялата операция — се казва в заповедта — ще командувам аз.“

На 12 март части на вермахта нахлуват в Австрия. След няколко дни германското правителство декларира: първо, Германия не е поставяла на австрийското правителство никакъв ултиматум. Това бил направил австриецът Цайс-Инкварт. Второ, не било вярно, че Германия заплашвала президента. Това вършели други и само „случайно“ при тези заплахи присъствувал германският военен аташе. Най-после, германски войски навлезли в Австрия не произволно, а по молба на Цайс-Инкварт. Точно такива инструкции дал Гьоринг на Рибентроп, който се намирал тогава в Лондон. Рибентроп направил подобна декларация пред английското правителство, което я приело с удовлетворение.

---

[5] „Nürnberger Dokumente“, S. 46. Шмит по това време е министър на външните работи на Австрия.

Сега, много години по-късно, можем да надникнем в кухнята, в която се е подготвял аншлусът, и да видим каква чудовищна лъжа бе поднесена на света и в каква лъжа западните държави така охотно повярваха. Тази лъжа е изфабрикувана от същия Гьоринг, който от своя берлински дворец лично ръководи всички мероприятия по аншлуса.

По една случайност чиновник от министерството на въздухоплаването акуратно записал всички преговори, които се водели на 11 март 1938 г. между Берлин и германското посолство във Виена. Ето някои извадки[6].

Берлин, 17,00. На апарата е Гьоринг. Германските войски са на границата. Гьоринг нарежда на своето протеже Цайс-Инкварт:

„Кабинетът да се образува до 19,30 часа." Той трябва да бъде чисто нацистки. По-специално Фишбек трябва да стане министър на търговията и икономиката, Калтенбрунер — министър на сигурността, Цайс трябва да заеме поста на военен министър . . .

Не ще и дума, необикновен начин на процедиране: германският генерал Гьоринг назначава членовете на австрийското правителство! До апарата се приближава генерал Муф — военният аташе на Германия в Австрия. Той потвърждава, че е получен списъкът на новоизлюпените австрийски министри.

След това Гьоринг заповядва на Цайс-Инкварт.

„Гьоринг. Незабавно идете заедно с генерал-лейтенант Муф при президента и му кажете, че ако не изпълни веднага всички искания, а вие ги знаете, тази нощ войските ще навлязат по цялата гранична линия и Австрия ще престане да съществува. Нека генерал Муф да ви придружи и да настои да бъде веднага приет . . . Кажете им, че сега не ни е до шеги!

Цайс. Добре!"

Ето истината за ултиматума, който предявила „не Германия", и за аташето, който „случайно" се оказал в двореца на президента.

Вече е 17 часа и 33 минути. Гьоринг телефонира отново.

---

[6] „Was wirklich geschah", S. 310—323.

„Гьоринг. Няма време за губене! Всяка минута е скъпа! Иначе всички отстъпки са безсмислени и машината ще се понесе! . . .“

. . . Заповедта е дадена. Войските потеглят. Оказва се обаче, че в бързината са забравили да инсценират „молбата“ на Австрия за навлизането на германските войски.

Така настъпва най-трагикомичният момент в преговорите:

„Гьоринг. Най-после имате правителство. Сега слушайте. Цайс-Инкварт трябва да изпрати следната телеграма. Записвайте: „Временното австрийско правителство, което след оставката на правителството на Шушниг вижда задачата си във възстановяването на реда и спокойствието в Австрия, се обръща към германското правителство със спешна молба да го подкрепи в изпълнението на тази задача и да му помогне да се избягнат кръвопролития.

За тази цел то моли германското правителство за незабавно изпращане на германски войски.“

След известно време докладват на Гьоринг, че Цайс-Инкварт е „съгласен“ да изпрати на Гьоринг телеграмата, написана от самия Гьоринг.

Така завършва безпримерната в историята на дипломацията акция на германския генералитет. Дивизиите на вермахта вече тъпчат беззащитна Австрия. Големият план влиза в действие.

Завземането на Австрия от Хитлер разкрива някои до този момент не толкова ясни страни на германския милитаризъм. То потвърждава, че в момента, когато Германия има абсолютен превес на силите над „противника“ и пълното (макар и мълчаливо) съгласие на западните държави за агресивните си действия, във вермахта не се раздава нито един глас на съмнение или скептицизъм. Дори заклетият скептик генерал Бек, когато получава нареждането да подготвя операцията, заявява: „Ако изобщо искат да осъществят аншлус, сега е най-благоприятният момент“.[7]

Първият акт на агресия е извършен.

---

[7] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 46.

Под знака на Мюнхен

Периодът между двата първи акта на хитлеристка агресия (от завземането на Австрия до нахлуването в Чехословакия) е влязъл в историята на международните отношения като един от най-мрачните и позорните. През тези месеци — от март до септември 1938 г. — се извършва непосредствената подготовка на фаталното за съдбините на Европа Мюнхенско споразумение, което е базата на Хитлер за започване на Втората световна война.

Мюнхен води началото си далеч преди 1938 година. Вдъхновява го цялата антисъветска концепция на международния империализъм още от 1917 г. Дипломатическата машина на хитлеристка Германия се стреми да използва тези тенденции за своите цели: разчистване на пътя за „дранг нах остен", разправа с икономическите и политическите съперници. Към средата на 1938 г. хитлеристка Германия вече набелязва направлението на следващия удар — Чехословакия. Но ако си припомним директивите на генералния щаб, ще видим, че в тях неведнъж се подчертаваше необходимостта „политическото ръководство" да осигури благоприятна за вермахта обстановка и преди всичко доброжелателно отношение на западните държави към действията на Германия.

Докато са в ход дипломатическите комбинации, ОКВ и генералният щаб усилено подготвят „операцията Грюн", насочена против Чехословакия. На 21 април 1938 г. Хитлер и Кайтел в продължение на няколко часа обсъждат основните принципи на следващата операция. Това означава, че Кайтел вече има някакви планове, подготвени в оперативното управление.

Протоколът е зафиксирал следните варианти[8]:

„1. Отхвърля се стратегическо нападение като гръм от ясно небе, без всякакъв повод и без възможност да се оправдае. То би настроило враждебно световното обществено мнение, което би създало нежелателна ситуация. Такива действия биха били оправдани само ако трябва да ликвидираме последния противник на континента.

2. Действия след дипломатически конфликт, който ще се изостри и ще доведе до война.

---

[8] „Nürnberger Dokumente", S. 5.

3. Светкавични действия на основание на инцидент (например убийство на германския пълномощен министър след антигерманска демонстрация)."

След като преценяват тези варианти, събеседниците стигат до следното решение:

„Военни изводи:

Приготовленията да се вършат с оглед на политическите възможности 2 и 3. Вариантът 2 е нежелателен, защото „Грюн"[9] ще вземе мерки за сигурност."

На 30 май се съставя окончателният текст на директивата „Грюн" под № 42/38. В нея Хитлер обявява: „Моето неизменно решение си остава Чехословакия да бъде разгромена военно в най-близко време . . . Правилният избор на изгодния момент и решителното му използване са най-добрата гаранция за успех."[10]

Директива № 42/38 категорично посочва:

„а) основните сили да се хвърлят против Чехословакия;

б) на Запад да се оставят минимум сили като необходимо прикритие."

Какви основания са имали Хитлер и ОКВ, за да вземат толкова смело решение и фактически да оголят западната си граница?

Още през 1937 г. Хитлер и неговите рицари чувствуват, че западните държави ще бъдат готови да продадат и предадат и Чехословакия. Първите указания за това идват още през ноември 1937 г. Първо, специалният пратеник на президента на САЩ Хувър в разговор с Хитлер изслушва претенциите му за Судетска област и дава да се разбере, че Съединените щати са готови да подкрепят Германия. След това Халифакс в разговор с Хитлер не само изслушва без възражения претенциите на фюрера, но се и съгласява с тях.

Минава година и половина, през което време нацистка Германия значително напредва по пътя на агресията. На света става далеч по-ясен обликът на германския вермахт.

---

[9] Шифровано название на Чехословакия.

[10] „Nürnberger Dokumente", S. 70.

През 1937—1938 г. енергията на прогресивните сили нараства значително. Съветският съюз неуморно призовава да се вземат мерки за колективна сигурност. През този период той развива дружеските си връзки с Чехословакия, основани върху пакта за взаимна помощ от 16 май 1935 г., и призовава да бъде осъдена агресията от трибуната на Обществото на народите. През 1938 г. испанската трагедия завършва с кървавата победа на франкистко-хитлеристките банди. И щом в тази обстановка Хитлер можеше да разчита на благоволението на Франция, Англия и Съединените американски щати, къде по-гнусно предателство спрямо мира от страна на западните държави!

Стигаме до една любима тема в западногерманската историография: позицията на генералния щаб на германската армия по време на „судетската криза" и в навечерието на Мюнхенското споразумение. Тук трябва да си проправяме път през плътната димна завеса на дезинформацията на буржоазната наука.

Работата е там, че към 1938 г. във върхушката на германското главно командуване наред с нейната ръководна и най-агресивна групировка, възглавявана от Кайтел, Йодъл, Манщайн, Рундщет, Райхенау и Гудериан, се формира друга група начело с генерал-полковник Бек.

Любопитен факт: днес в Западна Германия се опитват да създадат нещо като „култ" към Лудвиг Бек. Неговите трудове са издадени не от някой друг, а от атлантическия генерал Ханс Шпайдел, а в различни органи на печата Бек се превъзнася като „голям военен мислител". Например в книгата си „Генерал Бек и пробивът към нова германска военна теория" д-р Вилхелм фон Шрам заявява, че идеите на Бек са „необходими"[11] за днешната военна доктрина на ФРГ. Същевременно по всякакъв начин се подчертава, че Бек се „противопоставял" на Хитлер.

Впрочем, в какво се състоят идеите на генерал-полковник Лудвиг Бек и доколко те са „противостояли" на идеите на Хитлер?

Генерал Бек — ученик на Зект и Фрич — действително се различава по нещо от другите генерали и на първо място по това, че се опитва да се замисли над положението, в което е изпаднала Германия. Без да се съмнява в необходимостта от война, Бек предявява известни изисквания за успешното ѝ водене. Първо, той смята за нужно още преди да започне голямата война, да се осигурят „териториални придобивки“. Освен това той настоява за достатъчно военноикономическо обезпечаване на бъдещата война. Третото и основно изискване на Бек се отнася до *политическото* осигуряване на войната.

---

[11] „Das Parlament", 21. II. 1962. Beilage.

За да се избегне според него фаталната за Германия война на два или няколко фронта, Бек настоява да се създаде „изгодна коалиция“, с други думи, смята за задължително съюзяването на Германия с другите западни държави (на първо място с Англия) против Съветския съюз[12].

Генерал Бек не е първият, който издига тези искания. Много са привържениците на подобни „гаранции“ на бъдещата агресия в германската монополистична върхушка. Значителна група индустриалци е тясно свързана с английските монополи и по-скоро иска да върви заедно с тях, отколкото против тях. Тази група е представяна от кмета на Лайпциг и бивш имперски комисар по цените Карл Гьорделер, както и от банкера Ялмар Шахт. Зад гърба на Гьорделер стоят магнати от рода на Паул Ройш и Карл Бош, които искат да играят на две сватби: да печелят от хитлеристката политика и да не губят връзките си в англосаксонския свят. Гьорделер е политическият пълномощник на тази група, а Бек — пълномощник във военната сфера.

Близко до ума е, че подобна военнополитическа концепция днес допада на Бон. Но ясно е също, че през тридесетте години солидна група германски генерали е била загрижена за положението на нещата. Не, те не спорят с Хитлер нужна ли е война или не. Бек пише в един от своите меморандуми:

„1. Вярно е, че Германия се нуждае от по-голямо жизнено пространство, и то именно в Европа и в колониалните области. Първото може да се получи само чрез война . . .

2. Вярно е, че Чехия във вида, в който бе създадена от Версайския диктат, е нетърпима за Германия и че път към ликвидирането на Чехия като огнище на опасност за Германия може да бъде намерен включително и с помощта на война . . .

---

[12] Ludwig Beck. Studien. Herausgegeben von Hans Speidel, Stuttgart, 1955, S. 59, 60, 130.

3. Вярно е, че всяко засилване на Германия ще пречи на Франция и в това отношение тя сигурно ще бъде враг на Германия...

4. Вярно е, че най-различни причини говорят за по-скорошно насилствено решаване на чешкия въпрос."[13]

Вярно, вярно, вярно... А кое за Бек е невярно в политиката на Хитлер? Само подробности. Например Бек не иска да се бърза. „Добрият генерал трябва да умее да се упражнява в търпение" — обича да казва той. Подценявайки подкрепата, която западните държави биха били готови да окажат на Хитлер, Бек чисто и просто се бои от голяма война. Затова той буквално обсипва Хитлер, Кайтел и Браухич със своите меморандуми. Така например на 5 май 1938 г. той изтъква, че международната обстановка е твърде неблагоприятна за Германия[14]. От военна гледна точка Германия нямало да издържи, ако против нея се обяви Англия. На 28 май 1938 г. той отново пише на Браухич, че „макар и Чехия в своя вид да е нетърпима" и „войната да може да бъде призната в краен случай за необходима"[15], все пак вермахтът още е по-слаб от кайзеровата армия през 1914 г. На 16 юли Бек бие тревога: войната ще означава „катастрофа"[16], тъй като народът не я желае.

Всички тези съображения са основателни. В ония месеци Германия разполага с около 60—70 мобилизирани дивизии. Превъоръжаването още не е напълно завършено. За голяма война вермахтът явно още не е готов. По това с Бек са съгласни мнозина. По-конкретно, на тайно съвещание на висшите генерали при Браухич на 4 август е изразено мнението, че „за световна война бойната подготовка, попълнението и снабдяването са съвсем незадоволителни"[17].

Близко до ума е, че тъй като знаел много добре всички планове на Хитлер, Бек настръхвал при мисълта за близките перспективи. Затова у него възниква идеята да сондира Лондон. Смятат ли там положението за опасно? Така се заражда нова и важна функция на вермахта във Втората световна война — неговата тайна дипломация.

По това време Лондон е пълен с легални и нелегални германски емисари. Тук неведнъж се появява главатарят на судетските немци Конрад Хенлайн. Тук идва адютантът на Хитлер капитан Видеман. Тук отдавна вече се намира постоянният резидент на генерал Бек — германският военен аташе барон Гайр фон Швепенбург, който бил установил тясна връзка с началника на британския имперски генерален щаб генерал Дил.

---

[13] W. Foerster. Generaloberst Ludwig Beck, München, 1953, S. 109.

[14] W. Foerster. Ein General kämpft gegen den Krieg, S. 24.

[15] Пак там, с. 107.

[16] Вж. пак там, с. 116.

[17] „Die Vollmacht des Gewissens", S. 320.

От 1933 г. Гайр фон Швепенбург упорито и последователно сондира възможностите за военен блок между Германия и Англия — блок, насочен срещу Съветския съюз. Той започва своята дейност в Лондон с това, че открито разиграва картата на „руската опасност". Така в един от разговорите си с министъра на авиацията Лъндъндери и началника на генералния щаб на ВВС маршал Елингтън той заявява, че цялото въздушно въоръжение на Германия е насочено само срещу Съветския съюз. В потвърждение на своите разсъждения по специално пълномощие на Бек той предава на своите събеседници секретно донесение на германския военен аташе в Прага, съдържащо данни за съветската авиация, които били получени чрез чешкото разузнаване. „Елингтън не каза нито дума — пише в спомените си Гайр фон Швепенбург, — но въпреки това не беше трудно да се забележи напрегнатият му интерес."[18]

Британският генерален щаб наистина проявявал „напрегнат интерес" към плановете на Германия против Съветския съюз. Още през 1933 г. тогавашният началник на оперативно-разузнавателното управление генерал Бартоломю питал същия Гайр: „Кажете, какво сте намислили за Украйна?" Гайр благоразумно премълчава своя отговор. Но той привежда подробния текст на поверителните си разговори с приемника на Бартоломю — генерал-лейтенант Джон Дил, който възглавява английския генерален щаб от 1934 до 1936 г. Гайр говорел на Дил за „опасността от подценяване на комунистическата заплаха"[19].

Барон Швепенбург напуска Лондон през 1937 г. В дните на предмюнхенската криза Бек, който не разполага вече с Гайр, изпраща в Лондон нови емисари. За Лондон заминава Карл Гьорделер. След него е изпратен и специалният пълпомощник на генералния щаб, пруският юнкер и близък приятел на Бек и Канарис, запасният ротмистър Евалд фон Клайст-Шменцин[20].

---

[18] G. v. Schweppenburg. Erinnerungen eines Militärattaches in London, 1933—1937, S. 56.

[19] Пак там, с. 78.

На 18 август 1938 г. Евалд фон Клайст-Шменцин се готви да замине в Лондон. Преди това той се свързва с английския аташе в Берлин и си осигурява неговите препоръки и препоръките на посланика Хендерсън.

В Лондон Клайст влиза в контакт с трима видни представители на официалната и неофициалната дипломация: Чърчил, лорд Лойд и съветника на министъра на външните работи Ванситарт. Клайст съобщава на своите английски събеседници, че „Хитлер определено е решил да воюва". Той съвсем недвусмислено обяснява, че войната може да се избегне:

а) ако Англия твърдо заяви, че тя и западните държави не „блъфират", а действително ще предприемат действия против Германия;

б) ако Англия направи декларация, която би могла да доведе до свалянето на Хитлер[21].

Английските събеседници на Клайст или мълчат, или дават уклончиви отговори, от които може да се разбере само едно: английските управляващи кръгове не възнамеряват по какъвто и да било начин да противодействуват на Хитлер.

Вермахтът действува и чрез министерството на външните работи. Още през май генерал-полковник Браухич се съвещава с Рибентроп относно положението на Германия. Веднага след това двама сътрудници на германското посолство в Лондон, братята Тео и Ерих Корд, спешно издирват своя приятел, члена на „Англо-германското дружество" професор Конуъл-Евънс и на 23 август 1938 г. се срещат в жилището му с видния чиновник сър Хорейшоу Уилсън, известен с прогерманските си настроения. Братята дълго доказват на Уилсън, че „мястото на Англия не е с противниците на Германия, а с нейните приятели" и че връзките на Англия с Франция, а още повече със Съветския съюз „трябва да бъдат преустановени". Уилсън не трябвало дълго да бъде уговарян: той отговаря, че положението на Чехословакия е „противоестествено" и че е глупаво Англия да воюва с Германия.

На 7 септември Тео Корд отива при министъра на външните работи Халифакс, но не като шарже д'афер, а като „частно лице“ и „представител на политическите и военните кръгове в Берлин“. Той потвърждава, че нападението срещу Чехословакия било вече решено[22] и че Хитлер бил сигурен, че Франция няма да изпълни своите задължения. Но отново, както и Клайст, Корд повтаря, че без „твърда декларация от страна на Англия“ Хитлер ще бъде сигурен, че може да действува.

---

[20] Да не се смесва с генерал Клайст.

[21] Die Vollmacht des Gewissens", S. 328.

В каква обстановка се водят тези задкулисни преговори между ръководителите на английската външна политика и емисарите на германския генералитет? В този период Чембърлейн и Халифакс бавно, но сигурно вървят — противно на здравия разум и интересите на мира — към сговор с Хитлер. В Берлин е изпратен старият приятел на Хитлер и Розенберг маркиз Лъндъндери. Той посещава Хитлер, Рибентроп и Гьоринг. Гьоринг уверява маркиза, че предпоставка за всякакво сътрудничество между Англия и Германия е „решаването на чешкия въпрос“[23]. Веднага след това в Прага пристига пълномощникът на Чембърлейн лорд Рънсиман в качеството на „посредник“. След като прекарва няколко седмици в дворците на судетските земевладелци и индустриалци, лордът изпраща в Лондон доклад, в който предлага да се настоява за „отстъпки“ от страна на чешкото правителство. На 6 септември, деня, в който Корд посещава Халифакс, вестник „Таймс“ излиза открито с призив „охраняването на Судетска област“ да се предаде на Германия.

Английските мюнхенци имали мощни съюзници отвъд океана. В спомените си академик И. М. Майски, по онова време съветски посланик в Лондон, разказва за разговорите си с американския посланик в Англия. Американският дипломат смятал за безперспективно да се оказва съпротива на Хитлер и предпочитал да се „постигне компромис“. Събеседникът на И. М. Майски не само говорел, но и действувал в този дух. Така през есента на 1938 г. в разговор с германския посланик Дирксен той изразил симпатиите си към

---

[22] Уилър-Бенет твърди, че Корд съобщил на Халифакс датата на нападението (J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 411).

[23] Londonderry. Wings of Destiny, London, 1943, p 199. За да характеризираме лицемерието на нацистите, ще посочим, че Гьоринг писал на Лъндъндери на 23 август 1939 г.: „Ако судетският проблем бъде решен, Германия няма да има други претенции в Европа“ (пак там, с. 202).

Хитлер и изказал съжаление, че при Рузвелт „не се допускат“ лица, които подкрепят Германия. В САЩ, заявил той, „има силни антисемитски тенденции и голяма част от населението се отнася с разбиране към становището на Германия относно евреите“[24].

Да припомним: тези мисли се изказват в 1938 г., по време на най-разюздан терор в Германия, който се осъжда в целия свят, включително и в САЩ. Но г-н посланикът изразява симпатиите си и дори предлага да „посредничи“ между САЩ и хитлеристка Германия! Не е зле да припомним името на този дипломат: Джоузеф Кенеди, бащата на младия тогава Джон Ф. Кенеди . . .

Джоузеф Кенеди се оказва лош съветник. Но тогава той не е сам в класовата си слепота, която тласка Хитлер към едно — към война.

В светлината на тези събития сондажите на хитлеристкия генерален щаб заемат важно място в системата на военните приготовления на Хитлер. Макар че формално не стават по „правителствените“ канали, по същество те служат на същата цел, както и действията на хитлеристкото правителство. Затова са смехотворни опитите лондонските сондажи да се представят като „опозиционни“ мерки: хубава опозиция срещу Хитлер, която действува в същата насока, в която и самият Хитлер!

На 14 септември 1938 г. вечерта генералите и Хитлер узнават, че Чембърлейн напълно е капитулирал. На 15 септември Чембърлейн отлита за Германия и се среща с Хитлер в Берхтесгаден. На 22-и отново преговаря с него в Бад Годесберг. На 29 септември в Мюнхен се срещат Хитлер, Мусолини, Чембърлейн и Даладие. Това е фатална за съдбините на Европа среща. В Мюнхен не е поканен Съветският съюз, защото четирите западни държави се вдъхновяват от общи антисъветски планове. Съдбата на Чехословакия е решена; чешките представители са извикани, за да им се връчи диктатът: Судетите се присъединяват към Германия. Чехословакия трябвало да „уреди“ въпроса за полското и унгарското национално малцинство. Западните „съюзници“ предават Чехословакия. Само Съветският съюз остава верен на дадената дума и до последния момент предлага на Чехословакия своята помощ.

---

[24] „Dokuments on German Foreign Policy. 1918—1945“ (DGFP), Series D, v. IV, London, 1956, p. 634.

Мюнхенският сговор недвусмислено е насочен против Съветския съюз. Враговете на съветската държава тържествуват, че са успели да „канализират“ бъдещата агресия на германските дивизии. Ние не знаем точно какво именно са обещали Хитлер, Гьоринг и Мусолини на Чембърлейн и Даладие в дните на тайните съвещания — протоколите изобщо не са публикувани. Но малко преди смъртта си Гьоринг споделя с американския лекар в Нюрнберг някои подробности от мюнхенските разговори. На въпроса:

— Вярно ли е, че Англия сключи Мюнхенското споразумение, за да тласне Германия към агресия срещу Съветския съюз?

Гьоринг отвърнал:

— Разбира се, така беше.

В своя „Нюрнбергски дневник“, където е записал този разговор, Дж. Гилбърт е добавил: „Гьоринг отговори така, сякаш отговорът му се подразбираше от само себе си“[25]. Наистина за участниците в Мюнхенското споразумение не е имало съмнения в антисъветския му характер и в това, че то тласка света към война. И колкото и да се мъчат сега буржоазните историци да оправдават Чембърлейн и неговите съучастници, каиновият печат на Мюнхен завинаги ще тежи върху политиката на западните държави.

Вермахтът отдавна вече е готов да навлезе в Чехословакия. В Чехословакия е мобилизиран нацисткият „доброволчески корпус“ на Хенлайн, формиран от судетски немци. От 15 септември по нареждане на Хитлер в подчинение на Кайтел са придадени батальоните на имперската трудова повинност; на 28 септември, когато Хитлер получава от Чембърлейн уверението, че Чехословакия е предоставена в неговата власт, в състава на нападащата групировка са включени четири батальона СС „Мъртвешка глава“. Веднага след подписването на мюнхенската сделка на 29 септември, части на вермахта в състава на 21-и подсилен полк получават заповед на 1 октомври спокойно да навлязат в Судетската област. На 10 октомври вермахтът завършва изпълнението на своята задача.

Разбира се, излъганият в своите тревоги генерал Бек трябва да мине в запаса. Хитлер приема оставката му не без задоволство, защото заедно с Бек той изгонва от генералния щаб и от висшето командуване ония, които не са били достатъчно сигурни в успеха на големия заговор на нацистка Германия. Той прави това, без ни най-малко да се страхува, че ще раздразни генералите, защото много добре знае, че от Бек са недоволни твърде много генерали, именно онези, които искали да се ускорят военните приготовления.

---

[25] G. Gilbert. Nürnberger Tagebuch, S. 181.

Ключ за разгадаване оставката на Бек е дал, колкото и да е странно, един човек, който съвсем не може да бъде заподозрян в желание да накърни престижа на генералния щаб. Това е генерал Хайнц Гудериан. В „Спомени на войника“ той между другото отбелязва, че от 1933 г. (идването на Бек) генералният щаб се превърнал в „спирачка“ за развитието на новите видове техника. „Бек беше против нашите планове за организиране на бронетанкови войски, тъй като смяташе, че танковите войски трябва да станат спомагателен род войски . . . Той смяташе, че идеята за създаване на танкови дивизии е нереална.“[26] Гудериан пише, че Бек бил също така против използването на радиото и телеграфа на бойното поле. „Той винаги оказваше някакво парализиращо влияние.“ На друго място Гудериан изрично казва: Бек „подценяваше ролята на техниката, авиацията, моторизацията и радиовръзката в съвременната война“[27]. Тези изказвания на Гудериан уточняват нещата относно споровете за Бек. Излиза, че Бек просто бил непригоден за водене на войната, която Хитлер възнамерявал да води.

Вермахтът влиза в Судетска област. Началник на генералния щаб на мястото на Бек става генерал Франц Халдер. Мюнхенското споразумение предизвиква в ОКВ бурен възторг. До този момент генералите изпитвали тревога — те знаели, че Германия не е готова за голяма война. Мюнхен ги освобождава от тези кошмари.

Такъв е резултатът от „комплексната дейност“ на тайната дипломация и откритата агресия на германския милитаризъм през есента на 1938 година.

---

[26] Г. Гудериан, Воспоминания солдата, с. 26.

[27] Пак там, с. 450.

На 30 септември, в 6 часа и 15 минути сутринта, в министерството на външните работи на Чехословакия се явява временно управляващият германската легация Хенке, който връчва на министъра Крофта текста на Мюнхенското споразумение. В 12 часа и 30 минути правителството на Чехословакия приема ултиматума на мюнхенските предатели. Крофта съобщава това на пълномощните министри на западните държави, като горчиво добавя:

„Не желая да критикувам, но за нас това е катастрофа, която ние не сме заслужили. Ние се подчиняваме и ще се стараем да осигурим на нашия народ спокоен живот. Не зная дали вашите страни ще имат полза от решението, взето в Мюнхен, но във всеки случай ние не сме последните. След нас същата участ ще постигне и други.“[28]

Мюнхенската сделка открива пътя за нови агресивни действия на Хитлер и неговия вермахт. Още в дните на навлизането на германските войски в Судетската област в генералния щаб се разглежда въпросът за „приключването“ на плана „Грюн“.

На 21 октомври 1938 г. е издадена нова директива за планиране на по-нататъшните военни действия на Германия под № 236/38[29]. В нея Хитлер и Кайтел предупреждават, че излагат само „предварителен план“ и набелязват следващите цели:

а) завладяване на останалата част от Чехословакия;

б) завладяване на Мемелска област (която принадлежала на Литва).

Началото на 1939 година е доста определено. На 15 март е реализирана първата част от директива № 236/38: цяла Чехословакия е окупирана от вермахта. На 22 март е изпълнена втората точка — завзета е Мемелска област. На 23 март е сключен германо-румънски договор, който превръща Румъния в германски плацдарм. На 28 март Франко завзема Мадрид, а в началото на април Италия окупира Албания.

---

[28] „Документи и материали от навечерието на Втората световна война“, с. 252.

[29] „Was wirklich geschah“, S. 354.

През тези години в „лабораторията на агресията“ вече са изработени определени похвати, с които авторите на военните планове предварително ги „изпробват“. Така през 1937 г. първо е изготвена щабната разработка от 26 юни (директивата на Бломберг), след това се провежда знаменитото съвещание, на което фюрерът излага своя военнополитически коментар и се изработват конкретните линии на по-нататъшните действия (вж. „протокола на Хосбах“).

През 1938—1939 г. се прилага приблизително същата процедура. През май 1938 г. е разработена щабна директива (№ 42/38), след което стават поредица от съвещания на Хитлер с генералитета. На 3 април 1939 г. Кайтел подписва директива за провеждане на „операция Вайс“ (окупиране на Полша), а през май следва поредното тайно съвещание на Хитлер с генералитета.

На 23 май 1939 г. генералите отново се събират в райхсканцлерството. Присъствуват: Гьоринг, Кайтел, Браухич, Халдер, Боденшац, адмиралите Редер и Шнивинд, представители на ОКВ и на други щабове — полковниците Варлимонт и Ешонек, подполковник Шмунд и още няколко души. Протоколист е подполковник Шмунд; така към „протокола на Хосбах“ се прибавя „протоколът на Шмунд“[30].

Какво ново съобщава Хитлер на своите генерали в сравнение с 1937 година? Отначало той излага успехите на своята политика, но подчертава, че това е само началото. Като потвърждава, че става дума да се промени съотношението на силите в световен мащаб, Хитлер разкрива картите си. Той заявява, че Германия трябва да влезе в конфликт на два фронта последователно. Полша е само етап. „Данциг не е обектът, за който става дума.“ Но отначало е необходим поход на Изток. „Ако съдбата ни принуди да влезем в конфликт със Запада, добре е предварително да завладеем по-голямо пространство на Изток.“

Става ясно защо изборът е паднал на Полша! В допълнение той обяснява, че Полша е „слаба бариера против Русия“[31]. Хитлер възкликва: „Стига сме щадили Полша; остава само да решим да я нападнем при първа възможност“. За тази цел Хитлер иска да се създадат благоприятни „дипломатически условия“, именно да се осигури „Западът да остане вън от играта“.

---

[30] „Was wirklich geschah“, S. 112—115.

[31] Когато взема решението да нападне Полша, Хитлер не забравя главната си цел — нападението срещу СССР. На 26 август 1939 г. той пише на Мусолини: „След разгрома на Полша Германия... ще освободи всичките си сили на Изток и аз няма да се побоя да разреша въпроса на Изток“ (писмо на Хитлер до Мусолини от 26. VIII. 1939 г. Архив на автора).

Както и в „протокола на Хосбах“, в „протокола на Шмунд“ е набелязана линията, която трябва да осигури на вермахта максимално благоприятни условия за следващия агресивен акт. Възможна ли е по-ярка илюстрация на влиянието на германския милитаризъм върху международните отношения?

Но нас ни интересува на първо място не дипломатическата игра, която се наблюдава на повърхността. Външно се води ожесточена престрелка, разменят се ноти и враждебни речи. Проявява се остротата на сблъскванията на икономическата арена. Дори прогермански настроените кръгове в Англия с тревога следят засилването на икономическото влияние на нацисткия райх. На мюнхенци е все по-трудно и по-трудно да защитават позициите си, защото става все по-трудно и по-трудно да се маскира агресивният характер на германската политика. Това е една от причините, поради която през този период особена роля започват да играят тайните преговори.

Поредицата от задкулисни преговори с участието на нацистка Германия откриват големите промишлени фирми. През пролетта на 1939 г. представители на рурските магнати започват преговори с английските си колеги за сключване на картелно съглашение. Преговорите завършват на 15 март в Дюселдорф с подписването на споразумение между Федерацията на британските индустриалци и Имперската промишлена група. Това е широко замислено картелно съглашение, което предвижда съвместни действия за определяне на цените. В съглашението открито се казва, че е желателно да се сключват „двустранни споразумения, които да изключват всякаква конкуренция“. В него се съдържат и заплашителни намеци, че английските и германските индустриалци ще действуват против „трети страни“ дори с помощта на собствените си правителства[32].

Успоредно с индустриалците действуват официалните представители на правителствата. Още в края на 1938 г. в Берлин пристига ръководителят на икономическия отдел в английското министерство на външните работи Ащън-Гуоткин, за да преговаря с Гьоринг по финансови и икономически проблеми. Важен извод на двамата е признанието за необходимостта от „широко икономическо споразумение".

---

[32] Вж. А. Норден, Уроки германской истории, с. 289.

В средата на юни в Лондон пристига като емисар на Гьоринг пълномощникът по въпросите на „четиригодишния план" Хелмут Волтат. Той се среща с двама души — съветника на Чембърлейн сър Хорейшоу Уилсън и министъра на задморската търговия Робърт Хъдсън. През юли Волтат „случайно" се озовава на международната китобойна конференция в Лондон и отново се среща с Уилсън. На тези преговори се обсъждат въпросите: а) за политическо споразумение (пакт за ненападение); б) за подялба на сферите на влияние; в) за колониите. Разглеждат се и проблемите за ограничаване на въоръжаването, за суровините, индустриалните пазари, дълговете и финансовото сътрудничество. Уилсън определя смисъла на преговорите така: „. . . най-широко англо-германско споразумение по всички важни въпроси. . ."[33] Между другото се говори за привличане на САЩ в тази съвместна акция.

Какво е било обсъждано в Лондон е точно известно. Когато през 1948 г. Съветският съюз публикува съответните документи от германските архиви, никой не посмя да ги опровергае — нито английските, нито германските политици. Но заслужава човек да се замисли върху това колко далеч са отишли в ония дни съдбоносните действия на монополите, които се домогвали до подялба на пазарите и сферите на влияние!

Характерът на намеренията на двете страни бил различен. Английските мюнхенци, изглежда, се надявали на някакъв „новоколониален блок" с участието на Германия. Що се отнася до Хитлер, той преследвал по-близки и съответно по-коварни цели — да си осигури тила за агресията на Изток. Може би някои рурски магнати също са клонели към английския вариант. Но и в единия, и в другия случай преговорите на Уилсън — Волтат — Хъдсън помагат на нацистката агресия.

Нещо подобно предлага на Германия и членът на камарата на общините Родан Бакстън, който на 29 юли посещава германския посланик в Лондон Дирксен. Той също говори за готовност „да се сключи с Германия съглашение за разграничаване сферите на интереси“ върху такива основи (според бележките на Дирксен).

---

[33] „Документи и материали от навечерието на Втората световна война", с. 348.

„1) Германия обещава да не се меси в работите на Британската империя.

2) Великобритания обещава напълно да уважава германските сфери на интереси в Източна и Югоизточна Европа.“[34]

В Берлин решават, че могат да се започнат успоредни действия с цел да се сондират истинските намерения на Англия. Тук отново влиза в играта дипломацията на Херман Гьоринг. Този път Гьоринг използва шведските си връзки — магната Аксел Венер-Грен (стар приятел на Круп) и шведския фабрикант Биргер Далерус. Двамата сноват между Берлин и Лондон с различни меморандуми. Тези преговори довеждат до твърде важната среща на Гьоринг със седем видни английски индустриалци, която става на 7 август в имението на съпругата на Далерус в Шлезвиг-Холщайн.

За да допълним картината на „тайната дипломация“, следва да отбележим, че и Алфред Розенберг — нацисткият идеолог — действува в тези мътни води. Неговият отдавнашен резидент в Лондон барон де Роп се появява на 16 август в Берлин и излага гледището на офицерите от английския щаб на ВВС. „Безумие е Германия и Англия да влязат във война заради Полша“ — записва Розенберг думите на де Роп. Баронът заявил, че в Англия мнозина не искат „Русия да спечели от гибелта на европейската цивилизация“. Роп предупредил, че Англия и Франция ще бъдат принудени „автоматически“ да обявят война на Германия, но войната не бива да се довежда „до изтребление“. Той намекнал, че Англия все още може да упражни натиск върху Полша. Накрая той изразил надеждата, че „укрепването на Германия на Изток, за което се обявяват неговите приятели, няма да навреди на бъдеща Англия, а, напротив, ще бъде изгодно за нея“. В тези разсъждения ясно се долавя същият антисъветски мотив, който звучи в думите на Уилсън и Хъдсън. Розенберг сметнал тези мисли за толкова важни, че представил на Хитлер запис на своя разговор[35].

---

[34] „Документи и материали от навечерието на Втората световна война“, с. 385.

[35] DGFP, Series D, v. VII, p. 81, 163.

Любопитно е, че сред многото съобщения за тайни контакти между Германия и Запада през тези месеци намираме сравнително малко данни за контактите на генералитета. Това може лесно да се обясни: ОКВ и генералният щаб били прекалено заети с военни дела. Както основателно отбелязва историкът Хелмут Краусник, „всички военни... смятаха ревизирането на германо-полската граница за оправдано и необходимо“[36]. На 12 април 1939 г. Халдер разговаря с временно управляващия американското посолство в Берлин. И какво казал на представителя на САЩ този „деец на опозицията“? Той заявил, че макар и да се ужасява от идеята за европейска война, германската армия най-вероятно (!) ще тръгне, ако Хитлер заповяда...

Групата генерали, които поддържат контакт със Запада, осигуряват само едно: плановете на Хитлер стават достояние на западните държави. Така чрез агента на „Интелиджънс сървиз“ — английския журналист в Берлин Джан Колвин — Клайст-Шменцин предава на 20 март 1939 г. сигнал за намерението да бъде нападната Полша. (Впрочем, това не е нещо ново за английското правителство.) След това Гьорделер и Шахт заминават за Швейцария, където в края на март 1939 г. в град Уши се срещат с тайнствено „авторитетно лице“, близко до английското и френското правителство. Според агента на германското разузнаване Гизевиус, който участвувал в срещата, Гьорделер и Шахт съобщили на своя събеседник, че Хитлер „е решил да се придвижи пò на изток от Данциг и Варшава и да завладее черноземна Украйна и нефтените кладенци в Румъния и Кавказ“[37].

Прелиствайки страниците на „тайната дипломация“ през последните месеци на мир в Европа, можем само да се учудваме и възмущаваме от онова, което се е вършело зад кулисите. В дните, когато се решава съдбата на милиони, когато Съветският съюз, народите и прогресивните политици от всички страни водят напрегната борба да бъде спасен мирът, да бъдат спрени Хитлер и неговият вермахт, в тези дни английските дейци с чиста съвест предлагат на Хитлер подялба на света, САЩ поощряват бъдещия агресор, а Франция проваля всички опити да се създаде система на колективна сигурност.

---

[36] „Die Vollmacht des Gewissens“, S. 372.

[37] H. B. Gisevius. Bis zum bitteren Ende, Bd. II, Zürich, 1946, S. 140.

През 1938—1939 г. Съветският съюз настойчиво предлага на Англия и Франция да конкретизират военните задължения, които свързвали Чехословакия, Франция, Англия и съветската държава и можели да станат преграда за агресивните планове на вермахта. През пролетта на 1939 г. по инициатива на съветското правителство започват политически преговори между СССР, Англия и Франция. Но в хода им става ясно, че западните държави съвсем не възнамерявали да окажат каквато и да било помощ на СССР в случай на агресия против него, макар че били готови да получат максимално голяма помощ от страна на Съветския съюз.

Тогава Съветският съюз предложи да се сключи военна конвенция за формите и размерите на взаимната помощ[38]. Франция и Англия се отнесоха равнодушно към това предложение. Те по всякакъв начин протакаха изпращането на свои делегации за преговорите в Москва (дотам, че английското правителство не изпрати пълномощниците си със самолет или влак, а избра най-дългия — морския път). А когато на 12 август преговорите най-сетне започнаха, получи се невероятна в историята на международните отношения картина: английският делегат Дракс заявил, че не е упълномощен да води преговори и изобщо няма право да подпише каквато и да е конвенция.

Съветският съюз внесе за обсъждане съвсем конкретен план. Той предлагаше да предостави против агресора в Европа 120 пехотни и 16 кавалерийски дивизии, 9—10 хил. танка и 5—5,5 хил. самолета. В съветското предложение се определяше взаимното съотношение на числеността на войските на всички страни, които биха участвували в действия против агресора (Франция, Англия, Полша, Румъния). С оглед на това, че Съветският съюз нямаше обща граница с Германия, планът предвиждаше съветските войски да бъдат пропуснати през полска и румънска територия.

Англия и Франция не обърнаха внимание на съветския план. Те отказаха да обсъждат конкретните въпроси за състава на обединените сили, които трябваше да действуват против агресора. Но — най-главното — те категорично отказаха да отговорят на въпроса на съветския делегат маршал К. Е. Ворошилов — възнамеряват ли Англия и Франция да осигурят пропускането на съветски войски през Полша и Румъния. Още на 14 август съветската делегация изтъкна в специална декларация, че в противен случай преговорите стават безпредметни. Тази характеристика за съжаление бе правилна. Вече след войната стана известна инструкцията на английската делегация, в която изрично се казва, че правителството на Великобритания не е заинтересовано „да поема каквито и да било определени задължения“ и „да си връзва ръцете“[39].

---

[38] Вж. „Документы военных переговоров СССР, Англии и Франции в 1939 году“. „Международная жизнь“ № 2, 3, 1959.

В тази обстановка положението на Съветския съюз ставаше извънредно сложно. Очевидно бе, че Англия и Франция не желаят военно и политическо сътрудничество със СССР. Тогава на обществеността още не бяха известни преговорите Волтат — Уилсън, разговорите на Халифакс с Хитлер, предложенията на Бакстън, сондажите на емисарите на германския генерален щаб. Но резултатът от цялата тази трескава дейност се чувствуваше. Съветският съюз бе застрашен от политическа изолация. А когато германското правителство му предложи пакт за ненападение, съветското правителство бе изправено пред следния избор. „Съветският съюз можеше или да отхвърли германските предложения — отбелязват авторите на „История на Великата отечествена война на Съветския съюз 1941—1945“, — или да ги приеме. В първия случай войната с Германия през следващите седмици щеше да стане неизбежна. А обстановката изискваше максимално отлагане на конфликта преди всичко поради това, че нападението на Германия срещу Съветския съюз можеше да се превърне в „кръстоносен поход“ на капиталистическия свят срещу социалистическата държава.“[40]

На 23 август пактът за ненападение между Германия и СССР бе сключен. Той изигра своята роля: когато на 22 юни 1941 г. хитлеристка Германия вероломно нападна СССР, Съветската армия посрещна вермахта стотици километри западно от границата на СССР от 1939 г. Пактът осигуряваше възможност да се спечели време.

Но през августовските дни на 1939 г. западните политици все още се надяваха, че ще успеят да хвърлят Хитлер срещу Съветския съюз още същата година. В Германия един след друг пристигаха политически емисари. През юли—август в Берлин пристигат на посещение от САЩ известният с прогерманските си симпатии сенатор Вандънбърг и членът на камарата на представителите Хамилтън Армстронг Фиш, отдавнашен приятел на фюрера. Фиш гостува няколко дни на Рибентроп, който след това му предоставя личния си самолет за пътуване из Европа. Всичко това е добре дошло за Хитлер, който, любезничейки с европейските и американските мюнхенци, може безпрепятствено да подготви изпълнението на плана „Вайс".

---

[39] „Dokuments on British Foreign Policy, 1919—1939“ (по-нататък — DBFP), Third Series, v. VI, London, 1954, p. 763.

[40] „История Великой Отечественной войны Советского союза 1941—1945“, т. 1, М., 1960, с. 176.

Вермахтът може да започне своя поход. „Англия няма да се намеси"[41] — заявява Кайтел на 17 август в разговор с Канарис. На 22 август Хитлер отново свиква висшите командири в Оберзалцберг. „Ние няма какво да губим, ние само ще спечелим" — заявява той на присъстващите. Хитлер е преизпълнен със самоувереност. „Ще дам пропагандистки повод за война . . . — тържествено казва той. — Победителите не ги питат дали са казали истината или не. При започване и водене на война е важно не правото, а победата."[42] „Много е възможно — уверява фюрерът — Западът да не се намеси." Ръководителите на Запада са „червеи, видях ги в Мюнхен". По това своеобразно съвещание с основание може да се съди с кого са искали да вървят заедно Халифакс, Вандънбърг, Фиш, Уилсън и подобните на тях.

Ето няколко извадки от протокола, съставен от един участник в съвещанието.

Хитлер истерично крещи: „Нашата сила е в подвижността и жестокостта. Чингис хан с пълно съзнание и леко сърце изпрати на смърт милиони деца и жени. Но историята вижда в него само велик основател на държава. Безразлично ми е какво говори за мен хилавата западна цивилизация. Издадох заповед — и ще разстрелям всекиго, който каже само една критична дума. Заповедта гласи: целта на войната не е да се достигне определена линия, а да се унищожи противникът физически. Затова аз — засега само на Изток — съм подготвил моите части „Мъртвешка глава" и съм им заповядал безжалостно и безмилостно да унищожават мъже, жени и деца от полски произход. Само така можем да завоюваме жизнено пространство."

---

[41] „Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal" (по-нататък — TMWC), Nurnberg, 1947, v. XXVI, p 337.

[42] „Was wirklich geschah", S. 388.

По-нататък в разгара на речта си Хитлер преминава към перспективите на войната:

„Полша ще бъде обезлюдена и заселена с германци. А по-късно, господа, с Русия ще се случи същото, което ще направя с Полша... Ние ще разгромим Съветския съюз. Тогава ще настъпи световното господство на Германия."

Тази креслива реч на фюрера е много важна — тя потвърждава колко прав е бил Съветският съюз в своята оценка за Хитлеровите намерения. Сключването на съветско-германския пакт от 23 август наистина ни даде възможност да спечелим време. Днес хорът от западни историци и политици клевети, че Хитлер искал да се „съюзи" със СССР. Не, той искаше да го унищожи!

Финалът на съвещанието, както го рисува неизвестният ни участник, е действително потресаващ по своя цинизъм. Хитлер завършва речта си с възгласа:

„И така, напред срещу врага! Срещата ще отпразнуваме във Варшава!"

„Речта бе посрещната с ентусиазъм — е записал авторът на протокола. — Гьоринг скочи на масата сред невъобразимия шум от кръвожадни благодарности и кръвожадни изказвания. Той танцуваше като дивак. Само малцина мълчаха."[43]

Не, дори най-добрият памфлетист няма да измисли такава сцена от страх, че ще го обвинят в преувеличение! Но Хитлер и Гьоринг самите са чудовищно преувеличение на всичко злобно, фатално и античовешко, създадено от режима на капиталистическото господство.

След девет дни започва Втората световна война.

---

[43] DBFP, Third Series, v. VII, p. 258—259.

Втори раздел

ХИТЛЕР И НЕГОВИТЕ ГЕНЕРАЛИ ВЪВ ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

Четвърта глава

ПЪРВИТЕ УДАРИ НА ВЕРМАХТА

Големият заговор в действие. I

Приказката за рибаря и рибката има немски вариант.

Живели едно време край морето дядо и баба. Както се полага на стария рибар от приказките, той бил беден и несретен. Не му провървяло и с жена му, която била свадлива и зла. И ето че един ден в мрежата на рибаря се хванала златната рибка. Тя му се примолила: „Пусни ме, рибарю! Аз не съм рибка, а омагьосан принц!“ И рибарят я пуснал в бурните морски води. Но как си изпатил от жена си, злата Илзебил! Тя се нахвърлила върху нещастния старец — как е посмял да пусне омагьосания принц, без да поиска награда!

Дотътрил се старецът до морския бряг и занареждал:

Оле-оле-олеле,
рибке в синьото море,
ох, по волята на Илзебил
аз до тебе път съм бил.

Рибката изплувала от морето и го попитала: „Какво иска твоята Илзебил?“ — „Иска малка къщичка, а не порутената колиба.“ „Добре“ — отвърнала рибката. И когато рибарят се върнал в къщи, видял жена си вече не в колиба, а в хубава малка къщичка. По-нататък се разиграва познатата история. Жената не се задоволява с къщичката. Пожелава замък и го получава. След това пожелава да стане царица. Рибката изпълнява и това нейно желание. После пожелава да стане римски папа. Всеки път рибарят ходи край брега и нарежда:

Оле-оле-олеле,
рибке в синьото море...

Накрая бабата загубва всякаква мярка — тя пожелава да стане самия господ бог. В ужас тръгва старецът към брега, но рибката дори не иска да го слуша. Морето бушува. А когато рибарят се връща в къщи, бабата отново седи пред порутената колиба.

„Всичко, което постигнали, пропаднало, защото никога не били доволни от постигнатото — така завършва приказката. — И ако още не са умрели, живеят и досега.“

За тази приказка си спомня в своята книга за Втората световна война контраадмирал Курт Асман, един от найблизките сътрудници на гросадмирал Редер. Асман я използва като епиграф към изложението на цялата история на хитлеристките военни походи. Мисълта на Асман е, че всъщност единствената и главната грешка на Адолф Хитлер и неговия генералитет била неспособността им да спрат навреме. Например колко хубаво щяло да бъде, ако вермахтът се ограничел с аншлуса на Австрия и окупирането на Чехословакия. Или колко хубаво щяло да бъде, ако след като разгромил Полша, Хитлер изоставел за известно време по-нататъшните си военни планове...[1]

В книгата прозира и друга, неизказана изрично, но подразбираща се мисъл на Асман: германската агресия по своята същност не била нещо точно замислено и запланирано, а своеобразна „импровизация“, която можело да бъде прекъсната в даден етап. И тогава баба Илзебил в кафява униформа благополучно щяла да си остане ако не „римски папа“, то поне европейска царица.

Подобна трактовка на политиката на германския милитаризъм страда само от един недостатък — не отговаря на историческите факти. И едно от най-убедителните доказателства за това е периодът 1939—1941 г. — от нападението срещу Полша (операция „Вайс“) до нахлуването в Съветския съюз (операция „Барбароса“).

---

[1] Интересно е, че в 1943 г. не някой друг, а Алън Дълес в таен разговор с германски емисари изказал подобни идеи.

Това са две години, дори по-малко — деветнадесет месеца. Но никога преди това в нито един генерален щаб не са били съставяни и изпълнявани за такъв кратък период от време толкова военни планове, както в щаба на германския вермахт през 1939—1940 година.

На практика нещата стояха така.

Планът „Вайс“, чието съставяне започва на 3 април 1939 г., а изпълнението му — на 1 септември 1939 г., е приключил в извънредно кратък срок — в общи линии до 25 септември. Героичната, но безнадеждна съпротива на някои части от полската армия и на работническите отреди продължава до края на септември, но тя вече нищо не може да промени.

За изпълнението на плана „Вайс“ са хвърлени следните сили:

Танкови дивизии	*6*
Моторизирани и леки дивизии	*8*
Пехотни дивизии	*43*
Всичко	*57*
ВВС (два въздушни флота)	*2000 самолета*

Трябва да отбележим, че тези сили представляват само около 40% от цялата полева армия по мобилизационния план за 1939/40 г. (103 дивизии). Те са обединени в две групи армии: групата „Север“ на генерал-полковник Теодор фон Бок и групата „Юг“ на генерал-полковник Рундщет.

Предадени от правителството и разложени от прогерманската политика на управляващата клика, полските войски не могат да окажат съпротива на напора на танковите дивизии и Гьоринговата авиация. На 27 септември пада Варшава. На 1 октомври германските полкове минават в церемониален марш по стихналата, но все още с бушуващи пожари полска столица. През октомври е образувано „генералгубернаторство“ под тежката ръка на Ханс Франк — същия Франк, който две години по-късно заявява: „Ако заповядам да се разлепва по едно съобщение за всеки седем разстреляни поляци, няма да стигнат дърветата в Полша, нито хартията“[2].

---

[2] W. Görlitz. Der Zweite Weltkrieg, Bd. I, Stuttgart, 1951—1952, S. 69.

Задачата на вермахта по операцията „Вайс“ е изпълнена. Но в огнеупорните каси на ОКВ вече лежат нови планове.

Помним дискусиите в райхсканцлерството, които се водеха между Хитлер и генералите през 1937 („протокола на Хосбах“) и 1938 г. („протокола на Шмунд“), помним дискусиите относно направлението на ударите на германските войски. Всеки път, когато Хитлер иска да изтъкне най-сериозния аргумент, който би могъл да убеди стопроцентово военното ръководство, той заявява: „Няма да допусна война на два фронта. Обещавам да създам политически условия да бием противниците на Германия поотделно, един по един.“ Досега тези „политически условия“ са налице.

А след 1 септември 1939 година?

Англия. На 3 септември Англия обявява война на Германия. Сутринта английският посланик сър Невил Хендърсън прави прощално посещение на Рибентроп. Рибентроп му заявява (със съжаление или подигравка?), че „никой не се е стремял към мир и добри отношения с Англия така, както господин Хитлер“[3], и пожелава на Хендърсън най-добро здраве. Посланикът отговаря, че ужасно съжалява за провала на неговите опити да се постигне мирно споразумение.

Такова е най-решителното действие на английското правителство в момента на „обявяването“ на войната. Нито английската авиация, нито флотът предприемат действия в помощ на Полша.

Франция. Обявява официално война същия ден, 3 септември. Резултатът е лека престрелка на линията Мажино. След това всичко стихва.

Съединени щати. На 3 септември заявяват, че ще пазят неутралитет.

Западноевропейските държави не можаха да останат съвсем настрана. Формално те влязоха във война с Германия. Но фактически те не започнаха военни действия. Това беше война, която във Франция бе наречена „странна“ („drôle de guerre“), а в Германия — „седяща („Sitzkrieg“)[4].

Тази ситуация особено остро постави пред ОКВ и Хитлер въпроса за направлението на следващите удари.

---

[3] N. Henderson. Failure of a Mission, New York, 1940, p. 185.

[4] Други варианти: „смешна война“, „призрачна война“.

Отдавна във военната история на Германия съществува проблем, който е измъчвал не един, а буквално всеки ръководен деец от германските управляващи кръгове. Не напразно, когато граф Шувалов подхвърлил на Бисмарк: „Вие сте влезли в маса коалиции“, старият княз отвърнал: „По неволя!“ В сложната неразбория на династичните и политическите комбинации на XIX в. Бисмарк употребявал всичките си немалки дипломатически способности, за да избегне опасните за Прусия коалиции и от своя страна да създаде коалиции, изгодни за нея.

За империалистическа Германия, която в края на XIX — началото на XX в. започва борба за „място под слънцето“, въпросът за коалициите придобива особено значение. И понеже „под слънцето“ вече е тясно, рурските монополи и техните военнополитически слуги търсят най-разнообразни средства, за да пробият на световните пазари, да изместят съперниците си, да преразпределят колониалните владения и след това целия свят. Разпалвайки Първата световна война, кайзеровият империализъм си поставя големи цели: да завоюва световно господство. Излязлата през 1963 г. в Западна Германия книга на историка Ф. Фишер „Домогване до световно господство“ отново припомни на света за това[5].

Военната страна на проблема за коалициите в империалистическа Германия има специфичен израз: тя е проблемът за „война на два или на един фронт“. Десетки най-талантливи генералщабни офицери си блъскат главата върху това как да започнат война, къде да бъде нанесен ударът, ще стигнат ли силите за война на два фронта. И както въпросът за коалициите измъчва Бисмарк, така въпросът за войната на два фронта тегне над Шлифен, Молтке и Лудендорф. Преди започването на Втората световна война той не по-малко измъчва Хитлер, Кайтел, Браухич и Бек.

Разбира се, професорите по военна история в германските университети представят този проблем като някакъв „неразрешим“ и „естествен“ дуализъм на всяка германска политика. Намиращата се в центъра на Европа Германия, твърдят те, като сочат с пръст географската карта, не може да не влезе в съюз с една или друга държава и в резултат не може да не ѝ се наложи да води война на няколко фронта. Но лъжетеоретиците в нацистки мундири се стараят да замаскират основния факт — че проблемът за „война на два фронта“ е породен не от географското положение на Германия, а от империалистическата политика на рурските монополи и на служещите им генерали от генералния щаб. Защото велика държава, която води *мирна* политика, не е необходимо да се грижи колко съседни страни ще нападне и на колко фронта ще води своята агресивна война...

---

[5] F. Fischer. Griff nach der Weltmacht, Düsseldorf, 1963.

А в какво положение изпада германският империализъм, когато разработва стратегията на Втората световна война? И за генералите, и за Хитлер е ясно, че рано или късно те ще бъдат изправени пред този проблем. Един ден Гьобелс записва в дневника си: „Райхът никога още не е печелил война на два фронта“.[6] Върху това се замисля и Хитлер — той неведнъж обещава на генералите си, че ще реши този неразрешим проблем. А на 23 ноември 1939 г. той самохвално заявява на поредното съвещание с главнокомандуващите: „За пръв път от 67 години можем да констатираме, че не трябва да водим война на два фронта. Постигнахме това, което сме желали от 1870 г. и което се е смятало за невъзможно. За пръв път в историята трябва да воюваме на един фронт!“[7] Действително ли невъзможното е станало възможно?

Отговорът на този въпрос разкрива цялото скудоумие и авантюристичност на политиката на германския империализъм. Той гласи: Хитлер не можа да избегне „войната на два фронта“. Дори на 23 ноември той признава:

— Никой не знае колко ще трае това положение...

На германския империализъм е присъщ известен автоматизъм дори в неговите грешки. В периода на *планирането* на войната той крои изкусни планове как да избегне войната на два фронта. В периода на *разпалването* на война, опиянени от първите си успехи, германските политици изведнъж заявяват, че морето им е до колене и че ще съумеят да победят и на два фронта. А след като *загубеха войната,* те тъжно признаваха грешката и... правеха нова! В това няма нищо чудно и причината съвсем не е от психологическо естество. Не книгите на Фройд могат да обяснят грешките на германските стратези, а счетоводните книги на германските монополи. Ненаситната им жажда за печалби, стремежът им към завладяване на нови пазари, острата конкуренция на световния капиталистически пазар движат перото на политици и стратези. И ако високомерието и главозамайването са отличителна черта на пруските генерали-юнкери, те напълно съвпадат с пожеланията на Тисен, Круп и Цанген.

---

[6] H. A. Jacobsen. 1939—1945. Der Zweite Weltkrieg. Darmstadt, 1959, S. 319.

[7] Пак там, с. 116.

И така, 1939 година. Полша е разгромена. На Запад се води „странната война". Какво направление да се избере за по-нататъшните удари?

Налагащият се от само себе си отговор гласи: още по̀ на Изток, срещу Съветския съюз. На пръв поглед това отговаря на общия стратегически план на Хитлер в борбата му за световно господство.

Но в ония месеци такъв отговор не дават нито Хитлер, нито генералният щаб. Както обяснява Хитлер в речта си пред генералите на 23 май 1939 г., Полша трябва да бъде само първият етап в борбата, в хода на която апетитите на Хитлер се разпростират както на Изток (срещу Съветския съюз), така и на Запад (срещу Франция и Англия). Той още тогава предупреждава, че Полша може да послужи не само като военен плацдарм за движение „нах остен", но и като икономически плацдарм за война със Запада. Но кога трябва да се започне тази война? Ако се съди по по-ранншната реч на Хитлер пред генералитета (от 5 ноември 1937 г.), той твърде много се боял да отлага това сблъскване за далеч по-късно време. Още тогава Рибентроп в секретен меморандум за англо-германските отношения (от 2 януари 1938 г.) предупреждава, че е необходимо „да се създаде блок против Англия"[8].

В тази обстановка мюнхенската политика на западните държави съвсем не оказва на Хитлер такова въздействие, каквото би се искало на американските, английските и френските политици, които мечтаели да „канализират" агресията на Германия на Изток. Те явно си затварят очите за факта, че имат работа не с ваймарска Германия и нейните дванадесет дивизии, а с мобилизирания вермахт, разполагащ със 100 дивизии, с най-нови танкове и с най-мощната в Западна Европа авиация.

Освен това за Хитлер е важно и следното обстоятелство. Още през 1937 г. той придава голямо значение на вътрешнополитическото положение във Франция, именно на степента на „социално напрежение“ в страната. И ето че в края на 1939 — началото на 1940 г. възниква ситуацията, за която фюрерът мечтаел. Реакционните кръгове във Франция преминават в настъпление против работническата класа. На 26 септември 1939 г. правителството на Даладие забранява комунистическата партия. От април 1940 г. със специален закон се въвежда смъртно наказание за всеки французин, който бъде заподозрян в комунистическа пропаганда. Забранени са над 150 вестника. В страната вилнее истинска антикомунистическа психоза, почти както в Германия в дните на опожаряването на Райхстага. Прогерманските политици Боне, дьо Бринон, Деа дават тон на действията на правителството. Не е чудно, че всичко това изпълва Хитлер със задоволство.

---

[8] „Nürnberger Dokumente", S. 45.

Така се заражда следващият етап на стратегическото планиране: *планът „Гелб“* — план за нападение срещу Франция.

По принцип подготовката на плана за нападение срещу Франция започва още през 1936—1937 г. (по времето на Бломберг). В операцията „Вайс“ също се предвижда възможност за операции против Франция. Но когато успехът на „Вайс“ се очертава достатъчно определено, започва планирането на френската кампания. В средата на септември 1939 г. (когато още се води войната с Полша) Хитлер споменава в разговор с адютанта си Енгел, че възнамерява да премине в настъпление на Запад[9]. На 27 септември в реч пред генералитета в Берлин фюрерът потвърждава намерението си „да се премине в настъпление на Западния фронт още тази година“. А на 9 октомври вече се издава „директива № 6“ — заповед за подготовка на нападението срещу Франция.

Но по-нататък следва любопитна история. Хитлер насрочва „деня А“[10] за 9 ноември. На 7 ноември отменя заповедта и „денят А“ се отлага за 19 ноември. Следващият срок е „не по-рано от 22 ноември“. Следва „не по-рано от 26 ноември“, „не по-рано от 3 декември“, 9 декември, 11 декември, 17 декември, 1 януари 1940 г., „не по-рано от 10 януари“, 17 януари, 20 януари. След това тази игра на „започване на войната“ се прекратява до 7 май 1940 година.

---

[9] Helmut Greiner. Die Oberste Wehrmachtführung 1939—1945. Wiesbaden, 1951, S. 56.

[10] **Условно обозначение на началния ден на военните действия.**

Каква е работата?

Всичко започва с това, че командуващият сухопътните войски генерал Валтер фон Браухич и началникът на генералния щаб на сухопътните войски генерал Франц Халдер оценяват плана на Хитлер за нападение като незадоволителен. Те не искат да се бърза.

От какво изхождат Халдер и Браухич?

Първо, те се основават на съображенията на генералите-танкисти Гудериан, Хьопнер и Райхенау, които смятат за безумие да се започва война през есента, когато ефективността на танковите войски е ограничена. Същевременно Кеселринг, Щудент и Шперле от името на ВВС възразяват против есенния сезон, защото периодът на мъглите свежда до нула възможностите на авиацията. Най-сетне, Халдер няма добро мнение за бойните качества на пехотата на вермахта.

Второ, те се основават на още съвсем неизоставените надежди да се постигне сговор със западните държави, без да се влиза в непосредствен сблъсък. Както ще узнаем от следващата глава, именно през октомври-ноември 1939 г. тайните агенти на генералния щаб разгръщат изключително активна дейност.

Но Халдер и Браухич се натъкват на опозиция. От страна на Хитлер? Съвсем не. От страна на не по-малко влиятелна група генерали в ОКВ, генералния щаб и върхушката на армейското командуване.

Първо, това са ръководителите на ОКВ — генералите Кайтел и Йодъл. Именно те са консултантите на Хитлер при съставянето на директива № 6. Кайтел и Йодъл принадлежат към генералите, които полската кампания е изпълнила с телешки възторг.

Второ, това е група кадрови генерали начело с опитния генералщабен офицер, бивш началник на оперативния отдел на генералния щаб, станал началник-щаба на групата армии „А“, генерала от пехотата Ерих фон Манщайн унд Левински.

Манщайн, зад когото стои влиятелна група кадрови генерали, смята за преувеличени опасенията на Браухич и Халдер. „Възможно ли е да се спечели война с отбрана?“ — се пита Манщайн и заедно с Хитлер отговаря отрицателно. Нещо повече, Манщайн смята за невъзможен и вариантът на Халдер, който настоява да се чака удар на френската армия през линията Мажино или през Белгия. Затова Манщайн е много доволен, когато на 23 ноември 1939 г. Хитлер се нахвърля върху Брaучих с рязка критика.

За Манщайн речта на Хитлер е „обмислена и убедителна“. Хитлер бил „прав, че без неговата политическа смелост, без енергията, с която той провеждаше превъоръжаването, и без новия военен дух, който внесе националсоциалистическото движение... вермахтът нямаше да има силата, която прояви през 1939 г.“. Така Манщайн се възхищава от нацисткия диктатор.

Браухич и Халдер изпадат в конфузно положение. Хитлер (неочаквано за него) получава подкрепа не само от верния му дуумвират Кайтел — Йодъл, но и от „истински пруските“ генерали, на които се опира оперативната мъдрост на генералния щаб.

Манщайн не иска да се чака до 1942 г. Още през есента на 1939 г. той е разработил план за френската кампания, който значително се различава от „плана Шлифен“ (заобикаляне по десния фланг през Холандия и Белгия) — „алфата и омегата“ на стратегията на германския генерален щаб. Сам граф фон Шлифен бил до такава степен обладан от своята идея, че дори на смъртното си легло прошепнал: „Само ми укрепете десния фланг!“ „Планът Шлифен“ си оставал предмет за възхищение за германските генералщабни офицери и след поражението в Първата световна война — от Грьонер (с неговата книга „Завещанието на Шлифен“) до Кайтел, който подсказва на Хитлер идеята за настъпление „на северния (т. е. десния — *Л. Б.)* фланг“ (§ 3 на директива № 6).

Манщайн предлага друго решение. Той смята, че традиционният „план Шлифен“ не дава възможност да се реализират предимствата, които обещава на Германия използването на мощните танкови войски. Затова той предлага план за стремителен танков пробив не на десния фланг, а в Ардените[11]. Предложението на Манщайн е горещо подкрепено от Гудериан, който вече е „изпробвал“ танковата тактика в полската война. Скоро двамата генерали се сдобиват с влиятелен съюзник — Хитлер. Манщайн излага на фюрера своя план в специална докладна записка, а след това улучва момент да го доложи лично. На 24 февруари идеята на Манщайн е официално приета. От този момент в основата на цялата оперативна подготовка на генералния щаб за френската кампания лежи планът на Манщайн — Хитлер.

---

[11] Тази идея отдавна витаела във въздуха. През 1934 г. австрийският генерал Лудвиг Ритер фон Аймансбергер в книгата си „Танковата война“ предложил вариант за пробив във Франция през Ардените със силите на 2250 танка при поддръжката на 1125 самолета.

Този епизод от предисторията на нападението срещу Франция ни дава твърде важен материал за вникване във вътрешния механизъм на взаимоотношенията във военната върхушка през онзи период. Първо, виждаме, че тази върхушка съвсем не се дели по принципа „Хитлер против генералите“, а по принципа „една генералска група против друга“. При това делене Хитлер се опира отначало на една генералска група (Кайтел — Йодъл) против друга (Браухич — Халдер); след това вижда, че съществува още една групировка (Манщайн — Гудериан), която, макар и да не го поддържа по въпроса за сроковете, има далеч по-многообещаващи идеи. Тогава Хитлер, без да се замисля нито за миг, се съюзява с тях.

Съгласно пожеланията на Гудериан и неговите колеги разправата с Франция е отложена за пролетта на 1940 г. А междувременно на преден план излиза друга операция, получила в генералния щаб условното название „Везерюбунг“ („Везерски маневри“). Това е планът за агресия против Дания и Норвегия.

Разбира се, Хитлер решава да форсира подготовката за окупирането на двете скандинавски страни не само поради проточилата се разработка на плана „Гелб“. „Скандинавската“ идея вече отдавна се мъти в хитлеристкото ръководство. Главнокомандуващият военноморския флот гросадмирал Редер още на 3 октомври 1939 г., т. е. по време на полската кампания, дава указание да се запише в дневника на щаба на ВМФ следното:

„Началникът на военноморските операции (т. е. самият Редер) смята за необходимо да доложи на фюрера мнението на военноморския щаб за възможността за *разширяване* (курсивът е на автора) на оперативните бази на Север.“[12] В началото на октомври 1939 г. (документът е от 3 октомври) главният щаб на германския ВМФ пристъпва към „проучване“ на проблема за завземане на военноморски бази в Норвегия. На 9 октомври тогавашният командуващ подводния флот адмирал Дьониц изпраща на Редер секретен меморандум, в който конкретизира заявката си: иска да получи Тронхейм и Нарвик[13].

---

[12] TMWC, v. III, p. 264.

Друг страстен привърженик на плана за окупиране на Норвегия сред нацистките лидери е Алфред Розенберг (и неговото външнополитическо бюро АПА). Сред сътрудниците на това бюро отдавна вече фигурирал норвежкият държавен съветник Видкун Куизлинг — главатар на норвежките фашисти. От 1933 г. Куизлинг получава щедри субсидии от Берлин и от своя страна непрекъснато бомбардира Розенберг с напомняния при планирането на военните операции на вермахта „да не бъде забравена“ Норвегия. Когато през декември 1939 г. Куизлинг се появява отново в Берлин, Розенберг го свързва с гросадмирал Редер. Те бързо намират общ език.

На 12 декември 1939 г. Редер е при Хитлер. Той му докладва за плана на Куизлинг. Фюрерът е съгласен. Така в подготовката за нападението срещу Норвегия и Дания решаващата дума имат Хитлер, който определя общото направление; Редер, който разработва конкретния план; Куизлинг и Розенберг, които се грижат за „политическото осигуряване“ на плана. Операцията се разработва в щаба под условното название *„Везерюбунг“*. На 1 март 1940 г. е съставена окончателната директива за операцията „Везерюбунг“, подписана от Хитлер.

Сутринта на 9 април германските войски нахлуват в Дания. Същата сутрин около бреговете на Норвегия „случайно“ се появяват десетки транспортни кораби с дивизиите на първата вълна. Германските посланици в Копенхаген и Осло заявяват, че отсега нататък Германия поема „защитата“ на двете страни. Датското правителство скоро капитулирва. Норвегия продължава да се бори: на 14 април в Нарвик, Намсос и други пристанища най-сетне дебаркират английски експедиционни войски, но те са прекалено слаби, за да променят положението. През май англичаните напускат всички пристанища освен Нарвик, откъдето се евакуират на 8 юни. Чърчил, който тогава е морски министър, меланхолично отбелязва в мемоарите си за тази „позорна“ според него кампания:

---

[13] „Nürnberger Dokumente“, S. 138, 139.

Който не иска, когато може,
няма да може, когато поиска ...[14]

Англия и Франция не пожелаха да помогнат на Норвегия, когато можеха да сторят това, като изпреварят Хитлер. А когато „пожелаха“, не направиха нищо сериозно. Днес е достоверно известно, че германските части при Нарвик попаднали в изключително сложно положение. На 15 април Хитлер е вече толкова изплашен, че възнамерява да даде заповед до генерал Дитъл да премине шведската граница и да се предаде на шведите за интерниране.[15] Но командуването на английските експедиционни войски действува толкова нерешително, че Дитъл успява да се държи ... до доброволното евакуиране на англичаните.

Успехът в Норвегия окуражава Хитлер. Наближава часът на трагедията на френския народ. Но за да разберем цялата коварност на това нападение, трябва да се върнем няколко месеца назад.

Тайната дипломация на вермахта. I

Когато танковете на вермахта пресичат германо-полската граница, а ескадрите на Гьоринг започват да бомбардират полските градове, на фронтовете на „тайната дипломация“ стават съответни промени. В условията на война, макар и формална, трябва да се променят някои методи на работа, да се включат в действие нови хора. Във всеки случай задкулисната дейност изисква най-строга регламентация и ръководство от един център. Германският генерален щаб, който внимателно следи не само военната, но и политическата обстановка, има такъв център — Управлението за разузнаване и контраразузнаване при върховното командуване на въоръжените сили. Негов началник е адмирал Вилхелм Канарис.

Фигурата на адмирал Канарис е една от най-интересните в галерията от хитлеристки генерали. Около нея се носят множество апологетични легенди. Но дори да оставим настрана легендите, Канарис винаги трябва да се има предвид, когато говорим за политиката на германската военна каста.

---

[14] W. S. Churchill. The Second World War, v. I, London, 1948. p. 523.

[15] W. Erfurth. Die Geschichte des deutschen Generalstabes, S. 242.

Вилхелм Канарис е роден в 1887 г. в семейството на директор на рурска металургична фирма. Това до голяма степен определя кръга на неговите пристрастия и, както пише биографът му Абсхаген, обуславя „инстинктивното му отвращение към марксизма". Военната му кариера започва през 1905 г. в килското императорско кадетско училище. През 1907 г. той е вече офицер и е изпратен в Южна Америка, където служи на крайцера „Бремен" — плаващ център на германското разузнаване.

В 1916 г. започва първата сериозна „работа" на Канарис — участието му в германското разузнаване в Испания. Задачата му е да вербува агенти в испанските пристанища и да следи движението на съюзническите кораби, която той изпълнява блестящо.

В дните на революционен кипеж в Германия Канарис е един от организаторите на „доброволческата" дивизия в Берлин. Той се занимава с установяването на връзка между контрареволюционните групи в Берлин и Южна Германия. Сред приятелите му са капитаните Ерхард и Пабст, лидери на офицерската бандитска шайка. В това време Канарис се „отличава", като спасява един от убийците на Карл Либкнехт и Роза Люксембург от заслужено възмездие.

През 1924 г. Канарис е референт в щаба на морските сили при министерството на райхсвера. Пътува по света, след това преминава във флота, командува линейния кораб „Силезия". Най-после, на 1 януари 1935 г., в деня на своята 48-годишнина, става началник на разузнаването във военното министерство.

Биографиите на разузнавачите често са забулени в загадъчна мъгла. Те се превръщат обикновено в детективски романи с традиционните аксесоари: тайнствени коли със загасени светлини, прекрасни непознати жени с воали, сърцераздирателни сцени и т. н. Животът на адмирал Канарис е прозаичен и разумен. Професията на разузнавача в западния свят сега съвсем не изисква романтичен характер. Ръководители на тайните служби на империалистическите държави са преди всичко големите бизнесмени. Подобно на Канарис от „деловия свят" е излязъл дългогодишният шеф на американската секретна служба Алън Дълес — голям банкер, съсобственик на банката на Шрьодер и на фирмата „Съливан енд Кромуел“.

Когато възглавява разузнаването и контраразузнаването на вермахта (за краткост ще употребяваме немската дума „абвер“, спечелила си вече право на гражданственост, както и думата „вермахт“), Канарис създава своя собствена, нова система на разузнаване.

Той е инициаторът за създаването на разузнавателна мрежа, основана върху деловите връзки на големите германски промишлени и финансови компании. Той добре познава обичаите и методите на деловия свят, което спестява усилия на германското военно разузнаване: там, където оперирали негови представители, Канарис не изпращал свои хора, защото получавал цялата необходима информация от тях.

Големите фирми винаги са имали свое разузнаване. Ротшилд пръв узнал за поражението на Наполеон при Ватерло и успял да извлече от това голяма изгода на борсата. Хуго Стинес разполагал със собствена агентура в много европейски страни. И още нещо, едва ли някоя официална разузнавателна служба е имала такава мрежа, както германският тръст „ИГ Фарбениндустри“.

Ако вермахтът имал ведомството на Канарис на крайбрежния булевард „Тирпиц-уфер“, „ИГ Фарбен“ имал бюрото „Берлин НВ-7“ на Унтер ден Линден и „собствен Канарис“ — директора Макс Илгнер. Бюрото „НВ-7“ събирало и проучвало търговска и друга информация от целия свят, за което му било придадено специално икономическо отделение (така нареченото „Фови“) и статистически отдел. Зад тези безобидни названия се крие целенасочена дейност.

> „Нашата работа — описва своите функции един от сътрудниците на статистическия отдел — беше да подготвяме... всякакви документи, досиета, доклади, карти и цифрови данни по заповед (sic!) на офицерите от върховното командуване на въоръжените сили; да ги попълваме с материали както от нашия отдел, така и от архивите на върховното командуване на въоръжените сили; да изготвяме доклади и карти за промишлеността и селското стопанство на други страни...“[16]

Както признава по-късно Илгнер, той установил връзки с върховното командуване още през 1928 г., по времето на райхсвера. Особено ценни за армията били задграничните връзки на Илгнер. Например „ИГ Фарбен“ създал свой филиал в САЩ под името „Кемникоу инкорпорейтед“. „Кемникоу“ било „чисто американско“ предприятие, в него работели само американци. Но един от директорите на „Кемникоу“ бил д-р Рудолф Илгнер — брат на Макс. От 1923 г. Рудолф живеел в Ню Йорк и през 1930 г. станал американски поданик. В търговския регистър „Кемникоу“ фигурирал като „агенция за техническо обслужване“. В действителност тръстът „ИГ Фарбениндустри“ поставял на Рудолф Илгнер следните задачи: „Да прави по поръчение на ИГ посещения, огледи, обследвания и оценки от техническо, финансово, икономическо и промишлено естество... да се запознава с американски патенти... да изпълнява същите задачи в Канада“. Когато през 1942 г., след влизането на САЩ във войната, архивите на „Кемникоу“ били конфискувани, в тях били открити апарати за секретна връзка, самолетни снимки на Ню Йорк, карти на крайбрежието и военно-икономическа информация за повече от 50 страни[17].

---

[16] Р. Сэсюли, ИГ Фарбениндустри, М., 1948, с. 121.

Канарис придавал на „ИГ Фарбен“ огромно значение и ценял услугите на всемогъщия тръст. Когато началникът на един от отделите на абвера Пикенброк напуснал своя пост, той сметнал за нужно да изпрати на директора на „ИГ Фарбен“ фон Шницлер писмо, в което му съобщава:

> „...Тъй като скоро ще напусна Берлин и досегашната си служба, за да поема команден пост на фронта, изпитвам особена потребност да Ви благодаря за ценното сътрудничество, което оказвахте на моята служба. Завинаги ще запазя приятен спомен за личното и служебното сътрудничество с Вас.
>
> Ползвам се от случая да Ви помоля да оказвате също такова съдействие на моя приемник, подполковника от генералния щаб Ханзен.“

Наскоро след войната този документ бе открит в архивите на „ИГ Фарбениндустри“. А десет години по-късно при преглеждане на архивите на „Дойче банк“ сътрудници на берлинския Германски икономически институт откриха писмо със същото съдържание, адресирано от Пикенброк до директора на банката Херман Абс. Следователно абверът се е ползвал от „сътрудничеството“ не само на „ИГ Фарбен“, но и на „Дойче банк“. И, повече от очевидно, на редица други фирми.

---

[17] Освен това „ИГ Фарбен“ имал в САЩ дъщерна фирма „Америкън ИГ кемикъл корпорейшън“. Неин юрисконсулт било адвокатското бюро на Алън и Джон Фостър Дълес.

Херман Абс отговаря на Пикенброк:

> „Благодаря Ви за любезното Ви писмо от 15 март. Разрешете да Ви предам моите поздрави по повод на фронтовото Ви назначение. На драго сърце и по всяко време ще оказвам нужните услуги на Вашия приемник г-н подполковника от генералния щаб Ханзен и бих Ви помолил да предадете поздравите ми на г-н подполковник Ханзен.
>
> Със сърдечен привет, хайл Хитлер!
> Предан Вам
> Херман Абс[18]
>
> 22 март 1943 г.“

Успоредно с абвера работи друг орган на хитлеристкото разузнаване, така нареченото VI управление при Главното управление за имперска сигурност на СС (съкратено РСХА), т. е. разузнаването на СС. Шеф на РСХА в ония години е Райнхард Хайдрих, един от най-страшните нацистки герои. С Канарис той се познава твърде отдавна. Когато през 1922 г. Канарис командува крайцера „Берлин“, на него служи младият кадет Хайдрих. Тогава Хайдрих не се задържа дълго във флота — уволнен е за безнравствено поведение.

Сега Канарис и Хайдрих отново се срещат. Обикновено шефовете на две конкуриращи се разузнавателни служби не са особено разположени един към друг. Но те сключват „приятелски пакт“ за подялба на сферите на влияние, една от точките на който гласи, че военното разузнаване в чужбина се определя като поле за дейност на абвера. Това не пречи на Канарис да върши политическо разузнаване в Германия, а на Хайдрих — да се занимава с разузнаване и контраразузнаване в чужбина. Наред с Канарис и Хайдрих собствени разузнавателни организации имат Рибентроп (чрез министерството на външните работи), Розенберг (АПА), гаулайтерът Боле („задгранична организация на НСДАП“), Гьоринг („изследователски институт на ВВС“, който се занимава с дешифриране на прехванати радиограми). Канарис и Хайдрих много добре се ориентират в тези джунгли на германското разузнаване, като при случай си оказват взаимна помощ според силите.

---

[18] Сега Х. Абс е един от най-големите банкери в Западна Германия.

А в какво се състои тази страна от дейността на абвера, която отразява външнополитическите интереси на вермахта?

На 1 септември 1939 г. германските и английските монополи не си обявяват война, да не говорим за американските. Войната съвсем не попречва за уреждането на тайно съвещание на представителя на Рокефелъровата фирма „Стандард ойл“ Франк Хейуърд с представителя на тръста „ИГ Фарбениндустри“ Фриц Рингер. Наистина, то не става в самата Германия, а в неутрална Хага в края на септември 1939 г. Участниците в съвещанието сключват редица сделки: „ИГ Фарбен“ продава на Рокефелър различни патенти и акции. Но далеч по-важно е специалното „хагско споразумение“, по силата на което „ИГ Фарбен“ си запазва правото по всяко време да си върне тези акции и патенти. Хейуърд сам пише за тази среща: „. . . направихме всичко, което зависеше от нас, за да изработим окончателни планове за modus vivendi през целия период на войната, независимо от това дали Съединените щати ще влязат във войната“.[19] И наистина, има ли разлика за концерните води ли се война или не?

Например към този период се отнасят активните действия на Германия в международния титанов картел. Титанът бил крайно нужен на германската военна промишленост. В този картел влизали Германия („ИГ Фарбен“), САЩ („Нашънъл лед“, „Дюпонт“, „Тайтън къмпани“), Англия (ИКИ, „Гъдлас уол“), Норвегия („Титан“, 87% от която принадлежали на „Нашънъл лед“) и Япония. Картелът бил основан още през 1920 г. и действието му било продължавано в 1927 и 1933 г. Началото на войната не разрушава братството на „титановия бизнес“. Напротив, на 11 декември 1939 г. един от дейците на американската фирма „Нашънъл лед“ пише за едно от деловите си предложения: „Нашето предложение имаше за цел на първо място да бъдат защитени правата на „ИГ Фарбениндустри“ . . .[20] Какво било това предложение?

---

[19] У. Берджж. Международные картели, М., 1947, с. 52.

[20] Пак там, с. 157.

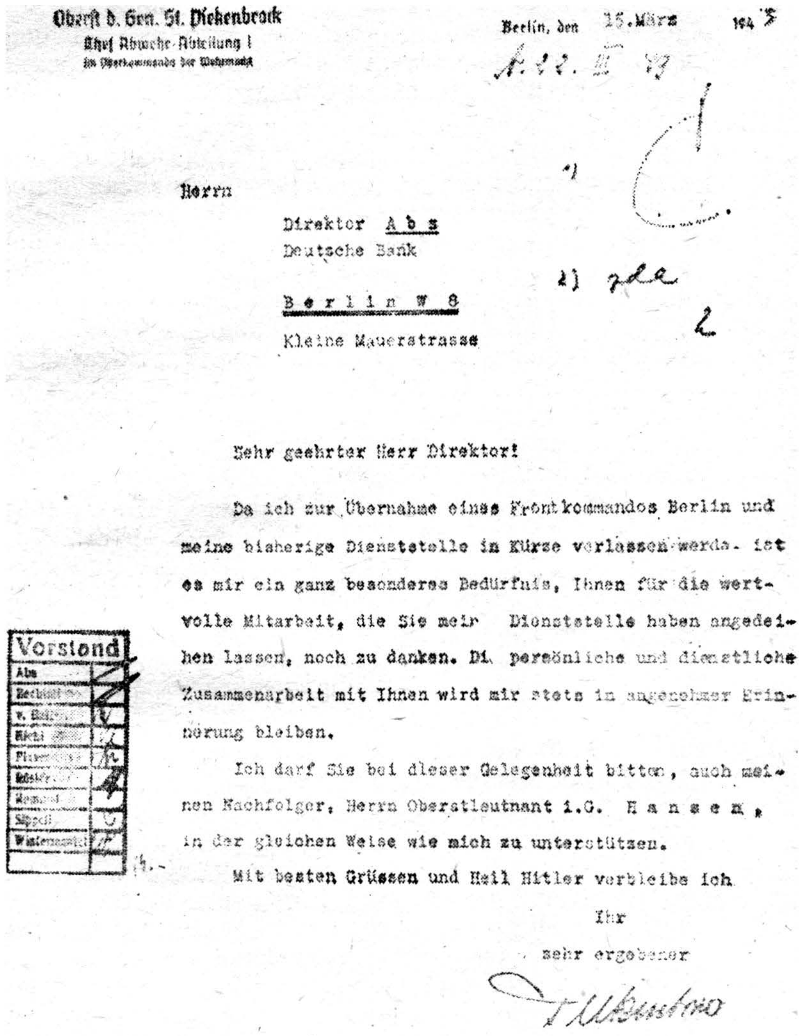

Oberst d. Gen. St. Piekenbrock
Chef Abwehr-Abteilung I
im Oberkommando der Wehrmacht

Berlin, den 15. März 1943

A. 22. III. 43

1)

Herrn

Direktor **Abs**
Deutsche Bank

Berlin W 8
Kleine Mauerstrasse

2) zdA

Sehr geehrter Herr Direktor!

Da ich zur Übernahme eines Frontkommandos Berlin und meine bisherige Dienststelle in Kürze verlassen werde, ist es mir ein ganz besonderes Bedürfnis, Ihnen für die wertvolle Mitarbeit, die Sie meiner Dienststelle haben angedeihen lassen, noch zu danken. Die persönliche und dienstliche Zusammenarbeit mit Ihnen wird mir stets in angenehmer Erinnerung bleiben.

Ich darf Sie bei dieser Gelegenheit bitten, auch meinen Nachfolger, Herrn Oberstleutnant i.G. Hansen, in der gleichen Weise wie mich zu unterstützen.

Mit besten Grüssen und Heil Hitler verbleibe ich

Ihr
sehr ergebener
Piekenbrock

Vorstand
Abs
Bechtolf
v. Halt
Kiehl
Plassmann
Rösler
Rummel
Sippell
Wintermantel

Фотокопие на писмото на полковник Пикенброк до Херман Абс

Оказва се, че за периода на войната „ИГ Фарбен“ предал всичките си патенти в сферата на влияние на „Нашънъл лед“ в нейно ползване, а „Нашънъл лед“ предала на „ИГ Фарбен“ всички американски патенти и заявки на територията на Германия и другите европейски страни.

Що се отнася до някои военнопромишлени картели, те правели голяма политика. Например отдавна вече съществувало споразумение между известната германска фирма „Карл Цайс“ и американската фирма „Бауш енд Ломб“. В навечерието на войната тяхното сътрудничество било отишло толкова далеч, че по указание на Цайс американските директори упорито отклонявали всички поръчки на английското правителство за военна оптика. Същия отговор получила и Франция. Например Франция и Англия изпитвали недостиг на висотомери и далекомери, но фирмата „Бауш енд Ломб“, която имала монопол върху най-добрите патенти, ги предавала на германците, а не доставяла съоръжения на бъдещите си съюзници.

Така че не бил далеч от истината банкерът Шахт, който в разговор с американски офицери в Нюрнберг яростно възкликнал:

— Ако искате да обвинявате индустриалците, които помогнаха за въоръжаването на Хитлер, трябва да държите отговорни своите индустриалци. Заводите „Опел“, които пускаха само военна продукция, принадлежаха на „Дженеръл мотърс“![21]

Бизнесът си е бизнес. Под неговата егида се извършват операциите по фронтовете на „тайната война“.

Още през време на полската война приятелят на адмирал Канарис, познатият ни Карл Гьорделер нахвърля няколко проекта за водене на тайни преговори със Запада. Историкът Герхард Ритер, биограф на Гьорделер, предава същността на тези проекти по следния начин: „Западните държави ... трябва да обещаят на германския народ да задоволят справедливите му претенции на Изток и да му предоставят свободен достъп до световния пазар, ако от своя страна германското правителство е готово да възстанови Полша (без нейните германски територии) и Чехословакия в мюнхенските ѝ граници... Кабинет на Гьоринг като преходен... Никакъв военен преврат.“[22]

---

[21] G. Gilbert. Nürnberger Tagebuch, S. 423.

Такава е първата разработка на Гьорделер, направена още през военния период. Тя съответствува на насоката, в която действува Канарис. Както се вижда, те двамата съвсем и не смятали да се отказват от завоеванията на фюрера, нито допускали мисълта за някакъв преврат. Техният идеал е ако не фюрерът, то поне Гьоринг. И главното — маниакалната идея за „свобода на действие“ на Изток, „задоволяване на всички претенции“ на Изток!

Пристъпвайки към тайна дипломация, генералите не действуват изолирано. Напротив, те черпят вдъхновение от германските монополи. Гьорделер живее от средствата на големия електротехнически концерн „Бош“. Началникът на генералния щаб Халдер е тясно свързан с Хуго Стинес. Същите връзки поддържа и Браухич. Сътрудникът на Канарис Ханс Бернт Гизевиус е записал в дневника си на 17 ноември 1939 г., че Браухич имал продължителен разговор с Хуго Стинес и Халдер. „У Стинес — пише Гизевиус — се създаде впечатлението, че главнокомандуващият германската сухопътна армия гледа на него (Стинес) като на свещеник, на когото трябва да се изповядва.“[23] Стинес като духовен отец на Браухич — каква ирония!

Хуго Стинес е един от най-състоятелните хора в Германия. Наследник на господаря на Рур, „Стинес-старши“, Хуго Стинес-младши придава на своя концерн специфичен характер. Той създава отвъд океана своя дъщерна фирма „Хуго Стинес индъстриз корпорейшън“ (Ню Йорк). Филиал е създаден и в Англия („Хуго Стинес лимитид“, Глазгоу). Американските владения на Стинесовци са толкова солидни, че някои членове на това семейство се прехвърлят отвъд океана. Американският филиал установява тесни връзки с банковата къща „Сондърс енд Самюъл“. По-късно Стинес така се „американизира“, че след 1945 г. рурските му заводи официално стават американска собственост. Стинес, „духовният отец“ на Браухич, разбира се, може да насочи фелдмаршала по нужния път. Според Ритер Браухич имал и други връзки в рейнските промишлени кръгове. Генерал Томас, началник на военнопромишленото управление на вермахта, също „събрал около себе си кръжец от рейнски индустриалци“[24]. Подкрепени от такива солидни връзки и от идеите на Гьорделер, генералите започват тайната си дипломация.

---

[22] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 234—235.

[23] H. B. Gisevius. Bis zum bitteren Ende. Bd. II, S. 178—179.

...Още е септември 1939 година. Германските танкове все още вдигат прахоляк по пътищата на Полша и спешно се строят концлагери за стотици хиляди поляци. През тези дни мюнхенският адвокат д-р Йозеф Мюлер, сътрудник на мюнхенския „разузнавателно-контраразузнавателен пункт“, получава от заместника на Канарис полковник Остер особено важно секретно поръчение. Той трябва да замине за Рим, при двора на папа Пий XII, и чрез Ватикана да установи контакт с официалните представители на Англия. Цел — сондиране на условията за мир и сделка с Англия. Изрично условие — преговори само с Англия, но не и с Франция.

Д-р Мюлер имал някакви шансове да намери нужните канали във Ватикана. Първо, било добре известно, че папа Пий XII — до възшествието му на светия престол кардинал Пачели, папски нунций в Германия — твърде внимателно се занимавал с германската политика. Второ, д-р Мюлер бил възпитаник на йезуитския орден. Това било много важно. Във Ватикана той веднага намира свои колеги — отец Иво Цайгер, отец Лайбер, след това прелата Каас — бивш лидер на германската партия на центъра, сменил през 1933 г. депутатското място в Райхстага с ватиканската канцелария, и накрая, ректора на „немската колегия“ кардинал Шонхефер. Каас заемал във Ватикана важен пост: секретар на църковното настоятелство на катедралата „Свети Петър“. Мюлер заминава за Рим заедно с д-р Шмитхубер, португалския консул в Мюнхен. Шмитхубер добре познавал главния капелан на ватиканската гвардия монсеньор Криг. Чрез тях папата узнава за мисията на Мюлер и дава съгласието си да бъде посредник в преговорите на Мюлер с посланика на Англия при Ватикана сър Джордж Осбърн.

Да припомним: Англия обявява война на Германия на 3 септември. А през последните дни на октомври д-р Мюлер вече получава чрез посредници съобщение, че английското правителство (т. е. Чембърлейн и Халифакс) е готово да влезе в тайни преговори. Започва активна размяна на меморандуми и записки. Мюлер пише до папата, папата предава записките на Осбърн, Осбърн ги препраща в Лондон, а след това цялата машина се завърта в обратна посока.

---

[24] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 275.

За какво се водят преговорите във Ватикана? Всички стадии на този секретен контакт между Германия, Ватикана и Англия не са установени с достатъчна достоверност. Например в един от междинните документи („Доклад за преговорите в Рим и Ватикана между 6 и 12 ноември 1939 г.“)[25] бегло се споменава за „възможност да бъдат благоприятно решени териториалните въпроси“. Но повече или по-малко подробно е известно за съществуването на „доклад Хикс“, който бил подготвен от Мюлер, от сътрудника на Канарис Донани и от генерал Томас в края на ноември 1939 г. Самият документ е изгубен, но съставителите му по памет възстановили основните му точки и ги изложили пред германския историк д-р Курт Зентнер, който ги публикува в труда си „Германската военна опозиция в първата година на войната“.

И така Томас си спомнил следните точки от германските предложения:

1) смяна на правителството (отстраняване на Хитлер и Рибентроп); Гьоринг е приемлив;

2) никакво настъпление на Германия на Запад;

3) решаване на целия източен проблем в полза на Германия[26]. Халдер, на когото на времето бил връчен „докладът Хикс“, добавил следното:

4) провеждане на референдум в Австрия (най-късно след пет години);

5) Судетска област трябва да остане на Германия; Чехия няма да бъде протекторат;

6) възстановяване на германските граници от 1914 г. на Изток;

7) възстановяване на германско-френската граница от 1914 година.

Един бегъл поглед върху тази програма дава възможност веднага да бъдат оценени смисълът и характерът на тайните преговори във Ватикана. Основната им идея е все същата: насочване на Германия на Изток. Авторите на „доклада Хикс“ широко използвали идеите, които на времето Халифакс излагал в разговорите си с Хитлер и с които отдавна лягал и ставал Розенберг. Всъщност войната трябва да продължи, само че не на Запад, а на Изток. Генералите предлагат на Англия да одобри окупирането на Австрия и Судетите, откъсването на част от Полша (по границите от 1914 г.) — всичко това просто като предварително условие.

---

[25] „Die Vollmacht des Gewissens“, S. 443.

[26] Пак там, с. 460—462.

Не можем да отминем още една, почти невероятна по своята наглост идея: генералитетът предлага на Англия да одобри ревизирането на френско-германската граница. „Възстановяването на германско-френската граница от 1914 година" означава предаването на Елзас и Лотарингия на Германия. И това очевидно било тънка сметка. Във всеки случай английското правителство сметнало за нужно да запази в тайна от Франция не само съдържанието на водените в Рим преговори, но и самия факт. Както съобщил на Зентнер в 1954 г. някакъв „авторитетен, но неофициален" представител на английското правителство, Англия „от съображения за секретност не информира своите съюзници, включително и Франция за преговорите в Рим"[27].

И така картината става почти гротескна: Англия влиза в тайни преговори с Германия зад гърба на Франция, водейки пазарлък с нейната територия. Такива са странностите на „странната война".

Успоредно с „доклада Хикс" през февруари 1940 г. в Лондон е изпратен меморандум, съставен от германския дипломат Улрих фон Хасел, връзка с когото бил установил личният агент на Халифакс мистър Лонгсдейл Брайънс. Брайънс и Хасел, тясно свързан с Бек и Гьорделер, се срещали няколко пъти в Ароза (Швейцария). Със съгласието на Бек и Браухич Хасел предлага на Халифакс да бъде одобрено окупирането на Австрия и Судетите и да бъде възстановена полско-германската граница от 1914 г. Срещу това Хасел обещава от името на Браухич Германия да се откаже от войната на Запад, като открито спекулира с ролята на Германия като „фактор против Русия"[28] и заплашва Брайънс с „опасността от болшевизиране на Европа". Ще добавим, че през ноември 1939 г. германският дипломат Ерих Корд се бил срещнал със споменатия по-горе Конуел-Евънс, на когото предал за Чембърлейн приблизително същата програма. Така се образува доста широк фронт на „тайната война", в който германският генералитет се опитва да шантажира Англия.

---

[27] „Die Vollmacht des Gewissens", S. 465.

[28] K. Bartz. Die Tragödie der deutschen Abwehr, Salzburg, O. J., S. 40—41.

За разлика от предвоенния период обаче „министерството на външните работи" на генералния щаб засилва връзките си със Съединените щати. Позицията на САЩ му изглежда особено важна. За тази цел се използват старите връзки на Ялмар Шахт. На 16 октомври 1939 г. Шахт пише писмо на своя отдавнашен приятел американския банкер Лион Фрейзър, бивш председател на Банката за международни плащания, един от директорите на която на времето бил Шахт. Шахт предава това писмо на опитния агент на Канарис Ханс Бернт Гизевиус, който заминава за Швейцария и осигурява доставянето му. В писмото си Шахт моли Фрейзър да въздействува на президента Рузвелт, за да излезе с „мирна" инициатива. Шахт съветва Фрейзър да покани него, Шахт, в САЩ „да изнесе доклади", под чието прикритие възнамерява да започне преговори[29].

Шахт знае какво цели. Добре известно му е, че в САЩ има хора, които горещо симпатизират на „третия райх", подобно на полковник Чарлз Линдбърг, който открито заявил: „Войната против Германия е грешка. Истинската война трябва да се води на Изток."[30] Хора от рода на Линдбърг търсел и младият германски дипломат Адам Трот цу Золц, който през есента на 1939 г. заминал за САЩ за сесията на Института за тихоокеански отношения. Той разговарял с американски дипломати, сондирайки възможностите и перспективите. Трот смятал себе си за „антинацист". Но когато му задали приблизително следния въпрос:

— Ако, както уверявате, в Германия дойде на власт ненацистко правителство, ще бъде ли то готово да се откаже от териториалните завоевания, които ще направи дотогава Хитлер?

Трот отговорил:

— Не, в никой случай![31]

Такава била опозицията на Трот и на господата, които го били изпратили. Трот посетил бившия германски райхсканцлер Хайнрих Брюнинг, който бил емигрирал в Съединените щати. В едно от писмата си, публикувани след войната, Брюнинг прави любопитното признание, че в *ония* месеци в САЩ „се водеше отчаяна борба между разни авантюристи, които искаха да посредничат в мирните преговори“. За характеризиране на истинския смисъл на тази борба решаващи са следните думи на Брюнинг: „Те (участниците в борбата — *Л. Б.*) никога не подчертаваха необходимостта първо да бъдат отстранени нацистите“. Тези думи разкриват истинската стойност на всички измислици на следвоенните историографи на вермахта, които се стараят да представят емисарите на генералния щаб за „врагове на Хитлер“.

---

[29] H. B. Gisevius. Bis zum bitteren Ende. Bd. II. S. 154.
[30] Вж. Ж. Бомье. От Гитлера до Трумэна, М., 1951, с. 82.
[31] J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 510.

Убийствени за авторите на подобни измислици са някои факти, които дълги години оставаха неизвестни на широката общественост. Те достатъчно убедително показват, че през 1939 г., т. е. в началния период на „странната война“, контакти със западните държави установяват чистопробни нацисти.

А фактите са следните. В нашето повествование вече се срещахме веднъж с английския резидент на Розенберг барон де Роп. През 1933—1934 г. той се подвизава в Лондон, през 1938 г. работи активно в Берлин. А когато започва „странната война“, де Роп, както и всички майстори на европейския шпионаж, се прехвърля в Швейцария. Той се уговаря с Алфред Розенберг, че когато почувствува благоприятна атмосфера за англо-германски сговор, ще пише до Берлин, че е „паднал сняг“.

Още на 23 септември 1939 г., в разгара на полската война, Роп бърза да зарадва Розенберг със своите зимни новини и го моли да изпрати свръзка[32]. Розенберг докладва за това на фюрера, който дори е готов да даде на барона гаранция за безопасно влизане в Германия, ако той предяви пълномощия от английското правителство. Розенберг изпраща в Швейцария своя емисар Хардер.

В началото на ноември Роп праща нова телеграма: „Тук падна обилен сняг, чак до езерото. Надявам се, че ще имаме хубаво време.“ Розенберг бързо отива при фюрера, който изказва пред него мнението, че „все още смята за правилна тезата за англо-германско взаимно разбирателство, особено с оглед на перспективите“. Англия, казва той, ще излезе от войната съсипана, а Съединените щати ще потриват ръце. „Да, САЩ искат да наследят Англия в Южна Америка“ — приглася Розенберг.

---

[32] A. Rosenberg. Politische Tagebücher, S. 80—85.

Защо изведнъж двамата нацистки главатари почват да говорят за Съединените щати? Имали ли са предвид нещо конкретно? Очевидно, да. Няколко дни преди техния разговор в Берлин бил пристигнал тайнствен посетител иззад океана, който по правилата на добрия тон на секретната служба се назовал „мистър Хикс“. „Мистър Хикс“ съобщил, че пристигнал със знанието на влиятелни кръгове и че би искал да знае какви са условията на Хитлер за сключване на мир. Връчени му били някакви „пет точки“, с които той заминал за Вашингтон, Париж и Лондон.

Ние можем да разкрием инкогнитото на „мистър Хикс“: той бил петролният магнат У. Р. Дейвис от групата на Рокефелър, който енергично настоявал пред държавния департамент да получи пълномощия за пътуването и успял. Дейвис далеч не бил първият американски гост в Берлин. В списъка на посетителите фигурират много сенатори и индустриалци, да не говорим за полковник Чарлз Линдбърг, който не криел симпатиите си към нацизма. Дейвис пристигнал в Берлин и няколко пъти бил приет от Гьоринг. Още на първия им разговор той заявил на слисания Гьоринг:

— Според мен на Германия трябва незабавно да бъдат върнати Данциг (Полският коридор) и бившите провинции на Полша, отнети от Германия по Версайския договор. Въпросът за бившите германски колонии трябва да бъде решен по взаимно съгласие . . .[33]

Гьоринг, който едва ли очаквал да чуе толкова многообещаващи предложения, отговорил, че е готов да замине за Вашингтон, за да участвува в международната конференция за създаване на „нова система на пазари“. Същевременно тази конференция трябвало изобщо да „установи нов ред в света“. Ето колко се окуражили в Берлин!

Наистина, Дейвис не успял да развие своя успех. Когато се върнал, Белият дом се разграничил от неговото посещение: на всички било ясно, че бизнесменът е отишъл прекалено далеч[34].

---

[33] C. C. Tansill. Back Door to War, Chicago, 1952, p. 559.

[34] По-късно САЩ правят по-солиден сондаж за намеренията на Хитлер. През март 1940 г. в Берлин пристига специален пратеник на заместник държавния секретар Съмнър Уелс. Той разговаря с Хитлер, Гьоринг, Рибентроп, Хес, Шахт, Гьорделер. Хитлер не приема намека

* * *

Сега можем да направим няколко извода, които се отнасят както до линията на ръководството на вермахта, така и до поведението на самия Хитлер през месеците на „странната война“. Тези изводи са:

1. През есента на 1939 г. и зимата на 1940 г. хитлеристкото ръководство продължава опитите си за създаване на общоевропейска коалиция (с участието на САЩ) против Съветския съюз и за задоволяване на своите претенции в Европа, без да разширява сферата на военните действия.

2. Позицията на ръководството на вермахта в това отношение по принцип не се различава от линията на фюрера.

3. Продължилите сондажи стават причина да се забави нападението на Германия срещу Франция, набелязано първоначално за ноември 1939 г., но отложено за пролетта на 1940 г. Това отлагане съвсем не е резултат от „мирните стремежи“ на генералитета, а е свързано със споменатите сондажи и освен това със закъснялото разработване на стратегическия план за френската кампания.

4. Сондажите ни най-малко не пречат за активната подготовка на по-нататъшните военни операции.

Големият заговор в действие. II

Оперативният план „Гелб“, вече разработен в най-малки подробности, предвиждаше да се нанесе съкрушителен удар

на Уелс за възможността САЩ да посредничат, решително настоява за свобода на действие и заявява, че „ще доведе войната до край“. В Рим министърът на външните работи на Италия Чано информира Уелс, че Хитлер „само изчаква момента, за да предприеме действия против Русия“. Тази информация не изменя позицията на САЩ, които през 1940 г. продължават своята линия на „ненамеса“, много окуражителна за Хитлер (S. Welles. Time for Decision, New York, 1944, p. 143—144; W. L. Shirer. Berlin Diary, p. 236). Уелс пише в спомените си: „Само едно можеше да накара Хитлер да се откаже от своите планове: увереността, че мощта на САЩ ще бъде насочена против него“ (S. Welles. Time for Decision, p. 177). Ако изключим типично американското надценяване на ролята на САЩ, в мисълта на Уелс има зърно истина. САЩ разполагаха с определени средства, за да възпрат хитлеристката агресия. Но те не направиха това, макар че напълно съзнаваха докъде ще доведе подобно бездействие.

на Франция, Белгия и Холандия и напълно да се разгромят техните въоръжени сили. За тази цел бяха образувани три групи армии.

Групата армии „Б“ (генерал-полковник фон Бок), съставена от две армии (27 дивизии), се намираше на десния фланг на германската армия за нахлуване. Но противно на традиционните представи на Шлифен на Бок се поставяше само ограничена задача: да навлезе в Холандия и Белгия, да ангажира силите на противника и да не допусне контранастъпление на англо-френските войски.

Затова пък групата армии „А“ (генерал-полковник фон Рундщет) трябва да преодолее цялата френска отбранителна система. В състава ѝ влизат три армии (4-а, 12-а и 16-а) — общо 44 дивизии. Ударно ядро са танковите корпуси, разположени зад основните сили на армиите и предназначени за светкавичен пробив в тил. Така танковата група на Клайст трябва да извърши пробив през Люксембург, след това през Ардените към Седан, Амиен и по-нататък към Ламанш. Още на 16 март Гудериан докладва този план на Хитлер, който го одобрява. На Западния фронт са съсредоточени над 2500 танка (приблизително по рецептата на Айминсбергер).

Накрая, групата армии „Ц“ (генерал-полковник фон Лееб) има за задача да прикрива южния фланг; тя се състои от две армии (18 дивизии), разположени по линията Мажино и по Рейн.

Германското командуване успява да създаде у своя противник впечатлението, че „планът на Шлифен“ все още е в сила. Сякаш в угода на германския генерален щаб французите съсредоточават основните си сили (40 дивизии) в Белгия и Холандия. По цялата линия Мажино са разположени само 26 дивизии. 32 резервни дивизии са пръснати по целия фронт. Френското командуване един вид открива пътя на германците през Ардените.

Западните военни историци могат да спорят дали това е „фатална грешка“ или „погрешна сметка“. Причините за тази „погрешна сметка “се коренят в мюнхенската психология на тогавашните политически и военни ръководители на Франция и на техните съюзници. Невъзможно е да допуснем френският генерален щаб да не е разполагал със сведения за германската групировка. Ако вземем книгата на френския военен историк Жорж Кастелан „Тайното превъоръжаване на Райха (1930—1935)“, написана въз основа на архивите на известното II бюро на френския генерален щаб, можем да се убедим, че II бюро е било много добре информирано за германските военни приготовления през онзи период[35]. Малко са секретните планове на германския генерален щаб, които да не са били известни в Париж. Трудно е да се предположи, че през 1939—1940 г. френските генерали от далновидни са се превърнали в късогледи, а и съвсем слепи. Освен това те не действуват сами — английското военно разузнаване имало огромни връзки в Германия. Въпреки това френският главнокомандуващ генерал Гамлен не предприема активни мерки, тъй като упорито смята, че отбраната е най-добрият метод за победа във войната. Това гледище напълно отговаря на интересите на реакционната клика, която стои на кормилото на властта във Франция.

За трагичната съдба на Франция през лятото на 1940 г. са написани десетки книги, мемоари, изследвания. Сега не подлежи на никакво съмнение, че отговорността за трагедията на страната носят прословутите „двеста семейства“, които съзнателно вървяха към капитулация, страхувайки се от собствения си народ повече, отколкото от Хитлер. „Кликата, която бе предала Франция на Хитлер, намери в поражението дълго търсения случай да установи фашизма във Франция“[36] — писа ръководителят на френските комунисти Морис Торез, определяйки умонастроенията на тогавашните френски управници.

Знаем, че още през двадесетте години в Германия и Франция има яростни привърженици на идеята за „сътрудничество“ между френските и германските монополи, които финансират разработването на проектите на Рехберг — Хофман — Фош. В края на тридесетте години тези групировки все още съществуват в двете страни, само с тази разлика, че германските партньори абсолютно доминират над френските. Последните били малобройни, но влиятелни — към тях на първо място се отнасят военните монополи — „Шнайдер-Крьозо“, на дьо Вандел и някои химически групи.

Въпреки че икономическите и политическите противоречия между Германия и Франция се изострят от година на година, задкулисният сговор продължава. През тридесетте години френските и германските монополи влизат в редица картели, които си поделят европейските пазари. В 1932 г. в Люксембург се провежда тайно съвещание на германски магнати и представители на „Комите дьо форж“ — щаба на френската тежка промишленост, на което френските монополисти заявяват, че подкрепят политиката на въоръжаване на Германия. На това съвещание те потвърждават, че са съгласни с увеличаването и превъоръжаването на германската армия. Нещо повече, те се изказват за съвместна дейност на генералните щабове на тези страни[37]. Да припомним, че това става в годините, когато Хитлер се домогва до властта, а френската общественост не на шега е разтревожена от тайното въоръжаване на Германия.

---

[35] G. Castellan. Le réarmement clandestin du Reich (1930—1935), Paris, 1954.

[36] М. Торез. Син на народа, С., 1950, с. 128.

Хитлеристката пропаганда неуморно апелира към интересите на „двестата семейства“. В ония години и от двете страни редовно се повдига въпросът за „необходимостта“ от тясно сътрудничество между френските и германските капитали. Между другото се говори и за съвместно експлоатиране на колониите. Така например през 1938 г. вестник „Йовр“ открито предлага да се създадат съвместни германско-френски акционерни дружества с цел да се експлоатират френските колониални владения[38].

Резултатът? Френските монополи не постигат целта си в съвместната игра — не обуздават германските конкуренти. Затова пък сметките на рурските магнати се оправдават напълно. Те успяват да поставят френските монополисти в служба на своите икономически и политически планове. Така например още през 1933 г. концернът на Шнайдер започва да доставя танкове на Хитлер. През 1939 г. същият Шнайдер продава на безценица на германски концерни гигантските военни заводи „Шкода“. От Франция непрекъснато се доставя руда за Рур, където приключват последните военни приготовления. С прякото участие на френските монополи на германския тръст на Рьохлинг се възлага по договор построяването на линията Мажино, в резултат на което секретните чертежи на фортификациите се оказват в ръцете на германския генерален щаб.[39]

---

[37] Вж. А. Норден, Уроки германской истории, с. 120.

[38] „Oeuvre“, 10. VII. 1938.

[39] Вж. Дж. Мартин. Братство бизнеса, М., 1951, с. 59.

Още по-голяма услуга оказва на Хитлер политическата агентура на „двестата семейства" на Франция. С парите на дьо Ванделовци се подвизават фашистките главорези от „Огнените кръстове"; самият дьо Вандел има членска книжка на тази организация под № 11. Агентите на Хитлер са проникнали навсякъде — дори във френското правителство. Салоните на индустриалците и банкерите стават най-доброто убежище за хитлеристката агентура.

Такива са плановете на това „сътрудничество", което германските монополи отдавна предлагали на френските. По-късно един от ръководителите на концерна на смъртта „ИГ Фарбен", фон Шницлер, открито признава, че на базата на лозунга за сътрудничество „се развиха връзките между германската и френската промишленост, които фактически обхванаха цялата френска промишленост . . ."[40]

Чувствувайки доминиращото си положение, германските монополи диктуват съответно поведение на своите военни и дипломатически агенти. Поради това задкулисната игра в отношенията между Франция и Германия значително се различава от онова, което става между Германия и Англия, между Германия и САЩ.

Дипломатическата агентура на генералния щаб, която в края на 1939 — началото на 1940 г. така старателно установява връзки с Лондон и Вашингтон, проявява поразителна незаинтересованост от Париж. Причината е лесно обяснима — генералният щаб не преговаря със слабите, той предпочита да ги завладява. Тази своеобразна „повеля" на германския генералитет отдавна вече определя дейността на неговата агентура. През 1938 г. агентите на генералния щаб щурмуват Лондон, но не желаят дори да говорят с Бенеш. През 1939 г. те не водят преговори с Полша. През 1940 г. Франция е отписана от сметките като сериозен партньор. Тя става само обект на плана „Гелб".

Докато през 1926 г. Рехберг раболепно кокетира с Фош, сега ролите се сменят. Френските мюнхенци висят пред вратите на берлинските си приятели, молейки за преговори. Още в началото на кампанията от 1939 г. в Люксембург пристига специалният пълномощник на френското министерство на външните работи Бланш. Той посещава германския пълномощен министър и му прави „секретна декларация": „Във

---

[40] Р. Сэсюли. ИГ Фарбениндустри, с. 145.

Франция мнозина вярват, че Англия е въвлякла Франция в най-бедствена ситуация и сега тези хора започват да упражняват натиск върху Ке д'Орсе да намери почетен изход от положението, понеже те биха гледали на засилването на войната между Франция и Германия като на катастрофа".[41] Тази информация е незабавно изпратена в Берлин.

Но Берлин не проявява особена заинтересованост да помогне в търсенето на „почетен изход". През септември чрез испански източници в Берлин става известно, че френският министър на външните работи Боне желаел мирно споразумение веднага след завършването на войната в Полша[42]. През октомври чрез италианци в Берлин узнават, че редица членове на френското правителство енергично се обявяват в полза на „мирни предложения". Особена активност проявява старият маршал Петен, който в качеството си на френски посланик в Мадрид редовно информира Франко (а чрез него и Хитлер) за състоянието на френските въоръжени сили. Същевременно Петен води тайни преговори с Лавал за създаване на правителство, което ще постигне сговор с Хитлер, като установи фашистка диктатура и сключи сепаративен мир.

Близко до ума е, че от германска страна със задоволство се посрещат всички тези данни. Те засилват увереността на Хитлер, Халдер, Браухич и всички останали в успеха на операцията „Гелб". Съдбата на Франция била предопределена и стратегическите грешки на Гамлен са само фрагмент от общата капитулантска политика на френските управляващи кръгове.

Военната трагедия на Франция не продължава дълго. Тя започва в 5 часа и 35 минути сутринта на 10 май и завършва в 18 часа и 50 минути на 22 юни, когато представители на френското командуване подписват акт за капитулация. Между тези две дати светът става свидетел на още една нагла, явна агресия, осъществена от генералите на германската армия.

Но генералите не действуват по собствена инициатива. Направленията на техните действия са предварително определени в друг, още по-мощен „генерален щаб" — в щаба на монополите. Един от неговите дейци, Фридрих Флик, пише на 23 юни 1940 г., един ден след капитулацията на Франция: „Ние имаме моралното и материалното право да претендираме за разпределяне на обектите". Флик имал своеобразно понятие за морал, но в материалните работи се ориентирал добре. Съобразно с това главният администратор на Имперската група на металургичната промишленост Райнхард изпраща на 44 от най-големите рурски индустриалци, между които Цанген, Пенсген, Ройш, Фьоглер и Кльокнер, писмо със следното съдържание:

---

[41] DGFP, Series D, v. VIII, p. 89.
[42] Пак там, с. 24.

„От страна на официалните органи бяхме помолени срочно да установим какви желания имаме относно предстоящото мирно уреждане и реорганизиране на икономическите отношения в района на Европа. Трябва да се имат предвид следните страни: Норвегия, Дания, Швеция, Финландия, Холандия, Белгия, Люксембург, Франция, Англия и Балканите."[43]

Господата от Рур не чакали да ги подканят. Техните „пожелания" били изложени в няколко дебели тома. Те съвсем не се смущавали от това, че от десетте изброени в писмото европейски страни и райони били завладени само шест. Финландия минавала за „съюзник", Швеция била неутрална, а приготовленията за завладяване на Англия тепърва започвали. Но рурските барони не обичали да чакат — те вече виждали в ръцете си не само лотарингската руда, но и английските каменни въглища. В името на тези цели била извършена агресията.

Основните ѝ елементи, които постепенно се оформяли в определена система, са следните:

Първо. Пълно пренебрегване на международните задължения, поети на времето от германското правителство. През май 1926 г. в Хага бе подписано споразумение, че Германия и Холандия ще разрешават споровете си само по мирен път. През 1935 г. Германия тържествено се задължи да зачита независимостта и неутралитета на Белгия. През 1929 г. такъв документ бе подписан по отношение на Люксембург. На 26 август 1939 г. германските посланици специално се явиха при краля на Белгия, кралицата на Холандия и великата херцогиня на Люксембург, за да заявят, че Германия ще зачита неутралитета на тези страни. На 6 октомври Хитлер повтори това уверение в една своя реч. Но плановете за нахлуване в тези страни бяха вече готови и подписани. ОКВ не си даваше труд да се съобразява с международното право.

---

[43] J. Hellwig, W. Weiss. So macht man Kanzler, S. 195.

Както войната против Полша започна с нападение на есесовци, преоблечени в полска униформа, срещу радио Глайвиц (сега Гливице — *бел. ред.*), така началото на войната против Франция е ознаменувано с провокация. На 10 май 1940 г. самолети от германската 51-а бомбардировъчна ескадра хвърлят бомби над германския град Фрайбург. Нацисткото правителство обявява това за „злодейско нападение на противника“ и го използва като повод за бомбардиране на незащитени градове във Франция, Холандия и Англия. Въздушното нападение над Фрайбург се командува от някой си полковник Йозеф Камхубер, а бомбардировката на Ротердам — от майор Трьотнер. Ние ще имаме случай да се срещнем пак с тях по-нататък[44].

Второ. Стратегия на мощни танково-самолетни удари, целящи да се изпревари противникът. Създаване на мощен юмрук, който да осигури решаващо предимство и превъзходство над противника в главното направление. Подобни действия се оправдаха в Полша, бяха приложени и във Франция.

Трето. Морална подготовка на войната, която се изразява в политическо деморализиране на противника, поощряване на прогерманските групи в управляващите кръгове и старателно събиране на необходимите разузнавателни данни за противника. Този метод, осъществен с помощта на „двестата семейства“, се оправда напълно.

Четвърто. Официална и тайна дипломатическа подготовка. В това отношение Германия си осигури съответната, макар и мълчалива поддръжка на САЩ и постигна значителни успехи (преговорите с Англия в Рим зад гърба на Франция).

Неоценим материал за характеристика на действията на вермахта по последния метод представлява известният епизод от френско-германската война, който се разигра край Дюнкерк.

През втората седмица на войната танковата група на Клайст, чието ядро се възглавяваше от Гудериан, е вече пробила фронта и напредва по схемата на Манщайн — към Амиен и по-нататък към морския бряг, към Ламанш. На

---

[44] Anton Hoch. Der Luftangriff auf Freiburg am 10 mai 1940. „Das Parlament“, 23. VIII. 1956. Beilage.

21 май тя получава заповед да достигне пристанищата Кале, Дюнкерк и Булон. За тази цел тя трябва да помете обединените сили на французи, англичани и белгийци — деморализирана групировка, изтощена при отстъплението си от Белгия и Холандия. Гудериан се насочва напред. Но на 25 май Клайст получава заповед от главната квартира, която го хвърля в смут. Хитлер заповядва да се спре настъплението на линията на река Аа и „Дюнкерк да се предостави на авиацията“. Клайст недоумява. Но заповедта си е заповед — тя е вече предадена по войската. „Онемяхме“[45] — отбелязва Гудериан.

Но фюрерът съвсем не губи способността си да говори. На 2 юни пристига лично в Шарлевил, в щаб-квартирата на групата армии „А“ при генерал-полковник Герд фон Рундщет, придружен само от един адютант. Той повиква при себе си Рундщет и двамата му най-близки сътрудници — началник-щаба генерал Зоденщерн и началника на оперативния отдел генерал Блументрит. Разбира се, на устата на генералите е застинал въпросът: защо главната квартира е издала заповед да се спре Гудериан и по този начин е позволила на английския корпус да се евакуира от Дюнкерк?

Хитлер сам заговорва за това. Той изразява задоволството си от хода на операциите и отбелязва, че като сключи мир с Франция, ще си открие пътя... към споразумение с Англия! Генералите са слисани. Но фюрерът се впуска в дълги разсъждения за ролята на Англия, за необходимостта тя да съществува, като назовава нея и Ватикана „необходими елементи на един стабилен свят“. Хитлер обяснява на Рундщет, че засега иска да постигне от Англия само едно — да признае ролята на Германия на континента. Дори връщането на колониите не е толкова наложително. Накрая той заявява, че е „готов да предложи на Англия поддръжка с войски, ако някъде възникнат трудности за нея“[46]. Според генерал Зоденщерн Хитлер казал, че е „дошло време да си разчистят сметките с болшевизма“. Целта на Германия била мир с Англия върху здрава основа[47].

„Дюнкеркският епизод“ е предмет на остри спорове в следвоенната историография. Редица автори изобщо отричат политическия смисъл на това решение. Някои от тях обясняват заповедта на Хитлер с това, че Гьоринг като главнокомандуващ ВВС искал да си осигури всичките „лаври на победител“ при Дюнкерк; други смятат за „съавтор“ на Хитлеровото решение фелдмаршал Рундщет, а за основна причина — желанието да се запазят свежи танковите съединения.

---

[45] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 111.
[46] B. H. Liddel Hart. Jetzt dürfen sie reden, S. 247—248.
[47] K. Klee. Das Unternehmen Seelöwe. Göttingen, 1958, S. 189.

Но сам Рундщет по-късно пише в писмо до генерал Варлимонт: „Когато пристигна по-късно в щаба на групата армии „А“, Хитлер изказа мнението, че се надявал по-скоро да постигне споразумение с Англия, ако позволи на британския експедиционен корпус да се оттегли“.[48] В бележките на Кайтел от навечерието на изпълнението на смъртната му присъда той е записал следните представляващи интерес редове: „Пред нас, войниците, Хитлер никога не призна, че след поражението на Франция се е надявал на бързо прекратяване на войната с Англия. Но аз зная, че бяха предприети съответни сондажи... За това ще разкажат някога английските архиви.“[49] Но архивите и досега мълчат...

Изказване по този повод прави по-късно сам Хитлер. По време на един от последните си нощни разговори с Борман в бункера на райхсканцлерството през февруари 1945 г. той заявил на своя „верен слуга“:

— Чърчил не можа да оцени спортния дух, който аз проявих, за да не се стигне до непоправимото в отношенията между нас. Ние наистина не пожелахме да ги унищожим в Дюнкерк. Нужно беше да ги накараме да разберат, че ако приемат германската хегемония на континента, срещу което те винаги са се противопоставяли и което аз можах безболезнено да постигна, това би имало най-благоприятни последици за тях самите...[50]

Ето парадокса на империалистическата война: на пръв поглед се води сражение на живот и смърт. Бушува война. Стотици хиляди войници се бият по полетата на Франция, по бреговете на Ламанш. Над тях сноват въздушните армади на Гьоринг. Английските моряци организират евакуирането на войските през Ламанш. А през това време върховният главнокомандуващ на една от воюващите страни крои план да направи врага си свой съюзник, съюзник в една война против социалистическата държава!

---

[48] W. Warlimont. Im Hauptquartier der deutschen Wehrmacht. 1939—1945, Frankfurt am Main, 1962, S. 111.

[49] W. Görlitz. Wilhelm Keitel — Verbrecher oder Offizier? S. 238.

[50] „Le testament politique de Hitler“, Paris, 1959, p. 133.

Този план не бе изпълнен. В ония дни английското правителство не можеше да се реши да постигне сговор с Хитлер — тази стъпка беше немислима в условията на една война, която застрашаваше целостта на Англия като държава. От това Хитлер направи своя извод — той продължи разправата с френската армия. От Дюнкерк дивизиите на Гудериан и Клайст се насочват към Париж.

Още на 25 май новият френски главнокомандуващ, капитулантът Вейган заявява, че изходът на войната е предрешен. В този момент във войната бърза да влезе и Дуче, за да участвува в подялбата на плячката. На 17 юни Петен съставя ново френско правителство и моли за примирие.

На 22 юни примирието е подписано в Компиен, там, където на 11 ноември 1918 г. е подписано примирието, което слага край на Първата световна война. Със своята любов към театралните представления Хитлер се разпорежда да бъде докаран известният вагон-салон на маршал Фош, в който станала церемонията по подписването на примирието в 1918 година.[51]

Западът пожъна плодовете на своята мюнхенска политика. Надявайки се, че Хитлер ще тръгне само на Изток, управляващите кръгове във Франция и Англия не се вслушаха в предупрежденията на Съветския съюз. Франция попадна в лапите на хитлеристките генерали. Заплаха надвисваше и над Англия.

---

[51] Един от участниците в изпълнението на условията на капитулацията бил полковник Шпайдел. Той бил отдавнашен „специалист“ по Франция. От 1930 г. Шпайдел работел в „отдела за чуждестранните западни войски“ на генералния щаб (разузнавателен отдел). В 1933 г. станал помощник на военния аташе в Париж. Както се изясни вече след войната, Шпайдел участвувал в организирането на убийството на френския министър на външните работи Барту — привърженик на системата за колективна сигурност в Европа. Барту бе убит на 17 октомври 1934 г. в Марсилия заедно с югославския крал Александър (Dokumentation der Zeit, N 148. 1957, S. 28—31).

Пета глава

ПО ПЪТЯ КЪМ ПЛАНА „БАРБАРОСА“

Загадката на операцията „Зеельове“

В печално известната си реч пред генералитета на 22 август 1939 г., в навечерието на Втората световна война, Хитлер заявява пред събраните в залата генерали:

— И така, аз продължавам своя политически курс. Началото на унищожението на британската хегемония е сложено. Пътят пред войниците е открит, политическите предпоставки за това са създадени . . .

И добавя:

— Нека жителите на Западна Европа затреперят от ужас. Нека узнаят нашите хуманни методи на война!

Много полезно е щяло да бъде в тази зала да са присъствували ония английски мюнхенци, които бяха пожелали да купят милостта на Хитлер с цената на капитулацията и по този начин да насочат заплахата „на Изток“.

Разбира се, Хитлер бил готов да се съюзи с едно английско правителство, което би се подчинявало на неговата воля. Но той имал предвид и другата възможност: ако Англия не приеме условията му, да ѝ нанесе удар. Той говори за това на своите генерали на 23 май 1939 г., на 22 август и по-късно. А когато танковете на вермахта прегазват Полша и Франция, въпросът става още по-актуален.

На 21 май 1940 г. при Хитлер се явява гросадмирал Редер. Той открито излага своето мнение за необходимостта от активни действия против Англия. Хитлер не дава отговор веднага. Знаем, че на 2 юни в Шарлевил той още преценява перспективите. Но на 2 юли всичко отива по местата си.

Хитлер издава заповед да започне разработването на планове за нахлуване в Англия (те получават названието операция „Зеельове") и същевременно се разпорежда авиацията да предприеме по-активни действия против английските кораби в Ламанш. Първото от тези въздушни нападения става на 10 юли.

От 2 до 16 юли генералният щаб спешно разработва операцията „Зеельове". Това довежда до съставянето на директива № 16 от 16 юли 1940 г., която предвижда окупирането на Британските острови.

През август следва директива № 17 („За воденето на въздушна и морска война против Англия"), подписана от Хитлер, Йодъл и Кайтел. Тя предвижда да се засилят действията на авиацията и флота. На авиацията се предписва да води боеве за унищожаване на английските ВВС и техните бази, но да щади пристанищата на южния бряг.

На 15 август съединенията на 2-и и 3-и въздушен флот (фелдмаршалите Шперле и Милх) започват да бомбардират Британските острови. Първата серия от тези удари (съгласно директива № 17) се нанася върху самолетните бази. Те не постигат желания успех поради енергичния отпор на английската авиация. Тогава Гьоринг насочва ударите на „луфтвафе" върху градовете, включително върху Лондон (английската столица е бомбардирана за пръв път на 7 септември). На 14-и е извършено злодейско нападение над Ковънтри. Германската авиация бомбардира Лондон 65 нощи подред. Същевременно се разработва планът за нахлуване.

Първият проект на ОКХ[1] предвижда образуването на три десантни групи: „Кале" (16-а армия), „Хавър" (9-та армия) и „Шербур" (6-а армия) под общото командуване на Рундщет. Към края на втората седмица след десанта тези групи трябвало да достигнат линията Портсмът — устието на Темза.

Какви са били перспективите на операция „Зеельове" през есента на 1940 г.? За да отговорим на този въпрос, ще съпоставим някои цифри.

---

[1] Главно командуване на сухопътните войски (Oberkommando des Heeres).

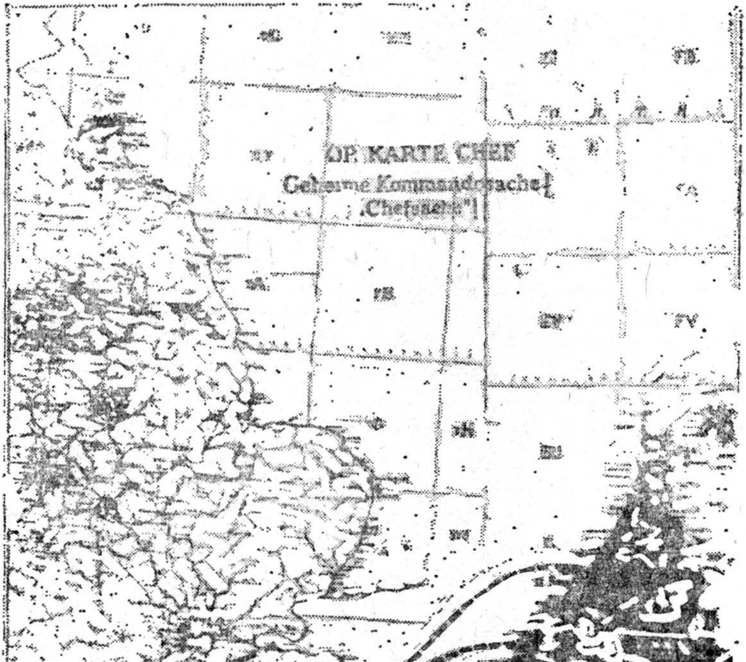
OP. KARTE CHEF
Geheime Kommandosache!
„Chefsache"!
6 ARMEE
9 ARMEE

Един от вариантите на нахлуването в Англия

Съотношение на сухопътните сили на Англия и Германия

	Германия	*Англия*
Първа линия	*40 дивизии (група на нахлуването)*	*2—4 дивизии (по крайбрежието)*
Общ брой на дивизиите	*160*	*20—26*

Четиримилионният вермахт представлявал заплаха за Англия. Германската „армия на нахлуването“, командувана от фон Рундщет, наброявала 40 дивизии, от които най-малко 7 танкови и моторизирани, както и една дивизия СС. ОКВ и ОКХ били съставили подробни оперативни планове, по които трябвало да действуват германските дивизии. Що се отнася до въоръжените сили на Англия, те били съвсем неподготвени да отблъснат нахлуването. Разбитите части на английската експедиционна армия току-що се били върнали от Дюнкерк. Едва през юни 1940 г. английският военен кабинет взема решение за реорганизиране на полевата армия, чийто състав е определен на 26 дивизии (от които само две танкови). По откровеното признание на Чърчил през лятото на 1940 г. в цяла Англия имало 500 оръдия от всички калибри и 200 танка. Така че превъзходството на „армията на нахлуването“ при успешно преодоляване на Ламанш щяло да бъде твърде значително.

Сега да пристъпим към оценката на силите на „Зеельове“ от друга страна и да съпоставим следните цифри:

Съотношение между силите на „Зеельове“
и десантната армия на съюзниците през 1944 г.[2]

	Германци (1940 г.)	*Англо-американци (1944 г.)*
Дивизии на първата вълна	*13*	*8*
Общ брой на дивизиите	*40*	*36—39*
Брой на корабите	*4000*	*6000*

---

[2] Съставено по: К. Типпельскирх. История второй мировой войны, М., 1956, с. 99—100, 389, 399; К. Klee. Das Unternehmen Seelöwe, S. 116.

Всичко това показва, че първоначалният план на генералния щаб в общия си вид е можел да стане основа за ефективно нахлуване в Англия. Генералният щаб подходил към тази задача напълно сериозно и според силите си съставил първите проекти. Затова би било неправилно да се смята, че планът „Зеельове" бил по начало неосъществим и не представлявал реална заплаха за Англия.

В Берлин била извършена твърде грижлива подготовка за бъдещото завземане на Британските острови. В един документ, в който се излагат основите на „новия ред" в Англия, се казва: „Английската територия, окупирана от германските войски, ще се намира под управлението на германска военна администрация... Всички безразсъдни действия, всякакъв вид саботаж, активна или пасивна съпротива срещу германската армия ще предизвикат ответни мерки..." Документът е подписан от генерал Браухич. Друг документ е подписан от началника на генералния щаб генерал Халдер и носи дата 9 септември 1940 г. В него се казва: „Главната задача на военната администрация в Англия е да осигури използването на работната сила на Англия в интерес на германските въоръжени сили и германската военна икономика... Цялото здраво мъжко население на възраст от 17 до 45 години трябва да бъде в най-кратки срокове изпратено на континента, ако положението на място не изисква да се постъпи другояче."[3] Като една от мерките за поддържане на „законността и реда" заповед № 3000/40 въвежда институцията на заложниците. За всеки убит германски войник се предвижда екзекутирането на 10 до 100 души, а в случай на съпротива — унищожението на цялата община. Точно както в Орадур сюр Глан!

По стените на къщите на своите градове, окупирани от вермахта, англичаните трябвало да прочитат „Съобщение за окупираната територия"[4]. В него например се казва:

„Актове на насилие и саботаж ще се наказват най-строго.

...Следните действия ще се наказват от военен съд:

1) всяко съдействие на военнослужещи, които не принадлежат към

---

[3] C. Clarke. England under Hitler, New York, 1961, p. 47—48.

[4] Този документ, съставен в щаба на 16-а армия, бил запазен в нейните архиви и по-късно попаднал в съветските войски при поражението на 16-а армия в Прибалтика.

германските въоръжени сили, на окупираната територия; 2) всяко съдействие на граждански лица, които се опитват да бягат в неокупирана територия; 3) всяко предаване на лица или власти, намиращи се извън пределите на окупираната територия, на информация във вреда на германските въоръжени сили и германската държава; 4) всяко общуване с военнопленници; 5) всяка обида по адрес на германските въоръжени сили и тяхното командуване; 6) събиране на хора по улиците, разпространяване на позиви, организиране на публични събрания и шествия без предварително разрешение на германските военни власти, както и всякакви други антигермански прояви; 7) подстрекателство към прекратяване на работа, злонамерено спиране на работа, стачки и локаути.“

Командуващите окупационните войски трябвало да получават в свое разпореждане четири полеви и 12 местни комендатури. В Лондон се предвиждала специална усилена комендатура. На територията на Англия трябвало да бъдат създадени три концентрационни лагера, а на континента — осем лагера за англичани, всеки за 10 хил. лагеристи. Така че, ако беше окупирана от нацистите, Англия щеше да има свой Освиенцим и свой Майданек. В паметна бележка, съставена в генералния щаб на 9 септември 1940 г., на войските се предписвало да разстрелват на място и без съд английски партизани и мирни жители.

Тази наредба трябвало да четат англичаните, когато излизали по улиците на своите градове, окупирани от вермахта.

Не е безинтересно, че един от убедените привърженици на окупацията на Англия бил Адолф Хойзингер — тогава първи офицер от оперативното управление при генералния щаб, а от есента на 1940 г. — началник на оперативното управление. През лятото и есента на 1940 г. в хитлеристкия генерален щаб много се спорело за сроковете и характера на нахлуването в Англия. Например на 4 август, както е записал в дневника си Халдер, Хойзингер отишъл при него и му се оплакал от становището на военноморското командуване, което погрешно тълкувало резултатите от съвещанието в Бергхоф (главната квартира на Хитлер) и възнамерявало да направи десант само върху неголям плацдарм, в района на Дувър. Халдер и Хойзингер настоявали десантът да бъде предприет незабавно и в най-широки мащаби, и то на един фронт от Норвегия до атлантическия бряг на Франция, като се окупират веднага Южна Англия, Шотландия и Ирландия.

В края на септември 1940 г. генералният щаб отново настоял пред всички участвуващи в агресията незабавно да предприемат десанта. Най-енергично настоявал за това Хойзингер. На 30 септември той представил на началника на генералния щаб писмо до върховното командуване относно готовността на операцията „Зеельове". На 8 октомври доложил на Халдер за тази операция по групата армии „А".

Хойзингер подготвял военните планове, Химлер планирал репресиите. Последната задача била възложена на щандартенфюрера от СС Франц Алфред Зикс[5], който бил назначен за „представител на началника на полицията за сигурност и СД във Великобритания". На Зикс се нареждало „с всякакви средства да ликвидира всички антигермански организации, учреждения и опозиционни групи, които могат да бъдат открити в Англия ...". Зикс трябвало да започне дейността си в Англия с масови арести. Преди всичко подлежали на арестуване лицата, включени в „черния списък", съставен от началника на отдел в VI управление на РСХА Валтер цу Кристиан[6].

В списъка фигурирали общо 2700 души. Ето само една извадка от него:

„...47. Кризъстън, Сегру Джон. 7. I. 84. Ливърпул. Журналист. Арестува се по заявка на отдел Е4 на IV управление при Главното управление за имперска сигурност СС.

47-а. Кристи, офицер от британското разузнаване. Лондон. По заявка на отдел Е4 на IV управление.

48. Чърч, Арчибалд Джордж. 1886. Лондон. Майор. Ростревър, Селдън-Роуд, Сандърстрийт. По заявка на отдел Г1 на VI управление.

49. Чърчил, Уинстън Спенсър, министър-председател. Уестърхам, Кент, Чартуел-манър. По заявка на отдел А1 на VI управление."[7]

Препоръчвало се вълната на терор, която трябвало да залее Англия, да се прикрие с широка пропагандна кампания. Съгласно препоръките на цу Кристиан, населението следвало да се убеждава, че „реалният враг в Европа е не Германия, а комунистическа Русия" и че всички трябва да се обединят под ръководството на Германия „в борба против Русия“.

---

[5] Сега живее във ФРГ и заема голям пост в промишлеността.

[6] Сега живее в Австрия.

[7] Списъкът попаднал в английските войски при влизането им на германска територия.

В първото ято самолети, носещи през Ламанш германските десантни части, трябвало да лети специалното съединение на капитана от СС Ото Бегус. На него била поставена задачата да направи парашутен десант в района на Бъкингамския дворец, с внезапен удар да унищожи охраната и да плени кралското семейство. За това, колко подробно била разработена тази операция, говори например фактът, че Бегус получил специални инструкции за начина, по който трябва да се отнася към пленения английски крал.

Хитлер бързал да арестува Джордж VI поради определени обстоятелства — той имал свой „кандидат“ за трона в Бъкингамския дворец. Когато след войната бяха публикувани стенографските записи на речите на Хитлер, произнасяни в тесния кръг на свитата му, в една от тях можеше да се прочете следното му неочаквано признание, направено на 13 март 1942 година:

— Единственият англичанин, разбиращ злободневните политически факти, беше уиндзърският херцог, който проявяваше желание да задоволи колониалните ни искания...

Ето името на английския куизлинг: уиндзърския херцог! Именно с него в Берлин свързвали надеждите във Великобритания да бъде създаден марионетен режим, начело на който да застане бившият крал Едуард VIII, международен авантюрист и бонвиван, учтиво помолен заради брака му с американска милионерка през 1936 г. да се отрече от престола. Заедно с фашистите от партията на Моузли уиндзърският херцог трябвало да помогне на Хитлер да обуздае английския народ. В Берлин дори бил разработен специален план за „отвличането“ на уиндзърския херцог, който по онова време се намирал в Португалия. По директива на Рибентроп и Химлер тази операция подготвял Валтер Шеленберг[8].

По мнението на редица военни историци, вермахтът можел напълно да завърши всички приготовления за нахлуването през август — септември 1940 г. Относно флота мненията се различават; западногерманският изследовател К. Клее обаче твърди, че флотът можел да бъде готов през септември.

Наистина, макар и да не се бояло твърде от „гордия

---

[8] W. Schellenberg. Memoiren, Köln, 1959, S. 108—119.

Албион“, германското военно командуване предвиждало, че в боевете за Британските острови ще срещне значителна съпротива. На тази мисъл навеждали действията на английската авиация. Периодът на въздушните нападения показал, че английският народ не мисли да капитулира, а възнамерява геройски да защитава страната си за разлика от някои членове на кабинета, вече започнали да се готвят за евакуиране в Канада.

Но нахлуване изобщо не бе предприето. Защо? На тази тема на Запад са написани множество статии и книги, в които се разглеждат различните обстоятелства, като се почне от недостига на шлепове и се свърши с времето над Ламанш. Но сред тези обстоятелства има едно и то може да се смята за главно, решаващо. Може да се изясни, ако се надникне в дневника на началника на генералния щаб генерал Халдер от 25 юни 1940 г., т. е. още преди издаването на директива № 16. На този ден Халдер е записал следните многозначителни редове:

„Обсъждаха се организационни проблеми и заповеди за прегрупирвания. При това възникна ново гледище — ударната сила да се съсредоточи на Изток.“

На 30 юни в дневника се появява следният ред:

„Погледите са обърнати на Изток.“

И така, на Изток, а не срещу Англия! Тези бележки не са случайни, а плод на определен военнополитически анализ. В главната квартира преценявали: или да съсредоточат всичките си сили за подготовка на операцията „Зеельове“ и тогава да отложат нападението срещу СССР с една-две години, или да активизират подготовката на източната кампания и тогава да отложат нахлуването в Англия. Вторият вариант се сторил на генералния щаб по-приемлив. Както си спомнял по-късно фелдмаршал Ерих фон Манщайн, в щаба смятали, че разгромяването на Англия ще бъде от полза по-скоро за САЩ и Япония, които ще разграбят Британската империя, защото в Европа Германия ще трябва да се „заеме“ със Съветския съюз. Бъде ли обаче разбит Съветският съюз, ще бъде предрешена съдбата на Англия, а и съдбата на САЩ. Хитлер изрично заявил: „Ако Русия бъде разгромена, Англия ще загуби последната си надежда“.[9]

На свой ред Алфред Йодъл написал в един от меморандумите си: „Окончателната победа над Англия е въпрос на време... Следователно Германия може да избере метод на борба, който ще ѝ спести сила и ще изключи риска.“[10] С други думи: силите за двете операции не стигат, те трябва да се пестят, не бива да се рискува. На 31 юли 1940 г. на съвещание в Бергхоф Хитлер обяснил на генералите си: „Англия се надява на Русия и Америка. Когато тази надежда рухне, и Америка ще отпадне... Германия ще стане господар в Европа и на Балканите.“[11]

---

[9] Записано в дневника на Халдер от 31. VI. 1940.

Тази е главната причина за отменянето на операцията „Зеельове“, всичко останало е подчинено именно на това. На 7 ноември 1944 г. в реч пред гаулайтерите генерал Йодъл заявил:

„Десантът в Англия, подготвен макар и с импровизирани средства, но твърде грижливо, не биваше да се предприема, докато не беше напълно обезвредена английската авиация... Следващите поколения няма да могат да ни упрекват, че за постигането на решаващите военни цели не сме рискували докрай и не сме хвърлили всичките си сили. Но ние не можехме да поемем риска да бъде обезкървена германската авиация в боеве над Англия с оглед на предстоящата борба против Съветския съюз.“[12]

От есента на 1940 г. операцията „Зеельове“ придобива нов смисъл — тя става маскировка за бъдещата операция в Източна Европа. На 17 септември Хитлер заповядва „денят Хикс“ да бъде отложен за неопределено време, а на 12 октомври — да се преустановят всички приготовления за нахлуване на Британските острови. Затова пък в директива № 23 специално се отбелязва: „До започване на прегрупирането за операция „Барбароса“ трябва да се полагат усилия да се повиши ефективността на действията на ВВС и ВМФ не само за да бъдат причинени максимални щети на Англия, но и да се симулира предстоящо още тази година нахлуване на Британските острови“[13].

Нещата се изясняват. Три армии (4-а, 12-а, 18-а) вече са изпратени в района на Познан; усилено се подготвя театърът на военните действия. Дивизиите, предназначени за десант, потеглят на Изток. В разговор с Мусолини Хитлер твърде образно определя създалата се ситуация: „Ние сме в положението на човек, който има в пушката си само един патрон“.

---

[10] IMG, Bd. XXVIII, S. 30.

[11] H. A. Jacobsen. 1939—1945. Der Zweite Weltkrieg. S. 141.

[12] „Nürnberger Dokumente“, S. 259.

[13] H. A. Jacobsen. 1939—1945. Der Zweite Weltkrieg. S. 198

И той решава да изстреля този патрон срещу Съветския съюз.

В сянката на плана „Барбароса“

След 1945 г. историци, военни и публицисти неведнъж са поставяли въпроса: кога Хитлер започва *непосредствената* подготовка за война против Съветската държава?

През юни 1945 г. няколко съветски офицери, които получиха възможност да разпитат главните германски военнопрестъпници в Бад Мондорф (Люксембург), поставиха този въпрос на някои от тях.

Отговорът на Кайтел гласеше:

— Въпросът за евентуална война със СССР възникна едва към края на 1940 г. През есента на 1940 — зимата на 1940/41 г. не се вземаха никакви конкретни мерки.

По примера на своя шеф Йодъл (човек, направил от паметта си втора професия!) също не можеше да си спомни изобщо за някаква подготовка до края на 1940 г. А подпухналият Гьоринг нахално заяви:

— Аз узнах за това 1,5—2 месеца преди да започне войната[14].

На Нюрнбергския процес този въпрос бе задаван на почти всички главни германски военнопрестъпници. Светът не узна истината от тях. Всички те в хор отхвърляха всякаква отговорност за това решение и изкарваха, че узнали за военните планове на Хитлер едва ли не месец-два преди фаталния ден 22 юни 1941 г. Но от показанията на свидетелите, проучването на документите и съпоставянето на фактите историческата истина бе постепенно възстановена.

Цялата кървава история на нацистката държава от 1933 г. е изпълнена с подготовка за „Дранг нах остен“. Обучението на вермахта, всички външнополитически акции на

---

[14] Авторът на книгата е свидетел на тези изказвания на Кайтел, Йодъл и Гьоринг по време на разпита.

Хитлер, всички тайни преговори на емисарите на генералния щаб бяха насочени към подготовката на удар върху първата в света социалистическа държава. Надеждите на враговете на социалния прогрес се съсредоточаваха около този замисъл и десетки чембърлейновци, хендърсъновци и линдбърговци помагаха на Хитлер да се приближи до осъществяването на своята мечта.

Когато през 1939 г. гросадмирал Редер пише паметна бележка относно историята на възникването на Втората световна война, той я започва със следните думи: „Фюрерът и преди кроеше планове да си разчисти веднъж завинаги сметките с Русия... Веднъж през 1937—1938 г. каза, че възнамерява да ликвидира Русия...“[15]

Такива планове крои не само Хитлер, но и неговите генерали. През август 1937 г. генерал-полковник Фрич заедно с Бек и Манщайн представили доклад на военния министър, в който се казвало: „Като континентална държава ние трябва да спечелим крайната победа по суша. И доколкото цел на германската победа могат да бъдат завоевания на Изток, решаващата победа трябва да извоюват сухопътните войски, като правят завоевания на Изток и се прикриват на Запад.“[16]

Следователно практически от самото начало на военното планиране идеята за поход срещу Съветския съюз била основна за фюрера. А когато настъпва 1939 година, първата година на войната, Хитлер започва редовно да обсъжда планове за нападение срещу Съветския съюз.

5 януари 1939 г. Разговор с министъра на външните работи на Полша Бек. Хитлер заявява, че е „заинтересован от Украйна от икономическа гледна точка“[17].

23 май 1939 г. Съвещание с генералитета. „...Ако съдбата ни тласне към конфликт със Запада, ще бъде добре, ако дотогава сме завладели по-обширно пространство на Изток...“[18]

23 ноември 1939 г. Съвещание с генералитета. „Ще можем да предприемем действия против Русия, когато бъдем свободни на Запад."[19]

---

[15] „Nürnberger Dokumente“, S. 285.

[16] Документът бе публикуван за пръв път от В. Гьорлиц през 1962 г. (W. Görlitz. Wilhelm Keitel — Verbrecher oder Offizier?, S. 128.

[17] „Nürnberger Dokumente“, S. 292.

[18] „Нюрнбергский процесс“, т. I, с. 472.

В началото на декември 1939 г. един от главатарите на „третия райх", фюрерът на така наречения Имперски трудов фронт Роберт Лай, посещава столицата на фашистка Италия. На 5 декември 1939 г., след като разговаря с Лай, министърът на външните работи Чано записва в известната си „червена тетрадка": „Разговор с д-р Лай... Наредих да се запише съдържанието на разговора. В това, което каза, нямаше нищо особено, но някои точки, които той осветли, бяха твърде важни:

...че се подготвя нападение срещу Холандия и Холандия няма да запази своя неутралитет;

...че в сметките на Германия влиза война с Русия;

...че продължаването на войната е единствената мисъл, която вълнува Хитлер."[20]

Към война против Съветския съюз Хитлер не трябвало да бъде подтикван. Но за това непрекъснато му било напомняно. Така например след мюнхенската сделка Хитлер и Браухич получили докладни записки от Арнолд Рехберг — ветерана на антисъветското движение. Рехберг пишел: „Трябва да имаме предвид, че Англия, Франция и САЩ ще нападнат Германия в тил, ако тя започне война на Изток. Затова трябва да се върнем към плана Хофман и да се опитаме да създадем фронт на европейските държави против болшевизма." Но ако не успеем, „ще трябва да поемем риска на военна експанзия на Изток дори при съпротивата на западните държави"[21].

До неотдавна бе прието да се смята (и това се приемаше дори от западните историци), че Хитлер споделил за пръв път с генералния щаб мисълта, че трябва да се пристъпи към подготовка на нападение срещу СССР в края на юни 1940 г.[22] Сега в тази представа следва да се внесат известни корекции. В публикуваните си през 1962 г. спомени генерал Валтер Варлимонт (заместник на Йодъл) отбелязва сякаш между другото: „Накрая, но не на последно място, в програмата на разработките на ръководството на вермахта,

---

[19] „Nürnberger Dokumente", S. 256.

[20] „Die Vollmacht des Gewissens", S. 512.

[21] E. v. Vietsch. Arnold Rechberg..., S. 140—141.

[22] В предишната глава бяха приведени съответните бележки на Халдер, които обикновено се цитират в цялата литература.

не по-късно от пролетта на 1940 година (курсивът мой — *Л. Б.*), бе включен руският Изток". По-нататък Варлимонт пише, че на 27 март 1940 г. — т. е. дори преди началото на операцията в Скандинавия! — Хитлер обсъждал с Йодъл и Халдер „положението на Изток"[23].

Следващите данни в това отношение изхождат от генерал Зоденщерн. На 2 юни той присъствувал на известния разговор на Хитлер с Рундщет в Карлевил. Зоденщерн си спомня, че на този разговор фюрерът казал, че „сега, когато Англия, изглежда, ще бъде готова за мир, той ще се заеме с това да се разправи с болшевизма"[24]. Скоро след това били водени известните ни вече разговори с Халдер и Йодъл на 25 и 30 юни („погледите са обърнати на Изток").

На 3 юли 1940 г. Хитлер извиква при себе си началника на оперативния отдел генерал Грайфенберг и обсъжда с него общите проблеми на подготовката на похода на Изток. На 22 юли същият въпрос се обсъжда при главнокомандуващия сухопътните войски Браухич.

В показанията си на Нюрнбергския процес генерал Валтер Варлимонт заяви, че на 29 юли 1940 г. генерал Йодъл пристигнал със специален влак в Райхенхал, където се намирал отдел L на оперативния щаб. „Това беше изненада за нас, защото досега генерал Йодъл никога не бе идвал при нас. На мен и на още трима старши офицери бе заповядано да се явим при него.

...Не мога да възпроизведа дословно неговото изказване, но смисълът му беше следният: Йодъл заяви, че фюрерът е решил да се готви война против Русия. Той мотивирал решението си с това, че тъй като война с Русия така или иначе трябва да се води, най-добре е тази война да започне още сега или във всеки случай да се започне подготовката за нея.

...Йодъл заяви, че Хитлер възнамерявал да започне война против Съветския съюз още през есента на 1940 година."[25]

Твърде интересно е, че командуването на вермахта подкрепило плана на фюрера. Началникът на генералния щаб Халдер е записал в дневника си, че на 22 юли 1940 г. на

---

[23] W. Warlimont. Im Hauptquartier der deutschen Wehrmacht. 1939—1945, S. 71.

[24] Лично съобщение на Зоденщерн до адмирал Анзел (W. Ansel. Hitler Confronts England, Durham, 1960, p. 175—176).

[25] IMG, Bd. VII, S. 278—279.

Хитлер били докладвани основните проекти на генералитета. Те гласели: войната против Съветския съюз може да се започне след четири-шест седмици; за нея са необходими 80—100 дивизии. Авторът на тези проекти не е някой друг, а генерал-фелдмаршал Браухич — същият Браухич, когото буржоазната историография усърдно представя за „противник" на войната със СССР.

Но Кайтел и Йодъл охладили нетърпението на Хитлер и Браухич с довода, че такова „важно" мероприятие се нуждае от по-добра подготовка. За причините, които накарали Кайтел и Йодъл да възразят, разказва същият Варлимонт. Те се състояли в следното: стратегическото разположение на войските в оня период било неизгодно; линиите за снабдяване през Полша били недостатъчни; не били подготвени железопътните линии и мостовете, не били организирани комуникациите и мрежата от летища. Затова Хитлер издал заповед да се осигури транспортът и да се подготвя евентуално настъпление. Заповедта имала кодовото название „Ауфбау ост" от 9 август 1940 г.[26] (По-късно кодът на операцията против СССР бил променен на „Ото", а след това на „Барбароса".)

Това са причините, поради които през септември Хитлер се отказва от операцията „Зеельове". След нея са отменени или ограничени до минимум и някои други планове на вермахта.

За какви планове става дума? Опиянени от успехите си в Европа, много ръководители на германската армия и държава сметнаха, че сега морето им е до колене. Те имаха предвид преди всичко Средиземно море. През лятото на 1940 г. Херман Гьоринг предлага да се предприемат операции в басейна на Средиземно море: да се завземат Гибралтар, Казабланка и цяла Северна Африка, да се завладее Суецкият канал и се достигне Червено море.

В рамките на този общ замисъл в ОКВ се разработват следните три плана:

1) операция „Феликс" — завземане на Гибралтар;

2) операция „Изабела" — навлизане в Португалия;

3) операция „Атила" — завземане на Северна Африка и действия в Триполи („Зоненблуме").

Същевременно германският морски щаб крои свои планове. Адмирал Редер, стар враг на Англия, инициатор на операцията „Везерюбунг“ и създател на „Зеельове“, още не се бил простил с идеята да бъде нанесен удар върху английските колониални владения. Той съставя план, който предвижда завземане на Малта и дебаркиране на корпус в Северна Африка с цел да се завладее Суецкият канал. Началникът на оперативното управление генерал Хойзингер и Йодъл подкрепят този план. Дори Браухич смята завземането на Суец за постижима цел, ако в Африка бъдат изпратени значителни сили.

---

[26] IMG, S. 279.

Но до това не се стига. Не се предприема нахлуване в Пиренейския полуостров и Португалия. Не се изпращат танкови корпуси в Северна Африка, макар че плановете били твърде примамливи. Защо? Отговор на този въпрос дава няколко месеца по-късно началникът на генералния щаб генерал Франц Халдер в речта си пред командуващите армии и групи армии на оперативно съвещание на 3 февруари 1941 г. Той заявява, че „с оглед на предстоящата операция на Изток“ операцията „Атила“ може да бъде осъществена само с големи трудности; „Зеельове“ изобщо е вече неосъществима. Що се отнася до операцията „Феликс“, тя също е неосъществима, защото основната част от артилерията е заета с бойна подготовка[27].

След няколко дни (на 8 февруари 1941 г.) генерал-фелдмаршал Браухич отбелязва: „Ясно е, че с оглед на предстоящите операции („Марита“ — „Барбароса“) войските, които бяха предвидени като резерв за операцията „Феликс“, ще трябва да се използват за новите операции“[28].

А когато става дума за изпращане на германски дивизии в помощ на Мусолини в Северна Африка, Хитлер се оказва невероятно стиснат. На 20 ноември 1940 г. той пише на Дуче, че отделя известни сили, но „би желал през пролетта (на 1941 г. — *Л. Б.*), не по-късно от май, да получи обратно своите контингенти, за да се осигури по този начин благоприятен момент за съвместните им действия“[29].

Наистина между есента на 1940 г. и пролетта на 1941 г. вермахтът все пак предприема още една операция — нахлуването в Гърция и Югославия. Не противоречи ли този ход на общата концепция? Тук му е мястото да изтъкнем, че в следвоенната апологетична литература тази операция получи своеобразно осветление: твърди се, че била предприета в разрез с плана „Барбароса“ и нещо повече, че действията на Балканите „провалили“ целия руски поход. Ако не бяха операциите в Гърция и Югославия, твърдят Асман, Гьорлиц, Блументрит и много други, нападението срещу Съветския съюз можеше да започне по-рано. Тогава калта и снегът нямаше да попречат на Хитлер да достигне за два месеца линията Архангелск — Астрахан. Прекатури ли се колата — пътища много...

---

[27] „Nürnberger Dokumente“, S. 281.

[28] Пак там.

[29] Пак там, с. 215.

Предисторията на балканската кампания на Хитлер е следната. Фюрерът придаваше голямо значение на балканските страни като икономически фактор за водене на войната. За тази цел отдавна се осъществяваше масирано политическо настъпление. С фашистка Унгария Хитлер вече си бе осигурил необходимите „приятелски“ отношения. През октомври 1940 г. кликата на Антонеску разреши влизането на германски войски в Румъния. Голям натиск бе упражнен върху България, където опора на Хитлер беше цар Борис.

Целта беше Балканските страни да се присъединят към така наречения Тристранен пакт, т. е. пакта между Германия, Италия и Япония от 27 септември 1940 г., с който бе оформено сътрудничеството на трите агресора в създаването на прословутия „нов ред“ в Европа и Азия. На 20 ноември към пакта се присъедини Унгария, на 23 ноември — Румъния, на 24 ноември — Словакия, а с известно закъснение — на 1 март 1941 г. — България. Същия ден германски войски влязоха в България под формата на „туристи“[30].

Така че на целия Балкански полуостров извън сферата на влияние на „оста“ оставаха още две страни — Югославия и Гърция. Що се отнася до Гърция, на нейна територия се намираха италиански войски. Проявил прибързаност един единствен път през цялата война, Мусолини бе решил да постави Хитлер пред свършен факт — на 28 октомври 1940 г. той бе нападнал Гърция през територията на Албания. Тази авантюра завърши плачевно — италианските войски търпяха поражение след поражение. На италианските дивизии не помогнаха и героичните названия, които носеха — „Тоскански вълци“, „Ферарски херкулесовци“, „Пиемонтски червени дяволи“. Гръцките войски и албанските партизани оказаха сериозна съпротива на „вълците“, „херкулесовците“ и „дяволите“. Инициативата на Мусолини не облекчи положението на държавите от „оста“ на Балканите. Освен това в Гърция дебаркираха английски войски.

---

[30] Албания бе окупирана от Италия още през 1939 година.

Близко до ума е, че за Хитлер и върховното командуване на вермахта бе важно Балканите да бъдат сигурна база в бъдещата война против Съветския съюз. Ето защо в голямата директива № 18 (от 12 ноември 1940 г.) е включен съответен раздел:

> „*Балкани.* Главнокомандуващият сухопътните сили трябва да вземе подготвителни мерки, за да може в случай на необходимост, действувайки от България, да завземе континентална Гърция северно от Егейско море и по този начин да създаде условия за действия на германските въздушни съединения в източната част на Средиземно море, особено против английските самолетни бази, които застрашават румънските нефтоносни райони.“[31]

След това Хитлер пише на Дуче (на 20 ноември 1940 г.) раздразнено писмо, в което накрая го ругае за бездарната война в Гърция и поставя определени условия, при които е готов да помогне на своя оскандалил се съюзник. Така се ражда операцията „Марита“ — завладяването на Гърция, която е отразена в директива № 20 от 13 декември 1940 година.

Планът „Марита“ е прост. Той предвижда да се създаде в Южна Румъния ударна германска групировка, която през март 1941 г. да мине през „приятелска“ България и да нахлуе в Гърция. Предвиждало се тя да бъде съставена от общо 32 дивизии.

Впоследствие планът е изменен във връзка с решението на Хитлер да бъде нанесен едновременно и удар върху Югославия, където се създава неблагоприятна за „оста“ обстановка. Когато през март 1941 г. правителството на Цветкович решава да влезе в тристранния пакт, търпението на народа се изчерпало. Извършен е държавен преврат. Държейки сметка за настроенията на масите, новото правителство поема друг курс и сключва договор със Съветския съюз.

Превратът в Югославия е извършен на 27 март. Същия ден вечерта Хитлер свиква съвещание на висшите германски военни ръководители и предлага в плана „Марита“ да се включи и окупирането на Югославия. Той дори изразява задоволството си, че превратът в Белград е станал сега, а не след като е започнало изпълнението на операцията „Барбароса“.

---

[31] „Was wirklich geschah“, S. 428.

След него Браучих заявява, че оперативният план на фюрера напълно съвпада със собственото му становище, което се било вече оформило у него, и че към три часа след полунощ (съвещанието започнало вечерта) той ще представи писмен проект за операцията. Действително с невероятна бързина генералният щаб разработва „операция 25“ (така е наречен планът за завладяване на Югославия), което показва, че в общи линии тя била вече предварително подготвена.

Отразил ли се е този план по някакъв начин на изпълнението на операцията „Барбароса“? За да отговорим на този въпрос, трябва да вземем под внимание тясната връзка между „Марита“ и „Барбароса“ за разлика от отношението на операцията „Барбароса“, да речем, към плана „Феликс“. ОКВ и ОКХ съвсем правилно гледали на “Марита“ и „Барбароса“ като на един план, което Браухич изрично изтъква на 8 февруари. Както призна генерал-фелдмаршал Паулус в Нюрнберг, планът „Барбароса“ нямало да може да бъде изпълнен, докато съществувала възможност Гърция и Сърбия, засилени от англичани, да попаднат в ръцете на противника. „Марита“ и „операция 25“ трябвало да осигурят германския южен фланг. Освен всичко друго определените за операцията 30 дивизии оставали недалеч от района на стратегическата концентрация на силите против Съветския съюз.

Операциите „Марита“ и „25“ започват в един ден — на 6 април. Танковите колони бързо помели зле въоръжената и неопитна югославска армия, макар че народът оказва ожесточена съпротива. На 17 април Югославия капитулира. Съпротивата на Гърция продължава малко повече. На 26 април шестдесетхилядният английски експедиционен корпус започва да се готви за евакуиране. На 1 май Гърция е завладяна и германските генерали с учудване пресмятат, че загубите им възлизат само на 1151 души убити и 192 безследно изчезнали. Цялата операция приключва с окупирането на остров Крит от германски парашутисти на 2 юни 1941 година.

Какво става по фронтовете на тайната война през периода, който предшествува нападението на Хитлер срещу Съветския съюз?

„Генералите си отиват, разузнавачите остават“ — така би могла да се перифразира известната поговорка. Когато хитлеристките пълчища нахлуват във Франция, а авиацията започва да бомбардира Лондон, би следвало да се очаква, че тайните нишки между Германия и Англия ще се прекъснат. Например било ли удобно за д-р Йозеф Мюлер да продължава преговорите във Ватикана, щом всички германски обещания се оказали празни приказки? Но действията на империалистическото разузнаване са подчинени на странна логика. Д-р Мюлер продължавал да поддържа връзките с Ватикана. Той само предупредил английските си колеги за една дреболия — помолил ги за всеки случай да унищожат всички архивни документи, отнасящи се до неговите връзки с Осбърн. Защо? Мюлер изразил опасението, че ако вермахтът нахлуел в Англия, не била изключена възможността архивите на Форин офис да попаднат в ръцете на германците. Тогава Мюлер можел зле да си изпати.[32]

Но освен д-р Мюлер в този период на арената на тайната дипломация се появяват и други фигури. Сред тях е бившият върховен комисар на Обществото на народите в Данциг швейцарецът Карл И. Буркхард. Той още преди избухването на войната изпълнявал посреднически функции. Например през съдбовния август 1939 г. той бил един от мнозината, които сновели между Берлин и Лондон. Тогава Буркхард съобщавал на Форин офис за настроенията на Гьоринг и Кайтел[33]. Пак тогава той се свързал с известния ни дипломат на вермахта Улрих фон Хасел. Чрез Буркхард Хасел редовно информирал Лондон.

Буркхард организирал важни контакти. Така например през юни 1940 г. той уредил среща на английския посланик в Швейцария Кели с Хитлеровия емисар княз Макс Егон Хоенлое[34].

---

[32] J. Colvin. Master Spy, New York, 1951, p. 134—135.

[33] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 186.

[34] M. Mourin. Les tentatives de la paix dans la seconde guerre mondiale (1939—1945), Paris, 1949, p. 16.

Фигурата на княз Хоенлое е твърде важна в тайната мрежа, която плетяла нацистка Германия. Фамилията Хоенлое имала известен опит в тази област. Например през пролетта на 1918 г. княз Ернст Хоенлое-Лангенбург бил посредник в тайните преговори между САЩ и кайзерова Германия. Именно той предал на Лудендорф желанието на президента Уилсън и занапред да вижда Германия монархия.

Родовият замък на Хоенлое Ротенбург в Судетската област бил традиционно място за срещи на международната аристокрация. Синът на княз Ернст, Максимилиан-Егон Хоенлое, бил женен за испанската маркиза Белвис де лас Навас, кръстница на крал Алфонс XII. Хоенлое притежавал в Судетите огромни имения, но за удобство в отношенията си с данъчните органи се смятал за поданик на великото херцогство Лихтенщайн. Това не пречело на неговите близки да бъдат верни слуги на Хитлер. Братът на Макс, Константин, бил групенфюрер от СА, а другият брат, Макс Карл Рудолф — щурмбанфюрер от СС[35]. Хоенлое имал връзки и в света на промишлените магнати: той самият бил член на контролния съвет на заводите „Шкода“, а първият му братовчед херцог Ратибор бил един от най-големите силезийски индустриалци. Племенникът на М. Хоенлое, Рудолф, бил член на контролния съвет на „Айзенбанрентебанк“ във Франкфурт на Майн. Чичо му княз Август фон Хоенлое-Оринген бил полковник от националсоциалистическия автомобилен корпус и влизал в състава на контролния съвет на каменовъглената компания „Оринген бергбау АГ“. Член на контролния съвет на същата компания бил и берлинският банкер Хуго Цинсер, член на управата на една от трите най-големи банки в Германия — „Дрезднер банк“. Така че посредникът Макс Хоенлое бил добре информиран за желанията на върхушката на германските индустриалци.

В навечерието на Втората световна война фамилията Хоенлое активно участвувала в „тайната дипломация“ на вермахта. В 1938 г. княгиня Стефания Хоенлое уредила на адютанта на Хитлер капитан Видеман среща с Халифакс, на когото Видеман съобщил, че най-горещото желание на Хитлер е да влезе заедно с краля в Бъкингамския дворец. След това, когато лорд Рънсиман предприел през юли 1938 г. фаталното си пътуване до Чехословакия, именно в замъка Ротенбург се срещнал с нацистките главатари Хенлайн и Франк.

---

[35] „Fürstliches Taschenbuch“, Gotha, 1942, S. 213—214.

И днес в замъка Червони Храдек, който сега носи чешкото си име, може да се види мрачното сводесто помещение, в което са се съвещавали Рънсиман, Хоенлое и судетсконемските фюрери. Старинните мебели, фамилните портрети в златни рамки, табакерката с картата на Испания на масата — всичко е останало на мястото си, за да напомня за черното предателство, извършено в този дом . . .

Макс Хоенлое не завършил интригите си в 1938 г. От архивните материали става ясно, че на 12 август 1939 г. князът организирал среща на Гьоринг със сина на същия лорд Рънсиман[36]. Това била една от срещите, на които изкристализирвали линиите на сговора. Срещата с Кели била поредната в тази серия.

Какво предлагал Хоенлое на английските си събеседници? Документите за тези преговори още не са публикувани. Но полковник Остер, който разказал на Хасел за срещите на Кели с Хоенлое, му съобщил, че „мирните условия на Хитлер" били следните:

1) присъединяване на Елзас — Лотарингия, Бри и Малмеди към Германия;

2) предаване на Германия норвежките пристанища на Атлантика;

3) връщане на бившите германски колонии, предаване на Белгийско Конго и мароканските пристанища на Германия.

Освен това Италия предявявала претенции за Ница, Корсика, Тунис, Алжир, Британска Сомалия и т. н. Че Хоенлое защищавал именно Хитлеровата програма, може да се заключи и от думите на Хасел, който отбелязва, че в разговора с Кели Хоенлое „не отговорил" на намеците за евентуално изменение на режима в Германия[37].

И така, претенциите на Германия нараснали в сравнение с 1940 г. Изплашило ли това английското правителство? Оказва се, че не. Английските емисари не само не преустановили тайните контакти, но се заели усилено да ги разширяват. През февруари 1941 г. партньорът на фон Хасел от преговорите през 1940 г. в Ароза Лонгсдейл Брайънс отново се опитал да установи връзка с него[38]. На 30 януари

---

[36] DBFP, Third Series, v. VII, p. 549—550.

[37] U. v. Hassel. Vom andern Deutschland, S. 160—162.

[38] Пак там, с. 183.

Хасел бил посетен от същия Карл Буркхард, който му предал „неофициално“ английската програма за сепаративни мирни преговори. Тази програма включвала следните точки:

1) възстановяване независимостта на Холандия и Белгия;

2) Дания остава в сферата на германското влияние;

3) Полша се възстановява („без германските провинции“);

4) други интереси на Изток няма. Чехословакия остава в райха;

5) връщане на Германия бившите германски колонии;

6) Британската империя остава незасегната, но „към Франция — никакви симпатии . . .“[39]

Ако съпоставим тезисите на Хоенлое и Буркхард, между тях можем да открием голямо сходство. Още по-важно е, че в тях няма взаимно изключващи се моменти. Двете страни проявявали отзивчивост една към друга и отново звучал мотивът за „свобода на действие“ на Изток. Участниците в тайните контакти си взели бележка за английското становище и решили да представят в Лондон „компромисна програма“[40].

Представителите на американските делови кръгове също не прекъсвали секретните си контакти с германските военни. В предвоенния период в Германия редовно се появявал американският бизнесмен Сталфорт, който установил приятелски връзки във всички слоеве на тогавашната нацистка върхушка. Той имал достъп до Гьоринг и Рибентроп, притежавал връзки във ведомството на Химлер и не пропускал да се срещне с генералите и с техните политически емисари. През април 1941 г. зетят на Гьоринг свързал Сталфорт с фон Хасел. Сталфорт обяснил на Хасел, че е дошъл да обсъди въпроса за мирни преговори. Хасел редовно се срещал със Сталфорт, който с цел „да се създаде сигурен канал между Берлин и Вашингтон“ възнамерявал да уреди среща между Хасел и представител на авторитетните кръгове в САЩ — някой „сериозен американец, най-добре генерал“[41].

---

[39] U. v. Hassel. Vom andern Deutschland, S. 183—184.

[40] Привържениците на сговора разполагали в Швейцария с още един „обменен пункт“ в дома на проф. Зигмунд—Шулце. Професорът имал добри връзки в английските църковни крьгове, по-специално с Кентърберийския епископ. Той се познавал и с Невил Чембърлейн. През май 1941 г. Гьорделер изпратил в Лондон чрез Зигмунд—Шулце поредната германска програма, която съдържала и гореспоменатата част. Програмата се свеждала общо взето до създаването на силна във военно отношение Германия като „ядро на европейските военни сили“. Новият „Европейски съюз“ трябвало да стане „обединение на антиболшевишките сили“. Гьорделер предлагал Русия да бъде „включена в европейското семейство“, но само след „преодоляването на безбожния колективизъм“ и на „болшевишкото принудително стопанство“.

Задкулисната шетня достигна кулминационната си точка, когато като гръм от ясно небе се разнесе новината, че на 10 май 1941 г. на шотландския бряг се е приземил германски парашутист, който заявил, че е Рудолф Хес, първият заместник на Адолф Хитлер!

Полетът на Хес е едно от най-изумителните събития в дипломатическата история на войната. Много рядко се е случвало второто по ранг лице в държавата да премине в разгара на войната на страната на противника. Този път нещата стояха именно така. При това, противно на официалната версия, Хес предприел тази „операция“ в напълно нормално състояние. Както заявява в показанията си в Нюрнберг неговата икономка, той дълго време се готвел за полета, проучвал метеорологичните бюлетини, тренирал се да управлява самолет и подготвял съответните материали.

Решението за полета на Хес назрявало отдавна. Сега много историци на Запад спорят около измисления проблем, дали Хитлер е дал съгласието си за полета или не? Всъщност това не е толкова важно. Достатъчен е самият факт на полета, за да се направят от него политически изводи[42].

Този полет се вписва в контекста на „шарлевилските“ надежди на Хитлер, който вече бил взел решение да нападне Съветския съюз и се стремял върху тази основа да постигне сговор със Запада. В обкръжението на Хес над този проблем отдавна вече работел синът на известния германски геополитик професор Хаусхофер, Албрехт Хаусхофер, който имал големи връзки в Англия. Така например той съставил за Хес специален списък на „полезни хора“ в Англия, с които би било целесъобразно да се установят контакти.

Но през 1941 г. Хаусхофер се опирал не само на старите си връзки. Той ги възобновил чрез Карл Буркхард, който се свързал с Лондон и дори получил оттам нов вариант на програмата за англо-германски сговор. Така на 28 април 1941 г.

---

[41] U. v. Hassel. Vom andern Deutschland, S. 203, 215, 226.

[42] Впрочем, защитникът на Хес Зайдел заяви в Нюрнберг: „Фюрерът бе информиран за полета.“

Буркхард извикал Хаусхофер и му съобщил важни сведения, именно английското становище: „Британските интереси в Източна и Югоизточна Европа са незначителни“, „колониалният въпрос няма да създаде сериозни трудности, ако исканията на Германия се ограничат с предишните германски колонии . . .“ Същевременно Англия настоявала Германия да изтегли войските си от Франция, Белгия, Дания и Норвегия[43]. Това в общи черти съвпадало със съобщението, което на времето Буркхард направил на Хасел.

Естествено, ако се вземе предвид, че на 26 април 1941 г. британските войски набързо се натоварили на кораби, евакуирайки се от Гърция, Лондон можел с чисто сърце да смята интересите си в Югоизточна Европа за „незначителни“. Затова пък Англия искала гаранции срещу повтаряне на германския „поход на Запад“. Както правилно отбелязва М. С. Гюс, „тази априлска (1941 г.) програма развиваше с оглед на новите условия предложенията, които бяха направени на хитлеристите през 1938 г. от Уилсън, Хъдсън и Ноел-Бакстън“[44].

Английските предложения окуражили Хаусхофер и неговия шеф. На 10 май Хес излита със самолета и се озовава в Англия. От този момент започва твърде нечистоплътна игра — преговорите на английското правителство със заместник държавния глава на неприятелската страна. Те продължават няколко месеца.

Основен етап от тези преговори е срещата на Хес с двама господа, които в протокола за разговора, запазен до наши дни, са назовани „д-р Гътри“ и „д-р Маккензи“. Под първия псевдоним се крие не друг, а бившият министър на външните работи, през 1941 г. лорд-канцлер, отявленият мюнхенец сър Джон Саймън. Под втория псевдоним действува в ролята на преводач видният дипломат, бивш шарже д'афер на Англия в Берлин сър Айвър Къркпатрик.

Разговорът между Саймън, Къркпатрик и Хес се води на 9 юни и продължава много часове. Двете страни увъртали в усилията си да се надхитрят. Едва след доста неджентълментските намеци на Саймън Хес разкрива картите си. Той заявява, че е натоварен от фюрера да връчи на Англия мирна програма, главният пункт на която е подялбата на сферите на влияние между Германия и Англия. „Между Германия и Англия ще бъдат определени сферите на влияние. Сферата на интересите на Германия е Европа; сферата на интересите на Англия е нейната империя."

---

[43] Вж. М. Гус. Американские империалисты — вдохновители мюнхенской политики, М., 1951, с. 158.

[44] Пак там.

Стара, известна идея! Но при какви условия иска Хес да дели света с Англия? „Връщане на германските колонии"; „едновременно сключване на примирие и мир с Италия"; „обезщетяване на германските поданици в Британската империя за нанесените им щети".

Всичко това е известно на Саймън и Къркпатрик. Те искат да узнаят това, което повече интересува Англия: ще евакуира ли Германия войските си от Франция, Белгия, Холандия и Норвегия?

Хес отговаря категорично: „Не". Той още веднъж дава на своите събеседници да разберат, че Германия сама ще се разпорежда в „сферата на своите интереси", в която влизат посочените страни. Впрочем той добавя, че Съветският съюз също влиза в тази сфера и отново подчертава, че фюрерът желае примирие с Англия. „Аз реших да дойда тук, след като разговарях с фюрера по време на френската кампания през юни ... Той беше на мнение, че в края на краищата войната би могла да доведе до споразумение с Англия, към което се е стремял от началото на политическата си дейност."[45]

И така концепцията на Хес — Хитлер се свеждала до това Англия да остави всякакви надежди за участие в европейските работи и да не пречи повече на Германия да продължава военните действия на европейския континент.

Но Хес искал повече. Както се изясни по-късно, той разговарял не само със Саймън и Къркпатрик. На 9 септември 1941 г. замъкът Мичът плейс близо до Адлърсхот бил посетен от един от най-влиятелните хора в кабинета на Чърчил, лорд Бивърбрук. Когато го видял в стаята си, Хес се окуражил, защото го смятал за „един от своите" и преди войната неведнъж се бил срещал с него. Във всичко това имал пръст и нашият познат, княз Хоенлое. Именно той през юли 1940 г. доложил в райхсканцлерството, че Бивърбрук е „единственият човек, който може да осъществи в Англия обрат против Чърчил“[46].

---

[45] TMWC, v. X, p. 3—5.

Темата на разговора била една — Съветският съюз. Хес заявил, че е дошъл в Англия само с една цел — „на всяка цена“ да сключи с нея мир, след което Англия и Германия веднага да нападнат Съветския съюз. После Хес се впуснал в разсъждения: англичаните се лъжели, като смятали, че германо-съветската война ще отслаби двата съперника до такава степен, че Англия отново ще стане хегемон в Европа. Хес плашел Бивърбрук с „болшевишко господство на континента“ и призовавал Англия „да сломи руската мощ“[47].

Бивърбрук внимателно слушал Хес. Той не му обяснил, че този път Чърчил и той самият, Бивърбрук, не са се поддали на песента на нацистките сирени и са заели своето място там, където им диктували националните интереси на Англия — на страната на Съветския съюз. Но Хес бил фанатично верен на своята идея. Според неговите думи, казани по-късно, той „пристигнал в Англия не от хуманни съображения, а само за да помогне на Германия да води борбата против Русия на един-единствен фронт“[48]. Тези факти рисуват полета на Хес в напълно определена светлина и ние можем да се съгласим с английския изследовател Джеймс Лийзър, който в книгата си за полета на Хес твърди, че Хитлер е бил в течение на подготовката на тази акция[49].

. . . Цялата поредица от тайни преговори през 1940—1941 г. преследва една цел: да се осигури минимум активност на Англия (и САЩ) в периода на подготовката за нападението срещу СССР. Хес и Хитлер едва ли са разчитали, че предложенията им са приемливи за Англия. Още по-малко се надявала на това групата на Гьорделер — Канарис — Бек, с която Чърчил поддържал вече твърде слаби връзки. И едните, и другите предлагали на различна цена едно и също — сговор против Съветския съюз.

Но този сговор не бе постигнат. През лятото на 1941 г. Хитлер нападна СССР, а САЩ и Англия се оказаха в лагера на противниците на Германия. Така завърши първият етап от тайната дипломация на вермахта. Тя целеше преди всичко да се гарантира във външнополитическо отношение големият заговор против мира, скроен от Хитлер. За тази цел тайните емисари на генералния щаб с всички средства сондираха възможностите за сключване на всеобхватен антисъветски пакт, който да обедини всички основни капиталистически страни в „кръстоносен поход“ против първата в света социалистическа държава. Такава беше далечната цел.

---

[46] DGFP, Series D, v. X, N 228.

[47] Разговорът е записан от военния лекар Джонстън, който лекувал Хес (S. Delmer. Die Deutschen und ich, S. 466—467).

[48] IMG, Bd. VII, S. 143.

[49] J. Leasor, The Uninvited Envoy, London, 1962, p. 76.

Тайната дипломация на вермахта не постигна тази цел. Тя не успя да склони правителствата на Англия и САЩ да сключат военен съюз с хитлеристка Германия по простата причина, че логиката на вътрешноимпериалистическите противоречия остро сблъскваше интересите на тези страни и при всичките си антисъветски предразсъдъци управляващите кръгове в Съединените щати и Англия бяха достатъчно трезви в оценките си, за да видят каква заплаха надвисва над тях от страна на „третия райх“. Все по-енергичните протести на западноевропейските народи против политиката на „умиротворяване“ на агресора също изиграха своята роля. Опасният план, за който мечтаеха Рехберг и Чембърлейн, Канарис и Линдбърг, Бек и Вандънбърг, си остана на книга.

При все това, макар че не успяха да постигнат своята цел-максимум, хитлеристка Германия и нейните генерали осъществиха някои цели от „програмата-минимум“. В предвоенния период и в периода на „странната война“ генералният щаб и дипломатическата му агентура използваха умело реакционните групировки в англосаксонския лагер и постигнаха редица тактически предимства за „третия райх“. Международният сговор на мюнхенските политици значително помогна на вермахта да разпали войната и преди всичко позволи на Германия за известно време да избегне войната на два фронта, от която като дявол от тамян се боеше кафявият диктатор. Освен това в процеса на задкулисните сондажи хитлеристките емисари налучкаха много полезни за тях канали, които водеха до твърде влиятелни политици на западните държави.

Тези тактически успехи потулиха основната слабост, която обричаше на провал тайната дипломация на вермахта, именно безсилието на империалистическите интриги зад гърба и против интересите на народите. Канарис и неговите агенти бяха неспособни да проумеят това и те го заплатиха със собствения си крах и с краха на „третия райх“.

Шеста глава

ПЛАНОВЕТЕ НА КНИГА И НА ПРАКТИКА

Планът „Барбароса“

Близо една година германският генерален щаб съставя плана за нападението срещу СССР. Хиляди страници са изписани, стотици карти са изпъстрени със стрелки и знаци. Цялото изкуство на най-опитни генералщабни офицери е впрегнато в разработването на уникалния по мащабите си и по своето коварство план за атака против миролюбивата страна на социализма. В никой друг военен план не са обединени с такава яснота замислите на нацистката върхушка и на генералската клика. И само това ни кара да се помъчим да вникнем в дейността на зловещата хитлеристка „военна лаборатория“.

През юли 1940 г. началник-щаба на 18-а армия генерал-майор Ерих Маркс получава от генералния щаб на сухопътните сили задачата да разработи общата идея на военната кампания против Съветския съюз. По това време 18-а армия е в резерв и Маркс може спокойно да се залови за работа.

Той предлага следната, доста авантюристична идея: изхождайки от концепцията на Гудериан за мощен танков пробив, той препоръчва да се образува една основна ударна група на южния фланг, именно против Украйна[1]. Тази група трябвало да си пробие път от Румъния през цяла Украйна до Донбас и след това рязко да се насочи на север — към Москва и Горки. С този маньовър тя трябвало да принуди съветските войски, разположени от Балтийско море до горното течение на Днепър, да започнат боеве „с преобърнат фронт“, отрязани от своя тил. По-късно Маркс променя своя замисъл — в официално представения в ОКХ план той предлага да се сформират *две* ударни групи, които да достигнат линията Ростов на Дон — Горки — Архангелск.

---

[1] H. Uhlig. Das Einwirken Hitlers auf Planung und Führung des Ostfeldzuges. „Das Parlament“, 16. III. 1960. Beilage.

Тези идеи на Маркс се обсъждат на редица оперативни съвещания с участието на Хитлер, Браухич, Халдер и други генерали. В резултат възниква нов вариант. На 3 септември 1940 г. постът на първи оберквартирмайстер на генералния щаб (т. е. началник на оперативното управление) се заема от генерал Паулус. Въвеждайки Паулус в работата, Халдер му дава следните указания: да се разработи точен план за нахлуването, като се разчита на участието на 130—140 германски дивизии. Целта на нахлуването е определена от Халдер така: да се разгромят съветските войски в западната част на СССР и да се предотврати оттеглянето им във вътрешността на страната; да се достигне линията Волга — Архангелск, за да не може съветската авиация да бомбардира Германия.

Паулус избира малко по-различен вариант от Маркс. Той набелязва като предварителна цел линията Ленинград — Смоленск — Киев. Паулус смята за необходимо да се създадат три групи армии — „Север“, с цел да настъпи срещу Ленинград; „Център“ — най-силната — с цел да настъпи срещу Минск — Смоленск; „Юг“, с цел да достигне Днепър при Киев.

През ноември 1940 г. генералният щаб провежда редица щабни учения в Сен Жермен. В тях са привлечени видни военачалници, между които Рундщет, Халдер и началник-щабовете на армии. На 5 декември 1940 г. Халдер докладва на Хитлер резултатите от предварителната работа на генералния щаб. Този доклад е запазен[2].

„Началникът на генералния щаб докладва за запланираната операция на Изток. Докладва първо географските данни. Най-важните центрове на военната промишленост се намират в Украйна, в Москва и

---

[2] „Nürnberger Dokumente“, S. 315—316.

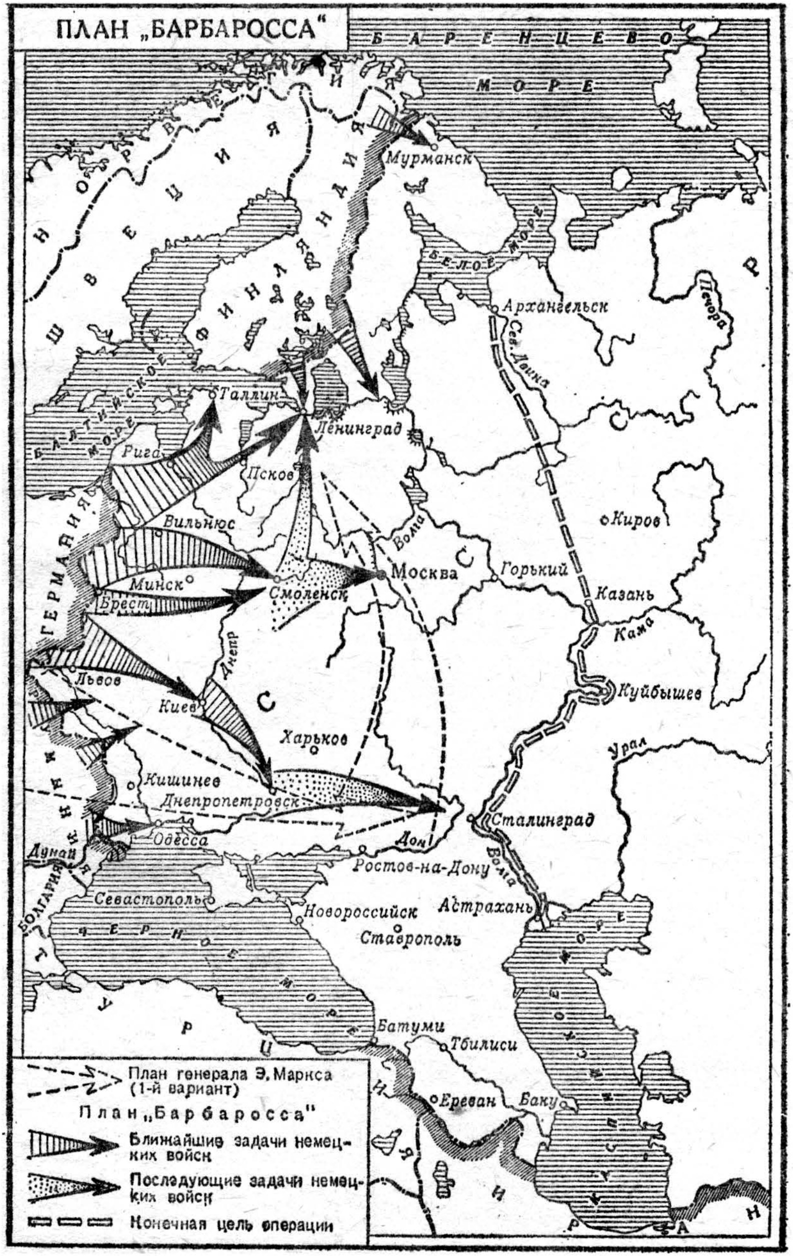

ПЛАН „БАРБАРОССА"

БАРЕНЦЕВО МОРЕ
НОРВЕГИЯ
ШВЕЦИЯ
ФИНЛЯНДИЯ
КАРЕЛИЯ
Мурманск
БЕЛОЕ МОРЕ
Архангельск
Сев. Двина
Печора
БАЛТИЙСКОЕ МОРЕ
Таллин
Ленинград
Рига
Псков
Вильнюс
Минск
Брест
Смоленск
Москва
Волга
Горький
Киров
Казань
Кама
Куйбышев
Урал
ГЕРМАНИЯ
Днепр
Львов
Киев
Харьков
ВЕНГРИЯ
Кишинев
Днепропетровск
Одесса
Дунай
Дон
Сталинград
Ростов-на-Дону
БОЛГАРИЯ
Севастополь
Новороссийск
Ставрополь
Астрахань
ЧЕРНОЕ МОРЕ
КАСПИЙСКОЕ МОРЕ
ТУРЦИЯ
Батуми
Тбилиси
Ереван
Баку
ИРАН
С С С Р
План генерала Э. Маркса (1-й вариант)
План „Барбаросса"
Ближайшие задачи немецких войск
Последующие задачи немецких войск
Конечная цель операции

> Ленинград. Освен това Украйна е център на богато производство на селскостопански продукти. Целият район на операциите се разделя от Припятските блата на две части — северна и южна. В южната част пътищата са лоши. Най-добри са шосетата и железопътните линии в района Варшава — Москва...
>
> От предвидените три групи армии северната трябва да се движи срещу Ленинград, централната — през Минск срещу Смоленск, южната — с главен удар върху Киев. В последната група една армия ще потегли от района на Люблин, друга — от района на Лвов, трета — от Румъния. Крайната цел е Волга и районът на Архангелск. Трябва да бъдат вкарани в бой общо 105 пехотни и 32 танкови и моторизирани дивизии, като значителни части (две армии) отначало ще бъдат в резерв."

Ако се вярва на прословутата версия, че Хитлер решавал всичко сам и не слушал никого, би трябвало да се предположи, че фюрерът веднага е хвърлил плана на Халдер в коша. Съвсем не. В протокола е записано: „Фюрерът заявява, че е съгласен с доложения оперативен замисъл".

Девет години по-късно, в книгата си „Хитлер като пълководец", Халдер ще твърди, че за плана за похода срещу Русия отговорност носи само Хитлер, че той „никога не съобщаваше своите намерения на командуващите армиите, флота и ВВС, на които бе възложено ръководството на военните операции"[3]. В действителност планът „Барбароса" (както и всички други планове на вермахта) е синтез на идеите на Хитлер и плановете на самия генерален щаб.

Когато на 5 декември изслушва доклада на Халдер, Хитлер се ограничава само с няколко забележки. Той подчертава, че трябва да се попречи на Съветската армия да се оттегли във вътрешността на страната (идеята на генерал Маркс) и настоява танковите ударни групи да се разположат по вътрешните флангове на групите „Север" и „Център", т. е. да се създаде тук най-силната ударна група. „Настъпващата срещу Москва група трябва да бъде толкова силна, че да може след това да се насочи на север."[4] Накрая Хитлер одобрява броя на дивизиите (130—140).

Няколко дни по-късно Хитлер се съвещава с Йодъл и отново обсъжда плана „Барбароса". Планът на генералния щаб му изглежда напълно логичен, доколкото той ще позволи, след като бъде пробита съветската отбрана, да се проникне дълбоко на изток, а след това да се направи завой към Ленинград и Украйна, за да се завърши пълното разгромяване на Съветската армия. Хитлер отново повтаря своята идея, че главната групировка трябва да бъде северно от Припятските блата. Мимоходом той прави любопитната забележка: „През 1941 г. ние трябва да приключим решаването на всички континентални европейски проблеми“.[5] На 18 декември се издава знаменитата директива № 21 — „операцията Барбароса“, която предвижда всички приготовления да бъдат завършени до 15 май 1941 година.

---

[3] F. Halder. Hitler als Feldherr, München, 1949, S. 38.

[4] „Nürnberger Dokumente", S. 316—317.

Основната „идея“ на плана „Барбароса“ се свежда до следното: „Германските въоръжени сили — гласи директивата — трябва да бъдат готови още преди завършването на войната с Англия да победят Съветска Русия чрез светкавична военна операция“.

За тази цел „намиращите се в западната част на Русия войскови маси на руската армия трябва да бъдат унищожени в смели операции с дълбоко придвижване на танковите части. Следва да се попречи на боеспособните части да отстъпят навътре в територията на Русия.

След това чрез бързо преследване трябва да бъде достигната линия, от която руската авиация вече няма да може да извършва нападения над германски области. Крайната цел на операцията е да се достигне линията Архангелск — Волга като преграда от азиатска Русия. По такъв начин в случай на необходимост оставащата на Русия последна промишлена област в Урал ще може да бъде парализирана с помощта на авиацията“.[6] По-нататък се поставят задачи за родовете войски и особено се набляга на изключителната секретност на всички приготовления.

В какъв срок Хитлер и неговите генерали възнамерявали да осъществят „операция Барбароса“? Отговорът на този въпрос ярко характеризира дълбоко авантюристичния смисъл на целия план, който се основава на грубо надценяване собствените сили и на класовата слепота на главатарите на „третия райх“.

На 31 юли 1940 г. Хитлер заявява на Халдер: „Колкото по-скоро разгромим Русия, толкова по-добре“. И по-нататък: „Пет месеца за операцията“.[7] А когато оперативният план бива предаден за разработване в генералния щаб, прехвалените генерали заедно с прехвалените разузнавачи незабавно започват да съкращават сроковете. Генерал Маркс определя в своя проект срок от 9 до 17 седмици. След това в генералния щаб започват да определят още по-кратки срокове — максимум 16 седмици. После Браухич говори за 6—8 седмици. В разговор с фелдмаршал Бок и Хитлер заявява, че Съветският съюз ще бъде разгромен за 6 седмици, а може би дори за 3 седмици[8].

---

[5] **„Nürnberger Dokumente“**, с. 318.

[6] „Нюрнбергский процесс“, т. II, с. 559—560.

Тази слепота не е случайна. Дълги години нацистката пропаганда бе тръбила за „слабостта на Русия“ и „неустойчивостта на съветския строй“ толкова гръмко, че ѝ бяха повярвали дори авторите на подобни басни. За по-трезва преценка не допринасят и усилията на хитлеристкото разузнаване, което също гледа на съветската страна през кафявите очила на нацистката идеология.

Германското командуване подготвя операцията „Барбароса“ и *икономически*. По това тя се различава от другите етапи в развитието на хитлеристката агресия. За нито един от своите походи фюрерът и генералите не са се готвили така основно.

Специално създаденият „икономически щаб Ост“ (под кодовото название „щаб Олденбург“) трябвало да се заеме с икономическата експлоатация на окупираните територии. На този щаб са поставени две задачи: а) да следва предните части непосредствено отвъд линията на фронта, за да не се допуска унищожаването на продоволствените запаси и да се осигури извозването на важните стоки: б) да управлява окупираните промишлени райони и да експлоатира икономическите райони[9]. За тази цел „щабът Олденбург“ е подразделен на пет икономически инспекции, двадесет и три икономически команди и дванадесет подотдела.

Зад тази педантична предвидливост се крие не само план за ограбване на съветското народно стопанство. В протокола за заседанието на „щаба Олденбург“ от 2 май 1941 г. има редове, от които човек не може да не потръпне: „1. Войната ще може да продължава само ако през третата военна година (смятано от септември 1939 г. — *Л. Б.)* всички германски въоръжени сили бъдат осигурени с продоволствие за сметка на Русия.

---

[7] H. Uhlig. Das Einwirken Hitlers... „Das Parlament“, 16. III. 1960. Beilage.

[8] F. v. Schlabrendorff. Offiziere gegen Hitler, Zürich, 1946, S. 72.

[9] TMWC, v. III, p. 348.

2. Десетки милиони хора ще бъдат обречени на гладна смърт, ако извлечем от страната всичко, което ни е необходимо.“[10]

За нормален човек би било кощунство дори да слуша такива людоедски заключения. Но за Гьоринг това е нещо, което се разбира от само себе си, защото становището му е: „В интерес на дълговременната икономическа политика всички новоокупирани територии на Изток ще бъдат експлоатирани като колонии и с колониални методи“.[11]

Планиране на безчовечността. Така и само така може да се нарече следващата поредица от военни приготовления, предприети от германското военно командуване. Това е една от най-позорните страници в историята на германския генералитет. Но тя не може да се изтръгне от книга, посветена на Втората световна война.

В опитите си да се оправдаят и снемат отговорността от себе си, останалите живи генерали от вермахта днес в хор твърдят, че армията като такава нямала нищо общо със зверствата, които се вършели в окупираните територии. Кой е виновен? Хитлер. СС. Гестапо. А генералите не.

В годините на войната обаче те мислят и действуват другояче. На 13 март 1941 г. Кайтел издава специалната заповед „За особените области“. На 6 май ОКХ разработва заповед за третирането на гражданското население на Изток. На 12 май следва заповедта на Кайтел „За третирането на пленените съветски политически и военни работници“. На 13 май е разпратена друга директива, озаглавена „За военната юрисдикция в района на операцията „Барбароса“ и за особените мероприятия на войските“. По-късно (на 16 септември) тези заповеди са допълнени с директивата „За комунистическото въстаническо движение в окупираните области“. Тази поредица от директиви е чудовищна по своята циничност разработка на система от насилствени мерки, която ОКВ възнамерявало да въведе (и въвежда!) като норма на поведение на германските войски на съветско-германския фронт.

---

[10] TMWC, s. XXXI, p. 84.

[11] A. Dallin. German Rule in Russia 1941—1945, London, 1957, p. 305.

Първата от тези директиви постановява, че изпълнителната власт в театъра на военните действия се упражнява от върховното главнокомандуване, а по негово пълномощие — от командуващите групите армии. Но от самото начало се определя също, че „в театъра на военните действия райхсфюрерът на СС получава по поръчение на фюрера специални задачи по подготовката на политическото управление, които произтичат от окончателната и решителна борба между двете противоположни политически системи“[12]. По този начин се поставя знакът за равенство между действията на военното командуване и на есесовското ръководство, което е натоварено със „специални задачи“ в сътрудничество с армията.

Втората заповед, разработена вече не от Кайтел, а от Браухич и Халдер, предвижда сурови мерки спрямо всички „враждебни елементи“. За такива се обявяват всички, „които вземат участие или се готвят да вземат участие във враждебни актове; онези, които със своите действия създават пряка опасност за войските или оказват съпротива на германските въоръжени сили“. Заподозрените лица трябва да се предават на офицер, който има правото да ги разстреля. Разрешават се също колективни репресии против населени пунктове, „откъдето се предприемат... враждебни нападения от всякакво естество“. Най-после, заповедта предписва да не се предават на съда онези войници от вермахта, които извършат „наказуеми деяния“ на окупираната територия, „движени от озлобление... към еврейско-болшевишката система“[13].

Заповедта от 12 май 1941 г., получила зловеща известност като „заповед за комисарите“, гласи:

„1. Политическите дейци и ръководители (комисарите) подлежат на ликвидиране.

2. Ако бъдат заловени в плен от армията, всеки офицер, който има правото да наказва дисциплинарно, трябва да вземе решение за тяхното ликвидиране. За такова решение е достатъчен фактът, че дадено лице е било политически функционер.

---

[12] „Нюрнбергский процесс“, т. I, 1957, с. 478.

[13] TMWC, v. XXVI, p. 403—406.

3. Политическите комисари не се признават за военнопленници и подлежат на ликвидиране най-късно в транзитните лагери. Никакво транспортиране в тила."[14]

Следващата директива (от 13 май 1941 г.) узаконява драконовски мерки по отношение на съветското население. Всички лица, заподозрени в „неприязнени действия", трябва да се подлагат на незабавни репресии по следните правила:

„Там, където бъде пропуснато времето за подобни мерки или където те в момента са били невъзможни, заподозрените елементи трябва незабавно да бъдат предадени на офицер. Той решава дали те трябва да бъдат разстреляни."[15]

Накрая, директивата от 16 септември предвижда установяването на терористичен режим под предлог за борба с партизаните:

„За да се задуши из основи недоволството, необходимо е при първи повод незабавно да се предприемат най-жестоки мерки, за да се утвърди авторитетът на окупационните власти... При това следва да се има предвид, че човешкият живот в страните, за които се отнася това, не струва абсолютно нищо и че сплашващо въздействие е възможно само при най-голяма жестокост."[16]

Тази директива се основава на така наречения кодекс на Щюлпнагел — метод, разработен от командуващия германските окупационни войски във Франция генерал Ото фон Щюлпнагел (един от членовете на известна генералско-промишлена фамилия) и от началника на неговия щаб полковник Ханс Шпайдел. След като френски патриоти убиват един германски войник в Париж, Щюлпнагел обявява за заложници „всички французи, задържани от германските власти", и предупреждава, че „при нов инцидент известен брой от тези заложници, в зависимост от сериозността на покушението, подлежи на разстрел". От този момент започват масови разстрели на заложници. (Убити са над 29 хиляди души.)

---

[14] TMWC, v. XXVI, p. 406.
[15] „Нюрнбергский процесс", т. I, 1957, с. 479.
[16] „Нюрнбергский процесс", т. V, М., 1960, с. 116.

„Кодексът на Щюлпнагел“ е възприет от генерал Фалкенхаузен в Белгия и от Фалкенхорст — в Норвегия. В Полша по тази „генералска рецепта“ действува Ханс Франк, екзекутирал през годините на нацистката окупация 34 098 души. За плана „Барбароса“ идеите на Щюлпнагел са официално потвърдени от Кайтел и се осъществяват на практика от командуващите армии и групи армии. Така на 12 юни 1941 г. генерал Манщайн заповядва на войските си да вземат безпощадни мерки против „болшевишките подстрекатели, партизаните, саботьорите и евреите“. Такива заповеди издават и Рундщет, Лееб, Райхенау, Буш.

На 7 декември 1941 г. Кайтел издава заповедта „Нощ и мъгла“, която разрешава тайното депортиране на граждански лица — участници в съпротивата, от окупираните територии в концлагерите в Германия. Резултатите от изпълнението на тези заповеди са прекалено добре известни. С пълно право английският юрист лорд Ръсел констатира в своята книга „Проклятието на пречупения кръст“: „От момента на навлизането на германските войски в Русия до изгонването на последния нацист навсякъде, където е стъпил кракът на германски войник или есесовец, бяха извършени хиляди невъобразимо жестоки престъпления против старци, жени и деца“. За организирането на това масово изтребление германският генералитет е не по-малко виновен от Химлер, Хайдрих и другите палачи от есесовската банда.

В Нюрнберг Кайтел се опитваше да отрича участието си в престъпленията, като се надяваше, изглежда, че документите не са запазени. Но той веднага бе изобличен от съветския обвинител Р. А. Руденко.

Руденко. Помните ли тази мисъл, основната мисъл в заповедта, че „човешкият живот не струва абсолютно нищо“?

Кайтел. Да.

Руденко. Вие подписвали ли сте тази заповед с това твърдение?

Кайтел. Да... Тези думи не фигурират в заповедта...

Руденко. Вие казвате, че тези думи не фигурират в заповедта?

Кайтел. Доколкото зная, там не е написано така.

Тогава Руденко напомни на Кайтел, че през януари 1946 г. на разпита той е заявил: „Трябва да призная тази фраза за автентична, но тя бе включена лично от фюрера“.

Руденко. Сега спомнихте ли си? Нали така отговорихте?[17]

Кайтел бе принуден да признае. А когато бе заставен да прочете на глас тази заповед, открита в архивите на ОКВ, той бе притиснат до стената. Четеше бавно, включително и нареждането за един германски войник да се убиват 50—100 комунисти.

Руденко. За един германски войник?

Кайтел. Аз знам това и го видях в заповедта.

Руденко. Питам ви: подписвайки тази заповед, вие сте изразили и своето мнение за тези жестоки мерки, т. е. били сте съгласен с Хитлер?

Кайтел. Аз подписах тази заповед, но цифрите, които са посочени в нея, са лични промени в заповедта, именно лични промени на Хитлер.

Руденко. А какви цифри представихте вие на Хитлер?

Кайтел. Пет — десет души...

Руденко. Значи разликата между вас и Хитлер беше само в цифрите, а не по същество?

Кайтел. Смисълът беше такъв, че за да се постигне сплашващо въздействие, за живота на един германски войник е необходимо да се поискат няколко човешки живота...[18]

Естествено, и в миналото завоевателите са вършили зверства. Но никога още те не са били планирани предварително като норма на поведение на окупационните войски. Този особен, небивал вид военно планиране напълно е съвпадал с намеренията на нацисткото партийно ръководство, което се е готвило за масовото изтребване на народите на Съветския съюз.

Впрочем Вилхелм Кайтел има своя собствена философия за войната. Още през 1938 г. той съставя обширния меморандум „Воденето на война като организационен проблем“ (документ на ОКВ № 647/38, строго секретно, 19 април 1938 г.), към който е приложено допълнение под симптоматичното заглавие „Какво ще представлява бъдещата война“. Автор на проекта е Йодъл, а окончателната редакция прави Кайтел. В това програмно съчинение се изтъква например:

---

[17] Вж. „Нюрнбергский процесс“, т. V, с. 116—117.

[18] Пак там.

> „Войната да се води с всички средства, не само с оръжието, но и със средствата на пропагандата и икономиката. Тя се насочва против вражеските въоръжени сили, против източниците на материална сила на противника, против духовните сили на неговия народ. Главният принцип на нейното водене е: „Необходимото не се нуждае от обосновка“.“[19]

„Заповедта за комисарите“ и подобните на нея разпореждания на ОКВ и ОКХ не са нещо чуждо за такава война. На същата тази „Заповед за комисарите“ стои индексът ОКВ (щаб на оперативното ръководство, отдел L. IV/Qu, № 44822/44). В своите инструкции генералите от вермахта почти по нищо не отстъпват на генералите от СС. Така например генерал-фелдмаршал фон Райхенау пише: „Войникът на Изток се бие не само по правилата на войната, но и като носител на безжалостната расова идея“.[20]

... Когато войната свърши, генералите от вермахта ще започнат да се оправдават, че „нищо не знаели“ и че всички зверства вършели есесовските войски. В Нюрнберг тази лъжа бе опровергана с документи и показанията на свидетелите. Пак в Нюрнберг след едно от съдебните заседания, на което ставало дума за съучастието на Кайтел в злодейското изтребване на партизани, военнопленници и мирни жители, дори Гьоринг не изтърпял. В разговор със свои съмишленици той заявил:

— Слушайте, хора, между нас казано, той знаеше всичко. .[21]

Много години по-късно западногерманският историк Валтер Гьорлиц издаде книга, озаглавена „Вилхелм Кайтел — престъпник или офицер?“ Още древните софисти от школата на Зенон умеели да поставят въпроси така, че на тях не можело да се отговори правилно. Мъчейки се да оправдае Кайтел, Гьорлиц подсказва на читателя си: не, Кайтел е германски офицер и затова не е престъпник. Изобщо, пише Гьорлиц, „съмнително е дали изпълнението на дълга (от Кайтел) може да се съди с мащабите на земен съд“. Тези софизми са отдавна разобличени: присъдата над военнопрестъпниците произнесе самата история, а на дилемата на Гьорлиц тя отговори: Кайтел е и престъпник, и германски офицер. Хитлер и Кайтел обединяват тези две понятия в едно.

---

[19] W. Görlitz. Wilhelm Keitel — Verbrecher oder Offizier?, S. 16.
[20] H. A. Jacobsen. 1939—1945. Der Zweite Weltkrieg, S. 46.
[21] G. Gilbert. Nürnberger Tagebuch, S. 246.

Подготвяйки се грижливо да водят „война за унищожение“, Кайтел и Браухич вървят според силите и възможностите си в крак с такива дейци на нацисткия режим, като Розенберг, Химлер, Щрайхер, Хайдрих. Не трябва да забравяме, че ОКВ и генералният щаб не са действували в безвъздушно пространство. Успоредно с тях необходимите подготвителни мерки за операцията „Барбароса“ вземат всички ведомства на нацистката държава и партия. Например било вече предрешено да се създаде специално министерство на териториите, които ще бъдат окупирани. Министър трябвало да стане Алфред Розенберг.

В изпълнението на безчовечната програма особена роля играят специално създадените войски на СС — рожба на Химлер и генералитета. Още през 1934 г., по време на сговора на генералите с Хитлер против Ернст Рьом, след съгласуване с генералния щаб Химлер сформира от своята черна шайка една есесовска дивизия. Есесовските войски са предназначени за решаване на специални задачи и както поясни в следвоенните си мемоари есесовският генерал Хаусер, за „борба с болшевизма“[22].

Със започването на войната броят на есесовските дивизии започва бързо да расте. През 1939 г. те са четири, през 1940 г. — шест, през 1941 г. — седем, към края на войната — над четиридесет. Тяхна отличителна черта е особеният начин на формиране: в тях се набират нацисти не само от Германия, но и от други европейски страни (Холандия, Белгия, Норвегия). Това дава по-късно възможност на генерал Гудериан да твърди, че есесовските войски били „предвестници на европейската идея“[23].

Каква е същността на тази „идея“? Есесовските войски стават гвардия на вермахта. Техните дивизии съчетават решаването на чисто военни задачи с най-изтънчени зверства. Във Франция есесовската дивизия „Райх“ извършва кървавата разправа в Орадур, в Съветския съюз дивизиите „Викинг“, „Адолф Хитлер“ и „Тотенкопф“ („Мъртвешка глава“) заедно със специалните „ударни команди“ на СС си създават зловещата репутация на палачи от най-висока проба. С участието си в създаването на есесовските войски германските генерали още по-здраво се свързват с нацистката клика.

---

[22] P. Hausser. Waffen-SS im Einsatz, Göttingen, 1953, S. 13.

[23] Пак там, с. 1.

Апетитите

Бойците и народът, които изнесоха историческата борба против хитлеризма и извоюваха победата, имат моралното право и дори моралното задължение да съдят ония, които в летните дни на 1941 г. се опитваха да осъществят черните си замисли. На този задочен съдебен процес с основание могат да бъдат поставени въпросите, които прокуратурата често задава, за да изясни пълния обем на престъпния заговор: какви бяха крайните цели на заговорниците? Какво би очаквало света, ако Съветският съюз не бе оказал решаваща съпротива и не бе провалил изпълнението на плана „Барбароса“?

Според мен не са необходими особени документи, за да си представим съдбата на СССР в ръцете на фашистките окупатори. Отговорът на тези въпроси се пишеше с кървавия почерк на есесовските разстрели, запечатваше се върху страниците на историята от гъсениците на германските танкове. За многоточия служеха картечните откоси, а вместо удивителни знаци „ударните команди“ слагаха бесилки.

Но всяко злодеяние става двойно по-страшно, когато е предварително обмислено и хладнокръвно подготвено. През 1941 г. светът не знаеше колко подробно са обмислени в берлинското райхсканцлерство не само оперативните планове на вермахта, но и съдбата на страните, които трябваше да станат нацистки колонии.

На 16 юли 1941 г., няколко седмици след нападението срещу Съветския съюз, фюрерът решава да свика специално съвещание, на което да бъде обсъден въпросът как да се постъпи със Съветския съюз? В 15 часа в кабинета на Хитлер влизат Гьоринг, Кайтел, Розенберг, Ламерс, Борман и остават при него до вечерта.

Както винаги, Хитлер говори най-много. Той излага главните си пожелания относно съдбата на съветската страна.

„По принцип става дума за това правилно да разделим огромната придобивка, за да можем: първо, да я овладеем, второ, да я управляваме, трето, да я експлоатираме.

Русите са издали сега заповед за партизанска война зад линията на нашия фронт. Тази партизанска война има своите предимства: тя ни дава възможност да изтребим всички, които са против нас.

Основни принципи.

Не бива да допуснем съществуването на каквито и да било въоръжени сили западно от Урал, дори за постигането на тази цел да ни се наложи да водим война сто години. Всички наследници на фюрера трябва да знаят: сигурността на райха ще бъде гарантирана само когато западно от Урал няма чужда военна сила; предпазването на този район от всички възможни заплахи се поема от Германия. Железен принцип во веки веков: никой освен германец няма право да носи оръжие.

Този принцип е особено важен. На пръв поглед изглежда по-просто да поискаме военна помощ от други подчинени нам народи. Но това е грешка. То рано или късно ще се обърне против нас самите. Само германецът може да носи оръжие — не славянинът, не чехът, не казакът, не украинецът.“[24]

След това Хитлер обявява основните териториални искания: да се присъедини към Германия Прибалтика (до Двина); да се дадат на Румъния Одеса и Бесарабия; да се включат в „третия райх“ Крим и „районите северно от него“. По същия начин да се постъпи с Републиката на немците в Поволжието, с Бакинския нефтодобивен район и Колския полуостров. Ленинград да се изравни със земята и да се предаде на Финландия. Всички останали райони да бъдат окупирани и в тях да се действува по принципа: да се разстрелва всеки, който погледне накриво. Това изказване намира особена поддръжка у Кайтел, който добавя: „Населението трябва да знае, че всеки, който не се подчинява, ще бъде разстрелян“.

На 16 юли 1941 г. Хитлер и неговото обкръжение са така сигурни в победата, че старателно и усърдно делят „придобивката“. Те няколко часа се препират кои да бъдат назначени за райхскомисари на окупираните територии. След дълги спорове решават, че в Прибалтика ще се разпорежда

---

[24] „Was wirklich geschah“, S. 486.

Лозе[25], в Москва — Каше[26], в Украйна — Кох[27], в Крим — Фрауенфелд[28], на Колския полуостров — Тербовен[29], в Кавказ — Шикеданц[30].

Драматурзите често си служат с „тънък похват“: те внезапно пренасят действието няколко години напред, а след това не по-малко внезапно го връщат назад. Ние слушаме героя и знаем, че лъже, защото вече сме видели бъдещето му. Подобно нещо преживяваме, когато четем протокола, който водил Мартин Борман. Ние с вас вече сме видели бъдещето до 1964 г., а на страниците му декламират, спорят, лицемерят и се перчат героите на 1941 година. Ходят, спорят и се изказват мъртъвци. Завършилият със самоубийство Гьоринг спори с обесения Розенберг, който се обръща към завършилия със самоубийство Хитлер. А последният дава указания на екзекутирания Кайтел. Указанията се записват в проекта за директива от починалия от естествена смърт Ламерс. Всичко това усърдно се протоколира от безследно изчезналия Борман. . .

Гьоринг и Розенберг се дърлят за райхскомисарския пост в Москва и областта. На него искат да поставят Кох или Кубе и едва след дълга караница се спират на Каше. А Каше изобщо не успял да заеме този пост. Райхскомисарят на Кавказ групенфюрерът Шикеданц видял своя дворец, колкото и ушите си. И на Тербовен не било писано да управлява Колския полуостров. С Кубе работата се оказала по-друга — той получил своя пост. Но го получил заедно с куршума, изпратен в сърцето му от белоруските партизани!

---

[25] Лозе — до началото на войната депутат в райхстага от нацистката партия, групенфюрер от СА, гаулайтер на Шлезвиг—Холщайн. От октомври 1941 г. — райхскомисар на Остланд (Прибалтика). Палач на народите на Литва, Латвия и Естония. Оттам избягва заедно с германските войски, попада в плен при западните съюзници. Осъден на десет години затвор, от които лежи само три години. След войната живее във ФРГ и получава пенсия за „изслужено време“. Умира в 1963 година.

[26] Каше — виден нацист, вместо в Москва бива изпратен в Хърватско, където се отличава с разстрелване на партизани. Обесен.

[27] Кох — обергрупенфюрер от СС, в „третия райх“ заема важни постове, включително гаулайтер на Източна Прусия. Като райхскомисар на Украйна проявява чудовищна жестокост. Любимата максима на Кох е: „Ако намеря украинец, достоен да седне с мен на една маса, и него ще заповядам да разстрелят“. След поражението на хитлеризма се крие около Хамбург под името Бергер. Бива открит и предаден на полските власти. Съдебният процес срещу Кох се гледа в края на 1958 — началото на 1959 г. Осъден на смърт.

[28] Фрауенфелд — стар приятел на Хитлер, австрийски нацист, гаулайтер на Виена. Често е наричан „австрийският Куизлинг“. Живее във ФРГ.

[29] Тербовен — обергрупенфюрер от СС, гаулайтер на Есен. Назначен за райхскомисар в Норвегия. След капитулацията се самоубива.

[30] Шикеданц — родом от Рига, прибалтийски германец. Заместник на Розенберг по „външнополитическото ведомство“. В 1945 г. се самоубива.

Комично-кошмарният характер на съвещанието от 16 юли 1941 г. обаче не заличава сериозното му значение. На него са изработени основните положения на „линията на поведение“ спрямо Съветския съюз. В духа на тези положения се разработват конкретните директиви за действие на отделните райхскомисариати и генерални комисари.

Специално създаденото министерство на окупираните територии на Изток се възглавява от Алфред Розенберг. Първото нещо, с което той се заема, е раздаването на постове в бъдещите германски „колонии на Изток“. За няколко седмици са разпределени всички постове на генерални комисари (включително и за Свердловск и Баку), а за набелязаните 1050 места за областни комисари постъпват 114 заявления от фюрери на СА, 450 — от чиновници в министерството на вътрешните работи и 261 — от служещи в нацисткия „трудов фронт“[31]

И така противно на известната поговорка апетитът на хитлеристките окупатори идва преди яденето. През лятото на 1941 г. се проявяват в пълна мяра най-отвратителните качества на германския нацизъм: неудържимата алчност, надменност и жестокост на неговите главатари — с една дума, всички качества на „господарската раса“, която вече се смята господар ако не на целия свят, то във всеки случай на цяла Източна Европа до Урал.

Най-напред е определена бъдещата структура на териториите, на които в Берлин се гледа като на вече завладени от германските войски. В опиянението от първите победи не се обръща внимание на една „дреболия“ — че вермахтът още не е стигнал до Урал. На есесовските стратези се струва напълно достатъчна линията, която вече е прокарана на изработената в Берлин карта.

Съгласно общия план окупираната от вермахта територия трябвало да бъде разделена на четири райхскомисариата (така се предвиждало да бъде разделена „*придобивката*")[32].

---

[31] „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte“, Heft 3, 1958, S. 283.

1. *Райхскомисариат Москва* (райхскомисар Каше, Москва).

В него влизат следните генерални комисариати: Москва, Тула, Ленинград, Горки, Вятка, Казан, Уфа, Перм.

2. *Райхскомисариат Остланд* (Лозе, Рига).

Генерални комисариати: Естония, Латвия, Литва, Белорусия.

3. *Райхскомисариат Украйна* (Кох, Ровно).

Генерални комисариати: Волино-Подолия, Житомир, Киев, Чернигов, Харков, Николаев, Таврия, Днепропетровск, Ростов, Саратов и германците от Поволжието, Воронеж и др.

4. *Райхскомисариат Кавказ* (Шикеданц, Тбилиси).

Генерални комисариати: Кубан, Калмикия[33], Ставропол, Грузия, Армения, Азърбайджан, Кавказки комисариат.

Принципите на това „делене" са набелязани от Алфред Розенберг — „специален пълномощник на фюрера за централизирано разработване на основните въпроси на източноевропейското пространство". Но това съвсем не значи, че проектът е лично дело на Розенберг. Активно участие в това „централизирано разработване" взема военното командуване. На 25 април 1941 г. Кайтел съобщава на Розенберг:

„От името на върховното командуване на въоръжените сили натоварвам да участвува в разработването на тези въпроси началник-щаба на оперативното ръководство на въоръжените сили генерала от артилерията Йодъл и като негов заместник генерал-майор Варлимонт."[34] На процеса Йодъл, верен на езуитската си тактика, заяви, че няма нищо общо с Розенберг. Но той пребледня, когато съветският обвинител Покровски започна да чете това писмо.

На територията на Съветския съюз, подлежаща на германизация, Хитлер и Химлер решават да създадат германски военни селища, жителите на които трябвало да станат „господствуваща раса". „Ние ще създадем нова колониална империя с метрополия в Централна Европа" — се хвали

---

[32] Използваме данните на А. Далин, който съставя карта въз основа на нюрнбергските документи PS—1033, PS—1036, PS—1035, PS—1054, NO—2546 (A. Dallin. German Rule in Russia, p. 67)

[33] Така наречен главен комисариат.

[34] „Нюрнбергский процесс", т. V, с. 385.

Химлер[35]. Господари на тази империя Химлер вижда германците, а управители на отделни колониални области — куизлинговци от западните страни, които той искал да привлече в експлоатирането на богатствата на Русия след „крайната победа“. А населението на Съветския съюз трябвало да бъде сведено до положението на роби. Според предварителните планове на СС на всички местни жители в окупирана Русия се позволявало да имат най-много четирикласно образование. Руският език като официален трябвало да бъде забранен. „Русите трябва да умеят само да смятат и да пишат името си. Първата им работа е да се подчиняват на германците“ — такова е желанието на райхсфюрера на СС.

Освен това, както казал веднъж Химлер, „изразено по военному, ние трябва да убиваме от три до четири милиона руси годишно“[36], за да не се допусне увеличаване на коренното население в нацистката колониална империя. Предвиждало се „да бъдат затворени детските болници и детските градини и да се поощрява нарастването на детската смъртност“[37].

В тесния кръг на своите приближени Хитлер дава воля на необузданите си фантазии, рисувайки картината на германофашисткото господство в Съветския съюз: „Германските учреждения и органите на властта трябва да имат разкошни сгради, губернаторите — дворци — фантазира фюрерът. — Нещо повече — ще създадем друг свят за русите. . .“ „Ние не трябва да изпращаме там германски учители: грамотността на русите, украинците, киргизите може само да навреди. Германските лекари трябва да лекуват само германци. . .“ „Със 150—220 милиона германци ние ще станем неограничени властелини на континентална Европа.“[38]

---

[35] F. Kersten. Memoirs, New York, 1957, p. 132.

[36] Пак там. p. 130.

[37] Най-убедително опровержение на теорията за „жизнено пространство“ за Германия дава самият Хитлер. Когато става дума за създаване на военни селища, се изяснява, че от райха. . . няма кой да бъде заселен в „източните райони“. „Заселници“ почват да се търсят сред банатските германци (Румъния), след това в Дания, Норвегия, Швеция и Австрия. Хитлер възнамерявал също да пресели на Изток англичани след победата над Англия. Розенберг започнал преговори с главатаря на холандските фашисти Мусерт за „заселване“ на холандци в Съветския съюз.

[38] H. Picker. Hitlers Tischgespräche im Hauptquartier 1941—1942, Bonn, 1951, S. 44, 72—73, 179.

Тайните на „генералния план Ост“

А какво възнамерява да направи Хитлер в континентална Европа?

Както показват архивните документи, била разработена поредица от планове, основани върху главното расистко изискване на хитлеризма — унищожаване на евреите и славяните.

Расовата „теория“, издигната от Хитлер в ранг на държавна религия, става едно от най-гнусните средства на фашизма в борбата му за световно господство. Всъщност няма никаква теория. Всички дебели томове, съчинени през годините на нацизма в германските университети, съдържат само лъженаучни оправдания на практиката на изтребване на милиони хора. Съобразно с политическите цели на господстващите класи расизмът се е насочвал ту против една, ту против друга национална група. Когато на Хитлер бе нужно да разпали погромаджийски настроения в страната, за да отрови съзнанието на германския народ, Розенберг превърна антисемитизма в „наука“. Когато бе необходимо да се насъскат германците срещу французите, последните бяха обявени за „расово непълноценни“. В навечерието на похода на Изток всички славяни бяха отнесени в категорията на „недоочовечените“ хора.

Но колкото по-малко вярваха самите хитлеристи в налудничавия расизъм, толкова по-усърдно го проповядваха. Защото с помощта на подобна псевдоидеология бе удобно да насъскват народите един против друг, да тровят душите на хората, да им вдъхват омраза, да ги подстрекават към взаимно изтребление. Расизмът караше хората да забравят, че са хора. Не напразно той се практикува и досега: Хенрик Фьорвурд и сър Рой Веленски[39] виждаха в расизма най-доброто средство за борба с африканците; американските нацисти от типа на Линкълн Рокуел възприеха антисемитизма. Опити да го възродят правеха през 1960 г. задкулисните инициатори на гнусните фашистки демонстрации в тридесет и пет западни страни.

---

[39] Фьорвурд — бивш министър-председател на Южноафриканската република, Веленски — бивш премиер на разпадналата се федерация на Родезия и Ниасаленд. И двамата — върли расисти.

Сред съучастниците на Хитлер имаше известно разделение на труда. ОКВ трябваше да води войната портив войниците, Химлер — против мирните жители. На свой ред Химлер имаше всевъзможни „специалисти“ в тази област. В главния щаб на СС съществуваше ведомство по расовите проблеми (Грайфелд), в гестапо — отдел по „еврейските въпроси“ (Айхман), в министерството на вътрешните работи — също такъв отдел (Глобке). Последният играеше особено зловеща роля, защото се занимаваше с разработването на сложна бюрократична система, която обособяваше германските поданици от еврейска националност в отделни, поставени вън от закона групи. Глобке бе майстор на законообразното беззаконие, чиито параграфи обричаха хората на смърт.

Грайфелд, Айхман и Глобке пристъпват към черното си дело още през 1933 г. Но най-решителните действия за унищожаване на еврейското население в Европа нацистите отлагат за времето, когато по техните сметки ще бъде разгромен Съветският съюз. На 20 януари 1942 г. в главната квартира на Хитлер решават, че това време настъпва. На този ден Хайдрих събира в берлинската си резиденция край Ванзее представители на висшите органи на властта и им съобщава, че отсега нататък разправата с еврейското население навлиза в нов стадий. „Вместо депортиране[40] сега като възможно решение възниква евакуирането на евреите на Изток. . . Но и тези акции следва да се смятат за временни, защото ни предстои да натрупаме известен практически опит, който да бъде важен за предстоящото окончателно решаване на еврейския въпрос.“ „Това решение — продължава Хайдрих — ще обхване около единадесет милиона евреи.“ По-нататък в така наречения протокол от Ванзее можем да прочетем небивал по своя размах план за унищожаване на хора (вж. табл. на стр. 236)[41].

Изпълнението на този план се възлага на Хайдрих, който го прехвърля на Айхман. Както е известно от признанията на самия Айхман, до 1945 г. той „не успял“ да изпълни този дяволски план. В последните дни на войната в изблик на откровеност Айхман казал на свой колега есесовец, че унищожил „само“ шест милиона души. . .

---

[40] Има се предвид очевидно планът за депортиране на цялото еврейско население от Европа на остров Мадагаскар.

[41] Нюрнбергски документ № G—2586. Цит. по: „Polen, Deutschland und Oder-Neiße-Linie“. Dokumentation, Bd. I, Berlin, 1959, S. 208.

Трябва да обърнем внимание на една особеност на плана на Хайдрих — Айхман. Тя се състои в това, че предпоставка за такава разправа е „свободата на действие“ в Източна Европа. В протокола е записано: „В хода на окончателното решаване евреите трябва да се изпращат под съответно ръководство на принудителна работа на Изток. Работоспособните евреи да се изпращат на големи партиди, като се разделят мъжете и жените, при което повечето от тях, разбира се, ще загиват от естествена смърт... При практическото реализиране на окончателното решение трябва да се прочисти цяла Европа от запад на изток... Евакуираните евреи да се настаняват в транзитни гета, след което да се транспортират на Изток.“[42]

Хитлеровият план за унищожаване на еврейското население в европейските страни

Страни	Количество
„А. Германия (в довоенните граници)	131 800
Остмарк*	43 700
Източните области**	420 000
Генералгубернаторството***	2 284 000
Белостокски район	400 000
Протекторатът Бохемия и Моравия****	74 200
Естония — очистена от евреи	—
Латвия	3500
Литва	34 000
Белгия	45 600
Дания	5600
Франция (окупираните райони)	165 000
(неокупираните райони)	700 000
Гърция	69 600
Холандия	160 800
Норвегия	1300

---

* Австрия.
** Полските райони, включени през 1939 г. в Германия.
*** Полша.
**** Чехия.

---

[42] Нюрнбергски документ № G—2586. Цит. по: „Polen, Deutschland und Oder-Neiße-Linie“. Dokumentation, Bd. I, S. 209.

Страни	Количество
Б. България	48 000
Англия	333 000
Финландия	2300
Ирландия	4000
Италия (включително Сардиния)	58 000
Албания	200
Хърватско	40 000
Португалия	3000
Румъния (включително Бесарабия)	342 000
Швеция	8000
Швейцария	18 000
Сърбия	10 000
Словакия	88 000
Испания	6000
Турция	55 500
Унгария	742 800
СССР	5 000 000
В това число Украйна	2 994 694
„ „ „ Белорусия (без Белостокски район)	446 484
Всичко:	над 11 000 000“

Хитлеристката политика на геноцид имаше много цели и „планът Ванзее“ съвсем не бе единственото ѝ откровение. На Изток германският империализъм си поставяше такива необозрими задачи, че броят на подлежащите на унищожение достига не стотици хиляди, не милиони (както в плана на Хайдрих — Айхман), а десетки милиони. Така се заражда „генералният план Ост“ — план за ликвидиране на славянството в Европа.

Пълният текст на този план още не е открит. Той спада към най-секретните документи на „третия райх“, тъй като се разработва в ръководството на СС и под личното наблюдение на Химлер. Засега са открити само няколко писма на Химлер, в които са развити основните идеи на „генералния план“, както и записки на чиновници от СС и от ведомството на Розенберг, в които се излагат някои раздели на плана, предвиждащи изтребването на славянските народи и понемчването на онези групи славяни, които есесовците възнамерявали да оставят живи като свои роби. За ръководител на екипа, който разработва „генералния план Ост“, бил назначен щандартенфюрерът от СС професорът в Берлинския университет д-р Конрад Майер[43].

Практическото изпълнение на плана започва в Полша. Още преди нападението срещу нея Хитлер бил решил да ликвидира полската държава и най-вече полската интелигенция. На 2 октомври 1940 г. той заявява, че „генералгубернаторството е резерват за поляците, голям трудов лагер“[44]. Още през 1940 г. започва така наречената операция „АБ“, в която са унищожени 3500 дейци на полската култура и наука.

А когато започва войната против Съветския съюз, се пристъпва към осъществяването на още по-обхватни мерки. Химлеровият „генерален план Ост“ предвиждал близо 20 млн. поляци да бъдат „депортирани“ на Изток (не се посочва къде точно, във всеки случай в концентрационни лагери отвъд Урал, след което ги очаквало унищожение). Това означава изтребване на 85% от полското население. Определен бил дори срокът за „депортирането“ — тридесет години, всяка година по 120 ешелона. Така Хитлер и Химлер решават съдбата на Полша и на полския народ.

Планът за унищожението на друга славянска държава — Чехословакия — бил съставен по-рано, през 1938 г. Негов автор е ръководителят на нацистката „пета колона“ в страната, главатарят на судетско-немската партия Конрад Хенлайн. Той изхожда от два основни принципа: първият — Чехословакия няма право на самостоятелно съществуване; вторият — чешкият народ не трябва да съществува като самостоятелна етническа група. В плана се предвижда окупирането на Чехословакия от вермахта и нейното разчленяване, след това германизирането на Чехия в продължение на пет години.

Този план започна да се осъществява, след като в Мюнхен западните държави дадоха Судетите на Хитлер. През 1939 г. цяла Чехословакия е под желязната пета на нацистския ботуш. И още на 7 октомври 1939 г. Хитлер подписва указ да се пристъпи към „понемчването“ в „протектората Бохемия и Моравия“ (така на нацистки жаргон се наричаше окупирана Чехия). Словакия бе обособена в марионетна държава под германска опека.

---

[43] Сега живее във ФРГ и заема професорска катедра в Хановер.

[44] Цит. по: „Polen, Deutschland und Oder-Neiße-Linie“. Dokumentation, Bd. I, S. 146.

През лятото на 1940 г. плановете на Хитлер относно съдбата на чехите и словаците са допълнени. Имперският протектор Карл Франк му представя специален проект за ликвидиране на чешката нация. Франк предлага „пълно включване на протектората във Великата Германска империя и запълване на това пространство с германци“. А какво трябва да стане с чехите? Франк без заобикалки отговаря: „Най-радикалното и съвършено в теоретично отношение решение на проблема би било тоталното изселване на всички чехи“.[45] Такава е програмата и тя не остава на книга. През годините на окупацията в концлагерите са унищожени над 300 хил. чехословашки граждани; на принудителна работа в Германия са откарани 600 хил. души. Над 500 хил. ха чешка земя е предадена на германските земевладелци, а цялата чешка промишленост попада в ръцете на германските монополи. Според признанието на самия Франк през последните години на войната окупационните власти екзекутирали всеки месец по сто души. Така че, макар Чехословакия да не се споменава в „генералния план Ост“, съдбата ѝ по нищо не се различава от кроежите по отношение на Полша.

Накрая, за да завършим картината на целия план за унищожаване на славяните, изработен в райхсканцлерството, ще приведем извадка от един документ, който се отнася до съдбата на най-големия от славянските народи — руския. Този документ е дело на ведомството на Розенберг (изходящ № 1/214 от 27 април 1942 г.). Той бил съставен в процеса на обсъждането и разработването на „генералния план Ост“. Розенберг и неговите съучастници не били доволни, че в първоначалния проект на Химлер не се разглеждали перспективите за биологичното изтребване на руския народ.

Ето какво е написано в този наистина канибалски документ[46]:

---

[45] Докладът, съставен от Франк и Нойрат, бил изпратен на Хитлер на 31. VIII. 1940 г. и одобрен от него на 5. X. 1940 г. („Die Vergangenheit warnt“, Praha, 1960, S. 59—69, 88—89).

[46] „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte“, Heft 3, 1958. Документът бе публикуван за пръв път от полските историци през 1949 г. „Biuletyn Glowny Komisji“, Bd. V, Warszawa, 1949, S. 209.

„Необходимо е да се засегне още един въпрос, който съвсем не е споменат в генералния план Ост, но има голямо значение за решаването на целия източен проблем, а именно, как може да се запази и може ли изобщо да се запази продължително време германското господство при огромната биологична сила на руския народ? Затова трябва да разгледаме накратко въпроса за отношението към русите, за което почти нищо не е казано в генералния план. Сега можем със сигурност да кажем, че досегашните ни антропологични сведения за русите са били не само твърде непълни и остарели, но и до голяма степен погрешни. Това вече отбелязваха през есента на 1941 г. представители на управлението за расова политика и известни германски учени. Това гледище бе още веднъж потвърдено от професор доктор Абел, бивш първи асистент на професор Ойген Фишер, който тази зима проведе по поръчение на върховния главнокомандуващ въоръжените сили подробни антропологични изследвания на русите. . ."

Колко високопарно звучи всичко това: „антропологични изследвания", „професори", „асистенти", „доктори"! Солидно звучи и името на професор Ойген Фишер, почетен доктор на много университети, автор на дебели томове по генетика и евгеника, прочут германски учен. Заедно с Абел той неведнъж се бил появявал в кадифена тога в университетските аули. Достатъчно е обаче да прочетем още един ред от този документ, кадифената тога се смъква и пред нас лъсва мундирът на есесовец с човешки череп.

„Абел вижда — се казва по-нататък в документа — само следните възможности за решаване на проблема: или пълно унищожение на руския народ, или понемчване на онази негова част, която има явни белези на северната раса... Тези сериозни съображения на Абел заслужават голямо внимание. Става дума не само за разгромяването на държавата с център Москва. Постигането на тази историческа цел никога не би означавало пълно решение на проблема. Задачата се състои по-скоро в това да бъдат разгромени и разединени русите като народ."

Така разсъждавали псевдопрофесорите от ведомството на Розенберг. Ако човек се замисли над тези разсъждения, става ясно, че изграждането на науката в нацистката държава е едно от най-нагледните доказателства за съдбата на науката в условията на буржоазния строй. До известно време този процес не се забелязва. Но когато буржоазията се хвърли главоломно в черната бездна на нацизма, тя повлича след себе си и науката. Тогава господарите заставят слугите си да сложат настрана скалпела и да вземат в ръце брадвата. От средство, което служи на човечеството, науката се превръща в своята противоположност. И се използва, така да се каже, с обратен знак.

Един пример. Медицината векове наред се е борила за живота и здравето на майките, за благото на децата и за тази цел е открила множество средства. А какво правят есесовците с професорски звания? Те прелистват списъка на тези средства, намират там съответните предписания и поставят пред тях знак „минус". Ето резултата, изложен в документ № 1/214:

> „Не бива да се допускат мерки за намаляване смъртността на новородените, нито да се обучават майките да гледат кърмачетата и да вземат профилактични мерки против детските заболявания. Следва да се ограничи до минимум подготовката на руските лекари в тази и други подобни области. Наред с тези мерки в областта на здравеопазването не трябва да се създават никакви спънки за разводите. Не трябва да се оказва помощ на извънбрачните деца. Не следва да се допускат каквито и да било данъчни облекчения за многодетните, нито да им се дават парични помощи под формата на надбавки към работната заплата..."

И ето финалното заключение:

> „Трябва да се ослаби руският народ до такава степен, че да не бъде вече в състояние да ни попречи да установим господство в Европа. Тази цел можем да постигнем по горепосочените пътища..."

Страшните пътища, които водеха към Освиенцим и Майданек! Те не трябва да се забравят, защото професор Абел е символ. Вчера — професор Абел, днес — „бащата на водородната бомба" професор Телър и онези американски учени, които подготвят пълчищата от невидими слуги за генералите, застрашаващи света с бактериологична война.

След откъсването от синджира...

Още през тридесетте години известният френски политик Едуард Ерио, привърженик на политиката на колективна сигурност, казваше за Хитлер: „Това е куче, което ще се откъсне от синджира“. Мюнхенците от всички сортове се утешаваха с надеждата, че и да хапе, нацисткото куче ще хапе само онези, които му посочат англо-френските господари. Не излезе така.

Ако надникнем в чудовищната лаборатория на хитлеристката агресия, където се фабрикуваха различни планове, ще видим, че те са насочени не само против Съветския съюз, не само против славяните. В Берлин точно и хладнокръвно planираха какво трябва да се направи с всяка от западноевропейските капиталистически държави. Ние вече знаем нещо от тези планове по отношение на Англия. Но това е също фрагмент.

Ето например един план, съставен в началото на 1940 г. от „гаулайтера за специални поръчения“ фон Корсвант[47]. Той предлага:

> „... Би следвало да поискаме от Франция да отстъпи на намиращата се под нашата закрила фламандска държава (бивша Белгия) френска Фландрия с Дюнкерк и Кале... Едно от най-важните искания, което трябва да предявим на Франция, е да ни отстъпи принадлежащия ѝ досега миннодобивен район Лонгви и Бри, както и планински пояс на сигурност, надхвърлящ границите на същински Елзас и Лотарингия, т. е. приблизително до Люксембург, включително Белфор.“

А когато през 1940 г. Франция е окупирана, тези искания започват да се осъществяват. Ако за плана „Барбароса“ важен етап е съвещанието при Хитлер на 16 юли 1941 г., на което фашистките главатари обсъждат съдбата на Съветския съюз, в историята на окупирането на Франция има аналогично събитие — съвещанието при Гьоринг на 19 юни 1940 г. То става няколко дни преди капитулацията на Франция. Разбира се, Гьоринг може да си позволи това. Той заявява, че „Люксембург ще влезе в райха“. Такава ще бъде съдбата и на Елзас и Лотарингия. На територията на разпокъсана Франция трябва да изникне нова марионетна държава — Бретонска, а до нея — „държавата Бургундия“.

---

[47] Вж. „Международная жизнь“, кн. 2, 1961, с. 154—156.

Тези планове имат жив свидетел. През 1945 г. в Нюрнберг се води следният диалог:

Въпрос. Известни ли са ви планове за допълнително анексиране на френска територия?... По-специално планове за анексиране на Белфор, Нанси, Каменовъгления басейн Бри, Северния каменовъглен басейн и районите, граничещи с белгийското генералгубернаторство?

Отговор. Да, имаше такива планове. Те бяха съставени по специално указание на фюрера от имперския министър д-р Щукарт и аз съм ги виждал.

Името на човека, който дава този отговор, е д-р Ханс Глобке. През 1940 г. той е сътрудник на имперския министър Щукарт, а от 1949 до 1963 г. самият е министър в правителството на канцлера Конрад Аденауер.

Бургундия. Това име напомня за далечното минало, за времето на Каролингите. Но този път не става дума за възраждане на империята на Карл Велики, а за създаване на есесовски резерват в Европа. Както обяснил един ден Химлер на своите съучастници, в състава на Бургундия трябвало да влязат френските провинции Артоа, Лотарингия, Франш-Конте, Прованс, Пикардия и Шампан. В нея се предвиждало да бъде включен и Люксембург. В бургундската столица (Реймс или Амиен) трябвало да бъде поставен имперски наместник. За такъв гласели главатаря на белгийските фашисти Леон Дегрел, а за негови „съветници“ — висши есесовски чиновници. Потривайки ръце, Химлер твърдял: „Това ще бъде образцова държава!“

По нацисткия план есесовска Бургундия трябвало да стане съставна част от така наречената Световна германска империя с главен град Германиа — така искал Хитлер да преименува Берлин. Съгласно проектите на нацистките главатари в тази империя трябвало да влязат Англия, Холандия, Норвегия, Дания и балканските страни. Белгия трябвало да престане да съществува като самостоятелна държава и да се разпадне на Валония и Фландрия. По други проекти Холандия подлежала на ликвидиране, а холандците — на изселване отвъд Урал или край Волга.

Хитлер често променя намеренията си: ту говори за „единна Европа“, ту се изразява по-определено: „Норвежците, шведите, датчаните и холандците ще изпратим в източните територии". Пак там възнамерявал да изпрати и цялото население на Англия. А когато един ден (на 29 юни 1942 г.) отново се връща към „европейските идеи", той произнася следната фраза: „Обединяването на Европа е възможно не в резултат на желанието на дузина държавни дейци, а само с въоръжена сила". Добре би било тези думи да се окачат в залата на страсбургския „Европейски съвет", където бонските делегати произнасят тържествени речи за „обединението на Европа"!

Сега остава да разгледаме още един въпрос, който се отнася до плановете на Хитлер в Европа. Какво възнамерявал да прави той с неутралните страни — Швеция и Швейцария?

Той планирал да ги окупира.

Планът за окупирането на Швеция имал кодовото название „*Поларфукс*" („Полярна лисица") и възникнал около 1940 г. Така в писмо, което Гьоринг изпраща на 21 ноември 1940 г. до един от шведските си приятели, той изразява недоволството си от това, че в Швеция недостатъчно изпадат във възторг от успехите на нацистка Германия и че някои хора съчувстват на Англия. Гьоринг заплашва: „Нека Швеция после не се учуди, ако един прекрасен ден Германия си направи извод. . ."[48]

Според официалната хитлеристка версия Германия зачитала шведския неутралитет и Хитлер неведнъж уверявал Швеция в приятелски чувства. Той претеглял различни варианти. Така на 3 февруари 1941 г. на съвещание с висшите чинове на вермахта Хитлер заявил, че може би Швеция ще бъде „спечелена" на страната на оста. Той разчитал също, че Швеция ще пусне германски войски през своята територия. В тази насока били предприети известни стъпки. На 23 юли 1941 г. представителят на министерството на външните работи при генералния щаб фон Ецдорф долага на генерал Халдер: „Швеция отказа да се присъедини към оста. Трябва да я оставим на мира."

Но нацистите не възнамерявали „да я оставят на мира" дълго време. По личното указание на генерал-полковник Йодъл бил разработен секретен план за нахлуване в Швеция.

---

[48] Писмо на Гьоринг от 21 ноември 1940 г. — Архив на автора.

Светът узна за този план след войната от бившия генерал от вермахта Рудолф Бамлер.

Авторът на тази книга има случай да разговаря с Рудолф Бамлер, който подробно разказа за плана „Поларфукс". В последните дни на декември 1942 г., т. е. когато се водят боевете край Волга, главнокомандуващият германските войски в Норвегия генерал-полковник фон Фалкенхорст получил устна заповед от върховното командуване на вермахта да представи не по-късно от края на февруари 1943 г. оперативен план за нападение срещу Швеция. Всички приготовления трябвало да се проведат в строга тайна.

Генерал-полковник фон Фалкенхорст предложил следния план за нахлуване: главният удар да бъде нанесен от танковия корпус. Изходен район на операциите — източно от Тронхейм — Рьорус, направление на удара — през Естерсунд към Сундсвал. Втора група в състав от две пехотни дивизии да се придвижи едновременно с първата от района източно от Осло. Най-сетне, трета група (три пехотни дивизии) да предприеме под прикритието на втората група и езерото Венерн настъпление от района Хален — Фредрикстад в посока западно от езерото Венерн. Главната цел на настъплението бил Гьотеборг. Специални задачи били поставени на флота и авиацията.

Бамлер разказваше:

— В разговори с началник-щабовете на военновъздушните и военноморските сили се убедих, че началник-щаба на 5-и въздушен флот генерал-майор Нилсон още преди това е бил посветен от главното командуване на ВВС в същността на операцията. По-специално, той бе успял да даде указания да се състави картотека на обектите и ориентирите на територията на Швеция. Той прие нашия план. . .

Можем да си представим, че ако през лятото на 1943 г. германските дивизии бяха нападнали неочаквано мирна и неутрална Швеция, съдбата ѝ щеше да бъде изключително тежка. Изолирана от всички страни, не воювала повече от сто години, Швеция щеше да бъде изправена лице с лице срещу дивизиите на вермахта. В откритите след войната записи на разговорите на Хитлер с неговите съучастници се съдържа указание, че нацистите възнамерявали, след като завладеят Съветския съюз, да изселят значителна част от шведите в „източните райони" (записи от 8—10 ноември 1941 г.).

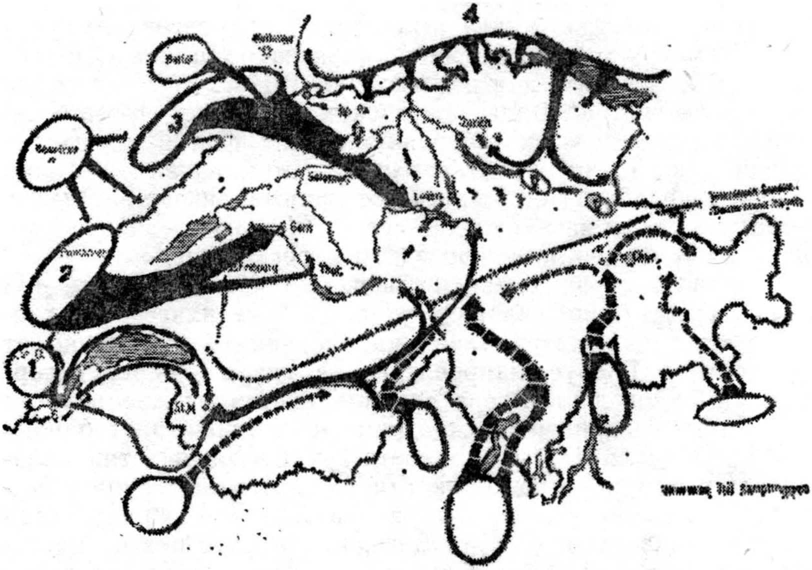

Един от вариантите на нахлуването в Швейцария

Подобна участ била отредена и на Швейцария. В разпореждане на генералния щаб до групата армии „Ц“ под № 470/40 от 26 август 1940 г. се казва[49]:

---

[49] Архив на МО на СССР, ф/з 120, оп. 725110, д. 601.

Историята на този документ е аналогична на историята на цитираната по-горе прокламация на вермахта до английското население. Щабът на 12-а армия, която трябвало да предприеме нападението срещу Швейцария, бе изпратен в Съветския съюз, така този документ попадна в ръцете на нашите войски.

„В „деня Хикс“, определен от главното командуване на сухопътните сили, 12-а армия трябва да премине швейцарската граница на широк фронт, да разгроми противостоящите на германските войски швейцарски сили и колкото е възможно по-бързо да овладее столицата Берн и неговия индустриален район, центъра на военната промишленост в района Золотурн, Люцерн и индустриалния Цюрихски район, а след това да завземе останалите райони от сферата на германските интереси.

Операциите трябва да се водят така, че отстъплението на швейцарските въоръжени сили във високопланинския район да се окаже невъзможно.

... Операцията трябва да се основава на бързина и внезапност. По северната и източната граница на Швейцария да се избягват биещи на очи подготвителни мерки.“

Изследването на архивите показа, че в планирането на операцията против Швейцария, получила кодовото название *„Таненбаум“*, особено активно участвувал все същият Адолф Хойзингер. Швейцарски военни историци откриха името му в преписката по операцията „Таненбаум“ и следите се оказаха толкова явни, че много години след разработването на този коварен план запасният генерал Халдер потвърди, че Хойзингер е съавтор на плана за завладяване на Швейцария.

Така се затваря „европейският кръг“ на хитлеристкия ад, който по плана на фюрера и неговите генерали трябваше да възникне през четиридесетте години на нашия век. Но подобно на Дантевия ад, и хитлеристкият имаше много кръгове.

Светът под желязна пета

На онзи, който изследва плановете на нацистката агресия, понякога се струва, че вече е достигнал предела. Невъзможно е да се замисли нещо по-чудовищно. Вече са обречени на гибел 11 млн. души... не, още 20 млн... още 100 млн. Но това не е краят. Краят не се вижда. Той се губи някъде отвъд хоризонта, забулен от тежки облаци. А облаците се сливат с дима на крематориумите, които работеха с пълна пара в цяла Европа.

Хитлер бе ненаситен като германските монополи, поглъщащи един след друг все нови заводи, рудници, мини, а след това цели страни. Затова не трябва да се учудваме, че когато са планирали похода против Съветския съюз, в хитлеристката главна квартира са мислили също какви ще бъдат след това перспективите за завоюване на световно господство.

С този въпрос ще се заемем сега и за тази цел ще предложим на читателя да се запознае с още един документ — директива № 32, която предвижда действията на вермахта за периода „след разгромяването на съветските въоръжени сили“, или по-кратко — за „периода след операцията „Барбароса“. Напускаме Източна Европа (защото Хитлер вече смята, че е решил там всички проблеми) и попадаме в нов свят: Иран, Ирак, Индия, Египет, Британската империя. . . Ето текста на директивата на Хитлер:

„Фюрер и върховен главнокомандуващ
въоръжените сили. Главна квартира, 11. VI. 1941 г.
Върховно главно командуване на въоръжените сили
Щаб на оперативното ръководство
Отдел „Л“
(I оперативно отделение)
№ 44886/41. Стр. секретно. Документ на командуването
Отпечатано в 9 екз.
Да се връчи лично. Само чрез офицер!
2 (?) екз.

Директива № 32
Подготовка за периода след операцията „Барбароса“

А. След разгромяването на съветските въоръжени сили Германия и Италия ще господствуват във военно отношение на европейския континент — все още без Пиренейския полуостров. По суша няма да съществува никаква що-годе сериозна заплаха за целия европейски район. За неговото охраняване и за евентуални нападателни операции ще бъдат достатъчни много по-малобройни сухопътни сили, отколкото досега.

Центърът на тежестта на въоръжаването може да бъде пренесен във военноморския флот и военновъздушните сили.

Укрепването на германско-френското сътрудничество трябва да ангажира и ще ангажира още по-значителни английски сили, ще отстрани заплахата за северноафриканския боен театър откъм тила, ще ограничи още повече подвижността на британския флот в западната част на Средиземно море и ще осигури дълбок югозападен фланг на европейския боен театър, включително Атлантическото крайбрежие на Северна и Западна Африка, срещу англосаксонска намеса.

В близко време Испания ще бъде изправена пред дилемата да участвува ли в изгонването на англичаните от Гибралтар или не.

Възможността да упражним силен натиск върху Турция и Иран ще подобри перспективата да извлечем от тях пряка или косвена полза за борба против Англия.

Б. От ситуацията, която ще се създаде след победоносното завършване на похода на Изток, пред вермахта ще възникнат следните стратегически задачи за късната есен на 1941 година и за зимата на 1941/42 година:

1. Завладяното на Изток пространство подлежи на организиране, охраняване и икономическо експлоатиране с пълното участие на вермахта. Едва по-късно ще бъде възможно да се определи точно какви сили ще са нужни за охраняване на руското пространство. По всички оценки за изпълнението на по-нататъшните задачи на Изток ще бъдат достатъчни около 60 дивизии и един военновъздушен флот, без да се смятат войските на съюзните и приятелските страни.

2. Борбата против британските позиции в Средиземно море и в Предна Азия се предвижда да се води чрез концентрична атака от Либия — през Египет, от България — през Турция, а също в зависимост от обстановката от Задкавказието — през Иран:

а) в Северна Африка задачата е да се завземе Тобрук и по този начин да се създаде основа за продължаване на германо-италианското настъпление срещу Суецкия канал. То трябва да бъде подготвено приблизително до ноември, като се има предвид, че германският Африкански корпус следва да се комплектува колкото е възможно по-пълно откъм личен състав и материална част и да му се придадат в разпореждане достатъчни резерви от всички видове (включително да се преобразува 5-а лека дивизия в пълна танкова дивизия). Но в Африка не трябва да бъдат прехвърлени допълнително други големи германски съединения.

Подготовката за настъпление изисква да се ускори максимално темпото на транспортиране на контингентите, като се използват френско-северноафриканските пристанища, а там, където е възможно, нови морски пътища в южногръцкия район.

Задача на военноморския флот е във взаимодействие с италианския военноморски флот да се погрижи за подготовката на необходимия тонаж и за наемане на френски и неутрални кораби.

Да се проучи въпросът за прехвърляне на германски торпедни катери в Средиземно море.

За да се увеличат разтоварителните мощности в северноафриканските пристанища, да се окаже максимална подкрепа на италианския военноморски флот.

Главното командуване на ВВС да изпрати за продължаване на операциите освобождаващите се на Изток самолетни съединения и части на ПВО и да засили италианската охрана на конвоите с германски самолетни съединения.

За единно ръководство на подготовката на транспортирането да се създаде щаб на морските превози, който ще действува по инструкции на ОКВ и във взаимодействие с германския представител при италианската главна квартира, както и с главнокомандуващия гермаските войски на Югоизток;

б) във връзка с очакваното укрепване на английските сили в Близкия и Средния изток, които имат за задача да охраняват Суецкия канал, да се разгледа възможността за операции от България през Турция. Целта е да се атакуват английските позиции около Суецкия канал, както и от Изток.

За тази цел колкото може по-рано (!) да се предвиди концентрация на големи сили в България, които да са достатъчни да направят Турция политически покорна или да сломят съпротивата ѝ със силата на оръжието.

в) когато се създадат необходимите за това предпоставки в резултат на разпадането на Съветския съюз, да се подготвят операции на моторизирания експедиционен корпус от Задкавказието против Ирак, свързани с операциите, посочени в точка „б“;

г) използване на арабското движение. Положението на англичаните в Средния изток в случай на големи германски операции ще бъде толкова по-сложно, колкото повече английски сили бъдат ангажирани в нужния момент от безредици или въстания. В подготвителния период трябва да бъдат грижливо координирани всички военни, политически и пропагандни мерки, служещи на тази цел. За централен орган, който следва да се включи във всички планове и мероприятия в арабския район, определям „специалния щаб Ф“. Той следва да се дислоцира в района на главнокомандуващия войските на Югоизток. Да му се придадат най-добрите експерти и агенти.

Задачите на „специалния щаб Ф“ се определят от началника на ОКВ, който, що се отнася до политически въпроси, действува съгласувано с имперското министерство на външните работи.

3. Блокиране на западния вход за Средиземно море чрез завземане на Гибралтар.

Още в периода на операциите на Изток да се възобнови напълно подготовката за запланираната по-рано операция „Феликс“. При това може да се разчита да бъде използвана неокупираната територия на Франция, ако не, за транзитно преминаване на германските войски, то поне за транспортиране на продоволствие. Твърде възможно е и участие на френски военноморски и военновъздушни сили.

След овладяването на Гибралтар да се прехвърлят в Испанско Мароко само толкова съединения на сухопътните сили, колкото ще бъдат необходими за охраняване на пролива.

На французите се пада да отбраняват Атлантическия бряг на Северна и Западна Африка, да изолират английските владения в Западна Африка и да си върнат завзетата от Дьо Гол територия. В хода на предвидените операции ще им бъдат предоставени необходимите подкрепления. След завладяването на пролива за военноморския флот и военната авиация ще бъде по-лесно да използват западноафриканските бази, а при определени обстоятелства и да завземат островите в Атлантика.

4. Наред с тези евентуални операции против британските позиции в Средиземно море след завършването на Източната кампания военноморските и военновъздушните сили следва в пълен обем да възобновят „обсадата на Англия“.

В рамките на военното производство първостепенни ще бъдат всички мерки, които служат на тази цел. Същевременно следва максимално да се засили германската ПВО. Подготовката за десант в Англия ще служи на двойна цел: да ангажира английските сили в метрополията и да провокира и приключи набелязаното разпадане на Англия.

В. Засега още не може да се предвиди кога ще започнат операциите в Средиземно море и Близкия изток. Най-голям оперативен ефект може да има едновременното започване на настъпление срещу Гибралтар, Египет и Палестина.

Доколко това ще бъде възможно, ще зависи освен от фактори, които сега още не може да се предвидят, на първо място от това дали ВВС ще бъдат в състояние да подкрепят с нужните сили едновременно и трите операции.

Г. Моля господа главнокомандуващите, след като се запознаят с тези предварителни проекти, да вземат общи и организационни подготвителни мерки и да ми доложат за техните резултати, за да мога да дам окончателните си разпореждания още по време на Източната кампания.“[50]

Такава е директива № 32. В нея са набелязани наведнъж толкова планове на хитлеристката главна квартира, че е необходимо да ги разделим и да ги разгледаме поотделно.

---

[50] H. A. Jacobsen. 1939—1945. Der Zweite Weltkrieg, S. 220—225.

Да започнем с плановете в Азия и Африка. Германските индустриалци и финансови магнати мечтаят за създаване на нова колониална империя веднага след Първата световна война. През тридесетте години те предприемат поредния икономически щурм на колониалните пазари и веднага се натъкват на ожесточената съпротива на тогавашните „велики колониални държави“ — Англия и Франция. Не случайно на 5 ноември 1937 г., по време на известното съвещание в райхсканцлерството, на което се определят основните насоки на бъдещата агресия, Хитлер откровено признава, че „едва ли ще бъде възможно“ да се получат колонии от Англия и Франция. Затова на фюрера не му се иска много да започне агресията си от колониите. Той предпочита Европа, където вече се чувствува господар.

С течение на времето плановете се променят, набелязват се нови цели. В началото на 1941 г. в Африка е дебаркиран експедиционният корпус на Ервин Ромел, който получава задачата да се движи съвместно с италианците срещу Египет. В същото време в Ирак се подготвя преврат, който да отслаби английските позиции в тази страна и да създаде заплаха за Суец от североизток. Но изпълнението на тези колониални планове на Хитлер не се оказва толкова лесно. Корпусът на Ромел закъсва при Тобрук. Превратът в Ирак се проваля. Италианците се оказват не помощ, а бреме. По тази причина именно се появяват параграфите в директива № 32 относно операциите срещу Суец.

Кризата на германската агресия в Африка можеше да се преодолее бързо и лесно при едно условие — ако бъдеше победен Съветският съюз. Защото тогава би могло:

— да се засили корпусът на Ромел с танкови дивизии и самолетни ескадри, съсредоточени на Източния фронт;

— да се нахлуе от Задкавказието през Турция и Ирак;

— да се създаде заплаха за Британската империя през Иран.

Наистина, колко бързо можеше да се промени положението в източната част на Средиземноморието, ако поне 50 дивизии бъдеха освободени от Източния фронт! Известно е, че Ромел настъпваше срещу Египет само с три дивизии (плюс осем италиански). А против Съветския съюз бяха хвърлени над 200 дивизии! Към това трябва да добавим, че

Суецкият канал щеше да бъде застрашен не само от удара на два клина, изхождащи от Либийската пустиня и Арабския полуостров. Ключовите позиции на Британската империя в Средиземноморието щяха да останат в дълбокия тил на германския експедиционен корпус, напредващ през Иран. Друга германска колона трябваше да прекоси Афганистан. Целта и на двете беше да достигнат Индия.[51]

Наистина самата Индия е съкровен обект на японската агресия. Но Хитлер съвсем не смята да позволи на своя съюзник да се разпорежда сам. Предполагало се германските и японските войски да влязат в Индия приблизително по едно и също време. Ако се вземе под внимание, че дотогава Япония трябвало вече да се утвърди в Бирма и Малая, можем да си представим каква съдба би очаквала Британската империя.

В Берлин предвкусват със злорадство разпадането на Британската империя. Съставен е и съответен план. „Гаулайтерът за специални поръчения“ фон Корсвант разработва план, според който към Германия трябвало да преминат:

Африка: Сенегал, Френско Конго, Гвинея, Гамбия, Сиера Леоне, Златният бряг, Нигерия, Южен Судан, Кения, Уганда, Занзибар, част от Белгийско Конго.

Азия: Индонезия, Нова Гвинея, Британско Борнео, островите в Океания, Сингапур, Малая, френските владения в Индия.

В Арабския изток: Палестина, Трансйордания, Кувейт, Бахрейн, Ирак, Египет (съвместен с Италия контрол над Суецкия канал).

Така определят в райхсканцлерството направленията, по които трябвало да маршируват войнишките колони в Африка и Азия. Всичко това се рисува на нацистките генерали като напълно вероятна картина, защото те не виждат сили, които биха могли да се притекат на помощ на господарите на Британската империя.

Да не би Хитлер да е забравил САЩ? Съвсем не. В сейфовете на генералния щаб има и план за завладяване на Съединените щати.

За него се споменава за пръв път в речта на Гьоринг, произнесена на 8 юли 1938 г. пред група фабриканти на самолети. Това е същата прочута реч, в която той обещава на слушателите си, че „Германия ще забогатее“. Между другото Гьоринг говори за целите, които неговите самолети ще трябва да поразяват в бъдещата голяма война. Той доста откровено заявява:

---

[51] Задачата да се подготви нахлуване в Афганистан и Индия била възложена на генералния щаб още през февруари 1941 година (H. Greiner. Die Oberste Wehrmachtsführung 1939—1943, Wiesbaden, 1951, S. 391).

— Твърде много ми липсва бомбардировач, който да може с десет тона бомби да прелети до Ню Йорк и обратно. Бих бил щастлив да получа такъв бомбардировач, за да запуша най-после устата на тамошните парвенюта. . .

Какво означават тези думи? Дали те са просто указание за това какви самолети очаква Хитлеровата клика от Хайнкел и Месершмит? Или Гьоринг е смятал за полезно да намекне на индустриалците какви амбициозни планове се разглеждат в райхсканцлерството?

Да си отговорим на тези въпроси ни помага бившият президент на данцигския сенат Херман Раушнинг, по онова време едно от доверените лица на Хитлер. В нашумялата си книга „Хитлер ми каза“ Раушнинг цитира думите на Хитлер: „Ние ще създадем нова Германия в Бразилия“ — и добавя: „Хитлер смяташе, че след разпадането на Британската империя ще може да бъде сложен край на англосаксонското влияние в Северна Америка и вместо него да се утвърдят немската култура и немският език. Това ще бъде етап към включването на Съединените щати в германската световна империя.“

Това е казано в началото на нацисткото господство. През следващите години отношението на Хитлер към Съединените щати неведнъж се променя. Известно време в Берлин се надяват да намерят опора във влиятелните американски кръгове. Като обосновава подобни надежди, германският военен аташе във Вашингтон генерал Бетихер пише в доклад до Рибентроп, че в Съединените щати „влиятелните групи хранят симпатии към третия райх, в който виждат крепост на реда и опора против посегателствата върху частната собственост. Най-уважаваните и патриотичните кръгове с редки изключения са настроени антикомунистически и в още по-голяма степен антисемитски. . .“

Разбира се, за германския генерал „най-уважавани“ са ония американски архиреакционни политици и монополисти, които били готови да се побратимят с Хитлер. А те не били малко — като се почне от полковник Чарлз Линдбърг, известен поклонник на фюрера, и се свърши с влиятелни сенатори. Но хитлеристката клика предпочела да прокарва своя линия: извличайки цялата възможна полза от позицията на реакционните американски кръгове, тя възнамерявала същевременно да предприеме дипломатическо, политическо и икономическо настъпление срещу Съединените щати.

В средата на тридесетте години Берлин активизира търговската война против Америка и нейните партньори. През 1938—1939 г. на пазарите на Латинска Америка интересите на Германия и Съединените щати се сблъскват непосредствено. Американското списание „Форин афеърз" пише през януари 1939 г.: в Съединените щати „се опасяват, че търговската експанзия на Германия в Латинска Америка е само част от нейния план да установи политическо господство в този район".

Както знаем сега, подобни догадки са били напълно основателни. Сред документите на главната квартира на Хитлер, пленени през пролетта на 1945 г., бе открит интересен меморандум[52], представен от американското обвинение в Нюрнберг под № PS—376 (US—161). Той е съставен на 29 октомври 1940 г. от майора от генералния щаб Сигизмунд фон Фалкенщайн, началник на военновъздушния отдел в щаба на оперативното ръководство на въоръжените сили, т. е. от представителя на Гьоринг в щаба на генерал Йодъл. В него не е посочен адресат, но както бе изяснено, това е началник-щабът на военновъздушните сили (тогава генерал Ешонек).

Меморандумът съдържа 7 точки. Първите четири се отнасят до проектираните тогава операции в Гърция, Либия, против Съветския съюз и Гибралтар. Но по-нататък фигурира следната точка:

„5. С оглед на една бъдеща война срещу Америка вниманието на фюрера е ангажирано с въпроса за окупиране на островите в Атлантика. Тук вече се преценяват съответните съображения. В момента предпоставките са:

а) сега да не се предприемат никакви други операции;

б) неутралитет на Португалия;

в) поддръжка от Франция и Испания.

От военновъздушните сили се иска да представят кратка оценка на

---

[52] ЦГАОР на СССР, ф. 7445, оп. 2, ед. хр. 140.

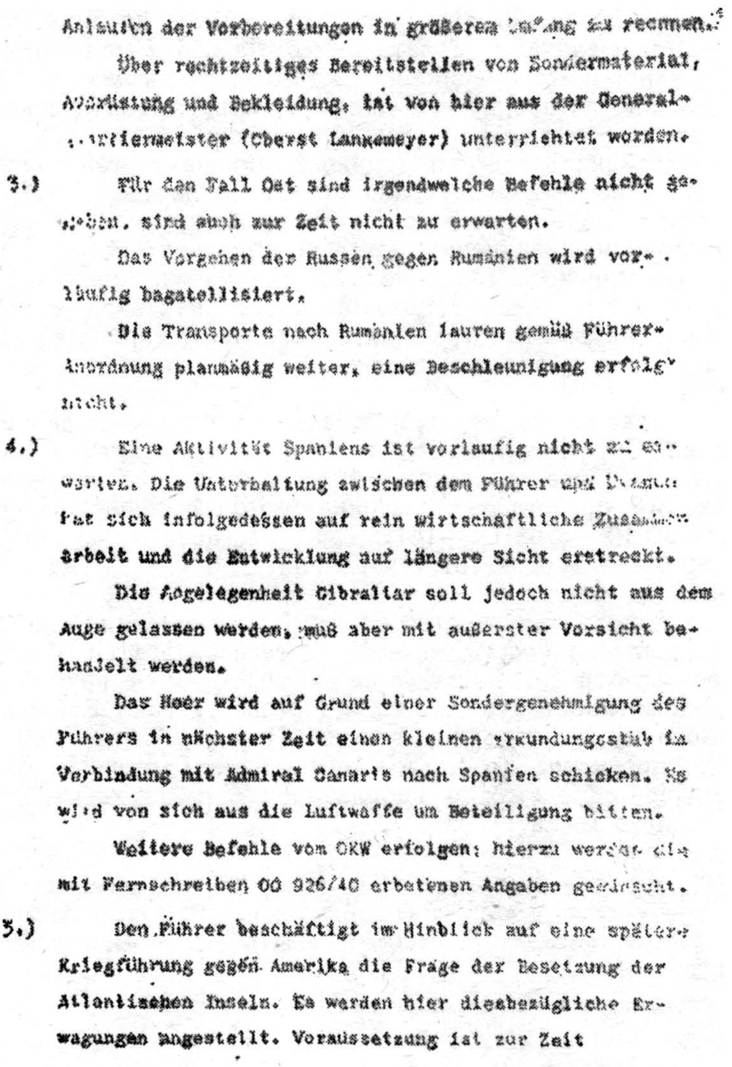

Anlaufen der Vorbereitungen in größerem Umfang zu rechnen.

Über rechtzeitiges Bereitstellen von Sondermaterial, Ausrüstung und Bekleidung, ist von hier aus der Generalquartiermeister (Oberst Lankemeyer) unterrichtet worden.

3.) Für den Fall Ost sind irgendwelche Befehle nicht gegeben, sind auch zur Zeit nicht zu erwarten.

Das Vorgehen der Russen gegen Rumänien wird vorläufig bagatellisiert.

Die Transporte nach Rumänien laufen gemäß Führeranordnung planmäßig weiter, eine Beschleunigung erfolgt nicht.

4.) Eine Aktivität Spaniens ist vorläufig nicht zu erwarten. Die Unterhaltung zwischen dem Führer und [illegible] hat sich infolgedessen auf rein wirtschaftliche Zusammenarbeit und die Entwicklung auf längere Sicht erstreckt.

Die Angelegenheit Gibraltar soll jedoch nicht aus dem Auge gelassen werden, muß aber mit außerster Vorsicht behandelt werden.

Das Heer wird auf Grund einer Sondergenehmigung des Führers in nächster Zeit einen kleinen Erkundungsstab in Verbindung mit Admiral Canaris nach Spanien schicken. Es wird von sich aus die Luftwaffe um Beteiligung bitten.

Weitere Befehle vom OKW erfolgen; hierzu werden die mit Fernschreiben OO 926/40 erbetenen Angaben gewünscht.

5.) Den Führer beschäftigt im Hinblick auf eine spätere Kriegführung gegen Amerika die Frage der Besetzung der Atlantischen Inseln. Es werden hier diesbezügliche Erwägungen angestellt. Voraussetzung ist zur Zeit

Директива за подготовката на нахлуване в САЩ

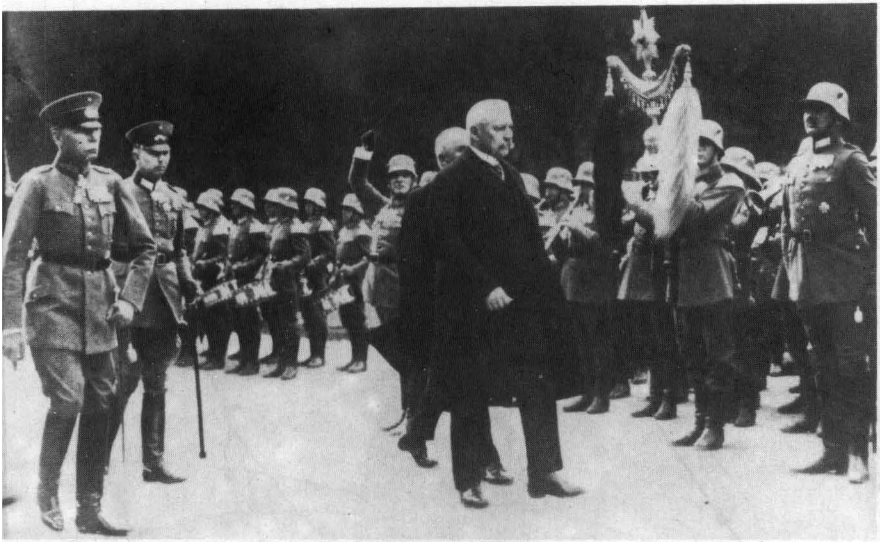

Хинденбург приема парад.

Чембърлейн пристига на лондонското летище след мюнхенската среща.

Лондон в дните на войната

Хитлер в Данциг — 1939 година

Улиците на Ленинград след бомбардировка

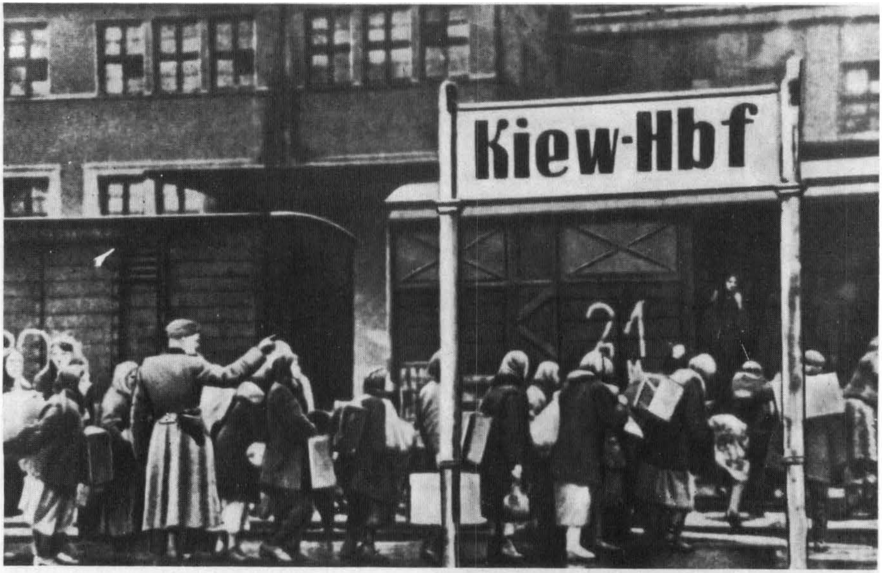

Изпращане на принудителна работа в Германия

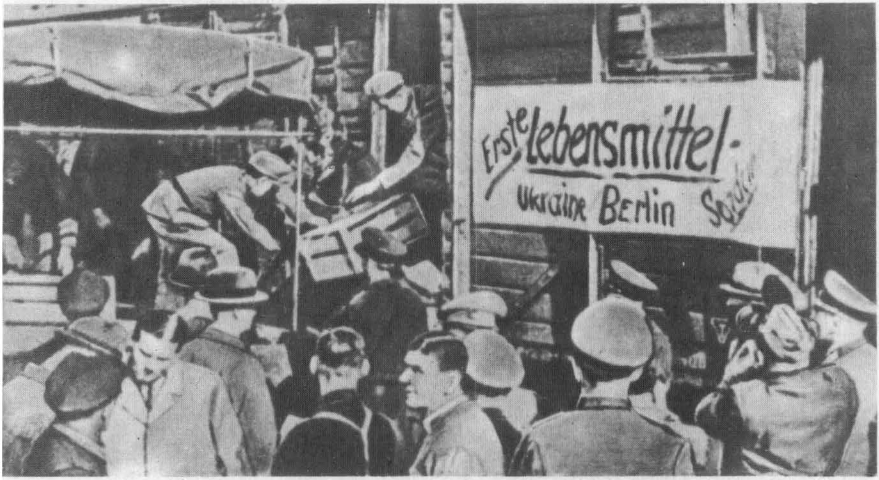
Erste Lebensmittel-
Ukraine Berlin

Ограбване на хранителни продукти от Украйна

Пред сградата на волгоградския универмаг, в чиято изба се е помещавал щабът на Паулус.

"Марш" на германски пленници в Москва — 1944 година

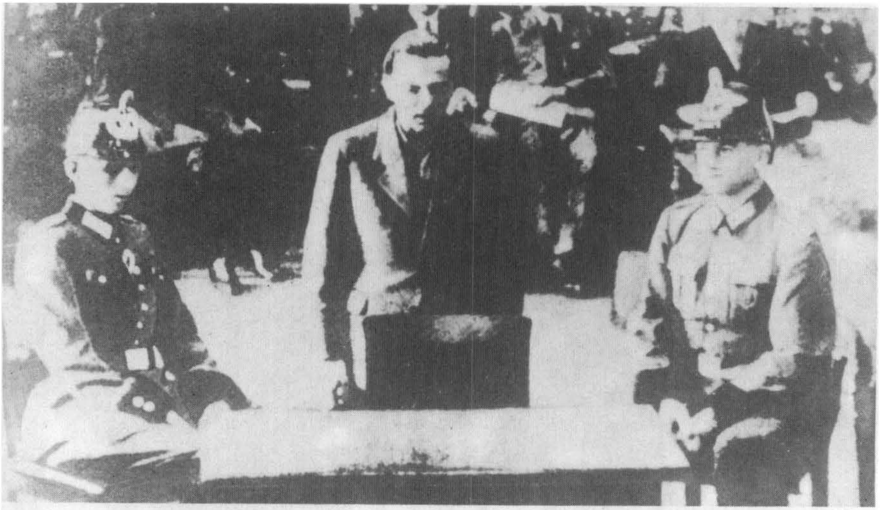

Съд над участници в заговора на 20 юли 1944 година

Борман, Хитлер и Рибентроп във "Вълчата бърлога"

Последната снимка на Хитлер (20 април 1945 година)

Победа!

възможността да бъдат завзети самолетни бази и да бъдат задържани, както и по въпроса за тяхното снабдяване.

Майор Квайснер ще поиска данни от разузнавателния отдел на щаба „Курфюрст“[53]. Моля полковник Шмит да му предостави всички необходими данни.“

Шеста точка се отнася до Норвегия, но в седма отново става дума за Америка:

„7. Генерал Бетихер неведнъж (особено в телеграма 2314 от 26. X.) е изтъквал, че според него германският печат прекалено подробно пише за това колко добре сме информирани за американската самолетна промишленост. В щаба на върховното главно командуване стана дума за това. Аз казах, че това се отнася само до военновъздушните сили; ще си позволя обаче да обърна вниманието на г-н генерала върху този въпрос.“

Така гласи меморандумът на фон Фалкенщайн[54]. От него ясно се вижда следното:

— през 1940 г. в главната квартира на Хитлер е обсъждан план за военни действия против Съединените щати;

— планът се намирал в стадий на практическа подготовка;

— тази подготовка, изглежда, била напреднала доста, щом дори такива дреболии като поведението на германския печат безпокоят главната квартира.

На 27 септември 1940 г. е подписан военният пакт между Германия, Италия и Япония. Естествено, главният обект на агресивните замисли на държавите от оста е Съветският съюз. Това потвърди в показанията си на процеса в Нюрнберг Рибентроп, който същевременно уверяваше, че в Берлин не са и помисляли за действия против Съединените щати. Но премълча, че веднага след сключването на пакта през есента на 1940 г. в разговор с министъра на външните работи на Италия Чано той казал:

---

[53] „Курфюрст“ — кодово название на щаба на Гьоринг.

[54] По-нататъшната съдба на майор фон Фалкенщайн не е безинтересна. В генералния щаб той участвува в разработването на плана за нахлуване в Англия (операция „Зеельове“), след това служи в действуващата армия и попада в плен на съветско-германския фронт. След войната, завърнал се от плен във ФРГ, е поканен на служба в бундесвера. Сега е генерал от бундесвера.

— Тройният пакт е насочен в две направления — против Русия и против Америка...

В Съединените щати тогава много добре разбират характера на нацистката заплаха. В своя „Берлински дневник" известният американски журналист Уилям Ширър излага на 1 декември 1940 г. германските планове, за които узнал, по следния начин: „Когато те (германците) завземат британския флот или голяма част от него или успеят да построят в европейските корабостроителници... сравнително голям флот, те ще се опитат да унищожат част от нашия флот в Атлантика... Ако успеят, ще могат на етапи да прехвърлят армия и авиация през Северния Атлантик, като създадат отначало бази в Исландия, а след това в Гренландия, Лабрадор и Нюфаундленд."

Друг вариант, за който узнава Ширър, предвижда операции в Южен Атлантик с цел да бъде извършен десант в Бразилия и да се създадат там бази против Съединените щати.

Сега знаем, че получената от Ширър информация е вярна. Това се потвърждава и от меморандума на Фалкенщайн, и от показанията в Нюрнберг на Гьоринг, който заяви, че бил „добре запознат с меморандума".

В главната квартира на Хитлер преценяват преди всичко възможността за „южен вариант", както личи от позоваването на Фалкенщайн на Португалия и Испания. Върху тази основа възниква планът за операцията „Феликс — Изабела", който предвижда завладяването на Гибралтар, на Канарските и Азорските острови. Първоначално се предвижда този план да бъде изпълнен през 1940 г., но той се обсъжда и по-късно. Така например на 22 май 1941 г. в дневника на щаба на Редер е записано: „Фюрерът все още смята за необходимо да завземем Азорските острови, за да могат бомбардировачите с голям обсег да действуват от тях против Америка".

Същевременно се подготвя „северен вариант". В архивите на генералния щаб бяха открити секретните разработки на план с кодовото название „Икар". Така в главната квартира наричали операцията по дебаркирането в Исландия, чиято подготовка Хитлер възлага на щаба на гросадмирал Редер. Военноморското ведомство се отнесло много сериозно към предстоящите операции в Атлантическия океан. Командирът на подводницата У—511 капитан-лейтенант Фриц

Щайнхоф, след плаване край американските брегове, предложил подводниците да бъдат снабдени с ракетни установки, от които да може да се обстрелват американските градове. Той съобщил тази идея на хитлеристкия таен ракетен център в Пеенемюнде. Така се ражда „проектът Урзел“ за създаване на ракетни установки, които да могат да действуват, когато подводницата е в морските недра. Първата стрелба с установката „Урзел“ била проведена в средата на 1942 г. Подводницата У—511, след като слязла на дълбочина 20 м, произвела ракетен залп. Ракетите прелетели около 3 км. Читателят ще каже: извинете, но това е първообраз на подводниците, въоръжени с ракети „Поларис“, с които сега се хвали американският военноморски флот! Съвършено вярно — след войната именно „проектът Урзел“ бе използван от Съединените щати. Тайната на „приемствеността“ се разкрива много лесно — разработването на проекта при Хитлер се ръководеше от Вернер фон Браун, главен конструктор в Пеенемюнде. Сега той е „ракетният крал“ на Съединените щати...

Нацистките авиоконструктори също приемат за изпълнение указанията на Гьоринг. Ернст Хайнкел разработва модел за самолет Хе—177 — четиримоторен бомбардировач с обсег 3 хил. км. Опитният образец на самолет Хе—116 извършва полет от 10 хил. км без кацане. Сетне се появяват Хе—277 и Хе—174. Последният има таван 15 хил. м. Юнкерс построява модела Ю—390; този самолет извършва пробни полети без кацане по маршрута Берлин — Токио...

Планове за нахлуване в Съединените щати се обсъждат в Хитлеровата главна квартира неведнъж. Така на 22 май 1941 г. Хитлер обсъжда с адмирал Редер въпроса за завладяване на Азорските острови като база за действия против Съединените щати. „Това може да ни свърши работа още до есента“ — казва Хитлер. В секретна заповед на Хитлер (нюрнбергски документ PS—112) от юли 1941 г. се казва:

„С оглед на намерението, изложено в директива № 32 за по-нататъшното водене на войната, предписвам следните принципи относно силите на личния състав и техническото снабдяване:

1. Общи положения. Военното господство в Европа след поражението на Русия ще ни даде възможност значително да намалим числеността на армията в близко бъдеще... Морското въоръжение трябва да бъ-

де ограничено, като се остави онова, което е пряко свързано с воденето на войната против Англия и ако се наложи, и против Америка."[55]

Пак същата мисъл: „след поражението на Русия". През лятото на 1941 г. на Хитлер най-после се сторило, че това време настъпва. След нахлуването на вермахта в Съветския съюз, на 10 юли 1941 г., Рибентроп изпраща от своя специален влак шифрована телеграма до германския посланик в Токио Ото. В нея той тържествено обещава „да стисне ръката на Япония на Транссибирската железопътна линия още преди да започне зимата" и приканва Ото да нарисува пред японците картината на една „Америка, напълно изолирана от целия останал свят"[56].

Както е известно, през 1941 г. Япония маневрираше, изчаквайки резултатите от хитлеристкото нашествие. В Токио не бързаха да влязат във войната. Затова пък с каква радост посрещнаха хитлеристите японското нападение над Пърл Харбър. Италианският министър на външните работи граф Чано е записал в дневника си: „8 декември. Нощен телефонен разговор с Рибентроп. Той е много доволен от нападението на Япония срещу Съединените щати." А когато посланикът Ошима посещава Хитлер на 14 декември 1941 г., фюрерът му връчва „големия кръст на ордена на Германския златен орел" и дълго разговаря за перспективите на съвместните действия. Стенограмата гласи: „Той (фюрерът) е убеден, че Рузвелт трябва да бъде разгромен". Но след това стенографът е записал: „Неговата (на Хитлер) главна цел е да унищожи първо Русия".[57]

* * *

Картината става пълна. Действително с похода против Съветския съюз Хитлер започва истинския поход за световно господство. Защото във всичките му сметки има една основна черта — те могат да се осъществят само „при поражение на Съветския съюз". И наистина:

---

[55] IMG, Bd. XXXIV, S. 298—299.
[56] „Was wirklich geschah", S. 524.
[57] Пак там, с. 528—529.

Колониалните грабежи (по директива № 32) се предвиждат „след разгромяването на съветските въоръжени сили“.

Завършването на колонизацията на континентална Европа се предполага върху основата на изселването на нейните народи „на Изток“.

Завладяването на Англия е мислимо едва след „унищожаването на Съветския съюз“.

Завземането на Пиренеите е отложено за „периода след операцията „Барбароса“.

Операцията против Швеция е възможна едва след като се освободят германските войски край Ленинград.

Операцията против Швейцария, както свидетелствува официалният швейцарски военен историк Г. Р. Курц, била отменена, „защото при операциите на Изток нямало място“ за нея.

Най-сетне, *нападението срещу САЩ* се предвижда след изпълнението на „първостепенната задача — унищожението на Русия“.

Можем да се съгласим с английския историк Питър де Менделсон, който писа през 1945 г.: „Ако Съветският съюз не бе устоял, нямаше да устои никой.“

Но Съветският съюз устоя.

Големият заговор в действие. III

На разсъмване на 22 юни 1941 г. целият страшен механизъм на плана „Барбароса“ влиза в действие. Първият ден на Великата отечествена война е многократно описван в исторически изследвания, повести, романи и спомени, и ще бъде описван още неведнъж, макар че отдавна отшумяха оръдейните залпове и ревът на танковите мотори, улегна прахът по пътищата на Белорусия и Украйна и спокойното море на пшеницата закри изранената тяло на многострадалната съветска земя.

Въоръжените сили на „третия райх“ предприеха войната против СССР в следния състав[58] (вж. табл. на с. 262).

---

[58] „Вторая мировая война 1939—1945 г.“, военно-исторический очерк, М., 1958, с.136, 137, 141—143 (данните не включват отделните бригади); „История Великой Отечественной войны Советского союза 1941—1945“, т. 1, с. 384—386.

Цялата тази мощна машина (заедно със сателитите — около 190 дивизии[59], около 5 млн. войници и офицери, над 50 хил. оръдия и минохвъргачки, над 3 хил. танка и 4900 самолета) се насочи срещу Съветския съюз в строго набелязани направления.

В директива от 31 януари 1941 г. командуващият сухопътните сили Браухич бе определил задачите на войските си по следния начин:

> „Първото намерение на ОКХ в рамките на поставената задача е чрез бърз и дълбок удар на мощните подвижни съединения да се разпокъсат основните сили на руските войски северно и южно от Припятските блата и като се използва пробивът, да се унищожат групите на противника, откъснати една от друга...
>
> Южно от Припятските блата — групата „Юг“ на генерал-фелдмаршал фон Рундщет да използва бързия пробив на мощните танкови сили от района Люблин по направление на Киев, за да отреже силите на противника в Галиция и Западна Украйна от техните комуникации през Днепър, да завземе мостовете на Днепър при Киев и южно от него и по този начин да си осигури свобода на действие за по-нататъшно взаимодействие с частите, действуващи в Северна Русия, или за други задачи.

Силите за операцията „Барбароса“

	Пехотни дивизии	*Танкови дивизии*	*Моторизирани*	*Общ брой*
Група армии „Север“ (Лееб): ***16-а и 18-а армия, 4-а танкова група, 1-и въздушен флот*** (Келер)	*23*	*3*	*3*	*29*
Група армии „Център“ (Бок): ***4-а и 9-а армия, 2-а и 3-а танкова група. 2-и въздушен флот*** (Кеселринг)	*35*	*9*	*6*	*50*
Група армии „Юг“ (Рундщет): ***11-а, 17-а и 6-а армия, 1-а танкова група, 4-и въздушен флот*** (Лер)	*35*	*5*	*4*	*44*
Резерв на главното командуване	*21*	*2*	*1*	*24*
Германски войски във Финландия	*5*	—	—	*5*
	119	*19*	*14*	*152*

---

[59] В първия ден на войната влизат в бой 117 дивизии, към 10 юли — 182 дивизии.

	Пехотни дивизии	*Танкови дивизии*	*Моторизирани*	*Общ брой*
Финландски войски	*16*	—	—	*16*
Румънски войски	*13*	—	—	*13*
Унгарски войски	*4 бригади*	—	—	*4 бригади*
Освен това във Франция, Дания, Холандия, Белгия, Норвегия, на Балканите и в Либия — германски дивизии	*55*	*2*	—	*57*

Северно от Припятските блата — групата армии „Център“ на генерал-фелдмаршал фон Бок, след като хвърли мощни подвижни сили от района Варшава — Сувалки, да използва извършения пробив по направление на Смоленск за насочване на големите подвижни съединения на север с цел във взаимодействие с групата армии „Север“ (генерал-фелдмаршал фон Лееб), настъпваща от Източна Прусия в общо направление към Ленинград, да унищожи частите на противника, които действуват в Прибалтика, а след това заедно с финландските войски окончателно да ликвидира всички възможности за съпротива на руските в северната част на Русия и по този начин да си осигури свобода на действие, включително и за взаимодействие с германските сили, действуващи в южната част на Русия.

При очертано и пълно рухване на съпротивата на противника в Северна Русия е възможен незабавен удар срещу Москва.“[60]

Всичко е описано толкова точно, че би могло да се помисли: Браухич и Халдер планират не война против велика държава, а маневри на вермахта на територия без противник.

... 22 юни 1941 година. В този ден започна героичната съпротива на войските от съветските погранични военни окръзи, поели ударите на нахлулата германска армия. Внезапността изигра своята роля. С коварните си удари вермахтът можа да завари съветските войски неподготвени и през първите месеци на войната използваше това предимство. Сега знаем, че съветското ръководство бе допуснало редица грешки в оценката на военната и политическата обстановка през пролетта и лятото на 1941 г. Макар че военните приготовления на Хитлер и неговият план да нападне Съветския съюз бяха известни на съветското правителство, в организирането на отбраната на западната граница на СССР имаше сериозни недостатъци. Съветските войски не успяха своевременно да разгърнат силите си. А когато през нощта на 22 юни на командуването на пограничните окръзи бе дадена заповед за разгръщане на силите, бе вече много късно.

---

[60] „Nürnberger Dokumente“, S. 333.

Противникът превъзхождаше съветските войски по броя на хората в дивизиите средно 1,4 пъти, по броя на самолетите — 2 пъти. Двете най-мощни танкови групи на вермахта (Гудериан и Гот) нанесоха удари по фланговете на Западния фронт, където извършиха дълбок пробив. На север танковата група на Хьопнер (в чийто състав бе включен корпусът на Манщайн) не по-малко стремително си пробиваше път към Даугавпилс. Само Рундщет не успя да напредне значително.

Върховното командуване на Съветската армия взе първите контрамерки — линията на Днепър се заемаше от съединения от резерва на главната квартира. Към края на юни — началото на юли Западният фронт получи подкрепления от дълбокия резерв. Вземаха се мерки за реорганизиране структурата на войските, за да станат по-маневрени. Всички усилия бяха съсредоточени към това в този тежък за армията период на боевете да се спечели време за приключване на мобилизацията и за разгръщане на съветските войски.

През първите дни на юли Хитлер заповядва да му доложат за състоянието на Съветската армия. Той смята, че руските „практически са загубили войната“ (4 юли). Генералите от генералния щаб записват в дневниците си: „Няма да бъде преувеличено твърдението, че руският поход е спечелен за 14 дни (Халдер, 3 юли 1941 г.)“[61]. Когато на 8 юли Халдер получава съвет да започне подготовката за зимно екипиране на войсковите части, той го приема, но със забележката, че такава екипировка ще бъде нужна не за полевите части, а само за „окупационите войски“. Една седмица по-късно, на 14 юли 1941 г., Хитлер дава указания относно

---

[61] К. Assmann. Deutsche Schicksalsjahre, S. 262.

„военното управление на Европа след поражението на Русия“[62]. Йодъл заявява в един разговор, че след три седмици, т. е. към началото на август, Съветският съюз ще рухне[63].

На 8 юли Браухич и Халдер долагат на Хитлер, че от известните на германското разузнаване 164 съветски съединения 89 са унищожени, 18 се намират на спомагателните фронтове и само 46 са боеспособни. Според Халдер съветското командуване почти няма резерви. Но, от друга страна, сведенията от фронтовете показват, че съветските части не мислят за капитулация. Командуващите армии докладват в Берлин за упорството на войниците и офицерите, за това, колко изкусно се измъкват от „чувалите“. При тези условия германското командуване започва сериозно да се замисля за бъдещето. Онова, което изглеждало така безусловно на книга (пробив, завой на север, след това завой на юг), сега става проблематично и неясно.

„Фюрерът пита — се казва в един документ на ОКВ от 4 юли — дали да се насочим на север или на юг? Това положително ще бъде най-тежкото решение през цялата война.“[64]

Четири дни по-късно, на 8 юли, „хамлетовският въпрос“ отново се поставя на обсъждане: накъде да се върви по-нататък?

На 19 юли се появява нова директива на Хитлер, № 33, озаглавена: „Продължаване на войната на Изток“. Тя започва със следната обща оценка:

> „1. Втората поредица от битки на Изток завърши по всички фронтове... с дълбок пробив на танковите групи. В района на групите армии „Център“ ликвидирането на силните руски части, намиращи се между подвижните съединения, ще изисква още значително време. Свободата на действие на северния фланг на групата армии „Юг“ е затруд-

---

[62] TMWC, v. XXXIV, p. 298.

[63] W. Görlitz, A. Quindt. Adolf Hitler, Stuttgart, 1952, S. 573. Когато оберквартирмайстерът Паулус на доклад при Хитлер плахо намеква за възможни трудности при снабдяването на германските войски в Русия в зимни условия, фюрерът избухва: „Не искам да слушам такива приказки... Никаква зимна война няма да има. Предоставете това на моето дипломатическо умение. Нужно е само армията да нанесе на русите няколко мощни удара... И вие ще видите, че руският колос стои на глинени крака“ („Paulus. Ich stehe hier auf Befehl“, Herausgegeben von W. Görlitz, Frankfurt am Main, 1960, S. 49).

[64] „Nürnberger Dokumente“, S. 369.

нена от наличието на Киевския укрепен район и от съветската 5-а армия в тила на групата.“

Макар тази оценка да е изложена само в няколко реда, в тях (и между тях) може да се прочете изключително важно признание на фюрера и щаба на неговото върховно главно командуване. Преведени от езика на ОКВ на човешки език, тези редове означават: *основните цели на плана „Барбароса“ през първия месец на войната не бяха постигнати, а именно:*

а) „разгромяването на всички съветски войски“ северно и южно от Полесието не бе осъществено;

б) южната съветска групировка с основните си сили се оттегли отвъд Днепър и застраши проникналите напред две германски танкови групи. Рундщет не успя да „отреже“ съветския Югозападен фронт от неговите комуникации и да достигне Днепър;

в) в централното направление, въпреки обкръжаването на значителни съветски сили (3-а и 10-а съветска армия край Минск, голяма групировка край Смоленск), Бок не се чувстваше сигурен („силни руски части се намират между подвижните съединения“). За насочване на север не можеше и дума да става;

г) северната групировка не успя да обкръжи и унищожи съветските части и осъществи само значително фронтално придвижване. Лееб не унищожи „действуващите в Прибалтика части на противника“.

Така че колкото и тежки да бяха загубите на съветските войски, колкото и големи да бяха трудностите през първите дни на войната, героизмът и упоритостта на отстъпващите части вече даваха своите плодове. През тези дни отслабваше влиянието на ефекта на внезапност, който до този момент носеше победи на дивизиите на вермахта.

При тези условия Хитлер трябваше да вземе на 19 юли решение за по-нататъшните операции на своите двеста дивизии. Той не напразно го нарича „най-тежкото през цялата война“. Работата е там, че за пръв път ръководителите на ОКВ бяха изпаднали в положение, при което макар и да запазваха все още инициативата в свои ръце, чувствуваха натиск върху своята воля — натиск от страна на войските, които смятаха за напълно разбити.

Военните историци на Запад (включително и генералите на вермахта) сега се мъчат да си обяснят защо Германия не успя да удържи победа в първите месеци на войната? Защо въпреки значителния превес на силите, въпреки внезапността и всички допълнителни благоприятни обстоятелства вермахтът не можа да спечели „светкавична война“, не можа да осъществи плановете си да постави Съветския съюз на колене?

На тези въпроси, които и до ден днешен много измъчват германския генералитет, се дават всевъзможни отговори. Но те напомнят известната детска игра: „Да и не не казвайте, черното и бялото не назовавайте“. Западната историография говори най-малко и най-неохотно за мощта на съветската държава, за героизма на съветските воини, за здравината на съветския тил. Всичко това е табу. Търсят се така наречените „обективни“ причини, които трябва да обяснят на света, че всъщност нападението срещу Съветския съюз съвсем не било безнадеждно начинание. Виновни били само онези, които през 1941 г. незадоволително планирали и подготвили това нападение. Според тях виновни били преди всичко не генералите, а Хитлер.

Директивата на Хитлер № 33 е една от любимите мишени на реакционните военни историци на Запад. Повечето от тях виждат именно в нея главната грешка в цялата „руска кампания“ и обвиняват за нея Хитлер. Така генерал-майор Бутлар заявява: „. . . решението на Хитлер беше неправилно“[65]. Лидъл Харт смята, че именно по това време Хитлер пропуска възможността „още първото лято да стигне до Москва“[66]. В действителност тази директива е доказателство за очерталата се криза на германската стратегия.

Директива № 33 от 19 юли 1941 г. (и нейното допълнение от 23 юли) поставя следните нови задачи на трите групи войски[67]:

На *Лееб*: да преустанови настъплението срещу Ленинград.

На *Бок:* да се заеме с „ликвидирането на съветските части“ зад фронтовата линия.

На *Рундщет:* да унищожи съветските части (12-а и 6-а армия) западно от Днепър, да не им позволи да се оттеглят.

---

[65] „Мировая война 1939—1945 годы“. Пер. с нем., М., 1957, с. 170.

[66] B. H. Liddel Hart. Verteidigung des Westens, Zürich, 1951, **S. 44.**

[67] „Nürnberger Dokumente“, S. 369.

И така предишният план за „завой на север“ се преобръща с главата надолу.

Защо? Поради глупостта на Хитлер ли? Съвсем не, а поради реалната обстановка на фронтовете!

В началото на юли в ОКВ с учудване установяват, че противно на всички сметки Съветските въоръжени сили „все още съществуват“. Докато на 4 юли Хитлер обявява войната за „практически загубена за русите“, а на 8 юли ОКХ смята, че в цялата Съветска армия са останали само 40—60 боеспособни дивизии (смятайки всички резерви и второстепенни направления), на 23 юли Халдер докладва на фюрера съвсем други факти. Оказва се, че разузнаването установило наличието на 93 съветски дивизии пред фронта на Лееб, Бок и Рундщет![68]

Но фюрерът отново се впуска в разсъждения за своите цели. Протоколът за съвещанието гласи:

> „Фюрерът говори за целите и подчертава, че принципно важно е да се унищожава живата сила на противника, където и да се открие. Танковите части могат да действуват само когато е ликвидирана опасността за тиловите комуникации.
>
> Три главни цели:
>
> 1. Районът на Ленинград. Важен в промишлено и военноморско отношение. Крепост на болшевизма.
> 2. Районът на Москва (промишленост).
> 3. Украйна с нейните промишлени центрове и нефтодобивни предприятия източно от нея (поне да не се позволи други да ги използват).“[69]

Тези разсъждения вече разкриват двете основни идеи, които господствуват в германската главна квартира в ония дни и месеци. Първата: предчувствието за несполуки и за разминаване на плановете с действителността. Втората: стремеж да се продължава кампанията въпреки всичко.

В края на юли Хитлер е принуден да промени малко директива № 33, като засили северната групировка и заповяда на Рундщет да се готви за мощен удар в направлението Дон — Кавказ. В същото време Браухич отчаяно бие тревога пред фюрера относно положението на Бок и моли да се помогне на централната групировка.

---

[68] „Nürnberger Dokumente“, с. 374.

[69] Пак там, S. 375.

Сега със задна дата оцелелите генерали обвиняват Хитлер, Кайтел и Йодъл, че „пропуснали големия шанс“ и пренебрегнали Москва. Но не беше така.

На 10 август Йодъл е записал в един от документите: „Най-големите сили на противника се намират пред групата армии „Център“. Извънредно важна цел е тяхното унищожение и завземането на Москва.“[70] Той предлага „центърът на удара да бъде насочен срещу Москва в края на август“. А и фюрерът в допълнение към директива № 34 от 12 август обяснява, че целта на Бок е „да изтръгне още преди настъпването на зимата от ръцете на противника Москва като държавен, военнопромишлен и транспортен център и по този начин да попречи на възстановяването на разбитата армия на противника и на неговия държавен апарат“[71]. Този документ достатъчно добре разкрива несъстоятелността на отправяните срещу Кайтел и Хитлер упреци, че „подценили“ значението на Москва.

На 4 август на военно съвещание в малкия белоруски град Борисов Хитлер разработва своя нечувано варварски план за унищожаване столицата на Съветския съюз. Адютантът на началника на оперативния отдел в щаба на Бок Фабиан фон Шлабрендорф е запазил записа на разговора на Хитлер с Бок в Борисов. „Хитлер — пише Шлабрендорф — обсъди своя план за завземането на Москва. В този град не трябва да влезе нито един германски войник. Москва трябва да бъде обкръжена така, че от нея да не излязат нито руските войници, нито гражданското население. Ще бъдат взети мерки Москва и околностите ѝ да бъдат наводнени... Там, където е днес Москва, ще се появи огромно езеро, което завинаги ще скрие столицата на руския народ.“[72]

Но работата е друга: при цялото желание на Хитлер да влезе в Москва, без да срещне съпротива, сега той вече не разчита на това.

На 12 август той изтъква пред Кайтел и Йодъл, че „предпоставка за всички по-нататъшни операции е ликвидирането на силите на противника, които се намират по фланговете, особено на южния фланг на групата армии „Център““[73].

---

[70] „Nürnberger Dokumente“, с. 400.
[71] Пак там, S. 403.
[72] F. v. Schlabrendorff. Offiziere gegen Hitler, S. 75.
[73] „Nürnberger Dokumente“, S. 402.

Същия ден Кайтел настоява пред Браухич да „осигури фланговете“ на Бок. „Едва след пълното отстраняване на заплахата за фланговете“ е възможно по-нататъшно настъпление. И понеже Браухич продължава да се съмнява и да се колебае, ядосаният фюрер изпраща на опонентите си специална паметна бележка (на 22 август), в която категорично отстоява своето стратегическо решение[74]. Сякаш предвиждайки бъдещите упреци, той пише: „Ударът срещу Москва трябва да бъде... предприет и не трябва да се провали“. В момента той не е убеден, че сега тази операция ще бъде „във висша степен гарантирана“. Трябва да се изчака и да се ликвидира южната групировка на Съветската армия[75]. „Доводът, че губим време — пише Хитлер, — че тогава настъплението срещу Москва ще е прекалено закъсняло или че тогава танковите войски няма да бъдат в състояние да изпълнят задачата си, е неубедителен, защото след унищожаването на руските сили, които застрашават десния фланг на групата армии „Център“, задачата да се направи пробив към Москва ще бъде не по-тежка, а, напротив, значително по-лека.“

Хитлер убеждава генералите и с друг довод. Сега, пише той, „съдбата ни дарява изключително рядка възможност. В голяма падина в дълбочина близо 300 км противникът е притиснат в триъгълник между двете германски групи армии.“ По-нататък той подчертава изключителното икономическо значение на Украйна и поучава генералите, че е необходимо Съветският съюз да бъде лишен от суровини: каменни въглища, желязо, нефт. Всичко това се намира в южната част на страната. Не виждат ли те, че пред тези фактори спешността на настъплението срещу Москва „значително отстъпва на втори план“?

Така че решението на Хитлер съвсем не се приемало така, както представя работата Гудериан — „Москва или Киев“[76]. Не, Хитлер планирал да превземе Киев, за да превземе Москва.

---

[74] „Nürnberger Dokumente“, S. 414.

[75] Трябва да отбележим, че съображенията на Хитлер са имали привърженици. Командуващият 4-а армия фелдмаршал Клуге решително настоявал да се завие на юг и да се преустанови напредването към Москва. Паулус привежда в мемоарите си интересни данни по този въпрос. Той описва военното учение по плана „Барбароса“, организирано през декември 1940 г. На него била обсъдена възможността групата „Юг“ да изостане от групата „Център“. В такъв случай командуващият групата „Юг“ трябвало да помоли групата „Център“ да се насочи на юг, т. е. за същото, към което през 1941 г. обстановката принуждава Хитлер („Paulus. Ich stehe hier auf Befehl“, S. 123).

Приказките, че Хитлер взел това решение без своя генералитет и по този начин „пропуснал възможността“ да превземе Москва през есента на 1941 г., се опровергават от документите във военните архиви. Така на 1 септември 1941 г. командуването на групата армии „Юг“ изпраща на Хитлер доклад, в който сигнализира: „Едва след унищожаването на противника в Източна Украйна групата армии „Център“ ще има осигурен в оперативно отношение фланг за нанасяне на последния, решаващия удар. . . Не бива ударът по направление на Москва да бъде нанесен, преди да се завземе Украйна. . .“[77]

А ето мнението на генерала от пехотата Блументрит: „Твърде скоро командуването на 2-а танкова група и на 2-а армия стигна до извода, че на този противник (войските на съветския Югозападен фронт — *Л. Б.*) ще трябва да се обърне голямо внимание. Ние не можехме просто да го прескочим.“ По-нататък Блументрит потвърждава, че едва след ликвидирането на киевската групировка „можеше да се мисли за целта, т. е. за Москва“[78]. Следователно решението за „завой на юг“ е било взето от Хитлер не въпреки генералите, а заедно с мнозина от тях и е било продиктувано от обективното положение на фронтовете.

И наистина — можеха ли германските войски през юли — август 1941 г. да започнат настъпление срещу Москва, за необходимостта от което днес в хор говорят западногерманските генерали-историци? За да отговорим на този въпрос, необходимо е да припомним следното:

Първо. Тъкмо в този период групата армии „Център“ търпи енергични съветски контраудари. Макар че Смоленск е паднал, на 23 юли войските на новосъздадения Централен фронт започват контранастъпление. В директива № 33 Хитлер иска от Бок „да продължи настъплението срещу Москва със силите на пехотните съединения“, но Бок няма възможност за това и дори се оплаква от недостиг на войски. Даже Гудериан заявява, че танковете му имат нужда да си поемат дъх!

---

[76] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 181.

[77] А. Филиппи. Припятская проблема. Очерк оперативного значения Припятской области для военной кампании 1941 года, М., 1959, с. 128.

[78] H. Uhlig. Einwirken Hitlers... „Das Parlament“, 16. III. 1960. Beilage.

Второ. Положението на южния фланг на Бок е тревожно и то безпокои не само Хитлер. Същият Халдер, когото сега обявяват за „противник“ на решението на Хитлер, е записал в дневника си на 8 юли: „Съвсем не съм привърженик на прибързано напредване на двете танкови групи на Изток“ — и предлага Гудериан да се насочи на юг, т. е. същото, което и фюрерът. За това не без сарказъм напомня в мемоарите си заместникът на Йодъл генерал Варлимонт[79]. А началникът на отдела за печата в министерството на Рибентроп Паул Шмит в книгата си „Операцията Барбароса“ пише още по-определено: „Твърде често и охотно наричат решението на Хитлер да се преустанови походът срещу Москва най-погрешното решение в източната кампания. Не може да се докаже обратното, но аз не смятам, че насочването към Киев беше причина за загуба на време и за последвалата трагедия при Москва. Обективният подход към фактите ни кара да смятаме решението на Хитлер за обосновано и разумно...“[80]

Най-сетне А. Филипи и Ф. Хайм в своя труд „Походът против Съветския съюз 1941—1945“, който се смята за „последната дума“ на западногерманската историография, признават, че „обстоятелствата бяха по-силни“ от „планиращата воля“ на ОКВ. „При силите, с които разполагаха двете групи армии, бе невъзможно те да напредват, оставяйки в своя фланг между Днепър и Десна един милион руски войници. Ходът на битката допълнително потвърди правилността на това решение.“[81]

Хитлер с пълно основание се е страхувал за своя южен фланг. Тук след упоритите погранични боеве, които възпряха противника, съветското командуване бе взело редица активни контрамерки. Например в края на юли в района на Белая Церков бе изпратена свежа армия, която нанесе силен удар на противника, ангажирайки части от танковата група на Клайст. Към края на август основните сили на Югозападния и Южния фронт се оттеглиха отвъд Днепър, като си запазиха плацдарм на западния му бряг — Киевския укрепен район. Опитите на германците да форсират Днепър при Днепропетровск (на 25 август) и северно от Киев (на 26 август) не се увенчаха с незабавен успех. Така или иначе, преодоляването на Днепър забави придвижването на армиите на Рундщет с 20—25 дни. Основните сили на Югозападния и Южния фронт запазваха организирания фронт и несъмнено представляваха мощна групировка. Тя се врязваше във фланга на Бок около 300 км. Германското командуване бе принудено да хвърли против нея основните сили на групите армии „Център“ и „Юг“ и в това решение имаше някаква логика.

---

[79] W. Warlimont. Im Hauptquartier der deutschen Wehrmacht, 1939—1945, S. 197.

[80] Paul Carell. Unternehmen Barbarossa. Hamburg, 1963, S. 89. Карел е псевдоним на П. Шмит.

[81] A. Philippi, F. Heim. Der Feldzug gegen Sowjetrussland. 1941—1945, Stuttgart, 1962, S. 78—79. Оценката на авторите е близка до истината. Киевската групировка наброява около 700 хил. души.

Попаднали в изключително тежки условия, на 20 септември съветските войски бяха принудени да изоставят Киев. Отстъплението става в крайно сложна обстановка. Срещу съветската групировка се устремяват танковите дивизии на генералите Гудериан и Клайст. Но тези боеве изиграват немалка роля за забавянето на по-нататъшните операции на вермахта. Войските на Югозападния фронт спират групата армии на фелдмаршал Рундщет и провалят плана му да завземе Киев в движение, с което принуждават Хитлер и ОКВ да ревизират целия си стратегически план.

Макар че Гьобелс отново слисваше света със съобщения за все нови победи, благодарение именно на септемврийските боеве в Украйна през 1941 г. „решаващото настъпление“ срещу Москва можа да започне едва на 2 октомври, а не на 15—20 август, както мечтаеше Гудериан.

Съветската армия спечели време за завършване на мобилизацията, за разгръщане на военното производство, за строеж на отбранителни рубежи. Това ставаше с цената на неимоверни усилия. Но можеше ли да има предел за усилията, които съветските хора бяха готови да положат за спасението на великото отечество на социализма?

Едва на 15 септември 1941 г. Хитлер решава, че назряват условията да се подготви дългоочакваното настъпление срещу Москва. Групата армии „Център“ (фон Бок) предприемат действия в състав три полеви армии и три танкови групи. 4-а танкова група е прехвърлена в подкрепа на Бок от Ленинград. Бок има 75 дивизии (47 пехотни, 14 танкови, 8 моторизирани, 3 прикриващи и др.)[82]. По този начин в сравнение с юни 1941 г. групата на Бок нараства близо 1,5 пъти (от 50 на 75 дивизии). Тя има в състава си повече сили, отколкото групите „Юг“ и „Север“, взети заедно, в началото на войната. Въздушният флот, който поддържа групата „Център“, наброява около хиляда бойни самолета.

Есенното настъпление срещу Москва е дело на Браухич и Хитлер. Всичко, за което Браухич бе молил през юли-август, Хитлер охотно разрешава, защото е във възторг от изхода на боевете в Украйна.

Войските на фон Бок образуват две ударни групировки, които трябва да обхванат съветския Западен фронт от юг (през Орел — Тула) и от север (през Ржев — Калинин). Първата задача е възложена на същата танкова армия на Гудериан, на чиито войници още през август бе заповядано да подготвят пътни знаци с надпис „Към Москва“. Гудериан потегля на 23 септември. На 2 октомври към него се присъединява цялата групировка на Бок. Същия ден Хитлер се обръща към войските на Източния фронт с възвание, в което призовава войниците и офицерите за „последната решителна битка през тази година“[83].

На 3 октомври в публична реч Хитлер заявява: „Днес мога да ви кажа — нещо, което ми бе невъзможно преди, — че врагът е разгромен и никога вече няма да се съвземе“.[84] Една седмица по-късно, на 9 октомври, имперският директор на печата д-р Ото Дитрих на пресконференция и по радиото тържествено възвестява, че „изходът на войната е предрешен“[85].

---

[82] Вж. Е. Болтин. Победа Советской Армии под Москвой в 1941 году. „Вопросы истории“, кн. 1, 1957, с. 23.

[83] W. Görlitz. Der Zweite Weltkrieg, Bd. I, S. 281.

[84] „Völkischer Beobachter“, 4. X. 1941.

Есенното настъпление на фон Бок срещу Москва имаше три периода. Първият — най-продължителният — се наричаше „Тайфун“. Той започва със стремителен удар на 2-а танкова армия срещу Орел. На 7 октомври групата на Гот направи пробив на северния фланг северно от Вязма и напредна източно от нея, за да се съедини с частите на 3-а танкова група на Хьопнер. Механизмът на хитлеристките „танкови клещи“ сякаш отново бе заработил безотказно. Съветските части в района на Вязма и Брянск бяха обкръжени. На 10 октомври германските войски бяха вече пред Можайск и Малоярославец. На 20 октомври Москва бе обявена в обсадно положение.

В този момент героичната съпротива на съветските войски застави армията на Бок да спре на една линия, минаваща на около 100 км северозападно и западно от великата столица. Ударната сила на дивизиите на Бок започна да секва[86].

В средата на ноември 1941 г. германското командуване предприе втори опит на всяка цена да обкръжи Москва. Още на 14 октомври Бок бе издал заповед за разрушаване на града от авиацията и артилерията, след което пехотата да достигне Московското околовръстно шосе. Замисълът бе да се даде възможност на жителите на града да „бягат“ на изток и по този начин да се направи невъзможно предвижването на съветските войски[87]. Същевременно бяха сформирани команди за завземане на важни обекти. Известният диверсант Ото Скорцени, който тогава е в есесовската дивизия „Райх“, пише в мемоарите си, че дивизията му получила специална директива да се сформират „специални отреди“ за осигуряване на важните обекти. На самия Скорцени било възложено да завземе бентовете по канала Москва — Волга. „Една тъй осезателна възможност да завършим похода ни бе пришпорила здравата“[88] — спомня си Скорцени за тези дни.

---

[85] „Völkischer Beobachter“, 10. X. 1941. На 7 октомври Хитлер издава секретна заповед № 44/1675/41 за унищожаване на Москва с артилерийски огън и бомбардировки (вж. „Нюрнбергский процесс“, т. III, М., 1958, с. 114).

[86] Няма да разглеждаме тук смехотворната версия на германските генерали, че настъплението срещу Москва се провалило поради „генерал Зима“. В многобройни трудове на съветски военни историци и военачалници тази версия е напълно опровергана. Ще отбележим само, че в Западна Германия сега са принудени да отхвърлят подобни несъстоятелни оправдания. Например в излезлия през 1960 г. труд на Х. Улиг „Влиянието на Хитлер върху планирането и ръководството на кампанията на Изток“ се казва: „Не може сериозно да се твърди, че руската зима изненадала германските войски, когато те били готови да нанесат последния, смъртоносен удар. Всъщност силите на Червената армия съвсем не бяха на изчерпване, иначе нейното контранастъпление нямаше да вземе толкова застрашителен размер“ (H. Uhlig. Einwirken Hitlers... „Das Parlament“, 16. III. 1960. Beilage)

Междувременно за началник на есесовските войски в Москва бил назначен един от най-близките съучастници на Химлер генерал фон дем Бах-Зелевски, който сформира особена „челна команда за Москва“, начело с щандартенфюрера от СС Зикс, който трябваше да стане комендант на Лондон[89].

Но войските на Бок не могат да напредват. „. . . Нападателната ни способност се бе изчерпила. Войските ни бяха ослабени и уморени“ — така описва състоянието на частите на групата „Център“ началник-щаба на 4-а армия генерал Блументрит[90]. „Настъплението спря“ — печално констатира Типелскирх[91]. „Войските ни изпитват трудности и делото ни е в бедствено състояние. . . настроението ми е много печално“ — пише до Берлин генерал Гудериан на 6 ноември[92].

В Хитлеровата главна квартира обаче не желаят да слушат подобни оплаквания. На 15 ноември тя заповядва да се предприеме ново настъпление, решавайки да използва студеното време за действия на танковите съединения. Но въпреки крайното напрежение на всички сили на вермахта третият период на настъплението донася още по-малки резултати.

На животинския напор на изтощените хитлеристки дивизии противостоеше волята на съветските хора, удесеторена от съзнанието за отговорността на момента. Станалите исторически думи на гвардейците от спирка Дубосеково „няма накъде да отстъпваме, зад нас е Москва“ в ония дни се повтаряха безброй пъти от хиляди войници и офицери на Западния фронт. Това бяха дните на великия подвиг на Зоя Космодемянска, неизвестна дотогава обикновена съветска девойка, разкрила неочаквано, но закономерно пред целия свят строгата красота на човешкото мъжество, което се крие във всеки съветски човек. А колко незнайни съветски девойки загинаха не по-малко героично от нея!

---

[87] Вж. „Вторая мировая война“, с. 232—233. Тази заповед съответствува на директивата на Хитлер от 7. X. 1941 година.

[88] O. Skorzeny. Geheimkommando Skorzeny, Hamburg, 1950, S. 70.

[89] A. Dallin. German Rule in Russia, p. 512. Фон дем Бах-Зелевски и Зикс живеят сега във ФРГ.

[90] „Роковые решения“, М., 1958, с. 94.

[91] К. Типпельскирх. История второй мировой войны, с. 200.

[92] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 236.

Организаторите на последния стадий на настъплението срещу Москва бяха неспособни да проумеят психологическия прелом, назряващ на фронта на великата битка. Войските на Бок успяха да напреднат що-годе значително на северния фланг, врязвайки се между две съветски войскови части, да достигнат канала Москва — Волга. Затова пък на известното Волоколамско шосе съветските дивизии оказаха упорита, действително стоманена съпротива. Тук в петдневни сражения двете танкови групи на Гот и Хьопнер напреднаха само 25 км. Към 28—29 ноември пробивът на германските войски до канала бе париран с контраудар на резерва — 1-а ударна армия. И макар че челните части на германските дивизии в района на Крюково — Истра успяха да се приближат на 30—40 км от Москва, а разузнавателна група на 62-и сапьорски батальон проникна в речната гара в Химки, те никъде не пробиха фронта на отбраната.

При тази обстановка Бок отново издава заповед за възобновяване на настъплението. Верен на маниакалната си идея за „последния бетальон“, който можел да реши изхода на битката, той заповядва на основните сили на групата „Център“ да настъпят. „Отбраната на противника всеки момент ще се озове в критично положение“ — заявява той в заповед от 2 декември[93]. Но този път се оказва, че машината вече не работи. Всеки миг могат да изпаднат в критично положение войските на самия Бок. Армията на Клуге (генерала, когото неговият началник-щаб високопарно наричаше „човек с желязна воля“[94]) спира на 3 декември. Гудериан издава заповед за преминаване към отбрана на 5 декември. А на 6 декември става нещо непонятно, необяснимо и неочаквано за всички германски генерали — войските на съветския Западен фронт преминават в контранастъпление.

---

[93] Вж. „Важнейшие операции Великой Отечественной войны 1941—1945 гг.“, М., 1956, с. 101.

[94] „Роковые решения“, с. 104.

Мълниеносно и стремително цялата московска операция на Браухич — Бок се превръща в своята противоположност. Преминава в настъпление не само Западният фронт, но и Калининският и Югозападният фронт. Това бе грижливо подготвена голяма стратегическа операция на съветските войски.

Нито изпечените в секретни интриги агенти на Канарис, нито самолетното разузнаване на Гьоринг, нито всички други разузнавателни средства на вермахта можаха да информират германската главна квартира за това, което я очакваше на 6 декември и през следващите седмици. А то бе следното:

а) на фронта на групата „Север" — удар върху 18-а армия и обкръжаване на значителни сили на 16-а армия в района на Холм и Демянск;

б) на фронта на групата „Център" — стремителни удари на съветските войски, които отхвърлиха войските на Бок от канала Москва — Волга на линията Ржев — Гжатск — Юхнов — Белев, т. е. на разстояние от 100 до 400 км от съветската столица;

в) на фронта на групата „Юг" — загуба на Ростов и отстъпление към река Миус.

Халдер нарича събитията при Москва „катастрофа" и „начало на трагедията на Изток"[95]. Блументрит отбелязва, че „кампанията в Русия и най-вече повратният ѝ момент — Московската битка, нанесе първия извънредно силен удар на Германия както в политическо, така и във военно отношение"[96]. Гудериан му приглася: „Ние претърпяхме сериозно поражение, което. . . през следващите седмици имаше съдбоносни последици".[97]

Всичко това са признания през зъби. Ще приведем някои откровени спомени. Първият от тях е на бившия командир на 47-и танков корпус генерал-лейтенант Рудолф Бамлер. Той пише[98]:

„Намирахме се източно от Тула, в Епифан. До нас бяха стигнали слухове, че в района на Раненбург се концентрират съветски войски, но с точни сведения не разполагахме. Съветското настъпление ни завари съвсем неподготвени. През нощта сви студ. Сутринта настъпиха съветските дивизии, които имаха малко артилерия, но голямо количество автоматично оръжие. Естествено, в тази ситуация нашите войски бяха изненадани. Комбинираният ефект на неочакваното настъпление и студа, за който не бяхме подготвени, беше убийствен... Спомням си следните картини: пехотинци бягат по снежните полета, не желаейки да се върнат в окопите и захвърляйки оръжието. Дори някои офицери бягаха от предната линия, като викаха, че няма смисъл да се продължава боят — без друго всички ще премръзнат или ще бъдат убити. Така беше в 53-и пехотен корпус, чието командуване напълно се обърка. Командирът на корпуса и неговият началник-щаб заявиха по телефона: „Съпротивата е безполезна, ние се връщаме вкъщи!"

---

[95] F. Halder. Hitler als Feldherr, S. 44, 48.

[96] „Роковые решения", с. 108.

[97] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 249.

[98] Писмо на Бамлер до автора на книгата от 3 март 1959 година.

Отстъплението от Москва направи на всички ни ужасяващо впечатление... И днес още виждам дългите колони невъоръжени, окъсани войници, които се влачат по снежната пустиня. Още по-страшен бе видът на жителите на евакуираните села... За пръв път бе приложена заповедта за „изгорената земя". Твърдя, че отстъплението през 1941/42 г. бе началото на голямата военна криза, от която германската армия не можа да се оправи нито материално, нито морално."

Генерал-майор Фрайтаг, който командуваше една от дивизиите, пише[99]:

„Зимата на 1941/42 г. остави потискащо впечатление. Сред командирите на дивизията се говореше, че опитът да се започне настъпление срещу Москва късно есента е равен на загубването на цялата война. Припомняше се опитът от войната през 1914—1917 г. и се изказваше съжаление, че не сме преминали към отбрана още през септември 1941 година."

Генерал-майор Хойч[100]:

„Преобладаваха настроенията: „Достатъчно! Защо да напредваме по-нататък на изток? Не е ли по-добре да си спомним за германските граници?" Върховното главно командуване взе решителни мерки да задуши из основи подобни настроения, но постигна това едва през пролетта на 1942 година."

Контраударът на Съветската армия при Москва имаше последици не само за стратегическото положение на германските групи армии на фронта. Той предизвика първата сериозна криза в германския генералитет и в цялата система на управление на вермахта. От 6 декември 1941 г. нататък германските командуващи, а заедно с тях ОКВ и ОКХ трябваше да решават задачи, каквито те не бяха свикнали да решават в предишните кампании. Това бяха сложните задачи на отбраната и отстъплението, на отблъскване атаките на съветските войски, които взеха инициативата в свои ръце и не я изпуснаха седмици наред. Ударите на фронтовете на Съветската армия внезапно разкриха безсилието на стратегическото мислене на хитлеристкия генералитет и неговото върховно командуване.

---

[99] Писмо на Фрайтаг до автора от 4 март 1959 година.
[100] Писмо на Хойч до автора, март 1959 година.

Известно е, че едва Клуге, Гудериан и другите генерали бяха успели да издадат на 4—6 декември заповеди по своите армии да преминат към отбрана, и върху тях се стовариха ударите на всички армии на Западния фронт. Бок, Халдер и най-сетне ОКВ заедно с Хитлер бяха безпомощни пред съветското настъпление. В първия момент те не можаха да организират отбраната и постигнаха това с големи усилия едва след няколко седмици. Ръководителите на вермахта почват разгорещено да се препират относно методите на отбраната. Едни настояват за отстъпление, други — за отбрана на всяка цена. А докато се водят споровете, германските войски отстъпват.

Именно тук избухва кризата. На 19 декември е снет от своя пост главнокомандуващият сухопътните войски генерал-фелдмаршал Валтер фон Браухич. На 18 декември командуващият групата армии „Център“ Теодор фон Бок се пише болен. На неговия пост е назначен генерал-фелдмаршал Гюнтер фон Клуге, който става по съвместителство командуващ групата армии „Център“ и командуващ 4-а армия. На 26 декември е сменен генерал-полковник Гудериан — заповядано му е да предаде 2-а танкова армия на генерал Рудолф Шмит и да се оттегли в тила, в резерва. Командуващият 8-а танкова група генерал-полковник Хьопнер е наказан още по-сурово — за издаване на „самоволна заповед“ за отстъпление е разжалван и лишен от всички чинове и отличия. Командуващият 9-а армия генерал-полковник Щраус бърза да се обяви за болен.

Генерали изхвърчават един след друг от своите постове не само на централния участък. На Керченския полуостров генерал фон Шпонек, който „допуска“ дивизията му да отстъпи, е предаден на съд. Пак там е снет командуващият 17-а армия генерал Щюлпнагел. Още преди това командуващият групата армии „Юг“ генерал-фелдмаршал фон Рундщет е заменен с генерал-фелдмаршал Валтер Райхенау. На север, където също се разгръщат действия на нашите войски, Хитлер снема командуващия „Лапландската армия“ генерал-полковник фон Фалкенхорст. Командуващият групата армии „Север“ фон Лееб е заменен от генерал-полковник Кюхлер. Така от командуващите групи армии, прекосили на 22 юни 1941 г. съветската граница, през зимата на 1941/42 г. нито един не се задържа на своя пост.

Съветското настъпление разклаща не само германския фронт, но и цялата структура на висшето командуване на вермахта. След като снема Браухич, Хитлер сам става главнокомандуващ сухопътните войски. Това предизвиква и други промени в ръководния апарат. И без това тромавата система на германското висше командуване още повече се усложнява и обърква. Но Хитлер, наплашен от събитията на фронта, решава, че само той ще може да ръководи цялата сложна машина на командуването.

Пораженията на фронта и сблъскванията във върховете предизвикват първата сериозна криза в хитлеристкото командуване. Това е важен момент в цялата история на германския милитаризъм. Той бележи началото на неизбежния и закономерен край, който трябваше да дойде и дойде през май 1945 година.

През 1960 г., 15 години след завършването на войната, в обемистия сборник „Решаващите битки на Втората световна война“, генерал Рудолф Хофман, разглеждайки причините за поражението на вармахта при Москва, е принуден да констатира: „Едно е ясно при всички обстоятелства — всички грешки на авантюрата на източния поход идваха от подценяването на противника в политическо, икономическо и военно отношение“. По-нататък Хофман отбелязва, че „първият обрат във военните събития през Втората световна война в крайна сметка настъпи не поради отлагането на началото на войната вследствие на балканската кампания, не поради загубата на време в периода на обходния марш към Киев, не поради сковаващия период на калта, а поради погрешната оценка“[101] (на противниковите сили — *Л. Б.*). Хофман обаче не може по навик да не възложи отговорността за тази погрешна оценка на Хитлер. Но въпреки това думата е казана и който има очи, ще види в „грешката на Хитлер“ стратегическата слабост на ОКВ и ОКХ.

Източник на всяко познание е практиката. Практиката именно показа, че огромната и мощна машина на вермахта с нейната грижливо разработена методика на агресията бе неспособна да победи социалистическата държава и нейните въоръжени сили. Това не бе по силите на вермахта дори при изключително благоприятните условия на 1941 г., т. е. при такива изгодни оперативни и стратегически условия, каквито вече никога не се повториха за нацистка Германия.

---

[101] „Entscheidungsschlachten des Zweiten Weltkrieges“, Herausgegeben von Dr. H. A. Jacobsen und Dr. Rohwer, Frankfurt am Main, 1960, S. 180—182.

Седма глава

НАЧАЛОТО НА КРАЯ

Поуките от село Заворигино

Вече след завършването на войната в германския военен архив бяха намерени необикновени документи. Обикновено в него се пазят заповеди и директиви на главната квартира, материали на райхсвера и други военни документи. Но това бяха писма от фронта, и то писма, от които нечия ръка бе махнала подписите и адресите. Предприети бяха опити да се установи защо тези писма са попаднали в архива. След дълги разследвания и разпитвания отговорът бе намерен.

През януари 1943 г., когато обкръжените край Волга германски войски още продължаваха безсмислената си съпротива и тънката нишка на връзка по въздуха все още съединяваше 6-а армия на Паулус с основните германски сили, в главната квартира на Хитлер решават да „проучат настроенията“, които царят сред войниците на обречената армия. Когато последният самолет, вдигнал се от летището Гумрак, каца в Новочеркаск, от него измъкват седем чувала с поща и по куриер ги изпращат в главната квартира, в управлението за военна цензура. Тук педантични чиновници сортират писмата, отрязват подписите и адресите и пристъпват към „проучването“ им. След известно време изплашените цензори долагат на началството, че само 2,1% от подателите на писмата са настроени „положително към военното ръководство“. Останалите 97,9% или са настроени „опозиционно“, или се „съмняват“.

Разбира се, подобен материал не е можел да разчита на успех в главната квартира. Писмата били опаковани и изпратени в архива, където били съхранявани заедно със заповедите, комюникетата и донесенията, докато бяха извадени на бял свят и публикувани[1].

Написани от хора, започнали да разбират в каква страшна война ги е въвлякъл Хитлер, тези писма са един от най-важните документи от Втората световна война. Не в директивите на Хитлер, нито в заповедите на Халдер, нито в разпорежданията на ОКВ, а именно в тези писма звучи гласът на осакатената, объркана, но все пак неунищожена съвест на германския народ. Нужни бяха обаче битките при Москва и край Волга, за да зазвучи този глас. Ето няколко извадки от тези писма:

„... Бях потресен, когато погледнах картата. Ние сме съвсем сами, никаква помощ отвън. Хитлер ни изостави. Това писмо ще стигне до вас, ако летището е още в наши ръце... Това е краят...“

„... Остава ни само да чакаме, всичко друго няма смисъл. Разбира се, в родината някои господа ще потриват ръце и ще се радват, че са запазили постовете си. Във вестниците ще се публикуват високопарни статии в дебела черна рамка. Ще ни отдават почит и ще ни хвалят. Но ти не вярвай на тези проклети брътвежи!“

„... Ти си жена на германски офицер и трябва да разбереш всичко, което ще ти кажа сега. Трябва да знаеш истината. Истината за отчаяната борба в безнадеждно положение. Кал, глад, студ, поражение, съмнения, отчаяние, смърт... Не отричам и собствената си вина за всичко това. Тя се изразява със съотношението 1 към 70 млн. Делът ми е малък, но вината си е вина. Не смятам да бягам от отговорност и затова ще изкупя тази вина със собствения си живот... Не съм страхливец, но ми е мъчно, че мога да проявя най-голяма храброст само в едно дело, което е абсолютно безсмислено и дори престъпно.“

„... И така знаеш, че няма да се върна. Потресен съм и във всичко се съмнявам. Макар и да зная само частица от това, което се върши тук, и то е достатъчно, за да ми дойде до гушата. Никой не може да ме убеди, че другарите умирали с думите „Хайл Хитлер!“ или „Германия!“ Че умират, умират... виждал съм как стотици хора падат и умират, включително и такива момчета от „Хитлерюгенд“, каквото съм аз. Но ако все още можеха да говорят, те молеха за помощ.“

---

[1] „Das Parlament“, 26. XII. 1955. Beilage.

„... Фюрерът твърдо обеща да ни избави оттук. Четоха ни нещо такова и ние вярваме. Вярвам и до днешен ден, защото човек трябва да вярва в нещо!... Но ако всичко това са празни приказки, Германия е загубена и вече на никого не бива да се вярва. О, тези съмнения, тези проклети съмнения, няма ли да изчезнат!“

„... Татко, ти си полковник, генералщабен офицер. Ти знаеш как стоят работите и не са нужни сантиментални обяснения. Дойде краят. Ще издържим още седем-осем дни, след това с нас е свършено... Татко, сталинградският ад трябва да бъде предупреждение за всички вас. Моля те, не го забравяй...

А сега за нашите работи. В цялата дивизия боеспособни са само 69 души... Всичко отива към своя край. Малко рано е за тридесетгодишен офицер. Няма да сантименталнича. Татко, старши лейтенант еди-кой си докладва, че си отива завинаги...“

„... На книга може да се пише за вяра. Но когато в този опустошен град на Волга с нас постъпиха така цинично и ни продадоха; когато разбереш, че всичко, в което сме вярвали, е било само напразно губене на време, трябва да предупредиш всекиго да не се поддава на увещанията да следва тази вяра.“

„... Татко, ти ми казваше: „Бъди верен на знамето и ще победиш с него“... Ти ще си спомниш тези думи, защото сега за всеки разумен човек в Германия е дошло време да проклина безумието на тази война, и ще видиш колко празни са думите за знамето, под което аз трябваше да победя.

Господин генерал, победа няма да има! Останаха само знамената и войници, които умират. А накрая няма да има нито знамена, нито войници. Сталинград не е военна необходимост, а политическа авантюра. И в този експеримент Вашият син, господин генерал, отказва да участвува. Вие ми попречихте да си намеря път в живота. Аз избирам своя път, който води в противоположната посока. Той е пътят към живота, макар и това да е от другата страна на фронта. Не забравяйте тези думи.“

Ще повторим: нужни бяха битките при Москва и край Волга, за да може от дълбините на съзнанието на дресирания и отровен от нацистите войник или офицер от вермахта да излязат на повърхността такива мисли, такива думи. Много неща трябваше да се случат на простиращите се на хиляди километри фронтове по съветската земя от Ленинград до Моздок, за да може обикновеният войник или офицер от вермахта с пречупения кръст на мундира и може би с „железния кръст“ на гърдите да напише такива редове. А в подобни думи бе изразено безкрайното разминаване между целите на хитлеристката разбойническа война и средствата, с които Хитлер си служеше за тяхното постигане.

Целите ни са известни. А средствата? Основното и решаващото средство в условията на войната — вермахтът и неговият генералитет — още от есента на 1941 г. започна да прави такива засечки, че трябваше да ги забележат дори заслепеният от своите канибалски възгледи Адолф Хитлер и върховното главно командуване. Но те не ги виждаха. Събитията през 1942 г. потвърдиха, че германското върховно командуване бе неспособно да разбере новото положение, в което се бе озовало на Източния фронт.

Германското военно ръководство по силата на самия метод на своето мислене бе лишено от едно извънредно важно качество — умението да разбира поуките от събитията, в които то самото играеше ролята на страна, търпяща поражение. Когато в края на зимата и в началото на пролетта на 1942 г. в главната квартира започват да планират лятната кампания на вермахта на Изток, този недостатък се проявява в максимална степен.

Както и в навечерието на войната, генералният щаб съставя доста обширен план. Както и в навечерието на войната, той е предмет на дълги дискусии между Хитлер и неговите „светски генерали“ — Кайтел и Йодъл. А практическата работа отново изпълнява Франц Халдер и несменяемият му помощник, началникът на оперативното управление Адолф Хойзингер. Какви идеи лансират ръководителите на вермахта? Началникът на генералния щаб Халдер смята, че би било полезно да се възобнови настъплението срещу Москва, но не е сигурен дали си заслужава да поеме инициативата в кампанията. Фон Рундщет е толкова наплашен от развоя на събитията, че изобщо смята за необходимо да се премине напълно към отбрана и дори да се отстъпи на съветско-полската граница. Но тези настроения не преобладават. Например генерал Хойзингер е далеч по-решителен — той настоява за настъпление на всяка цена[2]. Това предложение харесва на фюрера, който смята за необходимо да се „реваншира“ за зимните несполуки. Генерал Гюнтер Блументрит, който през януари 1942 г. става заместник-началник на генералния щаб, след войната твърдеше, че планът на Хитлер за 1942 г. се свеждал главно до три искания: „да получи през 1942 г. това, което не постигна през 1941 г.“; чрез настъпление да възстанови моралното състояние на войските и тила; да се осигурят на Германия „украинската пшеница и кавказкият нефт“[3].

---

[2] W. Görlitz. Der Zweite Weltkrieg, Bd. I, S. 350.

И така, поуките от зимата отиват на вятъра. Единственото, което генералният щаб разбира, е, че новото настъпление не може да продължава по целия фронт. След зимното отстъпление групата армии „Център“ може да разчита само на изравняване на фронта. Групата армии „Север“ също няма възможност да премине незабавно в настъпление, макар че Хитлер продължава да мечтае за завземането на Ленинград. Сравнително по-силна е групата армии „Юг“. Затова директива № 41, подписана от Хитлер на 5 април 1942 г., предлага на вермахта по-съкратен в сравнение с 1941 г. вариант. Групата армии „Център“ остава засега без движение. На групата армии „Север“ се нарежда да възобнови активните си действия, „да завземе Ленинград и да установи връзка по суша с финландците...“ А на групата армии „Юг“ като главна задача се поставя „да извърши пробив към Кавказ“[4].

> „... Всички разполагаеми сили — подчертава Хитлер — трябва да бъдат съсредоточени за провеждане на главната операция в южния участък с цел да се унищожи противникът западно от Дон, за да се завладеят след това нефтоносните райони в Кавказ и да се премине Кавказкият хребет.“

През пролетта на 1942 г. Хитлер и ОКВ още съвсем не са се отказали от своя генерален план — война за световно господство, защото ударът по направление на Кавказ напълно отговаря на намеренията, зафиксирани в известната директива № 32. Въпреки всички зашеметяващи провали на зимната кампания, Хитлер, Кайтел и Йодъл упорито се домогват до своята цел — пшеница, каменни въглища, нефт, подстъп към Близкия изток. В перспектива отново възникват примамливи картини: влизане на Турция във войната на страната на „оста“, нахлуване в Иран, лишаване на Съветския съюз от горивната му база. Под командуването на генерал Фелми започва бързо да се създава корпус „Ф“ — специална формация, предназначена да действува в условията на Близкия изток и комплектувана с лица, които владеят източни езици.

---

[3] B. H. Liddel Hart. Jetzt dürfen sie reden, S. 359—360.

[4] Г. Дёрр. Поход на Сталинград, М., 1957, с. 127.

Що се отнася до оперативното решение на този общ план, непоправимите генерали от ОКВ отново фантазират пред своите карти. Те нахвърлят проект за „стъпаловидна операция“ със силите на около 90 дивизии. Този път Хитлер е принуден да обезпокои по-сериозно съюзниците си от „оста“. Италия предоставя пълна армия. В подкрепа на южния участък е изпратена 2-а унгарска армия; на юг се придвижват 3-а и 4-а румънска армия. За тяхното контролиране са назначени сигурни германски генерали. Така за представител на германското командуване при 8-а италианска армия е назначен разузнавачът и палач на френските патриоти генерал Ханс Шпайдел. В началото на 1942 г., след като напуска поста на началник-щаб на окупационните войски във Франция, той завършва „московската кампания“ като началник-щаб на 5-и армейски корпус. Сега генералът-дипломат е изпратен при италианските „съюзници“.

Като споменава за решението в състава на германските войски да бъдат включени големи съединения на сателитите, генерал-полковник Цайтцлер писа след войната, че те „можеха да поставят под заплаха целия наш Източен фронт“[5], укорявайки генерал Йодъл, че подвел Хитлер, като го посъветвал да използва румънски, италиански и унгарски части. Тези укори са твърде типични за следвоенната „тактика“ на германските генерали — да обвиняват другите за това, което те сами биха направили на тяхно място. А откъде можеше Хитлер да вземе войски? В онзи период на целия съветско-германски фронт се намираха 217 германски дивизии и 20 бригади (около 80 на сто от всички въоръжени сили на „оста“)[6]. Всички те разтеглени на огромен фронт, боевете на който не стихваха. Резервите бързо се топяха. И без това към пролетта на 1942 г. от Германия и Франция на южния участък на фронта трябваше да бъдат прехвърлени 18 дивизии, а от групата армии „Център“ — 4 дивизии. Това бе максимумът. Без деветте унгарски, петте италиански и десетте румънски дивизии новите операции щяха да бъдат просто немислими.

---

[5] „Роковые решения“, с. 154.

[6] Вж. „Вторая мировая война“, с. 291.

И така поредният план е съставен. До какво води той? Това е достатъчно добре известно на целия свят. Обратът във Втората световна война след битката край Волга бе толкова решителен и безспорен, че само отявлени фалшификатори могат сега да оспорват това[7]. Тъй като знаем нейния изход, можем още веднъж твърде осезателно да почувствуваме основните недъзи на германския генералитет, които се проявиха в тази битка.

Дори поражението при Москва не можа да избави стратегическото мислене на германския генералитет от наглата надменност и самоизмамата. Погрешно би било да се смята, че това качество е присъщо само на пруската военна каста. В различна степен то е свойствено на представителите на всички реакционни групировки, които водят борба с прогресивните, революционни сили. Начело на този списък стоят френските роялисти от XVIII—XIX век, които „нищо не бяха забравили и нищо не бяха научили“. Сега в него фигурира министърът на отбраната на Федерална република Германия, който през лятото на 1956 г. заяви, че „обединените сили на съюзниците ще бъдат достатъчни да заличат от географската карта държавата Съветски съюз“[8]. Все същото самохвалство! Ето защо е така полезно да припомним „опита“, натрупан от германския генерален щаб в това отношение.

Поражението край Волга и до днес си остава „греда в окото“ за реакционния западногермански генералитет. Защото тук вече е невъзможно да се отричат основните факти. Те са налице: поражението и обкръжаването на цялата 6-а армия и на част от 4-а танкова армия, бързото отстъпление на двете армии от Кавказ, безуспешните опити за деблокиране на обкръжената групировка, пленяването на 6-а армия и могъщият скок на съветските войски, които отхвърлиха фронтовата линия близо хиляда километра на запад.

---

[7] Към тях се отнася например фелдмаршал Ерих фон Манщайн, който в книгата си „Изгубени победи“ твърди, че след битката край Волга не можело да се каже, че „изходът на войната е решен“. А Валтер Гьорлиц дори в 1960 г. твърдеше: „Сталинград се смята за главната решаваща битка в Източната кампания и цялата Втора световна война. Без съмнение тази битка не беше от такова естество“ („Entscheidungsschlachten des Zweiten Weltkrieges“, S. 310—311).

[8] „Der Spiegel“, 2. I. 1957.

Но дори при тези безспорни факти апологетите на германския генерален щаб и на генералитета не слагат оръжие. В десетки книги, излезли във ФРГ след 1945 г., те поднасят своя версия за битката край Волга. Това се прави и в публични речи. На 4 октомври 1958 г. в Нюрнберг се състоя учредителното заседание на „Съюза на сталинградските войници“, на което някой си Мартин Едел (бивш началник на пощенската служба на 113-а пехотна дивизия) свика оцелелите и живеещи в Западна Германия участници в сражението[9]. Пред събраните говори генерал-майор Ханс Дьор, който през 1942 г. е началник-щаба на един от корпусите, избегнали обкръжението. През 1954 г. Дьор с помощта на Халдер и на други видни генерали издаде книгата „Походът срещу Сталинград“ и си спечели репутацията на специалист по този проблем.

Речта на Дьор в Нюрнберг съдържаше квинтесенцията на цялата генералска премъдрост относно това голямо събитие от военната и политическата история на нашето време. Изводите му се свеждаха до следното: за поражението край Волга е виновен само Хитлер. Дьор не откри Америка в областта на западногерманската пропаганда; във ФРГ повтарят това толкова отдавна, че буржоазният мюнхенски вестник „Зюддойче цайтунг“ реагира на разсъжденията на генерала със следната забележка: „Ние няма да се хванем на въдицата на господин Дьор, който твърди, че за всичко е виновен само Хитлер. Мъртвият Хитлер за него е просто удобна изкупителна жертва“.[10]

Беше ли поражението край Волга само резултат от „грешка на Хитлер“? Вече самото поставяне на въпроса по този начин е погрешно, защото решението на германското върховно командуване да отбранява „крепостта Сталинград“ до последния войник и да не приема съветските предложения за капитулация бе не грешка, а престъпление, което коства живота на хиляди германски войници. Но то бе плод не само на налудничавото решение на Хитлер. В него имат пръст същите генерали от вермахта, които сега така усърдно отричат своята отговорност.

---

[9] „Mitteilungsblatt der Arbeitsgemeinschaft der ehemaligen Offiziere“ (по-нататък — „Mitteilungsblatt der AeO“), Berlin, N 8, 1958, S. 12—14.

[10] „Süddeutsche Zeitung“, 7. X. 1958.

През ноемврийските дни на 1942 г., когато Хитлер, Кайтел, Йодъл и Цайтцлер (заместил Халдер на поста началник на генералния щаб) бяха напълно слисани от мощните удари на Съветската армия на двата фланга на 6-а армия. Германската главна квартира, както и през декември 1941 г., не можа да проумее смисъла на събитията. Наистина сега със задна дата същият Цайтцлер заявява, че намеренията на съветското командуване му били предварително ясни[11]. Но тези твърдения са фалшиви. Например на 28 октомври 1942 г. командуването на групата армии „Б“ донася в главната квартира, че „противникът не възнамерява в близко бъдеще да предприема големи настъпателни операции на Донския фронт. . .“[12]. В Нюрнберг Йодъл категорично заяви, че действията на съветските войски били съвсем неочаквани за ОКВ.

Същият Цайтцлер, който днес уверява, че „предвиждал“ съветското настъпление, през октомври 1942 г. изпраща на Паулус следната заповед: „Русите вече не разполагат с що-годе значителни оперативни резерви и са вече неспособни да предприемат настъпление от голям мащаб. От това основно мнение следва да се изхожда при всяка оценка на противника.“[13] А на 27 октомври 1942 г. Цайтцлер докладва на Хитлер, че всички приказки за възможно съветско контранастъпление са „пропаганда“.

Когато на 23 ноември 1942 г. обаче съветските танкови корпуси затвориха обръча около 6-а армия, части на 4-а танкова армия и 3-а румънска армия, Хитлер и ОКВ трябваше да решават какво да правят по-нататък. Сега, осемнадесет години по-късно, Манщайн, Халдер, Цайтцлер, Дьор и тем подобни хулят Хитлер най-вулгарно, че самоволно отхвърлил предложението за незабавен пробив на силите на 6-а армия на запад.

---

[11] Вж. „Роковые решения“, с. 166.

[12] „Вторая мировая война“, с. 380.

[13] Вж. „Военно-исторический журнал“, кн. 2, 1960, с. 93. За това, че главната квартира не е подозирала възможността за съветско настъпление край Волга, свидетелствуват и следните факти: в доклада на началника на отдел „Източни армии“ генерал Гелен от 6 септември 1942 г. до началника на генералния щаб се предсказва, че съветското настъпление ще стане не край Дон, а в участъка на групата армии „Център“, а на 18 ноември — един ден преди настъплението! — когато генералният щаб докладва на Хитлер, положението на Източния фронт е оценено като толкова спокойно, че за него изобщо не се говори („Kriegstagebuch des OKW. Wehrmachtführungsstab“, Bd. II/II, Frankfurt am Main, 1963, S. 983, 1305). Генерал Гелен е сегашният началник на разузнаването на ФРГ.

Но господа генералите — за кой ли път! — изпускат изпредвид едно извънредно важно обстоятелство, именно доколко реален бе подобен пробив при мощното настъпление на съветските армии. В действителност съветското командуване продиктува отговора на реторичните предложения на Цайтцлер и Халдер. То предвиждаше възможността за удар на 6-а армия на запад. И когато Паулус насочи към Калач две танкови дивизии (24-а и 16-а), те се натъкнаха на мощни танкови прегради. Успоредно с това ударите на двата минали в настъпление съветски фронта разрушиха цялата тилова система на групата армии „Б“.

Германските генерали се опитват сега със задна дата да отрекат, че са участвували във вземането на решенията на главната квартира, които доведоха до гибелта на обкръжената 6-а армия. Първа цигулка в тези опити свири един от малцината оцелели фелдмаршали — Ерих фон Манщайн. Основните му тези (както, впрочем, почти всички тези на западногерманската реакционна пропаганда) са твърде примитивни. Първа теза: 6-а армия загинала само поради безразсъдната упоритост на Хитлер, който не послушал неговия, на Манщайн, съвет за пробив на запад. Втора теза: той, Манщайн, за малко не деблокирал 6-а армия, но Паулус отказал да си пробива път към него.

Що се отнася до първата теза, Хитлер съвсем не е бил сам. Особено важна роля в решението за оставане в обръча изиграва райхсмаршал Гьоринг, който уверил, че ще осигури снабдяването на обкръжената групировка по въздуха. След неговите уверения Кайтел и Йодъл стигнали до извода, че могат смело да продължават да се отбраняват. В спомените си генерал Цайтцлер предава следния разговор в главната квартира. На него освен Хитлер присъствували Кайтел, Йодъл и Цайтцлер. Обръщайки се към първите двама, Хитлер заявил:

— Трябва да взема много важно решение. Преди това искам да чуя вашето мнение. Да се евакуира ли Сталинград или не? Какво ще кажете вие?

Застанал мирно, Кайтел отговорил:

— Мой фюрер, не изоставяйте Волга!

Горе-долу същото казал и Йодъл. Хитлер останал на своето решение.

Сега Манщайн иска да обвини за всичко своя фюрер. Още по-енергично стоварва той върху Хитлер вината за това, че оставил 6-а армия в обръча и не взел достатъчно активни мерки за деблокиране на войските на Паулус. Той, Манщайн, напомнял за тази задача денонощно, но главната квартира пренебрегнала съветите му.

Какво става всъщност? Обръчът се затваря на 23 ноември. Четири дни по-късно Хитлер назначава Манщайн за командуващ новосъздадената група армии „Дон“ (част от 4-а танкова армия, 3-а и 4-а румънска армия) със задачата да възстанови положението и да деблокира 6-а армия, която също преминава в подчинение на Манщайн. Но същият Манщайн, който през 1956 г. бълва змии и гущери по адрес на мудността на Хитлер и пасивността на Паулус, през 1942 г. съвсем не бърза. Той започва „историческото“ си настъпление едва на 12 декември — близо три седмици по-късно.

Защо Ерих фон Манщайн е трябвало да чака? В книгата си той не обяснява това и то е близко до ума, защото обяснението би представило него и цялата стратегия на Хитлер в твърде непривлекателна светлина. Причините за „забавянето“ бяха няколко. Преди всичко то бе наложено на Манщайн от съветския стратегически план, според който настъплението започна не само край Волга. В края на ноември настъпление бе предприето и в Кавказ, където войските на Задкавказкия фронт започнаха да изтласкват 1-а танкова армия на Клайст. В резултат Клайст можеше да отдели в помощ на Манщайн само една танкова дивизия. Друга танкова дивизия трябваше да се чака от Франция. А втората причина, колкото и странно да е това, е, че и сам Манщайн. . . не е бързал.

Той изплюва камъчето в своята книга (наистина в друга глава). Когато анализира общото положение на фронта към март 1943 г., той внезапно започва да пее дитирамби по повод на решението 6-а армия на Паулус да бъде оставена в обръча. „Ако тя (6-а армия) не бе издържала до началото на февруари, противникът щеше да прехвърли свои сили. . . С упоритата си съпротива 6-а армия решително улесни през март 1943 г. стабилизирането на Източния фронт.“[14] Ето действителното мнение на господин Манщайн. В дъното на душата си той е бил съгласен с фюрера и готов безжалостно да пожертвува 300-хилядната армия на Паулус.

---

[14] E. Manstein. Verlorene Siege, Bonn, 1956, S. 472.

Едва на 12 декември Манщайн започва настъпление от района на Котелниково. На тази операция в следвоенната западногерманска литература са посветени много хвалебствени редове. Най-разпространената версия е, че на танковите войски на фелдмаршала липсвал само бензин, за да преодолеят 40—60-те км, които отделяха Манщайн от Паулус. В действителност боевете, които се завързаха през декември 1942 г. в района на Котелниково, са прекрасен пример за пълния провал на германското оперативно изкуство и ненадминат образец за умелите действия на съветското командуване. Като взе предвид опасността, възникваща в резултат на съсредоточаването на танковата групировка на Манщайн при Котелниково, командуването на Сталинградския фронт, както и щабът на върховното главно командуване взеха редица специални мерки. Първо, засилена бе южната дъга от обръча около обкръжената групировка. Второ, разработеният през декември общ план за настъпление с цел да бъдат разгромени германците край Среден Дон бе изменен, като в него бе предвидено съветските войски да заобиколят Манщайн в тил. Настъплението започна на 16 декември и лиши германското командуване от възможност да изпраща подкрепления на Манщайн и Гот (който ръководеше ударната група, настъпваща към града). В резултат Гот стигна само до линията на реките Аксай и Мишкова, където срещна непробиваемата стена на войските от Сталинградския фронт. На 23 декември настъплението им секна — не по липса на бензин, а защото Манщайн, за кой ли път, бе надценил своите сили и възможности.

Сражението край Волга завърши на 2 февруари 1943 г. Докато по-рано, за да се характеризира пътят на германския генералитет, винаги са били споменавани Седан, Садова и Таненберг, сега към списъка на тези имена следва да се прибави малкото село Заворигино, където за пръв път в историята на германската армия 22 генерали (между тях и един генерал-фелдмаршал) се събраха не на военен съвет, а в тесните стаички на една къща, набързо пригодена за „помещение за пленените генерали“. Пред нея бяха паркирани германските щабни автомобили, от които още не бяха успели да свалят блестящите щандарти на командуващия армията и командирите на корпуси.

Трагедията на 6-а армия бе приключила. Може би никой от пленените германски генерали, включително и генерал-фелдмаршал Фридрих Паулус не си даваше още сметка за смисъла на събитията. Но така или иначе, късно вечерта на 31 януари 1943 г. Паулус трябваше да застане пред висши генерали от Съветската армия. Това бяха представителят на щаба на върховното главно командуване маршалът от артилерията Н. Н. Воронов и командуващият войските на Донския фронт генерал-полковник К. К. Рокосовски.

Сцената бе достойна за четката на художник. И наистина разпитът в село Заворигино бе важен не само защото за пръв път в историята на вермахта в плен бе попаднал фелдмаршал. Тясната маса разделяше два свята: от едната страна седяха хора, понесли коварните удари на вермахта, хора, воювали при Тернопол, Минск, Смоленск, Москва, от другата страна — един от авторите на плана „Барбароса", виден представител на германската военна мисъл от ония години.

По някаква случайност авторът на книгата се намираше тази вечер в малката селска къща сред офицерите от щаба на Рокосовски. Но тогава не си водех записки и затова искам да дам думата на Николай Николаевич Воронов. Ето какво разказва той:

„Вратата на голямата стая се отвори и влезе Паулус. Той се спря и мълчаливо ни поздрави по хитлеристки с високо вдигната дясна ръка.

— Приближете до масата и седнете! — казах му аз.

Преводачът преведе думите ми. Паулус с големи крачки се приближи и седна на един стол.

Пред нас беше възрастен човек с бледо мършаво лице, с уморени очи. Изглеждаше малко объркан и смутен. На лявата част на лицето си имаше някакъв нервен тик, ръцете му трепереха и той не знаеше къде да ги дене. Поканих го да запуши и побутнах към него кутията с цигари. В отговор той кимна с глава в знак на благодарност, но цигара не взе.

Тогава му казах, че имаме към него само два въпроса. Първият е:

— Предлагаме ви незабавно да дадете заповед на групата германски войски, която продължава да се бие в северозападната част на града, да прекрати съпротивата, за да се избегнат напразно кръвопролитие и ненужни жертви.

Паулус внимателно изслуша преводача, въздъхна тежко и бавно отговори на немски, че за съжаление не можел да приеме предложението ми, защото сега е военнопленник и заповедите му са недействителни...

Минах към втория въпрос, който много изненада Паулус: какъв режим на хранене е необходимо да се установи, за да не се навреди на здравето му — и добавих, че за здравословното му състояние съм осведомен от намиращия се в плен при нас армейски лекар генерал-лейтенант Ренолди.

Учудването на Паулус можеше лесно да се прочете по израза на лицето му. Бавно подбирайки думите си, той отговори, че лично на него нищо специално не му е нужно, но че моли за добро третиране на ранените и болните германски офицери и войници, на които е нужна медицинска помощ и добра храна. Това била единствената му молба към нашето командуване.

Обещахме му да изпълним тази молба, доколкото е възможно. При това отбелязах, че сме имали много големи трудности поради това, че германският медицински персонал е изоставил на произвола на съдбата препълнените с ранени лазарети...

Тези думи направиха на Паулус силно впечатление. Той дълго мълча и накрая сякаш изцеди от себе си думите:

— Господин маршал, на война понякога се случва да не се изпълняват заповедите на командуването!

С това разпитът свърши.“[15]

Ако Московското сражение нанесе удар на хитлеристката армия и като бумеранг се стовари върху главите на генералите, сражението край Волга ги засегна пряко. Отсега нататък в германската армия вече нямаше генерал, който да не се замисля за съдбата на своите двадесет и двама колеги.

Генерали-грабители

Боевете край Волга отшумяха. Но макар и да определяха по-нататъшния ход и общия изход на войната, западната част на Съветския съюз все още се намираше в оковите на германската окупация. Тук се разпореждаха райхскомисарите — кървавите наместници на Хитлер.

В следвоенната буржоазна литература упорито се застъпва възгледът, че в годините на Втората световна война германският генералитет и генералният щаб се занимавали само със своя „военен занаят“. В тази литература дори е прието да се укоряват генералите, че не разбирали военноикономическите проблеми и били „прекалено тесни“ специалисти в своята област. Прието е със съжаление да се посочват недостатъците на офицерското възпитание в редовете на „аполитичния райхсвер“, което водело до известна ограниченост на висшите военни кадри на хитлеристка Германия в това отношение.

---

[15] Н. Н. Воронов. На службе военной, М., 1963, с. 331—333.

Зад това становище се крие поредният опит да се освободи германският генералитет от отговорността за чудовищния и безчовечен грабеж, на който бяха подложени през годините на войната окупираните от вермахта територии. Нещо повече. То представлява твърде хитроумен опит да се замаскира дълбоката връзка, която обединяваше германския генералитет и германските монополи — истинските инициатори на Втората световна война.

Всъщност тази връзка не само съществуваше, но беше една от главните характерни черти на хитлеристкия милитаризъм. Във Втората световна война генералитетът на нацистка Германия действуваше в общ фронт с промишлените магнати. Както и в други случаи, Херман Гьоринг най-изразително определи смисъла на този „общ фронт“. Говорейки на 8 юли 1938 г. пред група фабриканти на самолети, той заяви: „Ако Германия спечели войната, тя ще стане най-голямата държава в света и ще господствува на световните пазари. Германия ще забогатее. Заради такава цел си струва да рискуваме!“[16]

В името на тази цел германските монополисти, разбира се, бяха готови да рискуват живота на милиони обикновени германци във войнишки шинели. Годините на хитлеристката експанзия, като се почне от аншлуса на Австрия и се свърши с нахлуването в Съветския съюз, бяха „богати на съдържание“ за германските монополи. Във всички покорени от вермахта страни големите германски промишлени концерни заграбваха значителни богатства. Например в Австрия една от първите мерки на германските власти бе да сложат ръка на златото и валутата, които се намираха в касите на Националната банка, както и на банката „Кредитанщалтбанкферайн", която контролираше 90 на сто от австрийската промишленост. Австрийската металургична промишленост бе поделена между Гьоринг (заводите в Донавиц, Зимеринг, Линц), Круп (заводът в Берндорф) и Стинес (заводът във Виена). Химическият тръст „ИГ Фарбениндустри" стана собственик на една от най-големите австрийски фирми „Пулверфабрик Шкодаверке Вецлер", както и на фирмите „Йостеррайхишер динамит—Нобел" и „Хемозал—Унион". В Чехословакия картината бе същата: „ИГ Фарбениндустри" присвои най-голямото химическо предприятие в страната „Аусигер ферайн", Гьоринг завладя концерна „Шкода", медните рудници в Словакия и почти цялата каменовъглена промишленост. Значителна част от металургичната промишленост премина в ръцете на концерните „Манесман" и „Флик". „Дойче банк" и „Дрезднер банк" си поделиха финансовите богатства на Чехословакия. Във Франция германските монополисти незабавно създадоха редица „съвместни компании", които започнаха да работят за войната.

---

[16] TMWC, v. IX, p. 115.

Обикновено съвместните компании и техните активи в окупираните страни попадаха в ръцете на най-големите германски монополистични обединения. В металургията това бяха концерните на Круп, „Манесман" (начело с Вилхелм Цанген), Флик и Гьоринг; в машиностроенето — пак Гьоринг, „Демаг"; в химията — „ИГ Фарбениндустри"; във финансите — „Дойче банк" и „Дрезднер банк". Всеки от тези концерни, който имаше свои пълномощници в Имперската индустриална група, във ведомството на Гьоринг по четиригодишния план, в „щаба Олденбург" и т. н., си осигуряваше пай при подялбата на плячката.

Вилхелм Цанген, Фридрих Флик, Густав Круп и другите германски магнати можеха да бъдат доволни от функционирането на германската военна машина, която им осигуряваше тъй желаното обогатяване на заграбените територии. Всичко това бе възможно, защото подобни цели бяха предварително включени в сметките от германския генерален щаб и подчинените му органи (ние вече се запознахме с „щаба Олденбург", който бе създаден специално за системно ограбване на окупираните на Изток територии).

От юни 1941 г. тази система влезе в действие. Военното ръководство взе най-активно и непосредствено участие в нея. С тази работа се зае ръководеното от генерал-майор Георг Томас така наречено Управление на икономиката и въоръжаването, което влизаше в състава на щаба на върховното главно командуване. В писмените си показания в Нюрнберг Кайтел определи функциите му по следния начин: „Организацията по изземването, събирането и охраняването на всички икономически запаси в завоюваните и окупирани райони беше задача на Управлението на икономиката и въоръжаването при ОКВ. Началникът на ОКВ получи съгласието на фюрера за създаването на тази организация по предложение на генерал Томас... Тя се подчиняваше на ОКХ и имаше свои представители във висшите органи на командуването (полицията, ПВО, ВВС, сухопътните части).“ Както обясняваше Кайтел, при частите били създавани специални команди, чиято цел била:

а) консултиране на командуващите относно значението и важността на промишлените и други обекти (електроенергия, водоснабдяване, ремонтни работилници, магазини, мини и т. н.);

б) опазване на тези предприятия от разрушаване от противника и от собствените войски;

в) използването им от германските войски за воденето на войната;

г) разузнаване на промишлеността, важна за военни и други цели, събиране на сведения за тяхната мощност за евентуално използване;

д) събиране на запаси от суровини: метали, каменни въглища, нефт и т. н. — за снабдяване на промишлеността и за използване при по-нататъшното водене на войната.

Така в момента на навлизането на германски войски в един или друг район на Съветския съюз специалните команди незабавно предупреждаваха съответните командуващи, че еди-къде си се намира такова и такова важно предприятие, нужно на германската военна промишленост. Това веднага се съобщаваше в Берлин и машината се завърташе.

А в Берлин освен ведомството на Томас имаше още един орган, който координираше експлоатацията на окупираните райони. Това бе смъкналият маската си „щаб Олденбург“ — „икономическият оперативен щаб Ост“, който се възглавяваше от имперския министър Кьорнер и се намираше под непосредствения контрол на Гьоринг. Изпълнителен орган на Кьорнер бе „икономическият щаб Ост“. В него бяха представени всички органи на „третия райх“, заинтересовани от ограбването на съветската страна: генерал-квартирмайстерът (началникът на тила), министерството на Розенберг, министерството на продоволствието и снабдяването (Даре), министерството на икономиката (Функ). Целият този „щаб“ се ръководеше от генерал фон Шуберт, стар офицер от райхсвера. При всяка група армии на фронта Шуберт имаше свой пълномощник — „икономически инспектор“. През юли 1942 г. Шуберт бе заменен от генерал Томас, а негов наследник стана генерал Щапф.

Зад тази строго бюрократична йерархия, създадена с педантичността на пруските офицери и чиновници, се криеха користните интереси на германските монополи. В „щаба Ост“ бе представен райхсмаршал Гьоринг, който бе не само „пълномощник по четиригодишния план“, но и притежател на „Райхсверке Херман Гьоринг АГ“. Функ бе близък приятел на собственика на манесмановския концерн Цанген. Освен това на почти всички икономически постове бяха поставени хора, тясно свързани с един или друг концерн.

За примери няма защо да ходим далеч. През 1941 г. в системата на „щаба Ост“ е учредена длъжността „генерален инспектор по събирането и използването на суровините в окупираните източни области“. На тази длъжност е назначен генерал-лейтенант Валтер Витинг. Преди това той заема важен пост в окупационната администрация във Франция. Още когато се готви да замине за Берлин, за да получи новото си назначение, той смята за нужно да уведоми за това преди всичко господин Брунс — генерален директор на една от фирмите в гигантския каменовъглено-металургичен концерн на Фридрих Флик:

> „Ще заема новата си длъжност в близко време. На 22 август се разбрахме за всичко със съответните имперски министри. Липсва само подписът на райхсмаршала. Очаквам го всеки ден. Тогава като генерален инспектор на всички източни области ще замина за Берлин, а след това на Изток — дотам, докъдето стигнат нашите войски; следователно, ще се озова със самолет във Владивосток и Туркестан и с интерес очаквам Вашите пожелания.“[17]

Откъде-накъде храбрият тилов генерал трябва да запознава саксонския фабрикант с плановете си за полет до Владивосток? Само желание да се похвали на стария си приятел ли е това? Съвсем не. Това не е хвалба, а доклад пред началството. Работата е там, че от септември 1940 г. генерал Витинг бил на служба при Брунс, т. е. в концерна на Флик. В архивите на концерна е запазен договорът, съгласно който генерал Витинг се задължавал да представлява интересите на четири фирми от концерна на Флик във всички държавни и военни учреждения, за което именно получавал кръглата сума от 1000 марки месечно.

---

[17] Писмо на В. Витинг от 1 септември 1941 г. (Архив на Германския икономически институт).

В процеса на „деловото сътрудничество“ директорът Брунс и генерал Витинг проявяват грижа не само за своя райх и за своите заводи, но и за личните си работи. Когато прелистваме кореспонденцията на тези господа, можем да открием действително отвратителни подробности за тяхното сътрудничество. Тáка например директорът Брунс се интересува не само от френските заводи, но и от френското шампанско и кафе. На това Витинг с най-голямо съжаление отговаря, че подобни деликатеси трудно могат да се доставят, защото с тях се снабдяват преди всичко щабовете на Източния фронт. В друго писмо Брунс изразява желание да бъде освободен от военна служба големият син на самия Фридрих Флик. Витинг незабавно прави тази услуга, а след това Брунс с помощта на Витинг освобождава собствения си племенник. Нека се води война, нека умират войници, но синовете на Фликовци и племенниците на Брунсовци не трябва да се излагат на опасност. . .

Но и генерал Витинг не отстъпва на Брунс. Когато получава месечното си възнаграждение от хиляда марки, той успява да нареди да не му се удържат данъци. А когато тиловият генерал се мести от една квартира в друга, не пропуска да предяви на Брунс сметка за своите разходи, включително и наема на стаята в хотела, където живял в очакване на новите мебели. Това са дребни работи на големите разбойници, но те отразяват алчността и хищничеството на ония, които въплъщаваха интересите на германските монополи и германския вермахт.

През 1940—1941 г. Витинг и Брунс се сработват добре. Не е чудно, че първият порив на генерала е да съобщи на Брунс, че занапред концернът на Флик ще има на Изток достоен защитник на своите интереси. Няколко месеца по-късно (през декември 1941 г.) Витинг докладва на началството си:

„Скъпи ми г-н Брунс! За трети път се върнах жив от Русия... Този път бях в Донбас... Освен това посетих Мариупол, Запорожието, Днепропетровск, Полтава, Кременчуг. Разговарях с генерал-полковник фон Клайст, с фелдмаршал фон Райхенау и с маса други хора... Мариупол е същински оазис в пустинята от развалини. Азовският металургичен завод, заводите „Илич“ и „Куйбишев“ са почти незасегнати. Вие сигурно ще изпитате удоволствие, когато видите тези три завода. Предоставиха ми на разположение за 14 дни самолета на генерал-фелдмаршал Кайтел с неговия екипаж... За техническите работи в Донбас ще Ви разкажа на драго сърце след Нова година. Докладвах в „икономическия оперативен щаб Ост“ на имперския министър Кьорнер, на Нойман и фон Ханекен. След Нова година Кьорнер иска да обсъди с мен и Плайгер някои подробности.“

Резултатите от полета на Витинг до Донбас не закъсняват. Концернът Флик съвместно с Гьоринг получават възможност да заграбят редица съветски заводи и да създадат компаниите „Днепър-щал“ и „Берг-унд хютенверке Ост“. Освен това една от фирмите на Флик заграбва заводи в Днепропетровск и Ворошиловград. Флик е отрупан с „окупационни“ дарове. Когато хитлеристите започват да откарват масово работна сила в Германия, първите партиди са предназначени за заводите на Флик. Например един от директорите на концерна, Кютнер, пише на Флик през април 1942 година:

„Началникът на отдел в министерството д-р Рахнер ми съобщи, че положението с транспорта на Изток значително се е подобрило. Междурелсието е оправено. Преспите изчезнаха. Ешелоните пътуват безпрепятствено. Предвидено е седмично да се изпращат в райха 105 ешелона по хиляда източни работници във всеки. Наистина той смята, че тази норма едва може да бъде изпълнена, но така или иначе в райха ще пристигат по 80 хил. души седмично.“[18]

Чудовищната по своята средновековна жестокост система да се откарва работна сила в Германия се контролираше непосредствено от генералите от вермахта. В един доклад до генерал-квартирмайстера от 28 юли 1944 г. се казва, че към 30 юни 1944 г. от общо 2 792 669 „източни работници“

---

[18] Доклад на Кютнер от 10 април 1942 г. (Архив на Германския икономически институт).

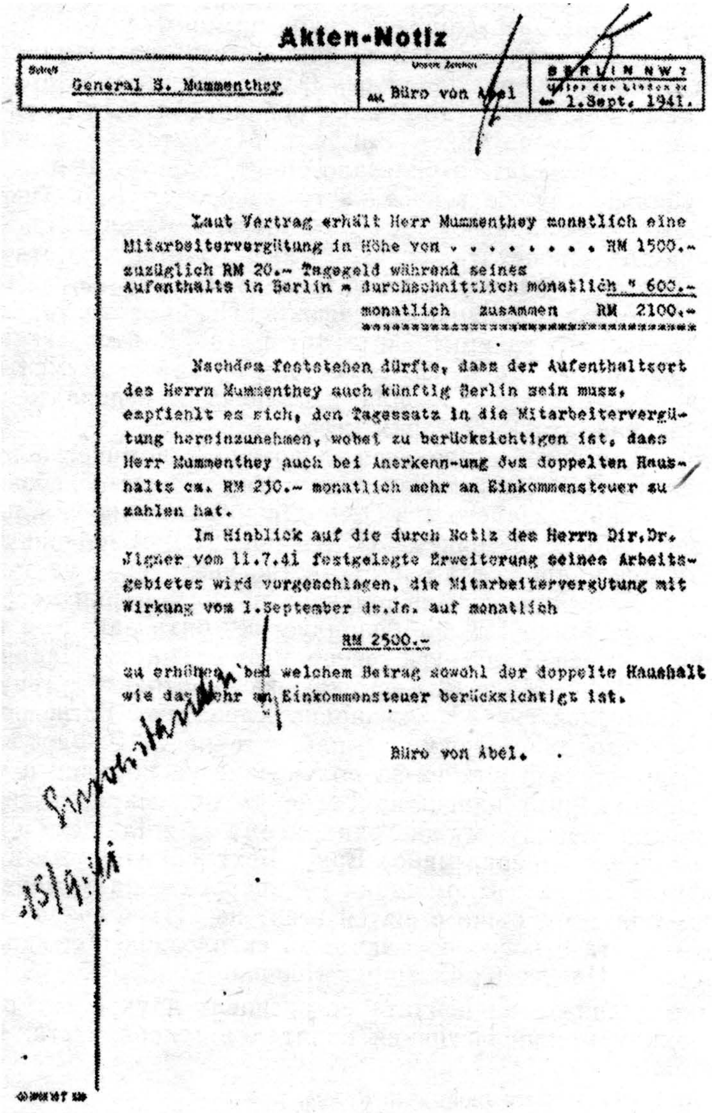

Akten-Notiz

Betreff: General S. Mummenthey

Unser Zeichen: Abt. Büro von Abel

BERLIN NW 7
Unter den Linden
den 1.Sept. 1941.

Laut Vertrag erhält Herr Mummenthey monatlich eine Mitarbeitervergütung in Höhe von . . . . RM 1500.-
zuzüglich RM 20.- Tagegeld während seines Aufenthalts in Berlin = durchschnittlich monatlich " 600.-
monatlich zusammen RM 2100.-

Nachdem feststehen dürfte, dass der Aufenthaltsort des Herrn Mummenthey auch künftig Berlin sein muss, empfiehlt es sich, den Tagessatz in die Mitarbeitervergütung hereinzunehmen, wobei zu berücksichtigen ist, dass Herr Mummenthey auch bei Anerkenn-ung des doppelten Haushalts ca. RM 230.- monatlich mehr an Einkommensteuer zu zahlen hat.

Im Hinblick auf die durch Notiz des Herrn Dir.Dr. Jigner vom 11.7.41 festgelegte Erweiterung seines Arbeitsgebietes wird vorgeschlagen, die Mitarbeitervergütung mit Wirkung vom I.September ds.Js. auf monatlich

RM 2500.-

zu erhöhen, bei welchem Betrag sowohl der doppelte Haushalt wie das Mehr an Einkommensteuer berücksichtigt ist.

Büro von Abel.

Einverstanden
15/9.41

Фотокопие на договора между генерал Мументай и концерна „ИГ Фарбениндустри"

огромното мнозинство (над 2 млн. души) са изпратени от тиловите райони на различните групи армии[19].

Генерал Витинг не е единственият „агент“ на германските монополи сред генералите от вермахта. Например в архивите на „ИГ Фарбениндустри“ след войната бяха открити документи на генерал-майор Зигфрид Мументай. В „личния картон“ на генерала е отбелязано, че от 1 август 1940 г. той е постъпил на служба в прословутото бюро „НВ—7“ (икономическото разузнаване на „ИГ Фарбениндустри“) със задължението да консултира „ИГ Фарбениндустри“ по отношение на леките метали и старото желязо. Шефът на „НВ—7“ Макс Илгнер специално е отбелязал: „По прякото указание на Управлението за армейските кадри (на Кайтел) генерал Томас ни помоли да използваме генерал-майор Мументай“. Разбира се, тази молба била изпълнена и генералът бил приет със заплата 1500 марки месечно[20].

Скоро Мументай е назначен за военноикономически представител на „ИГ Фарбениндустри“ в Управлението на икономиката и въоръжаването при ОКВ. От друга страна, той получава званието „съветник на ОКВ“ при „ИГ Фарбениндустри“. Това се съпровожда със съответно увеличение на заплатата — генералът почва да получава по 2500 марки месечно.

В архивите на „ИГ Фарбениндустри“ бяха запазени аналогични документи за други генерали от вермахта. Например през май 1944 г. Макс Илгнер сключва „контракт“ с генерал Готие, който действува в окупирано Хърватско. Готие поема задължението да се грижи за работите на „ИГ Фарбен“ в Хърватско, да съдействува за получаване на поръчки и т. н. За това концернът плаща на Готие 12 хил. марки годишно и поема „служебните му разходи“, наема за жилището и пътните разноски. Генерал-майор Ернст Бехт, който служи в щаба на генералния пълномощник по въпросите на химическата промишленост, също е щатен агент на „ИГ Фарбен“ и за информацията относно поръчките за експлозиви получава от вездесъщия Илгнер 6 хил. марки годишно[21].

През годините на войната се развиват и укрепват връзките между монополистичния капитал и генералитета. Видни представители на деловия свят поддържат редовен контакт с най-изтъкнатите военачалници. Така в спомените си Манщайн пише, че по време на най-ожесточените боеве за Донбас бил посетен от генералния директор Плайгер — един от „тузовете“ на рурската каменовъглена промишленост. Обиколки на фронта предприема и сам шефът на „химическото разузнаване“ — генералният директор на „ИГ Фарбен“ Макс Илгнер. За познанството между Браухич и Стинес знаем от предишните глави. Карл Гьорделер — доверено лице на фирмата „Бош“ и приятел на Круповци, също посещава Източния фронт.

---

[19] A. Dallin. German Rule in Russia, p. 452.

[20] Договор от 1 септември 1941 г. (Архив на Германския икономически институт).

[21] Пак там.

Във върхушката на вермахта цари явна корупция. Както Хитлер купува през 1938 г. Браухич, така купува и други. Например през 1943 г. в деня на своята 50-годишнина генерал-фелдмаршал Клайст получава „кръглата сума“ от 250 хиляди марки[22]. Такива подаръци получават Кайтел и др.[23] В Нюрнберг между съдията Джексън и генерал Милх се води следният диалог:

Джексън. Приемали ли сте подаръци от хитлеристкия режим като признание за вашите заслуги?

Милх. Да, приемал съм — по случай 50-годишнината ми през 1942 година.

Джексън. Тази благодарност в пари ли беше изразена?

Милх. Да, това беше парична благодарност, с тези пари можах да си купя имение.

Джексън. Каква беше сумата?

Милх. Около 250 хиляди марки[24].

Имения получават почти всички фелдмаршали от вермахта и това ги привлича много повече, отколкото „идейните висоти“ на националсоциализма. Улрих фон Хасел — приятел на Халдер, Браухич и Бек — е написал в дневника си следните думи за генералите: „За повечето от тях кариерата във вулгарния смисъл, дотациите и фелдмаршалският жезъл са далеч по-важни от великите събития и нравствените ценности“. Един ден Гьорделер казва на същия Хасел: „От висшите генерали не може да се очаква нищо, те бяха прикоткани с титли, рицарски кръстове и дотации“. На друго място в дневника си Хасел пише за фелдмаршал фон Бок: „Тщеславен, мисли за предстоящите дотации“.[25] А Хасел е човек от същия кръг, от който са и самите генерали! Сътрудникът на Канарис Гизевиус, който не по-зле познава генералите, ги характеризира така: „В дивото си опиянение тези облагодетелствувани от съдбата хора се устремиха към нови богатства, те си деляха имената и земите на Европа; ръководителите получаваха сатрапии, командуващите армии — блестящи дотации“. Това са думи на човек, който свързваше с генералите користните си политически сметки и съвсем не е бил заинтересован да представи господа генералите в съвсем разголен вид.

---

[22] U. v. Hassel. Vom andern Deutschland, S. 298; „Das Parlament“, 19. I. 1955. Beilage.

[23] Когато на Гудериан предлагат имение от 1800 моргена, той отказва, като заявява, че според неговия ранг му се полагат 2000 моргена.

[24] TMWC, v. IX, p. 76, 77.

Към края на войната почти всеки голям концерн разполага със „свой генерал“, както например Флик — с Витинг, „ИГ Фарбен“ — с Мументай, Стинес — с Браухич. Резултатът от тези връзки се изразява в необуздано ограбване на окупираните страни. На Нюрнбергския процес бяха представени документи на така нареченото Централно търговско дружество за пласмент на селскостопански продукти. От 22 юни 1941 до 31 март 1944 г. това дружество извозва от Съветския съюз за Германия (в тонове):

Зърнени храни	9 200 000
Месо	622 000
Фураж	2 500 000
Картофи	3 200 000
Други селскостопански продукти	1 200 000

Така се изпълнява „планът Олденбург“, съгласно който населението от окупираните области бе обречено на гладна смърт. Самите германски статистици пресмятат, че през 1942—1944 г. от окупираните райони са „иззети“ продоволствени стоки за около 4 млрд. райхсмарки[26]. И пак военното командуване участвува активно в решаването на икономическите проблеми. Например, когато се поставя въпросът за съдбата на колхозите, командуващият 9-а армия генерал-полковник Щраус изпраща на 1 декември 1941 г. на фелдмаршал фон Бок специален меморандум, в който разсъждава по следния начин: „Ако руската война беше светкавична, не би следвало изобщо да обръщаме внимание на гражданското население. Но краят на войната не се вижда.“ Щраус предлага незабавно да се изземе от колхозниците половината земя и да се предаде в частна собственост[27]. В Берлин действуват още по-решително — според прословутия „аграрен декрет“ колхозите подлежали на разтуряне[28]. И този декрет се изпълнява от генералите. Така на 26 февруари 1943 г. фелдмаршал Манщайн издава специална заповед, в която нарежда да се ликвидират колхозите в целия тилов район на групата армии „Юг“.

---

[25] U. v. Hassel. Vom andern Deutschland, S. 122, 187, 306. Фабиан фон Шлабрендорф пише в спомените си: „Хитлер плащаше от личния си бюджет на висшите офицери — от командуващ армия нагоре — суми, които не подлежаха на облагане с данъци“ (F. v. Schlabrendorff. Offiziere gegen Hitler, S. 57).

[26] Forschungstelle für Wehrwirtschaftlichen Arbeitsstab Ausland. 1. X. 1944 (A. Dallin. German Rule in Russia, p. 407).

Представа за начина, по който управляваха (и смятаха дълго да управляват) колонизаторите от ведомството на Гьоринг, дава протоколът на едно от заседанията при Гьоринг, на което присъствували райхскомисарите от всички окупирани райони, командуващи и пълномощници на ОКВ. Заседанието се състояло на 6 август 1942 г. в Берлин в 16 часа в залата на министерството на въздухоплаването.

Съвещанието било открито от Гьоринг. Той съобщил на присъствуващите, че фюрерът е обезпокоен от това, че в Германия не достигат хранителни продукти. Фюрерът, добавил той, „неведнъж е говорил и аз винаги съм повтарял след него, че ако трябва да се гладува, нека гладуват други, а не германците“. На какво се дължи това? — питал тлъстият райхсмаршал своите подчинени. Нали в ръцете на вермахта са „най-плодородните земи, каквито изобщо е имало в Европа“. Затова Гьоринг заявил, че занапред въвежда режим на най-строги наряди, които трябва да се изпълняват на всяка цена. И той изгалопирал по окупираните територии.

Холандия: „Това е народ само от предатели. Не е наша задача да храним един народ, който вътрешно е против нас... Дали господа холандците са германци или не, това ми е съвсем безразлично.“

Белгия: „Белгийците не се хранят лошо. Аз съм буквално вън от себе си.“

---

[27] A. Dallin. German Rule in Russia, p. 331.

[28] Пак там, с. 350.

Норвегия: „Оттам нищо не може да се вземе освен риба.“

Франция: „Твърдя, че още не сме взели всичко. Французите плюскат неприлично много... Франция е окупирана страна... По-рано работата ми се струваше сравнително по-проста. Тогава това се наричаше чисто и просто грабеж. То отговаряше на формулата — да изземаме, каквото сме завоювали. Но сега формите станаха по-хуманни. Въпреки това смятам да грабим, и то солидно...“ „Миналата година Франция ни достави 500 хил. т зърнени храни, а сега искам 1,2 млн. без всякакви спорове. Какво ще стане с французите, ми е безразлично.“

Съветски съюз: „Тук напълно сме се разбрали с вермахта... Тази страна, пълна със сметана, ябълки и бял хляб, ще ни храни царски...“

Но тук монологът на Гьоринг секнал. Станал райхскомисарят на Остланд (Прибалтика и Белорусия) Хайнрих Лозе. „Наистина — казал той — реколтата при мен е добра. Но, от друга страна, на голяма част от територията на Белорусия сеитбата не бе извършена както трябва, едва ли ще може да се прибере реколтата, докато не се разправя най-после с партизаните.“ И Лозе съобщава на Гьоринг тревожни факти — всеки ден загиват областни комисари и други германски чиновници. Партизаните са убили вече 1500 кметове. Населението оказва упорита съпротива.

Гьоринг е възмутен, той крещи: „Скъпи ми Лозе, ние отдавна вече се познаваме. Вие винаги сте били голям фантазьор.“ „Скъпият Лозе“ мрачно му отговаря: „Никога не съм бил фантазьор!“

Тогава Гьоринг почва да хвали другите, по-„оптимистично“ настроени гаулайтери: „Вижте Заукел. Това, което той направи за кратко време, а именно — набра работници от цяла Европа за нашите заводи — е неповторимо!...“ След поученията разговорът взел сериозен тон:

Гьоринг. Да видим сега какво може да достави Русия. Рике, смятам, че от цялата руска територия можем да вземем 2 млн. тона зърнени храни и фураж.

Рике (началник на селскостопанския отдел на „икономическия щаб Ост“). Те ще бъдат получени.

Гьоринг. Тогава мисля, че трябва да получим 3 млн., без да се смятат доставките за вермахта.

Рике. Не, онова, което се намира в крайфронтовата зона, ще отиде само за вермахта.

Гьоринг. Е, тогава доставете 2 милиона.

Рике. Не!

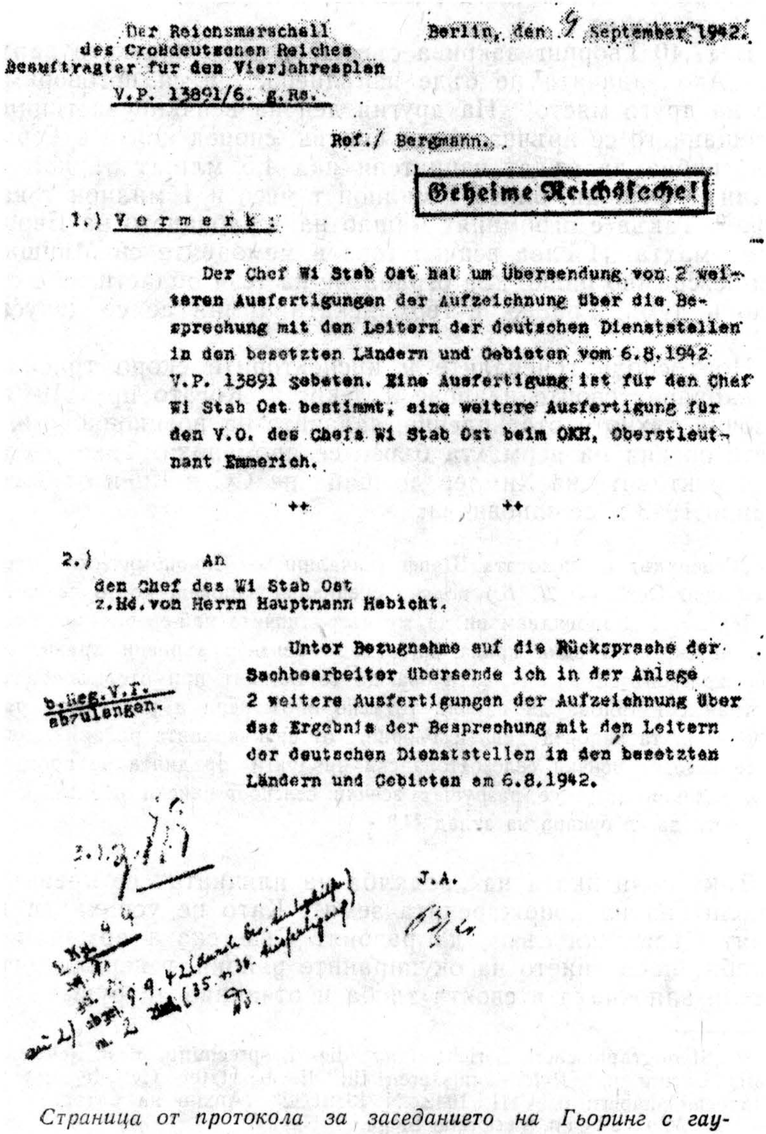

Der Reichsmarschall
des Großdeutschen Reiches
Beauftragter für den Vierjahresplan
V.P. 13891/6. g.Rs.

Berlin, den 9 September 1942.

Ref./ Bergmann.

Geheime Reichssache!

1.) Vormerk:

Der Chef Wi Stab Ost hat um Übersendung von 2 weiteren Ausfertigungen der Aufzeichnung über die Besprechung mit den Leitern der deutschen Dienststellen in den besetzten Ländern und Gebieten vom 6.8.1942 V.P. 13891 gebeten. Eine Ausfertigung ist für den Chef Wi Stab Ost bestimmt, eine weitere Ausfertigung für den V.O. des Chefs Wi Stab Ost beim OKH, Oberstleutnant Emmerich.

++ ++

2.) An
den Chef des Wi Stab Ost
z.Hd. von Herrn Hauptmann Habicht.

Untor Bezugnahme auf die Rücksprache der Sachbearbeiter übersende ich in der Anlage 2 weitere Ausfertigungen der Aufzeichnung über das Ergebnis der Besprechung mit den Leitern der deutschen Dienststellen in den besetzten Ländern und Gebieten am 6.8.1942.

b.Reg.V.P. abzulegen.

J.A.

zu 2) abges. 9.9.42 (durch bes. Aushilfe) m. 2 Anl. (35. u. 36. Ausfertigung)

Страница от протокола за заседанието на Гьоринг с гаулайтерите на 6 август 1942 година

Гьоринг. Тогава чисти 1 милион и половина.

Рике. Добре.

В 17,40 Гьоринг закрива съвещанието с кратката заплаха: „Ако задачата не бъде изпълнена, ще си поговорим с вас на друго място!“ На другия ден на всички участници в съвещанието се връчва дълъг списък, според който в Германия трябва да бъдат изпратени над 4,5 млн. т зърно, над 1 млн. т фуражи, близо 1 милион т месо и 1 милион т картофи[29]. Такъв е огромният мащаб на ограбването на Европа от вермахта. И след всичко това в мемоарите си Манщайн най-безсрамно пише: „За ограбване на тези области не е ставало и дума. Грабеж в германската армия не се допускаше!“[30]

Но господа генералите и инспекторите скоро трябваше да забравят своите планове и декрети. Когато през 1943 г. започна тяхното отстъпление, задачите на военноикономическите органи на вермахта бързо се промениха. Така в една от директивите на Химлер до щаба на СС в Киев от 3 септември 1943 г. се заповядва:

> „Генералът от пехотата Щапф (началник на „икономическия оперативен щаб Ост“. — *Л. Б.*) получи специална заповед, която се отнася до Донбас... „Заповядвам ви да му сътрудничите най-енергично... Нито един човек, нито една крава, нито един центнер зърнени храни, нито един железопътен вагон не трябва да се оставят при отстъплението... Противникът трябва да намери тотално опожарени и разрушени райони.“[31] Същата заповед дава и Гьоринг: от евакуираните райони „трябва да се извозят всички селскостопански продукти, оръдията за производство, машините, да се разрушат всички селскостопански обекти, а населението да се откара на запад“[32].“

Така политиката на „подялба на плячката“ се превръща в политика на „опожарената земя“. Като не успяха да покорят Съветския съюз, да разбият Съветската армия и да поробят населението на окупираните райони, генералите-грабители започнаха в своята злоба и отчаяние да рушат, опожаряват и убиват. Такъв беше истинският лик на вермахта — противен и отвратителен. С делата си той доказа по най-убедителен начин, че беше „слуга на своя господар“ — германските монополи.

---

[29] „Stenographischer' Bericht über die Besprechung des Reichsmarschalls Göring mit Reichskomissaren für die besetzten Gebiete und den Militärbefehlshabern 6. VIII. 1942, N 13891/42“ (Архив на автора).

[30] E. Manstein. Verlorene Siege, S. 539.

[31] A. Dallin. German Rule in Russia, p. 364.

[32] TMWC, v. XXXVI, p. 308.

Тайната дипломация на вермахта. III

Ако целта на автора беше да напише изчерпателна история на Втората световна война и на действията на германския генералитет, в нея той несъмнено трябваше старателно да анализира всички основни операции и сражения. Но тъй като не си поставяме толкова широка задача, ние продължаваме да разглеждаме някои специфични страни от дейността на германската военна клика, включително и онези, които имат значение за вникване в стратегията и тактиката на днешния западногермански милитаризъм.

Какво имаме предвид? Още в първите глави на книгата ние включихме раздели, озаглавени „Тайната дипломация на вермахта“. В тях се опитахме да осветлим онзи вид дейност на германския милитаризъм, който бе свързан с непосредственото му въздействие върху международните отношения изобщо и върху политическото положение в Европа през довоенните години по-специално. Видяхме, че германският генералитет влияеше върху европейската политика не само косвено, като съставяше плановете си и помагаше на Хитлер. Не, той и пряко се месеше във външнополитическите работи. Със задкулисните преговори и сондажи агентурата на генералитета значително укрепваше позициите на фашизма в Германия и преследваше най-реакционни външнополитически цели.

Тази дейност не престана и след 1941 г. Нещо повече. Именно през този период дълбоко реакционната насоченост на външнополитическите замисли на германския милитаризъм получи своя най-завършен израз. През всичките години на войната против Съветския съюз дипломатическата агентура на генералния щаб с всички сили се стараеше да разедини великата антихитлеристка коалиция на свободолюбивите народи и да скалъпи единен блок „Германия — западните държави“, насочен против Съветския съюз. Няма да бъде преувеличено, ако кажем, че зловещият план за НАТО назряваше в умовете на някои германски генерали и на техните американски съмишленици още през годините на войната.

Ето защо за известно време отново ще изоставим военните операции и ще насочим вниманието си върху задкулисните действия на германските милитаристи, върху операциите на „министерството на външните работи“ на генералния щаб. Между тях имаше съществена разлика: боевете по фронтовете и изтреблението на мирното население се ръководеха от стотици генерали и десетки хиляди офицери, а с „тайна дипломация“ се занимаваха само няколко генерали и малък брой офицери, десетина тайни агенти.

Ние проследихме тайната дипломация на германския генералитет до 22 юни 1941 г. През лятото на 1941 г. в Англия и САЩ се активизираха реакционните политически групировки, които дълбоко в душата си (а понякога и публично) приветствуваха решението на Хитлер да пристъпи към изпълнението на плана „Барбароса“. „Клайвдънската клика“ в Лондон и групата на Хувър — Линдбърг в САЩ вече предвкусваха близката изгода, за което с такава откровена наивност се изказа тогавашният сенатор Хари Труман: „Ако видим, че печели Германия, трябва да помагаме на Русия, а ако печели Русия, трябва да помагаме на Германия и така нека те се унищожават колкото може повече.“ В Берлин прекрасно си даваха сметка за смисъла на това изказване. Германският дипломат, първи секретар в посолството във Вашингтон Херберт фон Щремпел определя настроенията на американските управляващи кръгове, както ги възприемаше Берлин, със следните думи:

— Политическата тенденция на американската политика се състоеше в това — нацистите и Съветите да се изтощават взаимно в дългогодишна война. . .

Щремпел прави тази оценка на 15 февруари 1946 г. пред американските следователи. Разбира се, в такава обстановка той е имал всички основания да бъде сдържан, но все пак заявява, че в САЩ очаквали „следните предимства: на международната арена да се окажат крайно изтощената Съветска Русия, изтощената Германия, ослабената Англия и твърде могъщите Съединени щати. . “

Разбира се, разкритията, които прави Щремпел, не са били никаква тайна за самите американски политици. В книгата си „Време за решаване“ Съмнър Уелс констатира, че през 1941 г. много ръководни дейци в САЩ съвсем не смятали, че Съветският съюз ще може да се отбранява успешно. „През лятото на 1941 г. — пише Уелс — висшите военни власти в САЩ и Англия не предполагаха, че Русия ще може да се съпротивява срещу нападението на Германия що-годе продължително време.“[33]

А ето и други, не по-малко авторитетни американски предвиждания:

„Германия ще бъде сериозно заета със задачата да разгроми Русия минимум един месец, а максимум, може би, три месеца“ (писмо на военния министър Стимсън до Рузвелт скоро след нападението на Германия срещу СССР)[34].

„Най-доброто предположение, което мога да направя, се свежда до това, че на Хитлер ще са нужни от шест седмици до два месеца, за да се разправи с Русия“ (писмо на морския министър Нокс до Рузвелт)[35].

„Може би първият етап, включително окупирането на Украйна и завземането на Москва, ще изисква най-малко три, а най-много шест седмици...“ (оценка на английските военни власти, изпратена до помощника на президента Рузвелт Хари Хопкинс)[36].

„Краят на руската съпротива не е далеч“ (доклад на американския военен аташе майор Итън от Москва от 10 октомври 1941 г.)[37].

Именно на предположението, че съветската държава и съветският народ ще бъдат неспособни да окажат съпротива, се основаваха някои политически и стратегически планове на САЩ. Това бе известно в Берлин. Макар че от 3 септември 1939 г. Англия се намираше в състояние на война с хитлеристка Германия, а на 8 декември 1941 г. САЩ влязоха във война с Германия, на Бендлерщрасе смятаха за напълно възможно да постигнат „преориентиране“ на западните държави дори след юни 1941 година.

Още е рано да се съставя пълна хронология на тайната дипломация на вермахта през 1941—1945 г. Много документи все още са в сейфовете на американската и английската секретна служба; много участници в подобни тайни срещи са още живи и заемат влиятелни постове в Англия, Съединените американски щати и Федерална република Германия. Известна ни е само част от фактите. Но и по тях можем да си съставим известна представа.

---

[33] S. Welles. Time for Decision, p. 325.

[34] Р. Шервуд. Рузвельт и Гопкинс, т. I, М., 1958, с. 495.

[35] W. Langer, S. E. Gleason. The Undeclared War, New York, 1953, p. 538.

[36] Р. Шервуд. Рузвельт и Гопкинс, т. I, с. 496.

[37] Пак там, с. 615.

Септември 1941 г. Агент на СС, някой си Данфелд, се явява при швейцарския посредник между Германия и Англия професор Буркхард и съобщава, че в обкръжението на Химлер са „твърде загрижени да се намери изход"[38].

Активност проявява обаче не само германската страна. Пак през септември в Лисабон се срещат унгарският дипломат Густав фон Кевер и бъдещият депутат в английския парламент Ейткън[39]. На Кевер се поставя въпросът: „Не би ли могло да се използват настъпващите зима и пролет, за да се обсъдят задкулисно възможностите за мир?"[40] Същия месец американският бизнесмен Сталфорт предлага на ведомството на Рибентроп да се организира среща с някой „виден" американски представител на деловите среди или дипломат[41].

Ноември 1941 г. Групата на Гьорделер — Бек изпраща в САЩ меморандум с въпроси относно условията за сепаративен мир. Посредник е американският журналист Луис Лохнер[42].

Декември 1941 г. Двойният агент Карл Лангбен (той работи и за Химлер, и за Канарис) се среща в Стокхолм с представителя на американското разузнаване Брюс Хопър[43].

Февруари 1942 г. В разгара на съветското контранастъпление, когато Хитлер прави отчаяни опити да спаси положението на фронта и сменява генералите един след друг, дипломатът на вермахта Хасел отново се появява в Швейцария, където посещава Карл Буркхард[44].

---

[38] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 421.

[39] Густав Кевер бе депутат в унгарския парламент и възглавяваше така нареченото Централно бюро на малцинствата в Женева. Срещата в Лисабон става по инициатива на Рибентроп и със съгласието на Хитлер. Връзката на Кевер с Ейткън продължава до 1943 г. (вж. „Международная жизнь", кн. 2, 1964, с. 150—159).

[40] „Фалшификатори на историята (историческа справка)", С., 1955, с. 60.

[41] U. v. Hassel. Vom andern Deutschland, S. 226.

[42] H. Rothfels. Die deutsche Opposition gegen Hitler, Frankfurt am Main, 1958, S. 145.

[43] Адвокатът Лангбен е известен със своето двуличие. През 1933 г. предлага услугите си на обвиняемите на Лайпцигския процес и същевременно е юрисконсулт на Химлер. Още преди войната се свързва с Гьорделер и след това неведнъж посещава Буркхард.

Април 1942 г. По това време се активизира един от главните дейци на „подмолната дипломация“ — Карл Гьорделер. В началото на войната против Съветския съюз той е зает с разработване на нова поредица от планове за устройството на Германия и на цяла Европа. Като опитен представител на германската буржоазна мисъл Гьорделер дълго време се готви за бъдещите политически преговори със Запада. За разлика от „практиците разузнавачи“ от типа на Лангбен и Мюлер Гьорделер изпълнява по-сериозна функция — ръководи „бюрото за планиране“ на германския генерален щаб и на големите монополи.

Към средата на 1941 г. Гьорделер съставя обемист меморандум, който озаглавява накратко „Целта“. Той представлява проект за някои вътрешнополитически реформи, които Гьорделер смята за необходими в Германия. Смисълът им се свежда до това в страната да бъде въведена съсловно-корпоративна система („без марксистки партии“) и евентуално да се реставрира монархията на Хоенцолерните. В онзи период тези идеи занимават Гьорделер до такава степен, че той смята за необходимо да запознае с тях английското правителство. Що се отнася до външнополитическите проблеми, Гьорделер предявява в своя меморандум само едно съществено обвинение против Хитлер — че „пропуснал възможността да избави руския народ от болшевизма“[45]!

В този документ твърде ясно изпъкват истинските цели на тайната дипломация на вермахта. Гьорделер рисува следната картина на бъдеща Европа. Водеща роля в нея трябва да играе, разбира се, Германия. „Централното ѝ положение, броят на населението и високата производителност обуславят правото на Германия да ръководи европейския блок“ — ето основната теза на Гьорделер. Централно място в плановете му заема „Европейският съюз“, който трябва да бъде „обединение на антиболшевишките сили“. Германия поема ръководната роля в това обединение при условие, че бъде запазен „достатъчно силен вермахт“. Той трябва да стане „ядрото на европейските въоръжени сили“. Гьорделер е готов да включи в „Европейския съюз“ и Русия, ако в нея бъдат ликвидирани „безбожният колективизъм“ и „болшевишката диктатура“.

---

[44] U. v. Hassel. Vom andern Deutschland, S. 290.

[45] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 279.

Този документ говори сам за себе си. Отхвърляйки на думи хитлеристката диктатура, Гьорделер предлага същата хитлеристка програма, само че леко разкрасена по англоамерикански маниер. Меморандумът „Целта“ е действително удивителна смесица от идеи на нацизма, на пруския консерватизъм и предложенията на Уелс (европейски икономически съюз), Халифакс и Чембърлейн — но все през призмата на плановете на германската военна клика.

През април 1942 г. Гьорделер решава да установи посолиден контакт с англосаксонските държави. На помощ му идват връзките, които винаги са спасявали всички буржоазни емисари — търговските отношения. Гьорделер, който е приближен на Круп и служи в концерна „Бош“, избира за свои доверени лица двама шведски банкери — Якоб и Маркус Валенберг.

Появата на братя Валенберг на сцената на тайната дипломация е извънредно знаменателна. Те възглавяват една от най-големите шведски банки — „Стокхолмс еншилда банкен“, която притежава акционерен капитал от 45 млн. крони и е известна с отдавнашните си международни връзки. Якоб и Маркус Валенберг са олицетворение на тези връзки. Двамата влизат в управителните и контролните съвети на близо 50 шведски фирми. Много от тях или са филиали на съответни американски компании, или се намират в тясна връзка със САЩ, например „Гудиър“, „Интърнашънъл харвестър къмпани“, „Свенска — Америка лайн“, „Мексико телефон Ериксън“[46]. Същевременно братя Валенберг поддържат найтесен контакт с германските монополи, включително и с „ИГ Фарбениндустри“, „Бош“ и др. Например заедно с „ИГ Фарбен“ и още една шведска фирма те притежават в Норвегия извънредно важни предприятия — заводите „Норск алюминиъм къмпани“, които произвеждат „тежка вода“. Маркус Валенберг е специалист по англо-шведската търговия, Якоб — член на шведско-германската търговска комисия. Това съчетание е особено удобно за Гьорделер.

И така през април 1942 г. Карл Гьорделер се обръща към Якоб Валенберг с молба отново да се осведоми в Лондон какви биха били „обещанията“ при евентуален държавен преврат в Германия.

---

[46] „Svenska Aktienbolaget“, Stokholm, 1945—1946, p. 2, 24.

Гьорделер задава този „въпрос“ и по друг канал. През май 1942 г. в Стокхолм пристига за предстоящия църковен събор пасторът Ханс Шонфелд, близък на Гьорделер. С посредничеството на шведски протестантски дейци той успява да се свърже с Чичестърския епископ д-р Бел, известен като човек, който има достъп до английските правителствени кръгове и освен това е председател на Световния съвет на църквите — влиятелна международна църковна организация, в ръководството на която влизат не само духовни лица, но и политици, например Джон Фостър Дълес. Германската протестантска църква също е представена в този съвет.

Преговорите между Чичестърския епископ и пастор Шонфелд продължават три дни. В тях участвува и изпратеният от Канарис от Берлин агент на абвера Дитрих Бонхефер, чийто брат Клаус е главен директор на най-голямата германска самолетна компания „Луфтханза“ (ще отбележим, че един от членовете на контролния съвет на „Луфтханза“ е близкият съратник на Гьоринг — генерал-фелдмаршал Милх).

Шонфелд и Бонхефер излагат на д-р Бел своята програма — по-точно, програмата на Бек — Канарис — Гьорделер. Централна точка в нея е предложението да се започнат сепаративни преговори между Германия и западните съюзници. Д-р Бел незабавно довежда това до знанието на английския посланик в Швеция Виктор Малет и обещава на германските представители да информира Чърчил и Идън.

Докато в Лондон проучват меморандума на Чичестърския епископ, през ноември 1942 г. Гьорделер се среща с Якоб Валенберг, пристигнал на поредното делово посещение. В отговор на въпросите на Гьорделер шведският банкер не без ирония съветва германския си колега: ако възнамерява да действува, не трябва да отегчава Лондон с безкрайни запитвания. Разбира се, Гьорделер и не мисли да действува, а само съставя нов меморандум. Той, изглежда, изтълкувал поведението на Валенберг и Лондон като желание да се предложи по-висока цена при пазарлъка.

Твърде странен обаче е фактът, че на подобни предложения дават ухо в Лондон същите отговорни лидери, които публично се кълнат във вярност на идеята за борба с хитлеризма. На 20 май 1942 г. е подписано англо-съветското споразумение за взаимна помощ и военно сътрудничество. То съдържа точка, в която двете страни тържествено се задължават да не водят сепаративни преговори с противника. В телеграмите си до председателя на Министерския съвет на СССР министър-председателят Чърчил буквално се разсипва в уверения за своята преданост и за възхищението си от героичната съпротива на Съветската армия.

А зад кулисите... Зад кулисите през лятото и есента на 1942 г. продължават преговорите чрез Буркхард, Чичестърския епископ, братята Валенберг и много други. Известно е, че същият достопочтен епископ, който бърза да информира американския посланик в Лондон, не си прави труда да посети съветския посланик. А световната общественост узна за тези преговори едва три години по-късно — в края на 1945 г., след завършването на войната.

Поражението край Волга сложи кръст на всички надежди за победа на вермахта. Това предвещаваше твърде съществени трудности за дейността на двете страни — и на германските емисари, и на представителите на реакционните групи в Англия и САЩ, които търсеха връзки с генералите от вермахта. Именно от този момент една част от генералите в главната квартира и на фронтовете започват да проумяват, че войната на Хитлер няма да доведе до осъществяването на амбициозните планове, които им изглеждаха така примамливи през пролетта на 1941 г. и първите месеци на войната на Изток. Погрешни се оказаха и военните, и военноикономическите сметки. За „тайните дипломати“ на генералния щаб стана абсолютно ясно, че войната е загубена. Именно с тази констатация започва поредният меморандум на Гьорделер, съставен на 26 март 1943 г., т. е. два месеца след завършването на сражението край Волга. Този документ е специално предназначен за генералитета и представлява разгърната програма, по която Гьорделер предлага да се действува през следващите месеци[47].

Гьорделер рисува пред генералите твърде тревожна картина, макар и да заявява, че „вярва в превъзходството на нашето (германското — *Л. Б.*) оръжие, както в евангелието“. Войната се намира в безнадежден стадий. Силите на армията и нацията се изчерпват. Продоволственото положение се влошава. Военната промишленост тъпче на едно място. Населението е недоволно. Германия е застрашена от „практическа болшевизация". Хитлер не се е проявил като истински пълководец. Съюзниците на Германия не вярват в нейната победа и се готвят за сепаративен мир. „С досегашните методи — предупреждава Гьорделер — войната не може да бъде спечелена."

---

[47] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 577 и следв.

Възможността да спечелим войната, продължава Гьорделер, трябва да се търси в друга област. Още е възможно „Германия да постигне водещо положение на континента". Но как? Отговорът е все същият — в блок със Съединените щати и Англия. Гьорделер обяснява: „Двете англосаксонски държави, както и Германия, са жизнено заинтересовани болшевизмът да не проникне по̀ на Запад. Само Германия може да възпре болшевизма." Политиката на блокиране със САЩ и Англия трябва да се води от ново правителство от монархичен тип, опиращо се на вермахта. Войната на Изток следва да продължава, защото разведряването в отношенията със западните държави „ще улесни... съсредоточаването на всички военни сили на германския народ на Изток". Окупираните области се предават под властта на чисто военни органи. Полша се превръща в „съюзна държава", която се стреми към икономически и политически аншлус с Германия. Судетите и Австрия остават в райха. Елзас и Лотарингия се делят по „езиков белег". Германия получава Южен Тирол. Само от колонии ще трябва да се откаже.

И тъй пред нас е съвсем ясна програма, която цели да бъде разцепена антихитлеристката коалиция. Представлява ли тя просто импровизация на Гьорделер? За съжаление не разполагам с достатъчно достоверни данни за характера на външнополитическите планове на групата Бек — Гьорделер. Ето защо голям интерес предизвика публикуването на протоколите на създадената от Калтенбрунер следствена комисия на СС по делото за заговора от 20 юли 1944 г. Почти всеки ден Калтенбрунер докладва на Борман за резултатите от следствието, а Борман на свой ред — на Хитлер. Така в доклада от 21 ноември 1944 г. се казва, че „под влиянието на Бек и Гьорделер, които са имали най-голям авторитет като бъдещи имперски наместник и имперски канцлер, с течение на времето все по-силно се е формирало така нареченото западно решение, имащо за цел да се създаде фронт против

Изтока... Те се надявали на евентуален съюз с Англия и Америка против Русия“[48].

Един от близките до Гьорделер участници в заговора, Летерхауз, дава следните показания: „Според мен главната цел на външната политика трябваше да бъде да се заинтересуват западните държави от борбата против Москва“. А Трот цу Золц добавя: „Заедно с един от генералите (навярно Фалкенхаузен) трябваше да замина за Англия и да преговарям за съвместна акция против Съветския съюз“. Мнението на Летерхауз и Трот се потвърждава не от някой друг, а от самия адмирал Канарис. „Обсъждахме възможностите за сключване на мир — казва той на разпита. — Ставаше дума преди всичко да сключим мир със западните държави и заедно с тях да водим борба срещу болшевиките.“[49] А върху каква основа? Фелдмаршал Клуге разказал на Канарис, че програмата трябвало да бъде приблизително следната: на Изток — границите от 1914 г. плюс обединение на Литва и Полша в „антиболшевишки“ съюз; Австрия, Судетите и Южен Тирол си остават в границите на райха; отказ на Запад от репарации и „икономическо обединение на европейските държави без Русия“.

Можем да отбележим парадоксалния факт, че в сравнение с 1939 или 1941 г. програмата на Бек — Канарис — Гьорделер не само не става по-скромна, но напротив, е още по-предизвикателна. Защо? Трудно е да се досетим за истинските причини в тяхната пълнота. Но едно е безспорно: линията на английските и американските емисари вдъхновява германските генерали и дипломати.

С толкова по-голямо настървение тайната дипломация на вермахта търси партньори в лагера на западните държави.

Американските партньори

Поражението край Волга поразява германския генералитет. Но не по-малък страх вдъхва то в душите на враговете на прогреса в лагера на западните съюзници и преди всичко в онази настроена против Рузвелт групировка, която противно на интересите на САЩ се мъчи да провали усилията на великата коалиция на народите. В началото на 1943 г. дейността на тази опасна групировка значително се активизира.

---

[48] „20 Juli — Spiegelbild einer Verschwörung. Die Kaltenbrunner — Berichte an Bormann und Hitler“, Stuttgart, 1961, S. 493.

[49] Пак там, с. 407.

През есента на 1942 г. в Швейцария пристига от Съединените щати европейският пълномощник на Управлението на стратегическата служба на САЩ г-н Алън Уелш Дълес. Той се установява на тихата бернска улица Херенгасе и се залавя за работа. Така в галерията от действуващи лица на тайната дипломация се появява представител на едно семейство, което задълго ще влезе в историята на антисъветската борба на империалистическия свят през четиридесетте — петдесетте години на нашия век.

Това са братята Дълес: Джон Фостър и Алън Уелш.

Кариерата на братята Дълес е различна. Но тя има някои общи черти. Първата е тясната им връзка с американския делови свят. Втората — принадлежността им към онези групи на американския бизнес, които се намират във връзка с германския капитал. Третата — дълбоката им, почти биологична омраза към Съветския съюз и към идеите за комунистическо преустройство на света. Във всеки етап от кариерата на двамата братя тези три основни черти неизменно се проявяват.

Известен е анекдотът за някакъв роден под щастлива звезда американски младеж, който решил да постъпи на служба при непознат бизнесмен, но се явил в кантората му без всякакви препоръки. „Кой ви праща?" — попитал учуденият директор. „Господ бог!" — отвърнал съобразителният младеж и така се харесал на директора, че бил приет на работа и скоро сам станал директор. Когато през 1911 г. младият юрист Джон Фостър Дълес влиза в кантората на голямата нюйоркска юридическа фирма „Съливан енд Кромуел", той не трябва да се позовава на господа бога, защото има препоръчително писмо от своя дядо Джон Уотсън Фостър, бивш държавен секретар на САЩ и в миналото съсобственик на фирмата „Съливан енд Кромуел"[50]. Тази препоръка е далеч по-солидна!

Джон Фостър Дълес прави блестяща кариера, като извървява пътя от дребен канторски чиновник със заплата 50 дол. месечно до собственик на фирмата. Той е юрисконсулт на големи американски фирми, завързва отлични отношения с Морганови. Джон Рокефелър—младши го поканва за директор на известната Рокефелърова фондация. Към началото на Втората световна война Дълес е директор на 19 промишлени и финансови корпорации. По това време към него се присъединява и по-малкият му брат — Алън Уелш Дълес, който става съсобственик на фирмата „Съливан енд Кромуел“, а също така и директор на банката „Дж. Хенри Шрьодер банкинг корпорейшън“.

---

[50] J. R. Beal. John Foster Dulles. A Biography, New York, 1957, p. 55.

Най-удивителното в дейността на братята е умението им да съчетават деловите интереси с държавна служба. При тях просто не може да се установи къде свършва бизнесът и къде започва дипломацията. Например от 1916 до 1932 г. Джон Фостър Дълес не заема официални постове. Но през това време той участвува като член на американската делегация във Версайската мирна конференция и в Берлинската конференция по репарациите. От друга страна, Алън Дълес, който до 1926 г. е професионален дипломат и сътрудник на американската секретна служба, отлично се оправя в търговските работи. Така през 1928 г. той е пълномощник на синдиката Мелън — Морган в Латинска Америка.

Специално място в кариерата на Дълесови се пада на техните германски връзки. Двамата участвуват в редица важни акции на американската политика по германския въпрос. Алън е във Версай през 1918 г., а от 1919 до 1920 г. е на работа в посолството на САЩ в Берлин. Като член на американската делегация на конференцията по разоръжаването през 1932 г. Алън Дълес се обявява против опитите да се ограничи въоръжаването на Германия. През 1918—1919 г. Джон Фостър е съветник на преговорите относно репарациите от Германия. През 1927 г. участвува в известната американо-германска конференция по репарациите, в резултат на която се ражда планът Йънг, който подкрепя възраждането на военната мощ на райха. Джон Фостър Дълес неведнъж посещава Берлин, където неговата фирма има своя кантора. При едно от тези посещения през 1933 г. той е поканен при Хитлер и води разговор с него[51].

Но деловите връзки на братята Дълес с Германия имат за тях по-голяма притегателна сила. Влиятелната юридическа фирма „Съливан енд Кромуел“ представлява в САЩ интересите на такива големи германски монополи като стоманения тръст, „ИГ Фарбениндустри“ и „Бош“. Освен това Алън Дълес заема пост в директората на банката на Шрьодерови — американски филиал на международната банка, която е финансовата опора на Химлер. Американската банка „Дж. Хенри Шрьодер банкинг корпорейшън“ подкрепя английския и германския филиал на фирмата Шрьодер и с разгръщането на военните събития почва да играе все по-голяма роля. Накрая, фирмата „Съливан енд Кромуел“ представлява интересите на американския филиал на международния тръст на фамилията Лазар, който имал значителни интереси в Германия, а така също консултира свързаната с Германия финансова група на фамилията Лайман.

---

[51] J. R. Beal. John Foster Dulles. A Biography, p. 84.

Колко енергично действуват братята Дълес в защита на германските си довереници, е известно от много факти. Така например, когато през 1929 г. в САЩ се раздават тревожни гласове по повод на тайното въоръжаване на Германия, в нейна защита се обявява не друг, а Алън Дълес. Той заявява: фактът, че Германия произвежда и изнася оръжие и боеприпаси, трябва просто да се приеме. Това става със знанието на съюзниците[52].

Това е дълго преди войната. А през време на войната братята Дълес прибягват до явно мошеничество в интерес на германските монополи. Така през 1940 г. в САЩ се разиграва следният епизод. Дълго преди войната германският електротехнически концерн „Бош“ бил създал в САЩ своя филиал „Америкън Бош корпорейшън“. Когато след 1941 г. обаче възниква реалната заплаха тази корпорация да бъде конфискувана като неприятелско имущество, Бош прибягва до хитроумна комбинация. Той се договаря с шведската банка „Стокхолмс еншилда банкен“ и с нейните директори братята Валенберг те да поемат фиктивно контрола над „Америкън Бош корпорейшън“, като се задължават да върнат фирмата на германците, след като свърши войната. За това те получават 650 хиляди долара.

Двамата банкери се залавят за работа. Единият от тях заминава за Ню Йорк и влиза там в контакт с фирмата „Съливан енд Кромуел“, т. е. с Джон и Алън Дълес. Те осъществяват цялата фиктивна комбинация, като назначават някой си Мърнън за свой пълномощник по управлението на „Америкън Бош“ при условие, че приемникът на Мърнън ще бъде назначен от тях. Едва след няколко години това мошеничество излезе на бял свят благодарение на разкритията на нюйоркския вестник „Газет енд дейли“. През 1948 г. започна съдебен процес, но работата бе потулена, а делото прекратено[53].

---

[52] Вж. Р. Сэсюли. ИГ Фарбениндустри, с. 105.

Фактът на тясното сътрудничество на братята Дълес с фирмата „Бош“ е особено интересен, като се има предвид, че именно тази фирма издържа Карл Гьорделер, а братята Валенберг са посредници между Гьорделер и английското правителство.

Влизането на САЩ във войната против хитлеристка Германия и развитието на бойните действия на съветско-германския фронт поставиха в сложно положение онези влиятелни финансово-промишлени групировки, алфата и омегата на чието поведение беше деловият блок с рурските монополи. Сега е вече достатъчно добре известно, че през периода на войната този блок не е бил разрушен, а само по-старателно замаскиран. Съглашенията „Дюпонт“ — „ИГ Фарбениндустри“, „Ром енд Хаас“ — „Цайс Икон“, „Дженеръл мотърс“ — „Опел АГ“, „Дойче банк“ — „Фърст нашънъл банк ъф Ню Йорк“ и десетки други продължаваха да функционират, понеже бяха намерени обиколни пътища през неутрални страни.

Може обаче да се предполага, че американските групи, които отдавна се придържаха към прогерманска ориентация, не са били особено обезпокоени от икономическите усложнения, предизвикани от влизането на САЩ във войната. Те добре познаваха механизма на държавния апарат на Съединените щати и имаха достатъчно голямо влияние в него, за да намерят необходимите вратички. Много по-опасен им се виждаше фактът, че в резултат на влизането на САЩ в антихитлеристката коалиция и на поетия от политическите групи, начело с президента Рузвелт курс в подкрепа на героичната съпротива на Съветския съюз бе започнала да се разклаща цялата структура на антисъветската политика, тъй грижливо създавана в САЩ през предшествуващите двадесет години. Онези, които подобно на Хувър, Ламънт, Линдбърг и К° смятаха Германия за „крепост на борбата против комунизма“, не можеха да наблюдават спокойно как тази „крепост“ търпи ударите на СССР. Те бяха обезпокоени от това, че сред широките маси на американското население растяха симпатиите към съветската страна.

---

[53] K. Moltke. Krämer des Krieges, Berlin, 1953, S. 265.

По това време в САЩ вече действуваше широко разклонена мрежа от прогермански и пронацистки организации, създадени както с непосредственото участие на хитлеристката агентура, така и с доброжелателната помощ на американските привърженици на хитлеристкия режим. За официално прикритие на всички тези организации служеше така нареченият изолационизъм, т. е. демагогският лозунг за неучастието на САЩ в каквито и да било извънамерикански работи и конфликти. Макар този лозунг да звучеше привлекателно за някои слоеве на американската буржоазия, зад него се криеше твърде примитивното намерение да се помогне на Хитлер, да се постигне излизането на САЩ от войната и да се ослаби външнополитическата изолация на кафявата банда. Тази задача бе възложена преди всичко на американското стратегическо разузнаване и на специалния му пълномощник в Европа Алън Дълес.

И така в края на 1942 г. Алън Дълес пристига в Цюрих. Той не идва сам. Щабът му по-скоро напомня банкова кантора. Сред сътрудниците на Дълес са: Пол Мелън, директор на „Мелън нашънъл банк“, син на „химическия крал“ Мелън; двамата сина на Джон Пирпонт Морган: Джуниъс (заместник-председател на банката на Морган) и Хенри (директор на „Дженеръл електрик“); представителят на фирмата на Дюпонтовци Алфред Дюпонт. Същевременно за вицеконсул на САЩ в Цюрих е назначен г-н Лада-Мокарски, заместник-директор на фирмата „Дж. Хенри Шрьодер банкинг корпорейшън ъф Ню Йорк“[54]. В свитата на Дълес се намират също опитните разузнавачи Геро фон Шулце-Геверниц, Ватиен и др. Най-ценен за Дълес е Шулце-Геверниц, женен за една от дъщерите на Хуго Стинес-старши и свързан с гросадмирал Дьониц.

Появяването на Алън Дълес в Цюрих е веднага зарегистрирано в „министерството на външните работи“ на вермахта — ведомството на адмирал Канарис. Агентът на Канарис в Швейцария Ханс Бернт Гизевиус пише за това следното: „В края на 1942 г. Алън Дълес пристигна като ръководител на Управлението на стратегическата служба в САЩ и оттогава сложи отпечатък върху дейността не само на американската, но и на цялата съюзническа разузнавателна служба в Европа. . ."[55]

---

[54] Вж. Дж. Мартин. Братство бизнеса, с. 98; J. de Launay. Geheimdiplomatie 1939—1945, Wien, 1963, S. 67.

Появата на Дълес е зарегистрирана и в политическото разузнаване на СС (ведомството на Калтенбрунер и Шеленберг). Един от агентите на есесовското разузнаване пише в своите издадени след войната спомени, че в кръговете на СС Дълес бил оценяван много високо, защото разбрали неговата „безусловна, делова, съзнателна вражда към болшевизма, основана върху ясно предвиждане"[56]. Подобна проницателност у един агент би могла да ни изненада. Но обяснението е твърде просто: радиоразузнавателната служба на СС успяла да разгадае американския секретен шифър и по този начин да дешифрира телеграмите, които Алън Дълес изпращал от Берн на своя началник генерал Уилям Донован във вашингтонското Управление на стратегическата служба.

Втори виден американски „наблюдател" на германските работи е изпратеният в края на 1942 г. в Анкара като военноморски аташе бизнесмен-дипломат Джордж Хейуърд Ърл, дотогава посланик на САЩ в България.

Разузнавачите от бюрото на Канарис не закъсняват да установят контакт с двамата емисари (в Берн и Анкара). С Дълес постоянна връзка поддържа Гизевиус, с Ърл — пълномощникът на абвера в Турция, адвокатът Паул Льоверкюн.

През лятото на 1958 г., тринадесет години след завършването на войната, сам Джордж Ърл дава „свидетелски показания" по интересуващия ни въпрос. Във вашингтонския бюлетин „Конфиденшъл" той публикува спомени за своята дейност като военноморски аташе на САЩ в Турция и за контактите си с германския генералитет. Ърл твърди, че негов германски партньор бил не друг, а адмирал Канарис[57].

Ърл пише, че пристигнал в Цариград през януари 1943 г. Една седмица след пристигането му в хотела, където бил отседнал, се явил неизвестен посетител и за учудване на Ърл се представил: „Адмирал Канарис, началник на абвера". Между тях се състоял дълъг разговор. Канарис заявил на американския разузнавач, че смята декларацията на съюзните държави за необходимостта от безусловна капитулация на Германия за фатална „за Европа". „Това — казал Канарис — означава война до край, ликвидиране на Германия като военна държава и засилване влиянието на Русия." Ърл веднага се съгласил с него и отвърнал, че и той смята лозунга за безусловна капитулация за катастрофа. А какво предлага адмиралът? — попитал го Ърл.

---

[55] H. B. Gisevius. Bis zum bitteren Ende, Bd. II, S. 284.

[56] W. Hagen. Die geheime Front, Linz — Wien, 1950, S. 456.

[57] Julius Epstein. Keine Antwort vom Präsident Roosevelt. „Die Welt", 19. VII. 1958.

— Нашите генерали никога няма да приемат политиката на безусловна капитулация — категорично заявил разузнавачът Канарис.

— А каква цена бихте поискали вие? — попитал сега разузнавачът Ърл.

Канарис обяснил: сепаративен мир със САЩ, отказ от лозунга за безусловна капитулация. Той бил готов да чака отговор два месеца — до март 1943 година.

Ърл незабавно информирал за това Вашингтон[58]. Отговор не последвал.

При все това през цялото лято на 1943 г. Ърл поддържа контакт с Льоверкюн и с емисаря на Папен Лерзнер и праща телеграми във Вашингтон, настоявайки да се приемат германските предложения[59]. В същата насока действува и Алън Дълес. Той редовно информира Вашингтон за всички планове на германския генералитет. От своя страна Гьорделер праща своите доклади чрез братята Валенберг (с тях се среща през февруари, май, август и ноември 1943 г.)[60]. Всички тези тайни срещи придават напълно определена насоченост на действията на германските генерали, които обмислят мерките, необходими за осигуряване поне на някои от целите на германските империалистически кръгове.

---

[58] В своята книга, издадена през 1958 г., американският генерал Уедемайър привежда съобщението на Ърл и заявява, че „това съобщение не може да се оцени като маловажно или самохвално" (A. Wedemeyer. Report, New York, 1958, p. 418). Ако предложението на Ърл беше прието, пише Уедемайър, „картата на Европа щеше да изглежда другояче".

[59] Съобщението на Ърл е написано в духа на детективските романи и затова не прави солидно впечатление. Но още в 1951 г. в книгата си „Главният шпионин" Я. Колвин приведе разказа на цариградския кореспондент на „Дейли експрес" С. Солтър, който потвърждава, че през 1943 г. Ърл действително е бил свързан с Канарис (J. Colvin. Master Spy, New York, 1951, p. 191).

[60] По това време Гьорделер се среща в Стокхолм със своя отдавнашен познат, заместник държавния секретар на САЩ Сămнър Уелс. Участвуващият в тази среща съучастник на Гьорделер барон фон Паломбини си спомня, че Гьорделер изложил на Уелс своята програма и

Тези действия на германския генералитет не биха били толкова зловещи, ако не се ползваха с подкрепата на влиятелни политици от управляващите кръгове в Съединените щати и Англия. Алън Дълес и Джордж Ърл представляваха в Европа света на международните монополи, който гледаше със злоба на победите на Съветската армия и на засилването на съпротивителното движение в окупираните страни. На този свят победата над Хитлер не беше нужна.

Ръка за ръка със СС

Развоят на събитията на съветско-германския фронт нервираше генералите. През юли 1943 г. се провали последната офанзива на вермахта на Изток — операцията „Цитадела“, в района Орел — Белгород. Ударът на армиите, насочен срещу съветските дивизии в района на Курската дъга, не само се натъкна на желязна съпротива. На германските войски бе нанесен контраудар, който разби цялата отбранителна система на групата армии „Център“. Съкрушително поражение претърпяха около 30 германофашистки дивизии. След това започна мощното настъпление на цялата Съветска армия, което продължи до декември 1944 г. Нашите войски отхвърлиха съединенията на противника от 300 до 600 километра. Провалени бяха наведнъж три германски плана: операцията „Цитадела“, планът да бъде задържана Източна Украйна и най-сетне, планът да окажат съпротива на така наречения Източен вал, т. е. по линията на Днепър. Равносметката на „лятната кампания“ през 1943 г. е печална за германските генерали. „Инициативата окончателно премина на съветска страна“ — констатира фелдмаршал Манщайн. — „Решаващата 1943 година мина, но не донесе на Изток дори равен ре-

---

го попитал за евентуалната реакция на САЩ в случай на „промени“ в Германия. На това Уелс отговорил, че „не е изключено в такъв случай да бъде възможно да се говори за разумни граници на Изток“ (G. Ritter. Carl Goerdeler . . ., S. 515).

зултат."[61] А началникът на генералния щаб Франц Халдер е още по-откровен в оценката, която прави вече след войната: „През 1943 г. войната бе загубена... Най-късно в края на 1943 г. — пише той — бе съвсем ясно, че във военно отношение войната е загубена."[62]

На тези мрачни мисли навеждаха генералите и събитията в окупираните страни и извън техните предели. След битката край Волга във Франция, Полша, Чехословакия, Югославия, Албания, Гърция и другите окупирани страни рязко се засили националноосвободителната борба. Окупаторите вече не се чувствуваха спокойно. Победите на съветските войски оказаха мощно психологическо въздействие върху народите в света. В Англия и САЩ политиците, които пречеха за откриването на втори фронт, бяха обект на все по-силни атаки от страна на общественото мнение. Светът видя, че вермахтът не е непобедим, че Хитлер и неговите пълчища могат да бъдат разгромени. Буржоазните истерици, които предвещаваха „скорошна гибел" на съветската държава, бяха принудени да млъкнат. Думите „втори фронт" се повтаряха все по-често и по-често.

Разбира се, тези настроения бяха известни в Берлин и караха генералите-дипломати да търсят нови пътища и вратички за осъществяване на своите планове. На кого възнамеряваха те да се опрат? Ще се опитаме да отговорим на този въпрос.

Традиция в следвоенната апологетична литература за „генералската опозиция" стана участниците в нея да се представят като благородни политически дейци, чужди на хитлеристките методи и похвати. А и те самите в програмните си документи по всякакъв начин подчертаваха, че са за „възстановяване на правовата държава", за ликвидиране на есесовския произвол, за „честно и авторитетно" правителство (Гьорделер)[63], за възстановяване „правилата на приличието и добрите нрави" (проект за конституция, съставен от Попиц и Бек)[64].

Нищо не разобличава подобна демагогия толкова безмилостно, както действието на самите генерали. Сега може да се докаже, че всички тези действия са били предприемани в пряк сговор с най-зловещия човек в „третия райх“ — райхсфюрера на СС Химлер. С други думи, генералите решават да се обявят против първия палач — Хитлер, само след като си осигурят съгласието на втория палач — Химлер.

---

[61] E. Manstein. Verlorene Siege, S. 591—592.
[62] F. Halder. Hitler als Feldherr, S. 57.
[63] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 590.
[64] J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 729.

Всесилният шеф на СС, гестапо и полицията райхсфюрерът на СС Хайнрих Химлер и преди 1943 г. не е чужд на желанието да лови риба в мътна вода. Той вече няколко пъти изпраща емисари да разузнаят не би ли бил приемлива фигура за Англия и САЩ като наследник на Хитлер. Той отдавна вече си е осигурил надеждна агентура в генералския лагер, използвайки за тази цел д-р Лангбен и редица други агенти. Но всичко това е „прелюдия“ към решаващите събития от 1943 година.

Преценявайки силите в самата Германия, които биха могли да помогнат за осъществяване на толкова широко замислената външна и вътрешнополитическа програма, германските генерали стигат до идеята да се опрат на Химлер и неговия мощен апарат. Тази идея, от която веднага би се отвърнал всеки честен човек и убеден антихитлерист, нееднократно се дебатира в генералските кръгове. Така още през 1938 г. Карл Гьорделер възнамерява да се съюзи със СС и с техния кървав шеф. През лятото на 1942 г. чрез д-р Шонфелд той намеква на Чичестърския епископ, че „опозицията“ предприема конкретни стъпки в тази насока. Сега, през 1943 г., тези стъпки биват направени. На 25 август 1943 г. Гьорделер пише на генерал-фелдмаршал фон Клуге: „Ако желаете, мога да направя ваш съюзник г-н Гьобелс или г-н Химлер“[65].

Не е известно какво е отговорил Клуге на Гьорделер. Но приблизително по това време един от видните военачалници на вермахта, генерал-фелдмаршал Теодор фон Бок, има разговор с друг „опозиционер“ — бившия пруски министър фон Попиц. Той иска да спечели Бок за идеите на Канарис — Гьорделер. Бок не се отличава с особени заговорнически качества и е известен като верен слуга на Хитлер. Той заявява, че според него всеки преврат ще бъде обречен на провал, ако не бъде подкрепен от есесовските войски, а той самият

---

[65] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 599. Ще припомним, че в 1938 г. генералите искаха да се блокират с Гьоринг. Но през 1943 г. Гьоринг вече не разполага с реална власт в райха и мястото му в генералските планове заема Химлер.

„няма да се забърква в заговор, в който не участвува Химлер“[66]. Същото казва на Попиц и генерал-майор Хьониг фон Тресков, началник-щаба на групата армии „Център“[67].

Връзка между генералите и Химлер установява не само едва забележимият, намиращият се в сянка д-р Лангбен. Подобна функция изпълнява далеч по-изтъкнатият деец на есесовската „държава в държавата“ — групенфюрерът Артур Ньобе, отдавнашен нацист и чиновник в гестапо. От края на тридесетте години той възглавява криминалната полиция и е посветен в най-дълбоките тайни на райха. По думите на един от колегите на Ньобе „нямаше нито една важна операция, в която да не участвува Ньобе и той винаги се оказваше сигурен сътрудник на Хайдрих“[68]. А когато започва войната със Съветския съюз, Ньобе става командир на „ударната група“, която се занимава с унищожаването на местното население, с масови разстрели и грабежи в Белорусия и в Смоленска област.

Ньобе дълго време поддържа връзка с групата на Канарис. Тъй като е добър приятел с началника на „централното бюро“ на абвера Остер, той е добре информиран за всички задкулисни интриги. И ако Гизевиус пише, че „нито един контакт с който и да било генерал не се установяваше без участието на Остер“[69], може да се каже, че нито един контакт не е бил установяван без участието на групенфюрера от СС Артур Ньобе. Именно Ньобе (най-вероятно със знанието на Химлер) потулва всички следи на генералските интриги, когато те стават известни на гестапо.

Връзките между зловещия свят на СС и генералските кръгове са много по-тесни, отколкото би могло да се предположи на пръв поглед. Те особено укрепват от момента, в който към всяка армия и група армии на съветско-германския фронт се придават подобно на Ньобе висши чинове на СС, които възглавяват „ударните команди“. Отношенията между генералите и групенфюрерите понякога са много тесни (в Нюрнберг бе цитирано писмото на генерал-полковник Хьопнер за приятелството му с представителя на СС при неговата армия). А в Берлин тясно сътрудничество свързва много дейци на вермахта и СС. Например шефът на концлагерите на „третия райх“ обергрупенфюрерът от СС Оленфорд има контакт с фон Попиц. Чрез него Олендорф се осведомява за плановете на Гьорделер — Бек — Канарис.

---

[66] J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 597.

[67] A. Dulles. Verschwörung in Deutschland, Kassel, 1949, S. 158.

[68] W. Hagen. Die geheime Front, S. 76.

[69] H. B. Gisevius. Bis zum bitteren Ende, Br. II, S. 173.

Тук стигаме до един твърде важен пункт в оценката на цялата задкулисна дейност на ръководителите на вермахта. Както изтъкнахме по-горе, до неотдавна в буржоазната литература беше широко разпространен възгледът, че именно у генералите, и само сред тях, назрявали плановете за съюз с англо-американските империалистически кръгове. Ние имахме възможност да установим колко погрешен е този възглед, когато анализирахме задкулисната игра през довоенния период. Как се развиват събитията по-нататък?

Целият им смисъл се крие в това, че Хитлер и Химлер — тези главатари на „третия райх“ — винаги са мечтали да станат ръководители на „световен“ блок на капиталистическите държави, насочен против Съветския съюз. Веднъж Хитлер изразява това по следния начин: „Германия е само челният отред на Запада в борбата с болшевизма. Америка и Англия ще участвуват в тази борба, ако не искат да загинат... Сега те не искат да разберат това. Но ще дойде време — и ще го разберат.“[70] Хитлер си представя това „участие“ своеобразно, именно под командуването на нацистка Германия, което е неприемливо за магнатите от Сити и Уол Стрийт. Химлер поддържа своя господар.

Но ходът на войната и пораженията на фронтовете заставят хитлеристките главатари да внасят поправки в плановете си за създаване на единен антисъветски фронт. Именно в този дух Хитлер се изказва веднъж пред генералите. Негови събеседници са неизменният Кайтел и двама щабни генерали — Кребс и Вестфал. Фюрерът предрича: „Ще дойде време, когато раздорите между съюзниците ще станат толкова големи, че ще доведат до разрив“. Спомняйки си за опитите си да постигне сговор с Англия през 1940 г., той пророкува за антифашистката коалиция на народите: „Всички коалиции в историята все някога са преставали да съществуват!“[71] Така водачът на кафявата банда поучава съучастниците си: търсете и ще намерите; мъчете се да разрушите блока на свободолюбивите народи.

---

[70] Тези думи, произнесени през декември 1942 г. в разговор с Химлер, са записани от личния му лекар Ф. Керстен (F. Kersten. Memoirs, p. 261).

[71] „Kriegstagebuch des OKW“, Wehrmachtführungsstab, Bd. IV/I, 1961, S. 63.

Как става това? Върху този въпрос хвърля известна светлина в своите мемоари началникът на есесовското разузнаване Валтер Шеленберг. Той разказва за разговора, който водил с Химлер през август 1942 г. в полевия щаб на райхсфюрера на СС в Житомир. Шеленберг поставил на Химлер въпроса за възможността за „компромисно споразумение" със западните държави и му съобщил за някои предварителни сондажи, които политическото разузнаване на СС вече било предприело по това време. Той изказал мнението, че е желателно такова споразумение да се сключи още преди да е ослабена военната мощ на Германия. Когато разяснил основната си идея, че „този компромисен мир... ще създаде правилна основа, която ще ни позволи да се съсредоточим върху конфликта с Изтока"[72], Химлер дал по принцип съгласието си.

Химлер и Шеленберг обмислили по-важните точки на този „компромис". Решили да предложат на западните държави германските войски да се изтеглят от Северна Франция, Холандия и Белгия и да се създаде френско-германски икономически съюз. Австрия и Судетите трябвало да останат в състава на райха. Химлер не възнамерявал да бъде отстъпена и западната част на Полша („поляците трябва да работят за нас" — казал той на Шеленберг). Що се отнася до Съветския съюз, Шеленберг привежда само лаконичното си изказване: „Ще поживеем — ще видим". Но съдържанието на тази формула разкрива в мемоарите си Ф. Керстен, който пише, че през ноември 1942 г. Химлер му изложил съкровения си план: след „победата" над Съветския съюз да се предаде под управлението на Англия частта от Сибир „между Об и Лена", а „районът между Лена, Камчатка и Охотско море" да се отстъпи на САЩ[73]. Какво „великодушие" от страна на кървавия райхсфюрер на СС!

Ако сравним плана на Химлер — Шеленберг с това, което планират Бек — Гьорделер — Канарис, можем да констатираме, че и едните, и другите се вдъхновяват от една и съща идея. Нещо повече, и едните, и другите възнамеряват да предложат на западните държави да се споразумеят при приблизително еднакви условия, като се различават само в подробностите (съдбата на Франция или Полша). А главната идея е идентична: да се прекрати войната на Запад в името на войната на Изток!

---

[72] W. Schellenberg. The Labyrinth. The Memoirs of W. Schellenberg, New York, 1956, p. 314.

[73] F. Kersten. Memoirs, p. 127—128.

През май-юни 1943 г. Химлер натоварва директора на „Дрезднер банк“ Раше — един от хората, които финансират СС — да отправи запитване до познатия ни Якоб Валенберг в Швеция: „Ще сключат ли западните държави сепаративен мир, ако го няма Хитлер?“ Валенберг проявявал голям интерес към Химлер. Той дълго разпитвал Гьорделер какво мисли за Химлер, и Гьорделер открито му казал, че Химлер „търпи“ всички интриги и умишлено насочва всички действия на гестапо по лъжлива следа. Това, изглежда, се харесало на Валенберг. Когато се обсъждал поредният вариант на преврата, той направо казал на Гьорделер:

— Не намесвайте Химлер във вашите планове за атентат! Той няма да ви попречи, ако са насочени само против Хитлер![74]

В не по-малка степен ръководството на СС се интересува от позицията на Съединените американски щати и от личността на Алън Дълес. Така в началото на 1943 г. в Берн пристига един от отдавнашните дейци на тайната дипломация, все същият княз Макс Хоенлое (с агентурно прозвище „Паулс“). Той е приет от Дълес (който се назовава „мистър Бол“) и американския посланик Харисън.

Накъде са водили нишките от Дълес е ясно. Но до последно време не бе точно установено по чие пълномощие са действували германските представители на срещата Паулс — Бол, както и по време на състоялата се малко по-късно среща на някой си „Бауер“[75] с помощника на Дълес „мистър Робъртс“. През есента на 1958 г. в чешкия печат бяха публикувани архивни документи, от които стана ясно, че „Паулс“ и „Бауер“ са били изпратени при Дълес от Химлер и неговото разузнаване. Така в строго секретния документ № 106/43, който изхожда от третото отделение на отдел „Б“ (Западна Европа) при VI управление на Главното управление за имперска сигурност на СС, хауптщурмбанфюре-

---

[74] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 421, 422.

[75] Както е установил авторът, това е бил агентът на СС проф. Шудекопф.

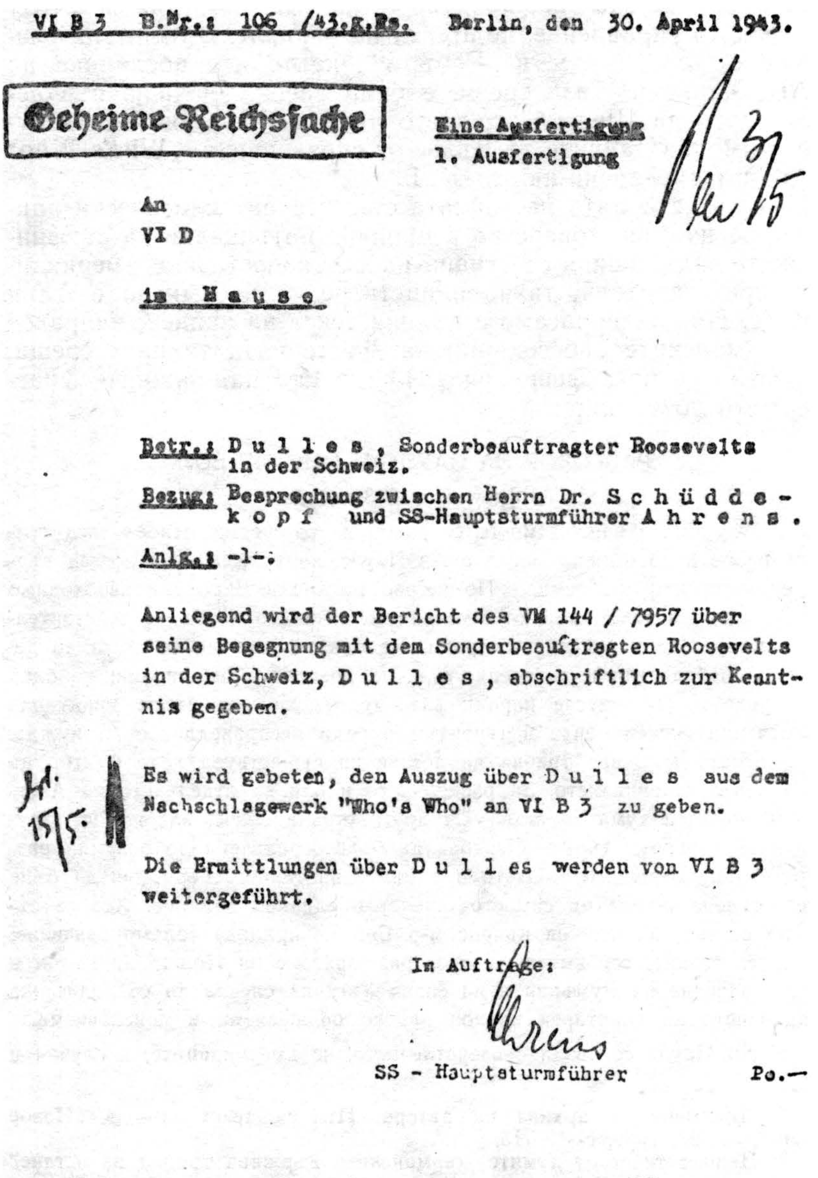

VI B 3 B.Nr.: 106 /43.g.Rs. Berlin, den 30. April 1943.

Geheime Reichssache

~~Eine Ausfertigung~~
1. Ausfertigung

An
VI D

im Hause

Betr.: Dulles, Sonderbeauftragter Roosevelts in der Schweiz.

Bezug: Besprechung zwischen Herrn Dr. Schüddekopf und SS-Hauptsturmführer Ahrens.

Anlg.: -1-.

Anliegend wird der Bericht des VM 144 / 7957 über seine Begegnung mit dem Sonderbeauftragten Roosevelts in der Schweiz, Dulles, abschriftlich zur Kenntnis gegeben.

H. 15/5.

Es wird gebeten, den Auszug über Dulles aus dem Nachschlagewerk "Who's Who" an VI B 3 zu geben.

Die Ermittlungen über Dulles werden von VI B 3 weitergeführt.

Im Auftrage:
Ahrens
SS - Hauptsturmführer Po.-

Фотокопие на секретен документ от архива на СС за преговорите на Алън Дълес с пълномощник на СС в Швейцария през 1943 година рът от СС Аренс съобщава на отдел „Д“ (Англия и САЩ) на същото управление, че агенти на управлението имали разговор с Алън Дълес и „Робъртс“, както и с посланика на САЩ Харисън. Тази среща е била високо оценена във ведомството на Шеленберг, което личи от изразената в документа молба данните за Дълес от справочника **„Who's Who“** да бъдат предадени на отдел „Б“.

Ако в историята на войната съществуват класически примери за измяна, коварство и цинично потъпкване на съюзническите задължения от страна на високопоставени американски представители, тяхно олицетворение несъмнено е Алън Дълес. Ние разполагаме с пълния текст на записа, направен от германските събеседници на Дълес след тяхната среща, състояла се през февруари 1943 г.[76] Ето най-важните фрагменти от този запис:

„РАЗГОВОР НА ПАУЛС И МИСТЪР БОЛ

Швейцария, средата на февруари 1943 година.

...М-р Бол заяви, че много се радва да се срещне отново след толкова време и да обмени мисли с г-н Паулс, който има ясен поглед върху европейските проблеми... По негово мнение в Европа е необходимо да се установи такъв мир, от запазването на който да бъдат действително заинтересовани всички участници. Не бива отново да се стига до делене на победители и победени, т. е. на доволни и недоволни; не бива занапред да се допусне народи като германския да бъдат принудени на отчаяни експерименти и героизъм поради несправедливост и нужда. Германската държава трябва да остане да съществува като фактор на реда и възстановяването. За разделянето ѝ или за отделянето на Австрия не може и дума да става. От друга страна обаче, властта на Прусия в германската държава трябва да бъде ограничена до разумни размери[77] и на отделните области в рамките на Велика Германия да бъде предоставена по-голяма самостоятелност и еднакво влияние. Ако се съди по всичко, на чешкия въпрос м-р Бол не придава голямо значение; от друга страна, той смята, че чрез разширяване на Полша на Изток и чрез запазване на Румъния и на силна Унгария следва да се поддържа създаването на санитарен кордон против болшевизма и панславизма...

У г-н Паулс се създаде впечатлението, че американците, в случая и м-р Бол, не искат и да чуят за болшевизъм или панславизъм в Централна Европа и противоположно на англичаните в никой случай не желаят да видят русите на Дарданелите и в нефтените области на Румъния или Мала Азия. Тук отново се потвърждава, че в името на запазването на свободна от русите Западна Европа и на Средиземноморието, Англия е готова да приеме едно разчленяване на Северна и Централна Европа и разграничаване на сферите на влияние с русите в този район...

---

[76] Документ от архива на автора. Пълния текст виж в „Новое время“, кн. 27, 1960, с. 12—15.

[77] Целият текст от думите „германската държава трябва да остане“ до „разумни размери“ в оригинала е подчертан.

... М-р Бол, изглежда, напълно отхвърля малко старомодните планове на Англия да се реорганизира Европа върху основата на историческите тенденции и да се създадат различни монархии. М-р Бол е повече или по-малко съгласен с една държавна и промишлена организация на Европа върху основата на големи пространства, като предполага, че федеративна Велика Германия (подобна на Съединените щати) с една граничеща с нея Дунавска конфедерация ще бъде най-добрата гаранция за реда и възстановяването на Централна и Източна Европа. М-р Бол не отхвърля националсоциализма в основните му идеи и действия в такава степен, както „вътрешно неуравновесения и обременен от комплекса за малоценност пруски милитаризъм“. Именно затова м-р Бол има напълно отрицателно становище по фантастичния проект за възстановяване на хоенцолернската монархия. Пример: идеално въплъщение на всичко германско г-н Бол вижда не в Берлин, Виена или Ваймар, а по-скоро в Хамбург, Байройт или Щутгарт.

По-нататък Бол заговори за националсоциализма и за личността на Адолф Хитлер и заяви, че при цялото му уважение към историческото значение на Адолф Хитлер и неговото дело трудно може да си представи, че възбуденото обществено мнение на англосаксонците би приело Хитлер като безспорен господар на Велика Германия. Към договорите с Хитлер не може да се храни доверие нито по отношение на тяхната продължителност, нито по отношение на тяхното спазване. А след войната възстановяването на взаимното доверие е решаващо.“[78]

Този документ и другите архивни материали на СС, с които разполагаме, говорят много. Редица изказвания на Дълес, акуратно записани от неговите събеседници, свидетелствуват, че Дълес всъщност е бил солидарен с „идеите“ и „принципите“ на хитлеризма. В друг есесовски документ, в който се обобщават резултатите от разговорите с Дълес през периода от 15 януари до 3 април 1943 г. („Запис на разговорите с м-р Бол и м-р Робъртс“), е отбелязано, че Дълес наричал фюрера „гениална личност“, а в разговора си с Хоенлое засвидетелствувал „уважението си към историческото значение на Адолф Хитлер и неговото дело“. Не, Дълес и не мислел да се разграничава от Хитлер и фашизма. Той бил недоволен само от едно — че Хитлер е избързал и прекалил, ударил много рано и не там, където трябвало. Но още не всичко е загубено, давали представителите на Съединените щати да разберат събеседниците им — хитлеристите. „Робъртс“ казал на „Бауер“ (запис на разговор от 21 март 1943 г.):

---

[78] Последната фраза в оригинала е подчертана.

> „Америка не възнамерява да воюва всеки 20 години и сега се стреми към по-нататъшно уреждане, в чието разработване тя, държейки сметка за горчивия опит от миналото, желае сама да вземе решаващо участие, а не отново да предостави това единствено на Англия. Би било само достойно за съжаление, ако Германия се самоотстрани, защото тази страна заслужава голямо възхищение и значи за него повече, отколкото много други страни. Той все още се надява, че тя ще си остане фактор на реда и в бъдеще ще играе съответствуваща ѝ роля.“

. . . Когато през пролетта на 1945 г. съветските войски водеха боеве в Берлин около голяма мрачна сграда на Принц-Албрехтщрасе войниците и офицерите се чудеха защо пред нея се валят огромни купища полуизгорели книжа. Обяснението е просто: тук се помещаваше едно от най-зловещите учреждения на „третия райх“ — Главното управление за имперска сигурност на СС — ведомството на Хайдрих и Калтенбрунер. Чиновниците бяха побързали да заличат следите и да унищожат всички документи.

В една папка, запазена от огъня, бе намерена схема. На нея с отделни квадратчета бяха означени групите „заговорници“ от 20 юли, а от квадратчетата линии водеха към американското и английското посолство в Швейцария. До квадратчето с надпис „посолство на САЩ“ бяха написани две имена: Дълес и Маклелън, при което второто име бе твърде нечетливо. Дълес вече ни е познат. Що се отнася обаче до Маклелън, такъв човек не фигурира в списъците на американските дипломати в Швейцария през военните години.

Авторът реши да се опита да изясни кой е бил този човек, защото очевидно именно той е същият „Робъртс“, с когото имал разговори „Паулс“. Първата следа бе открита в немското издание на мемоарите на В. Шеленберг, излезли първо на английски език. В това издание се съдържаше документ, в който се съобщаваше за контактите на СС през 1942—1943 г. с някакъв представител на американския „Съвет за военните бежанци“ Маклелън[79]. Но още по-важни данни бяха открити в протоколите за разпита на участниците в „заговора“ от 20 юли. На 29 ноември 1944 г. Калтенбрунер докладвал на Борман, че „една от свръзките на заговорниците е бил американецът Макгудрич, директор на Банката за международни плащания в Базел, и най-вече съветникът при американското посолство в Берн Дълес“[80]. Макгудрич е реална фигура, също както и Банката за международни плащания в Базел е реален център на международния финансов капитал. Създадена още преди войната, през годините на „плана Дос — Йънг“, базелската банка обединяваше представители на финансовите центрове на САЩ, Англия, Германия и други страни. И макар че от 1939 г. се водеше война, директорите на големите банки в Европа редовно се срещаха в Швейцария. Така че отново виждаме непосредственото участие на международния капитал в задкулисните интриги на реакцията[81].

Когато четем протоколите за преговорите, можем нагледно да си представим каква провокационна роля са играли Дълес и неговото ведомство в Швейцария, буквално подстрекавайки хитлеристките емисари към нови усилия във войната против СССР. Не току-тъй при Дълес се точат всички емисари от Германия. Той е посещаван не само от пратеници на Шеленберг, но и от пълномощници на друг есесовски главатар — началника на Главното управление за имперска сигурност на СС Калтенбрунер.

Самият Калтенбрунер разказа в Нюрнберг следното за връзките си с Дълес[82]:

„Първите ми опити се отнасят към пролетта на 1943 г. Мисля, че беше през февруари... Това беше първият ми опит в тази насока.“

Защитникът Кауфман му зададе въпроса:

„Сега ще назова името Дълес. Имали ли сте с него пряк или косвен контакт и какво сте целели при установяването на този контакт?

---

[79] W. Schellenberg. Memoiren, S. 394.

[80] „20 Juli — Spiegelbild einer Verschwörung“, S. 394.

[81] Чехословашките историци предполагаха, че под псевдонима „Робъртс“ се крие Майрън Тейлър — американски магнат и посланик на САЩ във Ватикана. Това не е изключено, макар че едва ли Тейлър е имал възможност да напуска толкова често Ватикана.

[82] TMWC, v. XI, p. 301.

Калтенбрунер. Да, влязох в контакт с него чрез Хетъл. Чрез тези канали узнах за г-н Дълес, който, както ми съобщиха, се намирал в Швейцария като представител на г-н Рузвелт и един вид като икономически експерт.

Кауфман. В хода на така наречената мирна политика, за която говорите, посещавали ли са ваши представители Швейцария за установяване на контакт с г-н Дълес?

Калтенбрунер. Да, много често. Такива посещения правеха не само Хетъл, но и други лица. Ще спомена например разговора, който имах с княз Потоцки, когото помолих да влезе във връзка с тези среди и да предаде на англо-американските кръгове в Швейцария подобна информация."

Тук Калтенбрунер споменава една твърде колоритна фигура, която заема видно място в системата на тайната дипломация. Това е щурмбанфюрерът от СС Вилхелм Хетъл, заместник-началник на отдела за Югоизточна Европа в VI управление при Главното управление за имперска сигурност (т. е. в политическото разузнаване на СС). Хетъл е един от най-опитните политически агенти на СС в Европа. Негова специалност са Балканите и освен това католическата църква (Хетъл произхожда от католическо австрийско семейство).

Още през 1940 г. Хетъл установява контакт с такъв важен център на Ватикана, какъвто е иезуитският орден и неговият глава — граф Владимир Ледяховски. Иезуитите можеха да съперничат на СС по своята осведоменост и по тайните си връзки, изпитани във вековна практика. При всичките си различия иезуитите и есесовците имаха нещо общо: злостната омраза към всичко прогресивно, зоологическия антикомунизъм. Както потвърди след войната самият Хетъл, Ледяховски бил „готов в интерес на общата антикомунистическа политика" да сътрудничи със СС. „Първоначално — разказва той — сътрудничеството ни трябваше да се ограничи с размяна на информация, но това можеше да доведе до по-широка концепция за споразумение между западните съюзници и държавите от оста и до създаване на велика обединена американо-европейска коалиция в борбата против комунизма и против. . . Съветския съюз." Навсякъде, във всички потайни кътчета на империалистическата политика тази натрапчива идея занимава умовете на управниците на буржоазния свят от Уилсън и Фош до Химлер и Ледяховски!

През 1943—1944 г. контактите между иезуитите и есесовците отново се възобновяват. Най-подходящ за тяхното поддържане е австриецът-католик Хетъл и неговите колеги от австрийски произход. „Австрийската група“ активно участвува в организирането на посредническите услуги на Франко и Салазар, а така също привлича в тези преговори маршал Петен. По-късно Хетъл става една от свръзките между Алън Дълес и разузнаването на СС, каквато функция Ханс Бернт Гизевиус изпълнява между Дълес и абвера.

Така че генералите-политикани са проявили добър нюх, когато са решили да се опрат на Химлер. Изпълнявайки тяхната воля, бившият министър Попиц решава да действува. Пътят към Химлер минава през Лангбен и още един любител на задкулисните комбинации — обергрупенфюрера от СС Карл Волф, началник на личния щаб на райхсфюрера на СС. На 26 август 1943 г. Попиц се среща с Химлер очи с очи.

Архивите не са запазили записа на този разговор. Участниците в него са мъртви. Попиц бе обесен след 20 юли 1944 г., Химлер се отрови през пролетта на 1945 г. Но от разказите на Попиц е известно, че на този разговор той твърде ясно изложил тезите за „опасното положение“ на райха и за необходимостта от спешни извънредни действия, с цел да се „ограничи властта на фюрера“. Химлер бил твърде предпазлив, но заявил, че „по принцип“ не възразява против някои действия. Според версията на Гизевиус Химлер не казал нито да, нито не, но той „играел“[83]. Германският историк Д. Елерс, който е проучвал въпроса за контакта между Попиц и Химлер, стига до следния извод: „Химлер дал да се разбере, че няма да се отнесе отрицателно към ограничена акция против Хитлер“[84].

Съвсем ясно е обаче, че в центъра на разговора е стоял планът за сговор със западните държави. По думите на самия Попиц Химлер поставил „въпроса ребром“, запитвайки го:

„Ще бъдат ли Англия и САЩ готови да подпишат сепаративен мир?“

---

[83] H. B. Gisevius. Bis zum bitteren Ende, Bd. II, S. 221.
[84] „Das Parlament“, 19. I. 1955. Beilage.

Попиц отговорил, позовавайки се на контактите си с Буркхард, че с Хитлер англосаксонците няма да сключат сговор, но че „Химлер може да бъде партньор за преговори“[85]. Трябва да се предполага, че всичко това не било нещо ново за Химлер. Той имал подобни сведения чрез Калтенбрунер и Шеленберг.

Както и да е, но играта на Химлер веднага дава конкретни резултати. Преди всичко по негово указание Лангбен отново заминава за Швейцария, където се свързва с емисарите на американското и английското разузнаване[86]. Втори резултат е мълчаливото съгласие на Химлер за действия на „опозицията“. До юли 1944 г. гестапо и цялото Главно управление за имперска сигурност проявяват поразителна незаинтересованост в преследването на генералите-заговорници, макар че за това имало немалко възможности. Има всички основания да се предполага, че връзката Химлер — Бек — Гьорделер е била доста дълбока. По-специално Хетъл съобщи след войната, че на Химлер дори бил обещан постът началник на генералния щаб!

1943 година е период на голямо активизиране на „тайната дипломация“. Нейна арена е не само Швейцария. „Резервна позиция“ е и Мадрид, където е на власт съюзникът на Хитлер каудильото Франко. По онова време англосаксонските държави са представени в Испания от дипломати от Мюнхенското направление. Английски посланик е сър Самюъл Хор — отявлен мюнхенец, приятел на Халифакс и Чембърлейн, отдавнашен противник на сътрудничеството със Съветския съюз. В началото на 1943 г. Франко предлага на Хор услугите си като „честен посредник“ за преговори между Англия и Германия за сепаративен мир[87]. Франко държи Берлин в течение: на 25 февруари испанският министър на външните работи Хордана заявява на германския посланик Молтке, че „испанското правителство се старае да разясни на неприятелските държави (особено на Англия) опасността от болшевизма“[88].

---

[85] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 548.

[86] Лангбен бил непредпазлив. Сведения за неговото пътуване стигнали до Хитлер и предаден от своя шеф, Лангбен попаднал в концлагер, където умрял.

[87] Друг посредник между Франко и Англия бил испанският посланик в Лондон херцог Алба, известен не само с гръмкото си име, но и с деловите си връзки. В управителния съвет на мадридската фирма „Компания испано-американа де електрисидад“ той заседавал заедно с директора на „Мидланд банк“ Докър (Лондон), с представителя на „Дойче банк“ Блинциг, с шефа на концерна „АЕГ“ Бюхер и с други видни представители на английските и германските делови среди. Чрез Алба Франко предал през октомври 1944 г. на Чърчил директно предложение за антисъветски сговор.

Настроенията на някои английски кръгове от онова време изразил публицистът Базил Лидъл-Харт, близък до английския генерален щаб. През октомври 1943 г. той написал секретна докладна записка до английското правителство, в която доказвал необходимостта от незабавно скъсване на съюза на Англия със СССР в името на блок с Германия. Поражението на Германия, твърдял той, не е в интерес на Англия; докато не е късно, трябва да се запази „отбранителната мощ“ на Германия като фактор в бъдещата борба против Съветския съюз[89].

През 1943 г. се активизира и друг прикрит център на международния шпионаж — Рим. В началото на 1943 г. като германски посланик във Ватикана пристига бившият имперски министър барон фон Вайцзекер, отдавнашен участник в англо-германските тайни интриги. Но във Ватикана той се заема да установи предимно нови — американски — връзки. Когато през февруари 1943 г. тук пристига нюйоркският кардинал Спелман, Вайцзекер бързо установява контакт с него. Спелман, който е свързан с Уол Стрийт и Дълес, се среща на 3 март 1943 г. и с Рибентроп, на когото намеква, че са желателни сепаративни преговори. От Рим Спелман заминава за Мадрид, където разговаря с Франко и Хор.

Дълес енергично се стреми да свърже в едно всички центрове на тайната дипломация. Той изпраща Хоенлое в Мадрид, а на Спелман дава указание да се свърже с папата. Целта? Все същата. Един ден през пролетта на 1943 г. в разговор с бившия германски райхсканцлер Вирт той заявява, че „следващата световна война, естествено, ще възникне между двете най-могъщи страни — Съединените щати и Съветския съюз...“

Но своеобразен „връх“ на тайните интриги през 1943 г. са малко известните досега събития, които се разиграват в

---

[88] Доклад на Молтке от 3. III. 1943 г. (Deutsches Zentralarchiv Potsdam. Akten Auswärtiges **Amt. Politische** Abteilung. Akten betreffend Spanien, Bd. 8, Fortsbd. 9., N 61163).

[89] Вж. К. Типпельскирх, История второй мировой войны, с. 346—347.

Северна Европа — в неутрална Швеция. Тук Химлер и Шеленберг предприемат голяма военнодипломатическа операция — установяване на контакт със секретната агентура на Съединените щати, който се задълбочава твърде много.

Подробностите около тази сделка не са установени и до днес. Но по издадените след войната мемоари и по редица косвени данни могат да се възстановят основните ѝ моменти. Шефът на Химлеровото разузнаване Валтер Шеленберг имал в Швеция широка агентурна мрежа и сам често посещавал страната. Когато след гореспоменатия разговор между Химлер и Шеленберг Лангбен започнал да установява контакти, той се свързал с пристигналия в Стокхолм американски професор Брус Хопър, който изпълнявал специални задачи в Швеция и се стремял към задкулисни контакти. Тясно свързан с военните кръгове в САЩ, Хопър бил известен като специалист по „руските работи“ (той бил живял в СССР от 1926 до 1929 г.) и като автор на антисъветски книги. През декември 1942 г. се състояла първата среща на Хопър и Лангбен, след която Лангбен съобщил на Хасел, че съществували „приемливи възможности за мир“ със САЩ върху антисъветска основа[90].

През 1943 г. шведската мрежа на Шеленберг се разширила. По време на едно от своите посещения в Швеция през октомври 1943 г. личният лекар и доверено лице на Химлер Феликс Керстен се срещнал с посредничеството на своя шведски познат — международния аферист Ион Холгер Графман, с един американски дипломат, който се представил като Ейбрахам Стивънс Хюит. Както разказва Керстен в спомените си, те бързо намерили общ език. „Той (Хюит — *Л. Б.)* също съзнава опасността от Изток“ — е записал Керстен в дневника си на 24 октомври 1943 г. След няколко срещи Хюит съобщил на Керстен, че е готов да посредничи между Химлер и правителството на САЩ. Той изложил приблизителната основа за споразумение: Германия да евакуира окупираните територии, да бъдат възстановени границите от 1914 г., да се разтурят СС и нацистката партия, да бъдат произведени избори в Германия под английски и американски контрол, да се съкрати числеността на вермахта и да бъдат наказани военнопрестъпниците. САЩ и Англия да получат пълен контрол върху германската военна промишленост.

---

[90] U. v. Hassel. Vom andern Deutschland, S. 290.

С уговорката, че Химлер ще иска да запази личните си права, Керстен бързо информирал за това Химлер и продължил преговорите. На 1 ноември той констатира: „Мирните преговори с Хюит и Графман се развиват успешно. И двамата виждат опасността, надвиснала от Изток.“[91] На 9 ноември в Стокхолм пристигнал Шеленберг и поел воденето на преговорите. За тази среща Шеленберг пише: „Хюит беше специален представител на САЩ по европейските работи. След като взех всички възможни предпазни мерки, аз се срещнах с него в стаята му в един от най-големите хотели на Стокхолм. След това той помоли някои добре информирани шведски приятели да ми разкажат колко голямо е неговото влияние. Те му направиха отлична характеристика.“[92]

Според Керстен връзката Химлер — Шеленберг — Керстен — Хюит продължила до края на 1943 г. Като получил програмата на Хюит, Химлер дълго се колебал. След това заявил на Керстен, че е готов да приеме всички предложения (включително разтурянето на СС и на нацистката партия!)[93] с изключение на наказването на военнопрестъпниците. На 9 декември 1943 г. той упълномощил Керстен да предаде на Хюит, че приема цялата програма, а в края на декември заявил на Шеленберг, че е готов да се срещне лично с Хюит.

Тази среща не се състояла, на контрапредложенията на Химлер отговор не последвал. Причината за това не е била нито в Химлер, нито в Хюит. В края на 1943 — началото на 1944 г. Съветската армия нанесе мощни удари на нацистките окупатори (общото настъпление в края на 1943 г., офанзивата при Ленинград, в Западна Украйна и в Крим). Настъпилият през 1943 г. коренен прелом в хода на войната допринесе за укрепването на антихитлеристката коалиция. През ноември-декември 1943 г. в Техеран бе взето решение за откриване на втори фронт в Европа.

---

[91] F. Kersten. Memoirs, p. 192.

[92] W. Schellenberg. The Labyrinth, p. 371. Керстен нарича Хюит личен пратеник на държавния секретар на САЩ Стетиниъс. В списъка на американското посолство в Швеция няма сътрудник с такова име. Но в книгата си за Керстен А. Безген говори за Хюит като за напълно реална фигура и привежда негово изказване, в което той „съжалява“, че през 1944 г. САЩ не приели предложенията на Шеленберг и Химлер (A. Besgen. Der Stille Befehl, München, 1960, S. 51).

[93] За изборите Химлер казал: „Демократични избори в Германия под американски и английски контрол ли? Нямам никакви възражения“ (F. Kersten. Memoirs, p. 194).

При все това съвместната програма на Химлер — Хюит красноречиво свидетелствува колко далече са отивали в плановете си антисъветските политици от нацистка Германия и САЩ. И не е чудно, че в тази обстановка дипломатите на вермахта са можели да кроят свои планове.

Мнима и истинска съпротива

През последните 10—15 години оценката на генералските интриги претърпя интересна метаморфоза.

Когато самите генерали започват да се сговарят, те се наричат твърде скромно: „група офицери“ (или „група генерали“).

След атентата срещу Хитлер на 20 юли 1944 г. се появява нов термин: „генералски пуч“.

Наскоро след завършването на войната буржоазните историци въведоха термина „военна (или генералска) опозиция“.

Най-после, десет години след войната същите историци започнаха да си служат с израза „германско съпротивително движение“ (Г. Ритер) или „германска съпротива“ (Г. Ротфелс).

Така от година на година действията на генералите получаваха все по-висока политическа оценка, докато стигнаха до съпротивително движение и бяха приравнени с френските маки и с концлагеристите от Дахау.

Тази тенденция преследва напълно определена цел — да се покаже на днешния жител на Западна Германия, че единствените хора, които са разбирали предстоящия крах на Хитлер, са били неговите генерали. Именно така пише в днешните западногермански учебници: „До успех можеше да доведе само такова нелегално движение, което можеше да разчита на помощта на ръководните военни дейци и на използването на намиращите се в тяхно разпореждане средства... Най-голямата акция против режима на Хитлер се подготвяше от бившия началник на генералния щаб генерал-полковник Бек съвместно с бившия кмет на Лайпциг д-р Гьорделер“ (учебник по история, издателство „Морис Дистервег“, 1955 г.). Или: „В това съпротивително движение бяха обединени католици, протестанти и свободомислещи, офицери, представители на старата аристокрация, министри, дипломати, висши държавни служители...“ („Очерк по история“, т. IV, издателство „Ернст Клет“, 1954 г.)[94]. И така дворяни, министри, чиновници и повече никой. В обемистия труд на западногерманския историк Герхард Ритер „Карл Гьорделер и германското съпротивително движение“ (Щутгарт, 1955 г.) от 600 страници само 11 (!) са посветени на онези участници в съпротивата, които не са принадлежали на генералската клика.

Но историята говори за съвсем друго съотношение. Всяка година и всеки месец научаваме все повече и повече факти, осветляващи дейността на онези, които бяха истинските борци против нацисткия режим на Хитлер — Гьобелс — Химлер. Този процес на проучване върви в известна степен побавно, отколкото рекламата на „генералската съпротива“. Наистина, нелегалните дейци в концлагерите и членовете на нелегалните групи в Берлин или Лайпциг нямат толкова идеални условия за работа. Те не разполагат с време за съставяне на меморандуми, не можеха да ги съхраняват в сейфовете на ОКВ и абвера, нито да се грижат за запазването на цялата архива за по-добри времена. Набързо нахвърлени бележки, тайно отпечатани позиви, кратки възвания незабавно се изпращаха на „предната линия“ на борбата с фашизма. Не можем да обвиняваме авторите на тези документи, че не са оставили копия за бъдещите историци. Но дори при тези неблагоприятни условия автентичната история на истинската съпротива сега вече е известна.

Политическата партия, която чрез устата на Телман още през 1933 г. каза на германския народ „Хитлер — това значи война“, след нападението на хитлеристка Германия срещу Съветския съюз се обърна към сънародниците си с простите и ясни думи:

„На 22 юни с подлото си и вероломно нападение срещу Съветския съюз Хитлер извърши най-тежко престъпление спрямо германския народ, което ще доведе Германия до голяма катастрофа...

Единственото спасение за германския народ е да сложи край на войната. Но за тази цел трябва да бъде свален Хитлер. Докато Хитлер и неговата банда са на власт, войната няма да бъде прекратена. Горко на нашия народ, ако докрай свърже съдбата си с Хитлер, ако ние, германците, сами не сложим ред в страната си, а оставим другите народи да чистят Европа от фашистката чума.“[95]

---

[94] „Проблемы истории второй мировой войны“, М., 1959, с. 290.

Кой може да оспори днес тези формулировки на ГКП, чиято правота бе исторически потвърдена от събитията през 1941—1945 година? Действително, докато Хитлер беше на власт, войната продължаваше страшния си ход. Но още в дните на войната сред германския народ се намериха смели хора, които посветиха живота си на високата цел да отворят очите на хилядите германци за нацистката демагогия.

Германската комунистическа партия влезе в борба с хитлеристката клика при изключително тежки условия. От 1933 г. Химлеровите палачи преследваха и избиваха германските комунисти. Оцелелите комунистически дейци преминаха в дълбока нелегалност; някои членове на ръководството бяха принудени да напуснат страната и да продължат борбата в емиграция.

Но колкото и да се стараеха хитлеристките копои, ГКП живееше и се бореше. Нещо повече, тя сплотяваше около себе си всички честни хора, на първо място редовите членове на социалдемократическата партия, чието ръководство през 1933 г. капитулира пред Хитлер.

Според мъдрите редове на Некрасов за борците за свобода най-голямото признание за тяхната дейност винаги са били „не сладкият ромон на похвалата, а дивашките злобни крясъци“ на враговете. Ако хвърлим поглед върху документите от архивите на гестапо и СС, в тях можем да прочетем своеобразни оценки за борбата на ГКП. Например сводките на гестапо за 1933 г. показват, че през годината са били предадени на съд 20 565 души, без да се смятат онези, които били арестувани, но не били предавани на съд. Ето още няколко цифри. През 1936 г. са били арестувани 11 678 комунисти и 1374 социалдемократи, през 1937 г. — 8068 комунисти и 733 социалдемократи[96]. Но въпреки всичките тези арести и разправи, чиновниците на Химлер били принудени да докладват на началството: „Отново и отново се потвърждава фактът, че нелегалната ГКП разполага с огромен щаб от функционери, които притежават забележителни организационни и тактически способности и въпреки най-строгите наблюдения... можаха в някои райони с известен успех да възстановят организациите на нелегалната ГКП."[97] Химлер засилвал своите удари с гилотината: през 1939 г. са били екзекутирани с присъди (а колко без присъди!) 99 антифашисти; през 1941 г. — 1292; през 1943 г. — 5336![98]

---

[95] В. Ульбрихт. К истории новейшего времени, М., 1957, с. 9.
[96] Вж. „Проблемы истории второй мировой войны“, с. 289.

„От самото начало на войната против Съветския съюз — пише в една от статиите си Валтер Улбрихт — комунистите смятаха за свой почетен дълг да умножават усилията си за мобилизиране на населението в Германия на борба против чудовищните престъпления на хитлеристите. Съпротивителното движение явно се засилваше... Със задълбочаването на кризата на хитлеристкия режим нелегалните антихитлеристки организации успяха, благодарение на промените в политическата и военната обстановка и в настроението на народните маси, да активизират своята дейност и да се борят по-енергично за спасението на родината от катастрофата, в която я бе хвърлила Хитлеровата война."[99]

По това време в цяла Германия действуваха и разширяваха влиянието си сред масите нелегалните антифашистки групи, начело на които стояха обикновени германци: работници, представители на интелигенцията, функционери на ГКП. Изследванията след войната показаха значителните мащаби на дейността на тези групи.

Една от първите нелегални групи била организацията, ръководена от комуниста Арвид Харнак и от младия офицер Харо Шулце—Бойзен.

Когато есесовските патрули срещали в берлинския парк Груневалд група младежи и девойки, сред които се откроявал млад лейтенант с петлици на свързочните войски, те, разбира се, не можели да предположат, че това са участници в една от нелегалните организации. Но именно под формата на разходки в Груневалд или с яхта по Ванзее, близо до вилата на Йозеф Гьобелс, Харо Шулце—Бойзен устройвал обикновено срещите си със своите приятели. Сред тях били споменатият Арвид Харнак, писателят Адам Кукхоф, нелегалните комунисти Йон Зиг, Ханс Копи, Вилхелм Гуддорф, Валтер Хуземан. Организацията поддържала тесни връзки с масите. Центърът на нейната работа се намирал сред трудещите се от Берлин — в заводите АЕГ, „Лоренц“, „Аскания-верке“, БЕВАГ, „Шел ойл“, „Хасе унд Вреде“.

---

[97] „Проблемы истории второй мировой войны". Доклад на висбаденската полиция от 28 март 1935 г.

[98] Вж. пак там.

[99] В. Ульбрихт. К истории новейшего времени, с. 18—19.

Нелегалните редовно издавали брошури, позиви и дори специално списание — „Вътрешен фронт“. Позивите се разпространявали в заводи и паркове и се разпращали на адреси. Особено значение антифашистите придавали на връзките с чуждестранните работници, докарани в Германия от различни европейски страни. Организацията имала връзки и сред чиновниците от държавния апарат, откъдето черпела ценна информация за плановете на нацистите. Информацията, събрана от организацията на Харнак — Шулце-Бойзен и предадена на съветското командуване, изигра голяма роля в борбата с Хитлер.

Едва през есента на 1942 г. гестапо попада на следите на нелегалната организация. Участниците в нея загиват геройски. Тяхната увереност в победата на правото дело била по-силна от присъдата. „И да умрем, ние знаем, че това, което сме посели, ще даде кълнове!“ — така пише Шулце-Бойзен в предсмъртното си писмо. „По-добре почетна смърт под секирата на палача, отколкото позорен живот под властта на фашистите“ — завършва предсмъртното си писмо Валтер Хуземан.

Пак в Берлин действувала работническа група, възглавявана от металургичния работник Роберт Урих. В нея били обединени работници-антифашисти от големите промишлени предприятия на германската столица. Така само във военния завод „Дойче вафен унд мунирионсфабрикен“ действували 74 пълномощници на групата на Урих, който бил свързан с антифашистките групи в Есен, Мюнхен, Хамбург, Лайпциг, както и с Копенхаген, Прага и Амстердам.

Когато през 1942 г. Урих попаднал в лапите на Химлер, предявеното му обвинение гласяло: „Издаваният (от Урих — *Л. Б.)* информационен бюлетин съдържа не само комунистическа пропаганда, но и призиви за саботаж в тила и на фронта, за разяснителна работа сред войниците. В началото на декември 1941 г. в този бюлетин са били публикувани подробни инструкции до работниците за саботаж.“[100]

---

[100] W. A. Schmidt. Damit Deutschland lebe, Berlin, 1958, S. 406.

Не само в Берлин възникнали нелегални групи против Хитлер. В Манхайм действувала работническа група под ръководството на Георг Лехлайтер, в Саксония — групата на бившия депутат в райхстага от ГКП Георг Шуман, в Тюрингия — организация под ръководството на опитния деец на ГКП д-р Теодор Нойбауер и на Магнус Позер. Важен център на съпротивата се формирал в Южна Германия — в Мюнхен, където бил създаден Антифашисткият народен фронт (АНФ). Той спадал към организациите, които не се ограничавали с издаването на позиви и прокламации, а се готвели за активна въоръжена борба.

Важна особеност на германската съпротива е нейният действително интернационалистичен характер. В ония години в германските градове и села се намираха стотици хиляди така наречени чуждестранни работници, които бяха принуждавани да работят за фашистката война. Но тези хора, и преди всичко съветските хора, не желаеха да се подчиняват на своите новоизлюпени господари. През 1942—1944 г. по цяла Германия бяха създадени нелегални организации на военнопленниците и „източните работници“: в Мюнхен, Щутгарт, Кобленц, Ваймар, Щетин (съюзът „Искра“), Кьолн, Дортмунд, Брауншвайг, Ниенхаген, Кемниц („Съветски работнически комитет“), Хамбург („Комитет за борба против фашизма“), Хановер, Нюрнберг, Дюселдорф, Дармщат, Берлин, Лайпциг („Интернационален антифашистки комитет“), Кил („Буревестник“)[101]. В Южна Германия възникна мощно движение под името „Братско сътрудничество на военнопленниците“ (БСВ) начело с батальонния комисар Фелдман, майор Конденко, подполковник Баранов и др.

Членовете на германските нелегални групи протегнаха ръка за братска помощ на своите приятели по борба. Мюнхенският съюз АНФ установи тесни връзки с организацията БСВ; групата на Урих помагаше на берлинското нелегално обединение на съветските военнопленници. Дармщатските комунисти доставиха на местната организация на военнопленниците радиоприемник, за да могат да слушат предаванията от Москва. Германските антифашисти говореха откровено и по братски със съветските хора, попаднали в нацистки плен.

---

[101] Вж. Е. Бродский, Освободительная борьба советских людей в фашистской Германии (1943—1945 годы). „Вопросы истории“, кн. 3, 1957, с. 85—99.

В оскъдните архиви на тюрингските борци от съпротивата е запазено обръщение към съветските хора, съставено от антифашистите от град Йена. Историята на това обръщение е следната. Недалеч от йенската гара се намирал голям военнопленнически лагер. Йенските работници установили връзка с пленниците и заедно с тях започнали да организират саботажи в района на гарата. През юни 1944 г., в навечерието на третата годишнина от хитлеристкото нападение срещу СССР, германските антифашисти решили да се обърнат с приветствени думи към съветските хора, попаднали в беда. Представителят на нелегалната група Нойбауер — Позер работникът Вили Арнолд съставил обръщението. Но как да го преведе на руски език и да го размножи? За разлика от господа „генералите-опозиционери" Арнолд не разполагал нито с щаб от преводачи, нито с печатница. Рискувайки живота си, той уговорил един местен учител-филолог да преведе текста. След това възникнала нова трудност — липсвала пишеща машина с руски шрифт. Арнолд и приятелят му Алберт Бауер ръчно изработили клише на текста и го отпечатали в нелегалната печатница в 560 екземпляра. Ето какво пишат германските работници (запазваме всички особености и лесно обясними неточности)[102]:

„Три години вече продължава войната против СССР.

От двете страни бяха пролети потоци от кръв и народите страдат от нечуваната борба, започната от германския фашизъм. Хитлеризмът претърпя грандиозен провал! На германския империализъм бе нужна тучната руска земя за неговите капиталистически намерения. Те искаха да присвоят Вашите каменни въглища, Вашето желязо, Вашия нефт, дори пожелаха работната Ви сила. Вие трябваше да станете роби.

През 1941—1942 г. германските едри индустриалци мислеха, че са изпълнили желанията си. При вида на Донецките и Кубанските окръзи дебелият Гьоринг се обърна към германския народ с ликуваща реч, виждайки се господар на нефтените кладенци.

Тогава дойде решителният обрат при Сталинград. Червената армия окончателно пречупи превъзхождащите фашистки сили. За втори път Сталинград стана символ на пролетарското освобождение, този път отвъд границите на Русия за цяла Европа

За германската и италианската работническа класа, както и за всички други европейски работници, триумфът на Червената армия предвещава освобождение от фашисткото робство.

---

[102] G. Glondajewski, H. Schumann. Die Neubauer-Poser-Gruppe, Berlin, 1957, S. 57—59.

Фашистите не успяха да постигнат своите цели благодарение на предвидливата, умна и превъзхождаща политика на правителството на СССР, благодарение на тактическите и стратегическите способности и на бойната готовност на Червената армия и благодарение на храбростта и твърдостта на съветското население, способно на жертви.

Червената армия сега в Румъния, Полша и Балтийските държави е готова за последния удар против фашистите. В Южна и в Западна Европа английските и американските войски започнаха голямо нашествие.

Но съпротивителните движения също се разрастват в окупираните от фашистите страни. Преди всичко движенията сред балканските народи развиват огромна дейност.

Освен тези военни поражения на фашистите, които се увеличават от ден на ден, засилват се и икономическите им затруднения. Недостигът на продоволствие е катастрофален!

С рухването на фашистка Италия и с разклащането на приятелския съюз с Финландия, Унгария, Румъния и България фашисткият блок бе много обезсилен.

Така стоят нещата в Германия, която воюва близо пет години.“

Обръщението завършва така[103]:

„Гордеейки се с нашата класа, ние, германските работници, се удивляваме на успехите и твърдостта на руския народ. Изпращаме специален поздрав на вас, пленените червеноармейци и източните работници. По време на вашия плен и работа вие се запознахте с фашистка Германия, с острите противоречия между капиталистите и работниците. Винаги помнете, че като работници във военните заводи или войници от фашистката армия, вие сте принудени да действувате против вашето социалистическо отечество! Затова се старайте да работите по-малко. Бъдете солидарни един към друг и с работниците от други народи. Не приемайте да служите в германската армия. Презирайте предателите. Революционната германска работническа класа се чувствува братски солидарна с всички чуждестранни работници и особено с вас, руски работници.

Там, където се борим с фашизма, това ще бъде съвместна борба... Фашизмът е надгробната плоча на загиващата класа. Дошло е време да тръбим сбор. Както и преди, но особено сега ние призоваваме: Про-

---

[103] Краят на обръщението се дава в превод от немски.

летарии от всички страни, съединявайте се! Да побеждаваме — значи да бъдем готови за бой. Да живее общата борба против капиталистите!
Германски революционни работници.“

Особено и необикновено място в германското съпротивително движение заемат концентрационните лагери и създадените в тях международни нелегални организации. Този факт всъщност няма равен на себе си в историята. Зад оградата от бодлива тел, под най-строг и жесток надзор възникват добре организирани и здраво сплотени групи, които не само обединяват затворниците, но и са част от общонационалния фронт на борбата. Това стана възможно главно благодарение на три обстоятелства. Първо: през дългите години на хитлеристка диктатура германските антифашисти бяха вече успели да си изработят умела тактика на „затворническата борба“. Второ: с германските антифашисти обединяват усилията си съветските хора, попаднали в плен, но несломени от терора. Те внасят в борбата своята твърдост, увереност в победата и самоотверженост. Трето: германските и съветските борци се обединяват с представителите на всички нации, които се борят против Хитлер, в единно антифашистко семейство.

През 1943—1944 г. Германия е покрита със зловеща мрежа от концлагери. Но сред тях няма нито един, в който да не са създадени организации на съпротивата. Дори в най-страшните лагери на смъртта те вършат своята работа. В лагера Бухенвалд възникват нелегални центрове на германски и съветски комунисти, които създават международен нелегален център, представляващ лагеристите от 16 националности. Нелегалният център в лагера Маутхаузен организира героично въстание.

Истинското съпротивително движение черпи допълнителна сила от героичната борба на политзатворниците и концлагеристите. По съвсем друг начин се отнасят към тях дейците от кръга на Гьорделер. По документи на Гьорделер може да се проследи как тези господа възнамерявали да постъпят с хилядите хора, които чезнели в лагерите на смъртта. В Гьорделеровия проект „Инструкции за въвеждане на обсадно положение“ се посочва, че в концлагерите следва да бъде поставена нова охрана, а „отделни лагеристи да се освобождават само в случаите, когато са били арестувани при нарушение на правните норми“[104]. По-нататък процедурата на освобождаване на политическите затворници е предвиждала „предаване на прокуратурата“. Що се отнася до военнопленниците и чуждестранните работници, инструкцията недвусмислено изисква: „Необходимо е да се положат грижи военнопленниците и чуждестранните работници да останат на работните си места“[105]. Гьорделер се страхувал от съветските хора не по-малко, отколкото от германските работници.

Не само сред работниците, но и в средните слоеве на германското население се множат признаците на активно недоволство. През 1943 г. в Мюнхен развива дейност нелегалната студентска организация „Бялата роза“, създадена от студентите от университета Ханс и София Шол. Те разпространяват сред студентите позиви, които призовават към смъкване на хитлеристкия режим, и по-късно са екзекутирани по присъда на фашисткия съд.

1943 година, година на големи промени в настроенията на германския народ, е ознаменувана със създаването на нов, още по-значителен център на антифашистката съпротива, възглавяван от Антон Зефков, Бернхард Бестлайн и Франц Якоб. В тяхната група влизат също и оцелелите от разгромяването на групата на Роберт Урих. Зефков създава организации в 30 берлински предприятия и възобновява връзките с други големи центрове в страната: Хамбург, Лайпциг, Дрезден, Магдебург.

Нов важен момент в действията на групата на Зефков е работата сред войниците от вермахта. Тъй като имала връзки в редица части и щабове, групата върши упорита разяснителна работа сред войниците и офицерите, въпреки изключителната трудност на тази задача. „Ние те питаме — пише Зефков през пролетта на 1944 г. в позив, адресиран до войниците, — обединил ли си се вече със свои съмишленици в антифашистки боен кръжок? Помисли ли със своите другари как можете да се намесите в хода на войната, за да я завършите, докато не е късно? Отърси ли се от фразите за „чест“ и „вярност“, с които фюрерът държи вързани теб и твоите другари? Ти трябва да знаеш, че твоята чест и твоята вярност принадлежат на германския народ. Но германският народ трябва да завърши войната и да ликвидира

---

[104] U. v. Hassel. Vom andern Deutschland, S. 395.

[105] Пак там.

Хитлер и нацистите. Твой дълг е да дадеш живота си, но само за завършването на войната и за свалянето на Хитлер!“[106]

Голямо значение за програмата за действия, която се изработва сред германските антифашисти, имат събитията от 1943—1944 г. от „другата страна на фронта“, именно в Съветския съюз, сред войниците и офицерите от вермахта, попаднали в плен. Тези войници не са малко — десетки хиляди. Техният брой небивало нараства след Сталинград и боевете през лятото на 1943 г. Колкото и различни да са възгледите на тези хора, те се намират под влиянието на един безспорен и неопровержим исторически факт — краха на вермахта. В бараките на лагерите за военнопленници бившите войници, офицери и генерали имат достатъчно време, за да преосмислят събитията, в които са участвували В тази мъчителна и трудна преоценка на своя живот някои от офицерите и войниците стигат до разбирането, че е необходимо да се създаде организация, която да може открито да каже истината на народа и на вермахта. През юли 1943 г. в Москва по инициатива на ЦК на ГКП е създаден Националният комитет „Свободна Германия“ (НКСГ), възглавен от офицери и войници от вермахта и германски антифашисти-емигранти. Председател на комитета става поетът-комунист Ерих Вайнерт.

Скоро (през септември 1943 г.) към комитета се присъединява самостоятелният „Съюз на германските офицери“, организиран от група генерали и офицери, попаднали в плен. Ръководна роля в съюза естествено играят генералите и офицерите от 6-та армия, преживели краха на Хитлеровата стратегия край Волга.

Създаването на Националния комитет „Свободна Германия“ и на „Съюза на германските офицери“ е извънредно важен етап в развитието на процеса, който един от дейците на комитета, Хайнрих Хоман, сполучливо нарече „прощаване със собственото минало и с миналото на целия германски народ“. „Който имаше очи да вижда и уши да слуша — пише Хоман, — разбра поуката от Сталинград: да обичаш Германия значи да ненавиждаш фашизма. За да живее Германия, трябваше да падне Хитлер.“[107] Не е било лесно за кадрови офицер, майор от елитна планинскострелкова дивизия, да произнесе тези думи. Още по-трудно е било да стигнат до този извод 50-те генерали от вермахта, които на 8 декември 1944 г. изработват възвание до германския народ и армията с призив да бъдат свалени Хитлер и Химлер и да се сложи край на войната. Възванието е подписано от фелдмаршал Паулус, автор на плана „Барбароса“, и от 49 негови колеги.[108]

---

[106] W. A. Schmidt. Damit Deutschland lebe, S. 569.

[107] „Mitteilungsblatt der AeO“ N 3, 1958, S. 1.

По този начин бе направена решителна крачка по пътя към „прощаването с миналото“. Фелдмаршал Паулус бе казал думите, от които Гьорделер се страхуваше като дявол от тамян: *ликвидиране на нацизма, прекратяване на войната!*

Че призивите на НКСГ бяха чути в самата Германия, е една от важните заслуги на групата на Антон Зефков и приятелите му в цялата страна. В Берлин бързо става известно за основаването на НКСГ и неговите лозунги получават пълна подкрепа сред нелегалните антифашисти. Те вземат важно решение — да се разпростре движението „Свободна Германия“ върху цялата страна. Групата на Зефков почва да се нарича „Берлински комитет на НКСГ“. Това решение имало значителни последици. Първо, то означава, че германските антифашисти притежават силно оръжие, което ги обединява с ония войници и офицери от вермахта, които най-после са разбрали смисъла на хитлеристката диктатура. Идеите и лозунгите на НКСГ започват да се разпространяват както из страната, така и в армията. В архивите на ОКВ е запазен любопитен документ. Офицер от абвера съобщава на групенфюрера от СС Мюлер (началника на гестапо), че във фронтовите части започнали да се получават обръщения на НКСГ, но не чрез фронта, а от родината; пликовете, в които били вложени позиви, били адресирани от „неизвестни податели“ от Германия до войници и подофицери. Това несъмнено е било работа на групата на Зефков[109], която допринася много за разпространяването на идеите на НКСГ.

Друга последица от това решение било разширяването на фронта на антифашистката борба, в който се включват не само работници и бивши членове на ГКП и ГСДП, но и представители на опозиционните буржоазни слоеве, войници и офицери. В изработената през май 1944 г. платформа „Ние, комунистите, и Националният комитет „Свободна Германия“ се казва:

---

[108] E. Weinert. Das Nationalkomitee „Freies Deutschland“, Berlin, 1957, S. 171.

[109] G. Nitzsche. Die Saefkow-Jacob-Bästlein-Gruppe, Berlin, 1957, S. 116.

„Ние, комунистите, подаваме ръка на всеки противник на Хитлер и поемаме ръката на всеки честен човек за съвместна борба против врага на нашия народ Хитлер. Антифашистите разбират, че след победата над фашистките авантюристи не трябва да има връщане към буржоазната демокрация, а да бъде направена крачка напред. Бъдещата демокрация не трябва да бъде демокрацията на Носке, Зеверинг и Цергибел, демокрацията на Хитлер и Гьобелс, на генералите от райхсвера и на каповци, демокрацията на финансовия капитал... Бъдещата демокрация ще бъде демокрация на трудещите се...

Ние, комунистите, се намираме сред масите. Ние не трябва да се отделяме от тях... Днес лозунгите са: „Долу Хитлер!“, „Край на войната!“, „За свободна, независима, демократична Германия!“ Ние ще допълним тези общи лозунги с конкретни лозунги за работниците, войниците, селяните, жените, младежта, за деловите кръгове, дейците на изкуството, учените и ще съставим обща програма на движението „Свободна Германия“[110].“

Около лозунгите на НКСГ започват да се обединяват отделни, понякога откъснати една от друга групи; пристъпва се към размяна на информация и документи. Разрастването на антифашисткото движение намира своето косвено — и трагично — отражение в нарастването на броя на арестите. През януари 1944 г. са арестувани 42 480 антифашисти, през февруари — 45 071, през март — 46 302 души[111]. Общо през първото полугодие гестапо е задържало над 310 хил. борци от съпротивата[112]. През лятото на 1944 г. по заповед на Химлер е разстрелян големият борец за свободата на Германия Ернст Телман, намиращ се в затвора от 1933 година.

Антон Зефков, който е в центъра на събитията, осъществява програмата на НКСГ на практика. Така той искрено се стреми към единодействие със социалдемократите. Между другото, той знае, че в кръговете, близки до групата на Бек —

---

[110] G. Nitzsche. Die Saefkow-Jacob-Bästlein-Gruppe, S. 59.

[111] Вж. „Проблемы истории второй мировой войны“, с. 290.

[112] Вж. В. Ульбрихт. К истории новейшего времени, с. 32.

Гьорделер, има някои социалдемократически дейци, които не споделят реакционните възгледи на ръководителите на генералния щаб и сериозно мислят за демократично обновление на Германия. Сред тези дейци са бившият депутат от райхстага Юлиус Лебер и професорът-педагог Юлиус Райхвайн. По поръчение на Зефков един от членовете на групата му, Рихард Венцел, се свързва с Лебер и Райхвайн. Дълъг разговор имат ръководителят на тюрингската група депутатът Нойбауер и близкият помощник на Зефков Франц Якоб. По-късно, на 20 юни 1944 г., с Лебер и Райхвайн се среща и сам Антон Зефков.

Антон Зефков е герой от съпротивата, истински германски патриот. Неговият образ все още е забулен в сянката на конспирацията през военните години. Нямаме дори достатъчен брой негови снимки — обикновеният хамбургски работник нямал семеен архив.

Зефков не оставя след себе си книги, дневник, записки. Запазен е само един документ — политическото му завещание, което той пише в затвора няколко дни преди 18 септември 1944 г. — последния ден от живота му. Завещанието му не е личен документ, а програма за действията му и за действията на неговите приемници:

„Берлински работници! Учете се от Парижката комуна, учете се от 1918 година, от 1923 година! Заедно с Вилхелм Пик аз ви казвам: германският народ преживя тежки времена. Но най-тежкото тепърва предстои. При все това ви казвам: гледайте смело в бъдещето. Удари часът за действие!“

И Зефков точка по точка, спокойно и сбито излага главните повели, които се предявяват на германския народ:

— Изтребете фашизма из основи!

— Национализирайте предприятията на нацистките монополисти!

— Въоръжете народа!

— Създайте единно профсъюзно движение!

— Осигурете широка демократизация! Властта — в ръцете на масите!

— Бъдещето трябва да принадлежи на работническата класа!

Зефков разяснява: „Наближаващият крах на Германия не е гибел за Германия. Възстановяването на Германия ще означава създаване на независима демократична Германия. Но тази Германия трябва да бъде Германия на широк на-

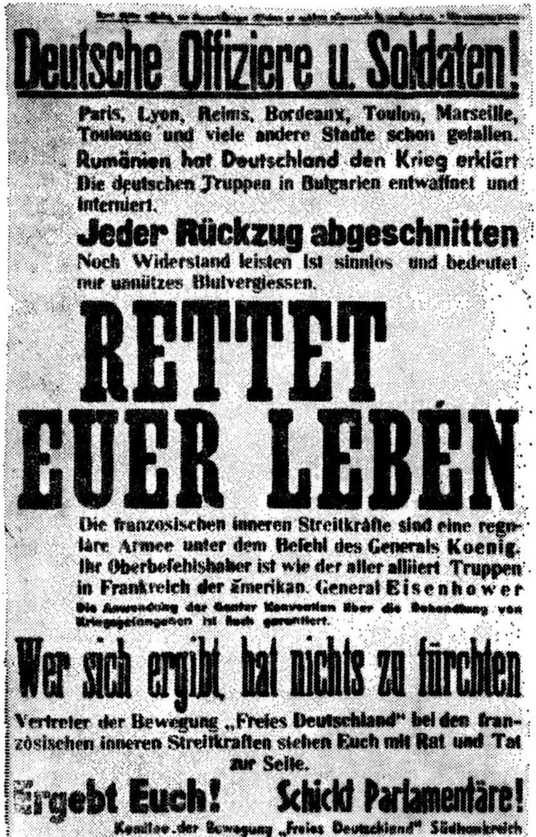

Deutsche Offiziere u. Soldaten!

Paris, Lyon, Reims, Bordeaux, Toulon, Marseille, Toulouse und viele andere Stadte schon gefallen.

Rumänien hat Deutschland den Krieg erklärt

Die deutschen Truppen in Bulgarien entwaffnet und interniert.

Jeder Rückzug abgeschnitten

Noch Widerstand leisten ist sinnlos und bedeutet nur unnützes Blutvergiessen.

RETTET
EUER LEBEN

Die französischen inneren Streitkräfte sind eine reguläre Armee unter dem Befehl des Generals Koenig. Ihr Oberbefehlshaber ist wie der aller alliiert Truppen in Frankreich der amerikan. General Eisenhower

Die Anwendung der Genfer Konvention über die Behandlung von Kriegsgefangenen ist auch garantiert.

Wer sich ergibt hat nichts zu fürchten

Vertreter der Bewegung „Freies Deutschland" bei den französischen inneren Streitkräften stehen Euch mit Rat und Tat zur Seite.

Ergebt Euch! **Schickt Parlamentäre!**

Komitee der Bewegung „Freies Deutschland" Südfrankreich

Позив на националния комитет „Свободна Германия", разпространяван сред германските войски във Франция ционален антифашистки единен фронт!“ „Ние, комунистите — продължава Зефков, — влизаме в националния антифашистки единен фронт без всякаква маскировка, открито и честно. И макар че в името на единството съзнателно отлагаме някои искания, всеки знае, че не жертвуваме нашата цел. Ръководството на работническата класа ще разреши всички противоречия, всички социални и национални проблеми.“[113]

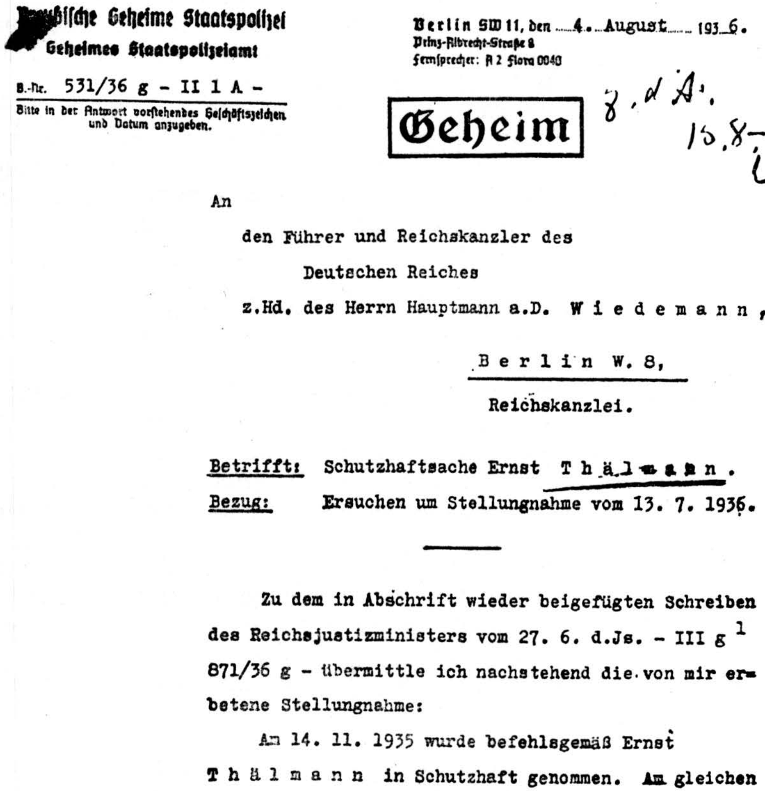

[redacted]ßiſche Geheime Staatspolizei
Geheimes Staatspolizeiamt

B.-Nr. 531/36 g - II 1 A -

Bitte in der Antwort vorſtehendes Geſchäftszeichen und Datum anzugeben.

Berlin SW 11, den 4. August 1936.
Prinz-Albrecht-Straße 8
Fernſprecher: A 2 Flora 0040

Geheim

z. d. A.
15.8.
L

An

den Führer und Reichskanzler des
Deutschen Reiches
z.Hd. des Herrn Hauptmann a.D. Wiedemann,
Berlin W. 8,
Reichskanzlei.

Betrifft: Schutzhaftsache Ernst Thälmann.
Bezug: Ersuchen um Stellungnahme vom 13. 7. 1936.

Zu dem in Abschrift wieder beigefügten Schreiben des Reichsjustizministers vom 27. 6. d.Js. - III g 1 871/36 g - übermittle ich nachstehend die von mir erbetene Stellungnahme:

Am 14. 11. 1935 wurde befehlsgemäß Ernst Thälmann in Schutzhaft genommen. Am gleichen

Фотокопие на първата страница на документ от досието на Ернст Телман в Гестапо

---

[113] „Zur Geschichte der deutschen antifaschistischen Widerstandsbewegung“, Berlin, 1958, S. 361—362.

Като небето от земята се различават демократичните идеи на Зефков от консервативните, проникнати от страх от народа идеи на Гьорделер! Зефков рисува картината на бъдещата действително демократична германска държава без нацисти и нацистки монополи, принадлежаща на широките народни маси. Той не си прави илюзии — предстои сурова борба, Хитлер оставя извънредно тежко наследство. Германският народ ще трябва да отговаря за военните авантюри и престъпленията на вермахта. Но това е неизбежно. Главното е действително демократичните народни сили да получат възможност да действуват без окови, включително и без оковите на корпоративно-съсловната държава, които вече ковели Карл Гьорделер и приятелите му — генерали.

Действително наред с военните поражения на вермахта на съветско-германския фронт положението в Германия през 1943—1944 г. се характеризира с разрастването на антифашисткия фронт. Ако сега, след войната, буржоазните историци си дават вид, че не забелязват истинското съпротивително движение през ония години, участниците в генералския сговор са на друго мнение. От своето класово гледище те не можели да не установят разрастването на антифашисткото движение (докладите на абвера и гестапо лежали на бюрата им) и правели съответни изводи.

Така още в програмния си документ до генералите Гьорделер говори за „заплахата“ от олевяване на масите, за нарастване на недоволството, за засилване на опозиционните настроения. А от момента, в който в Берн се установява Алън Дълес, берлинските „опозиционери“ непрекъснато му сигнализират за опасностите, свързани с развитието на „левите“ настроения. Например през януари 1943 г. Адам Трот цу Золц препраща в Берн на Дълес специален меморандум за революционните настроения на масите. Трот рисува пред Дълес реалната заплаха от „социална революция в цяла Европа“. Той специално подчертава наличието на милиони чуждестранни работници в Германия, които могат да станат огнище на социален кипеж[114]. През април 1944 г. Дълес получава от Берлин донесения, че в Германия се активизира нелегалното комунистическо движение, свързано с Националния комитет „Свободна Германия“. Геро фон Шулце—Геверниц — близкият помощник на Дълес — му докладва по същото време: „В Германия съществува комунистически Централен комитет, който ръководи дейността на комунистите в Германия. От Русия постоянно се получават конструктивни идеи и планове за възстановяването на Германия след войната. А демократичните страни, напротив, не могат да предложат никакви планове относно бъдещето на Централна Европа... Засилването на позициите на левите екстремисти е взело зашеметяващи размери и не престава нито за миг.“[115]

---

[114] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 375.

В спомените си Дълес потвърждава, че е предал всички тези сигнали във Вашингтон.

Гьорделер и неговата група били буквално обладани от страха, че крахът на Хитлер ще означава освобождението на работническата класа. Така в един от разговорите си с участника в заговора Е. Болц Гьорделер казал, че ако загубят войната, „опасността от комунизма ще стане реална“. В дискусиите с Хасел и другите той постоянно се връщал към тази идея, тъй като смятал, че след преврата в никой случай не бива да се разрешава дейността на комунистическата партия. Гьорделер, а с него и Алън Дълес се страхували от революционното движение на германския народ много повече, отколкото от Хитлер и Химлер. Не току-тъй по време на посещението на един от германските емисари при Алън Дълес и Харисън било казано, че „сега Химлеровата организация е единственият фактор за поддържане на реда в страната“. В съответствие с тази генерална идея Бек и Гьорделер пишат в последния си меморандум до ръководни политици на САЩ, че „дълбокото желание“ на тяхната група е „да бъде спасена Централна Европа от идеологическо и политическо завладяване от болшевизма“, а Германия — „от пролетаризиране“[116].

Така се разкриват истинските вътрешнополитически фронтове на прословутата „генералска съпротива“. Всъщност това е съпротива срещу движението на собствения народ. Само лицемери и фарисеи могат да говорят за участие на генералите и дипломатите на „третия райх“ във великото съпротивително движение на европейските народи, което влезе в историята на човешкия прогрес като едно от най-благородните и самоотвержените.

---

[115] A. Dulles. Verschwörung in Deutschland, S. 171—172.

[116] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 386.

Осма глава

В НАВЕЧЕРИЕТО НА КРАХА

Тайната дипломация на вермахта. IV

През 1943 г. вермахтът претърпя поражението при Курск. 1944 година започна за Хитлер с настъплението на съветските войски при Ленинград и Новгород (януари — март), с разгрома на групата армии „Юг“ в Западна Украйна (януари — април) и с изгонването на германските войски от Крим (април — май). Отдавна вече са минали времената, когато в растенбургската главна квартира Кайтел, Йодъл и Хойзингер чертаят стрели върху оперативната карта на Източния фронт, определяйки нови цели на германското настъпление. Сега грижата е съвсем друга: да се задържат, да се закрепят на удобни за съпротива позиции.

Реалното съотношение на силите на съветско-германския фронт към началото на 1944 г. далеч не е в полза на Германия. От 315-те дивизии, от които се състои вермахтът по това време, 198 се намират на Източния фронт. Заедно с тях действуват 38 дивизии и 18 бригади на сателитите на Германия. Броят на резервите е крайно оскъден. Вермахтът вече не може да стигне връхната си численост от 1943 г., войските започват да получават по-малки попълнения от загубите, които понасят. Така от юли до ноември 1943 г. загубите на Източния фронт са 1,2 млн. души, а попълненията възлизат само на 901 хиляди. През зимата на 1943/44 г. загубите са 1,2 млн. души, а попълненията — само 605 хиляди. По това време германската военна промишленост достига своите „най-високи цифри“. През 1943 г. тя значително увеличава производството на танкове, самолети и оръдия. Това продължава до средата на 1944 г. Но през втората половина на годината равнището на производството на основните видове оръжие пада и вече изобщо не се покачва.

На това противостои нарастването на съветската военна мощ. Още през 1943 г. производството на танкове се увеличава с 30 на сто, на самолети — с 38, на зенитни оръдия — с 34 на сто. На въоръжение постъпват нови, по-съвършени видове оръжия. През 1944 г. промишленото производство продължава да расте — в сравнение с есента на 1942 г. степента на насищане на съветските войски с бойна техника се увеличава 5—6 пъти. Заедно с техническото снабдяване на войските нараства и умението им да бият противника. Бойният опит на Съветската армия се обогатява с множеството успешно проведени операции, в които съветските дивизии се научават да сразяват противника при всякакви условия.

През пролетта на 1944 г. в Украйна с удари на четирите украински фронта бе проведена блестяща настъпателна операция: на юг съветските войски достигнаха границата на Румъния, а германският фронт бе разсечен на две части. В района на Корсун—Шевченковски германските войски отново бяха обкръжени[1]. В резултат на боевете бе очистена Западна Украйна, възвърната бе рудата на Криворожието и Никопол, земите между Днепър и Прут. Накрая бе освободен Крим.

Не е чудно, че това положение навеждаше германските генерали на най-тъжни размисли. „Удари часът“ — така е озаглавил Манщайн в своята книга главата, посветена на началото на 1944 година. „... Удари часът, когато трябваше да плащаме принципните грешки на германското върховно командуване.“[2] Началникът на генералния щаб Цайтцлер смятал, че Германия има сили за военна съпротива още само за една година[3]. Дори „искрено преданият“ на Хитлер фелдмаршал Валтер Модел бил на мнение, че войната фактически е загубена. През февруари 1944 г. той изпраща на Хитлер това си мнение в писмена форма и което е най-удивително, не чува от него възражения.

---

[1] Тук бяха обкръжени части от 8-а армия, чийто началник-щаб, генерал-лейтенант Ханс Шпайдел, не остана с обкръжените войски.

[2] E. Manstein. Verlorene Siege, S. 591.

[3] W. Görlitz. Der Zweite Weltkrieg, Bd. II, S 239.

От това се правят съответни изводи.

Така *Йодъл* в доклада си до Хитлер от февруари 1944 г. изтъква: „С военни средства не можем да спечелим войната“.

Гьорделер в разговор с офицери: „... с чисто военни средства вече нищо не може да се постигне“[4]

Рибентроп: През 1944 г. войната не можеше да се спечели с военни средства (показания в Нюрнберг)[5].

Но в Берлин смятат, че щом войната не може да се спечели с военни средства, остават политическите средства. До мисълта да бъдат използвани тези „средства“ все по-често стигат не само дейци от типа на Гьорделер — Бек — Канарис, но и най-различни представители на върхушката на хитлеристката държава. Идеята за политически обрат във войната, за сговор със САЩ и Англия в името на „спечелването на войната на Изток“ се превръща от план на малка група политикани в съставна — и то много важна — част от целия стратегически план на германския милитаризъм.

Дълбоко погрешно би било да се смята, че подобен план е бил плод от размислите на един или друг генерал над картата на Източния фронт. Движещата сила, която оказва решаващо въздействие върху военнополитическата концепция на германския генералитет, са германските монополи.

Сред групите и групичките, които през годините на войната се занимават в Германия със съставянето на „дълговременни планове“ от икономически и политически характер, буржоазните историци обръщат сравнително малко внимание на една от тях, която носи скромното название „групата на Ройш“.

Ето фактите. В имението на едрия саксонски земевладелец Венцел Тойчентал, недалеч от град Хале, през годините на войната редовно се събирали видни представители на германския монополистичен капитал. Тук можело да се срещнат хора като Алберт Фьоглер (генерален директор на стоманения тръст), тайния съветник Бюхер (от концерна АЕГ), Карл Фридрих Сименс (от концерна „Сименс“), Карл Бош

---

[4] В. Ульбрихт. К истории новейшего времени, с. 39.

[5] Вж. пак там.

(председател на контролния съвет на „ИГ Фарбен“), директора Евалд Лезер (от концерна „Круп“). На цялата група тон давал генералният директор на металургичния концерн „Гутехофнунгсхюте“ Херман Паул Ройш.

Бащата на Херман Ройш, д-р Паул Ройш, бил приятел на нацистите и при това принадлежал към лицата, които се смятали за представители не само на германските, но и на международните делови среди. Заедно с Ялмар Шахт той влизал в управата на базелската Банка за международни плащания — щаб на световния финансов капитал. Освен това концернът му имал връзки с американските финансови кръгове, с белгийски индустриалци, с холандски фирми. През годините на войната Паул Ройш вече не участвувал активно в ръководството на концерна — бил прехвърлил вече 70-те. Тази роля започнал да изпълнява синът му Херман, който наследил от баща си ръководните му постове. Той получил званието „вервиртшафтсфюрер“ („ръководител на военната промишленост“), а концернът трупал печалби от военните доставки и обсебването на заводи в Австрия, Югославия и България.

Тази разклонена група индустриалци била свързана с множество нишки с всички центрове на подготвяния „преврат“. Така Карл Гьорделер живеел от средства на фирмата „Бош“ и се ползвал с покровителството на Круп. При щаба на военното командуване в Париж служел подполковник Цезар фон Хофакер — в мирно време прокурист на стоманения тръст, който добре познавал Алберт Фьоглер. Хофакер бил един от видните участници в задкулисните интриги. Всички тези господа се готвели при успех да заемат видни постове в новото правителство. В разни списъци фигурирали: като министър на финансите — Круповият директор Лезер, като председател на Райхсбанк — банкерът Блесинг, като министър на икономиката — банкерът Ото Шнивинд или директорът на целулозния концерн Лежене—Юнг, като имперски министър на икономиката — банковият директор Ернст.

Така че зад „опозицията“ стояли интересите на редица германски монополи, които търсели изход от задънената улица, в която се били озовали благодарение на Хитлер; в духа на тези интереси — плановете на германските генерали, които се стремели да разединят антихитлеристката коалиция и си давали сметка, че няма да избягнат поражението, ако Германия и занапред бъде изправена срещу единен антихитлеристки фронт; най-сетне, интригите на американските и английските икономически и политически кръгове, които мечтаели да си осигурят в лицето на Германия оръдие за борба със Съветския съюз и с работническото движение в своите страни.

Не се държало сметка само за едно — за интересите на германския народ. Не току-тъй бил толкова ограничен и малоброен кръгът на лицата, привлечени за изпълнение на плановете. Не случайно се избягвали всякакви контакти с действителното антифашистко движение. Затова пък се плащало в излишък дан на класовата ограниченост, така присъща на пруската военщина и рурските делови среди, които не съзнавали обречеността не само на хитлеристкия режим, но и на целите, които възнамерявали да заимствуват от Хитлер, след като се избавят от него.

Събитията през лятото на 1944 г. карали генералите да бързат. След поражението на групата армии „Център“ в Берлин пристигнал от фронта генерал-майор Хьониг фон Тресков, който бил свидетел на катастрофата. Той твърдял, че сега вече никаква сила няма да може да спре напредването на Съветската армия към границите на Германия. През юни действително се разклащат всички опори на Източния фронт. На 10 юни започва настъплението на съветските войски на Карелския провлак, което сломява отбраната на финландската армия и на 20-а германска армия. Финландия започва сериозно да мисли за излизане от войната. На 23 юни започва генерално настъпление в Белорусия, в резултат на което в първите дни на юли са обкръжени и унищожени 30 дивизии от групата армии „Център“[6]. Най-после на 13 юли съветските войски предприемат настъпление в посока на Лвов и Рава—Руская, което скоро се увенчава с пробив на танковите армии на Рибалко и Катуков. Източният германски фронт се руши под ударите на съветските войски.

Общото военно положение на Германия се влошава и от това, че САЩ и Англия най-после се решават да дебаркират войски във Франция. На 6 юни 1944 г. англо-американски войски под командуването на генерал Дуайт Айзънхауър правят успешен десант в района на полуостров Котантен. По този начин правителствата на САЩ и Англия за пръв път през дългите години на войната започват да упражняват реален военен натиск върху Хитлер. Това е принудително решение: от една страна, то е взето под натиска на общественото мнение в западните страни, което настоява да се прекрати безкрайното протакане; от друга страна, то е резултат от явното безпокойство на много английски и американски политици, че вследствие на бързото напредване на Съветската армия западните държави — недай боже! — могат да се окажат без работа в края на войната, а оттук и при мирното уреждане.

---

[6] Разузнаването на вермахта „проспива“ това настъпление, както и операцията на съветските войски край Волга. Генерал-лейтенант В. Мюлер, който в 1944 г. е командир на корпус от групата армии „Център“, пише в спомените си, че през пролетта на 1944 г. в разговор с един от отговорните сътрудници на Канарис чул, че абверът „очаква отначало настъпление в Украйна и Румъния“. Когато Мюлер се усъмнил в това, му потвърдили: „OKB е на мнение, че русите ще започнат на юг“ (V. Müller. Ich fand das wahre Vaterland, Berlin, 1963, S. 385).

Надвисващото поражение на райха определя вътрешнополитическата обстановка в Германия. Докато по-рано участниците в групата на Гьорделер наблюдават с тревога процеса на радикализация на германското население, сега те чувствуват това в собствените си редове. В края на 1943 — началото на 1944 г. сред заговорниците възникват сериозни разногласия. Те са предизвикани от това, че към групата се присъединяват редица млади офицери (Щауфенберг, Квиринхайм, Хефтен) и някои бивши социалдемократи (Райхвайн), които се отнасят критично към програмата на Гьорделер. Техните възражения скоро преминават в активен протест по следните основни линии:

Първо. Въпросът за завършването на войната. Главен принцип на Гьорделер — Дълес — Канарис е едностранното прекратяване на войната само на Запад в името на продължаването ѝ против Съветския съюз. Това предизвиква протеста на младите офицери, които впрочем са единствените представители на фронтовите офицери[7]. Те смятат за необходимо войната да бъде прекратена на всички фронтове и отхвърлят идеята за „съвместни действия“ против Съветския съюз. Тъй като не споделят неизкоренимите антисъветски възгледи на Гьорделер, те оценяват положението по съвсем друг начин. Както пише Ритер, Райхвайн виждал в СССР „велика и мощна страна на бъдещето, без която и против която отсега нататък е невъзможна каквато и да била европейска политика"[8]. Съобразно с това Щауфенберг отхвърля плановете на Гьорделер и твърди, че Германия трябва да сътрудничи със Съветския съюз. Мерц фон Квиринхайм настоява да се установят контакти с Националния комитет „Свободна Германия".

---

[7] Щауфенберг бил загубил на фронта ръка и око.

Второ. Въпросът за облика на бъдеща Германия. Щауфенберг решително отхвърля всички планове за сътрудничество със СС и ги смята за гибелни. Той има предвид постигането на споразумение с представители на работническата класа и използването на чуждестранните работници, които се намират в Германия, и развива идеите за „братство. . . на всички потиснати от Хитлер"[9], за сътрудничество с комунистите и социалдемократите. В това го подкрепят някои участници в „групата от Крайзау"[10].

В духа на тези идеи Щауфенберг — единствен в цялата офицерско-генералска среда — одобрява контакта на Райхвайн с Антон Зефков, с което си навлича горещата омраза на Гьорделер, Попиц, Хасел и другите основни участници в заговора.

Трето. Въпросът за методите на борба. Щауфенберг се обявява против безполезните интриги и безкрайните протакания, с които си служат Гьорделер, Бек и Канарис. Той е за решителни действия против Хитлер и Химлер и за по-скорошно създаване на демократично правителство с участието на политическите партии на трудещите се. Така в генералско-офицерския „заговор" назрява значително разслоение и се очертава образуването на демократична групировка.

Плановете и идеите на Щауфенберг твърде много смущават генералите и техните опекуни. В спомените си Дълес се изказва твърде недружелюбно за Щауфенберг и колегите му, като ги подозира в „комунистическа инфилтрация". А в своята книга Гизевиус се опитва, доколкото може, да компрометира групата на Щауфенберг[11], като го обвинява в „бездействие" (всъщност той е единственият човек, който иска да действува и в името на това жертвува живота си, докато останалите предпочитат да пишат меморандуми!). През април 1944 г. Гизевиус дълго разговаря с Адам Трот, който е преминал на страната на Щауфенберг, и е „просто изплашен“ от възгледите на Трот. Той дори предполага, че Трот е попаднал под „влиянието на Москва“. Гизевиус незабавно информира Дълес за срещата на Райхвайн с представители на комунистите и за положителното отношение на Щауфенберг към тази среща.

---

[8] G. Ritter. Carl Goerdeler . . ., S. 334.

[9] Пак там, S. 374—375.

[10] Така се наричала група дипломати, военни, свещеници и чиновници, които се събирали в имението Крайзау на граф Молтке — сътрудник на абвера. Подробно за „групата от Крайзау" вж. Д. Е. Мельников. „Заговор 20 июля 1944 года в Германии. Легенда и действительность", М., 1962.

[11] H. B. Gisevius. Bis zum bitteren Ende, Bd. II, S. 290.

Генералите решават да се „осигурят“ срещу развитието на връзки с истинското антифашистко движение. Дотогава гестапо с нищо не безпокои генералите и през цялото време, докато се крои заговорът, арестува само няколко второстепенни участници в него от незначителната „група на Золф“. Но внезапно картината се променя. Достатъчно е Райхвайн и Лебер да се срещнат с комунисти, и те са арестувани. Арестувани са и Зефков и Якоб. През първата седмица на юли 1944 г. следва вълна от арести както сред антифашистите, така и сред генералите-заговорници. Наистина основното ядро на последните остава незасегнато. Химлер явно изчаква.

По това време плановете на Гьорделер — Бек претърпяват известни изменения във връзка с новото положение на фронтовете. Още през март — април 1944 г. Бек и Гьорделер изпращат чрез Гизевиус на Алън Дълес в Берн нов меморандум, в който му рисуват следната перспектива: в случай на нахлуване на английски и американски войски, командуващите на Западния фронт (Фалкенхаузен и Рундщет) ще открият фронта и ще облекчат дебаркирането на парашутни войски в Северна Франция. Като „цена“ за това Гьорделер и Бек искат от Дълес да приеме „известно обединяване на англосаксонските и германските войски, които да заемат цяла Германия, без да чакат Русия да нахлуе в Полша и да достигне източните граници на райха“[12]. В това условие може да се види централната точка на целия план. Именно така си представя генералската група „политическия“ начин да се избегне крахът на фашизма в Германия.

Гизевиус пише в спомените си, че „Дълес се отнесе към. . . предложението на Бек с внимание, съответствуващо на неговото значение, и го предаде по-нататък“, т. е. във

---

[12] G. Ritter. Carl Goerdeler . . ., S. 387.

Вашингтон, а самият Дълес потвърждава, че приел съобщението със „сериозност“ и го препратил с препоръката да бъде приет планът на германските генерали[13]. Интересно е, че той върши всичко това въпреки явния авантюризъм на цялото начинание: Рундщет не мисли да открие фронта, а Фалкенхаузен като командуващ окупационните войски в Белгия не разполага с реални сили. При все това, като чува от Бек и Гьорделер желаните думи за „известно обединяване на англосаксонските и германските войски“, Дълес не закъснява да одобри техния план. Можем да не се учудваме, че трезво мислещият президент Рузвелт схванал клопката, която му готвел Дълес.

Дълес не бил сам. Особена активност проявявал анкарският му колега Джордж Ърл. Заедно с Папен изпратил във Вашингтон не по-малко авантюристичен план: да се възложело на него да излети за Берлин и лично да възглави преврата (!). Тогава, Ърл цитирал думите на Папен, „ние ще предложим нашата безусловна капитулация, но с единственото условие, че вие (американците) ще попречите на русите да влязат в Средна Европа — нито в Германия, нито в която и да е от окупираните от Германия страни. . .“[14]

Предложението на Папен — Ърл е още по-провокационно, отколкото на Бек — Дълес. Не е чудно, че през май 1944 г. в личен разговор с Ърл Рузвелт се изказал подигравателно за неговите планове. Но Ърл съвсем не бил единствен. Той лично потвърждава, че през същата 1944 г. морският министър Джеймс Форестал (бъдещият самоубиец) много сърдечно заявил на провокатора-дипломат, че заедно с Булит бил съгласен с идеята за блок с германците и одобрявал плановете на Ърл.

Освен Ърл на Балканите действувал и друг представител на американското разузнаване — полковник Макдауъл, който през лятото на 1944 г. се свързал със специалния пълномощник на Рибентроп в Югоизточна Европа Херман Нойбахер и му предложил да отлети „в САЩ или която и да е неутрална държава“ за обсъждане на въпросите за сепаративен мир. Същевременно Нойбахер преговарял с англичаните, убеждавайки ги „въоръжените сили на западните съюзници да се обърнат заедно с германците против болшевизма“[15].

---

[13] H. B. Gisevius. Bis zum bitteren Ende, Bd. II, S. 286.

[14] „Die Welt“, 13. VII. 1958. Според бившия началник на изследователския отдел на УСС С. Лъвъл в началото на 1945 г. Ърл продължавал преговорите с фон Папен, който предлагал нов антисъветски вариант (S. Lovell. Of Spies and Stratagems. Englewood Cliffs, New York, 1963, p. 172).

Появяването на американски и английски войски на континента принуждава Бек и Гьорделер да изработят още един — кой ли по ред! — план. Централна фигура в него е генерал-фелдмаршал Ервин Ромел, който през 1944 г. командува групата армии, сражаваща се на нормандския фронт. Гьорделер изпраща при Ромел неговия земляк, бившия кмет на Щутгарт Щрелин, един от най-близките приятели на Роберт Бош — индустриалния крал на Щутгарт. Щрелин се свързва с Ромел и с началника на неговия щаб — все същия Ханс Шпайдел. Тримата подготвят свой вариант. Както пише Шпайдел, главната му идея била да се открие фронтът на Запад[16]. Ритер излага програмата на Ромеловата група по следния начин[17]:

1. Откриване на фронта.
2. Примирие с Айзънхауър и Монтгомъри.
3. Изтегляне на германските войски отвъд „Западния вал“.
4. Прекратяване на бомбардирането на германски градове.
5. Започване на сепаративни мирни преговори със Запада.

Двадесет години по-късно в Бон бяха публикувани важни материали за плана на Ромел — Щюлпнагел — Шпайдел. Както съобщи западногерманският историк Вилхелм Ритер фон Шрам, през май 1944 г. групата на Ромел изработила план, „който можел да има изключителни последици“. Това било план за „създаване на нова изходна база за войната“, база за „продължаване на войната“ на Изток. Между другото Ромел възнамерявал да предложи на западните съюзници своите услуги за „предпазване на Балканите от съветско нахлуване“. Политическият смисъл на това начинание е толкова ясен, че Шрам стига до действително сензационния извод: „Майският план от 1944 г. на Ромел — Щюлпнагел, безспорно вдъхновен от Бек, означаваше ясен избор в полза на Запада и бе предвестник на политиката, която води Федералната република“.[18]

---

[15] H. Neubacher. Sonderauftrag Südost. 1940—1945, Göttingen, 1956, S. 203, 206, 208.

[16] H. Speidel. Invasion 1944, Stuttgart, 1949, S. 134—136.

[17] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 392.

Шрам прави съмнителен, но твърде откровен комплимент на ФРГ, като я представя за наследница на Ромеловите планове за „продължаване на войната на Изток“. През май 1944 г. Ромел, който още не знае, че ще има приемник в лицето на Аденауер, бързал да действува. Той дори съставил списък на делегацията, която трябвало да бъде изпратена при западните съюзници. В нея влизали: генерал Щюлпнагел, генерал Шпайдел, генерал Гайр фон Швепенбург, генерал-лейтенант граф Шверин, вицеадмирал Руге и подполковник фон Хофакер.

Ромел поставял едно условие, което рязко отличавало неговата програма от програмата на Щауфенберг: той не искал отстраняването на Хитлер. Фелдмаршалът (произведен сега на Запад в „антихитлерист“) допускал най-много да бъде арестуван временно фюрерът и да се направи опит да бъде заставен да „промени становището си“. Ромел, пише Уилър Бенет, „решително се обяви против идеята да бъде убит Хитлер“[19]. В това отношение той явно се приближавал до гледището на Гьорделер.

За разлика от мъглявите планове на Гьорделер целият „план на Ромел“ имал твърде конкретен характер и както отбелязва съветският историк Г. Н. Горошков, „планът на Ромел — Шпайдел беше важна съставна част от общия план за спасяването на германския империализъм“[20]. Той стана още по-важен през следващите години, защото най-видните участници в него — Шпайдел, Шверин, Швепенбург, Руге — избягнаха наказанието и запазиха идеите си за следвоенния период.

И така, планове не липсвали, дори били прекалено много.

Но за да бъдат те изпълнени, не били достатъчни Гьорделеровите меморандуми и Ромеловите комисии. Трябвало да се действува. Именно тук се разкрила цялата несъстоятелност на заговора.

---

[18] „Das Parlament“, 15. VII. 1964. Beilage.

[19] J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 626.

[20] „Проблемы истории второй мировой войны“, с. 330.

Въпреки многото приказки в продължение на една и половина — две години, към юли 1944 г. реалната подготовка за преврата била твърде мизерна. Практически тя се изразявала в няколко мерки, разработени от началника на Общовойсковото управление при ОКВ генерал Олбрихт и от полковник Щауфенберг, началник-щаба при Олбрихт[21]. Те съставили специални секретни заповеди за провеждане на операцията „Валкирия" в случай на вълнения в страната. Пакетите с текста на директивата лежали запечатани във всички военни комендатури в страната. В тях се предвиждало, че при получаване на условния сигнал „Валкирия" военните коменданти поемат цялата власт, блокират правителствените учреждения, патрулират всички улици и поемат контрола върху средствата за съобщение. Друга заповед, която била съставена в Берлин и трябвало да се получи в щабовете след обявяването на „Валкирия", съдържала директива за завземане казармите на есесовските войски (под предлог, че е започнал есесовски пуч). Трета заповед съдържала директива за въвеждане на обсадно положение[22]. С тези заповеди се разчитало да бъде осигурен контролът на генералите върху положението в страната.

Втората част на заговора — планът да бъде убит Хитлер — се намирала в зачатъчен стадий. След няколко дилетантски опита (поставяне на адска машина в самолета на Хитлер, несъстоял се атентат по време на прегледа на нови видове екипировка) Щауфенберг решил да поеме целия риск и да унищожи Хитлер, Химлер и Гьоринг по време на едно от съвещанията в главната квартира. На 11 юли той се явил с адска машина в кабинета на Хитлер в баварската му резиденция. Но тъй като Химлер и Гьоринг не присъствували този ден на съвещанието, Щауфенберг решил да отложи цялото начинание. А на 15 юли Хитлер излязъл от стаята преди набелязаното време.

Характерна черта на атентата е, че почти всички функции се възлагали на Щауфенберг. Той трябвало, първо, да извърши атентата (като остави папката с адската машина в стаята), второ, да успее да се измъкне от главната квартира, трето, да долети в Берлин и най-после тук като началник-щаба на резервните войски да ръководи провеждането на операцията „Валкирия“. Нещо повече, той трябвало да осигури и участието на своя началник генерал Фром, чийто подпис бил необходим за редицата заповеди по операцията.

---

[21] Едва преди 20 юли 1944 г. Щауфенберг е назначен за началник-щаба на резервните войски, което се оказва добре дошло за заговорниците.

[22] J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 606.

Всички други участници в заговора предпочитали да изчакат изхода от рискованото начинание на Щауфенберг. Интересували ги само постовете в правителството (за което се водела отчаяна борба) и осигуряването на контакти със западните съюзници. Така например по поръчение на Бек сътрудникът на „Луфтханза“ Ото Йон, който имал връзки в Мадрид и Лисабон, трябвало в деня на атентата да излети за Испания и да предаде адресиран до Айзънхауър меморандум със съобщение за събитията. Същевременно сигнал трябвало да получи и Алън Дълес, за което Гизевиус пристигнал на 12 юли от Швейцария в Берлин.

Безкрайните колебания и разногласията в лагера на „антихитлеристите“ в дните преди 20 юли са просто поразителни. В тези решаващи дни Гьорделер отишъл при Бек и настоял да бъде изоставен планът за убийството на Хитлер. На 12 юли той съобщил на пристигналия от Берн Гизевиус, че „иска да склони Клуге и Ромел да сключат с Айзънхауър сепаративно примирие и по-скоро да пуснат англо-американските войски в Германия, за да стигнат Берлин преди руските“[23]. Гьорделер искал да бъде отменен планът на Щауфенберг. Друг „заговорник“, есесовецът Артур Ньобе, казал, че не иска да участвува в атентата. Приятелят му генералът от СС граф Хелдорф заявил, че берлинската полиция няма да подкрепи преврата. Двамата се изказали и за отстраняване на Щауфенберг от „заговора“. Бек, при когото Гизевиус се явил направо от Дълес, се намирал в най-песимистично настроение и смятал, че „моментът вече веднъж завинаги е пропуснат“[24].

В такава обстановка настъпва 20 юли 1944 година, на който в западногерманската историческа литература са посветени стотици страници изследвания и спомени. Но ако проследим събитията през този ден, той може да бъде отбелязан в историята на военните години като една от най-конфузните страници, която не само не реабилитира германския генералитет, но и разкрива всички най-отвратителни черти на германския милитаризъм — от тъпата преданост към Хитлер до безкрайната страхливост.

---

[23] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 400.

[24] H. B. Gisevius. Bis zum bitteren Ende, Bd. II, S. 315—316.

На 20 юли сутринта полковник граф Клаус Шенк фон Щауфенберг и неговият адютант старши лейтенант Вернер фон Хефтен пристигнали на летището Рансдорф близо до Берлин, за да излетят за предстоящото оперативно съвещание в главната квартира[25]. В Растенбург Щауфенберг трябвало да докладва на Хитлер от името на Фром за хода на формирането на нови дивизии. На летището двамата офицери били посрещнати от приятеля на Щауфенберг генерал-майор Хелмут Щиф — началник на организационния отдел на ОКХ. Щиф предал на полковника някаква папка, в която обаче имало не книжа, а бомба със закъснител. В 10 часа и 15 минути сутринта Щауфенберг пристигнал в Растенбург, откъдето с кола потеглил за „Вълчата бърлога“ — така символично наричали местността, където се намирала главната квартира на Хитлер. Охраната пуснала познатия еднорък полковник, който казал паролата. В 12 часа и 30 минути започнало съвещанието при Хитлер — половин час по-рано от традиционното време, тъй като в 15 часа трябвало да пристигне Мусолини.

На Щауфенберг предстояло да изпълни сложната задача, която сам си бил поставил. Трябвало да освободи предпазителя на бомбата, да сложи папката по-близо до Хитлер и своевременно да напусне залата на съвещанието, за да изчезне от „Вълчата бърлога“. Едноръкият и едноок Щауфенберг изпълнил успешно всички тези задачи. Той поставил папката до крака на масата с картите. Тъй като в началото не било негов ред да докладва, извинил се и излязъл да телефонира. Кайтел с известно недоволство следял полковника, който нарушил нормалното протичане на докладите. В този момент генерал Хойзингер, наведен над картата, докладвал на фюрера:

— Западно от Двина русите с големи сили се насочват на север. Челните им части вече се намират югозападно от

---

[25] Авторът следва в общи линии описанието на Уилър-Бенет, който свършил голяма работа по съпоставянето на различните версии и съобщения за 20 юли 1944 година. (J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 656—710).

Динабург. Ако най-после не изведем групата армии на Чудското езеро, ще ни сполети катастрофа...

„Катастрофата“ станала в момента. Раздал се взрив. Стаята била обгърната в дим и пламък. Бомбата избухнала. Предвиждало се обаче, че тя ще експлодира в затворения подземен бункер. По една случайност съвещанието било прехвърлено в лека шперплатова барака. Затова от двадесет и четиримата присъстващи били убити само четирима (един от тях на място), двама били тежко ранени и петима — леко ранени. Между последните бил и Хитлер, който станал от пода и извикал: „Ох, новите ми панталони — едва вчера ги обух!“[26].

Това станало в 12 часа и 42 минути. В този момент Щауфенберг и Хефтен чули експлозията и бързо се запътили към изхода. Постовете не ги спрели, защото Щауфенберг се позовал на спешна заповед на фюрера, а началникът на караула бил посветен в плана. Щауфенберг се качил в самолета и по време на полета до Берлин ще не ще „излязъл от играта“. През това време трябвало да действува друг, именно генерал Фелгибел, началникът на свързочната служба на ОКХ. Той трябвало незабавно да изолира главната квартира от външния свят и да позвъни в Берлин на Олбрихт, за да му съобщи, че атентатът е извършен. Но не станало нито едното, нито другото.

В Берлин всичко било спокойно. Олбрихт бил уведомил предния ден някои свои подчинени, че на 20-и ще има учения по операция „Валкирия“. От сутринта царяла тишина. Олбрихт и запасният генерал Хьопнер тръгнали заедно да обядват. Едва след обяда се върнали на Бендлерщрасе, където пристигнал Бек с адютантите си, но в цивилно облекло. Пристигнал и генерал-фелдмаршал Вицлебен[27] — с маршалския жезъл и всичките си ордени. Тук били и двамата куриери: Ото Йон, който трябвало да отлети за Мадрид, и пратеникът на Дълес Гизевиус. Всички напразно чакали Фелгибел да позвъни по телефона. Едва в три часа след обед по околни пътища достигнало известието за взрива. То било потвърдено около четири часа.

---

[26] R. Semmler. Goebbels — the Man next to Hitler, London, 1957, p. 141.

[27] Според версията на Гизевиус Вицлебен пристигнал едва вечерта, и то в нетрезво състояние (H. B. Gisevius. Bis zum bitteren Ende, Bd. II, S. 411).

Така че едва три часа след взрива в Растенбург берлинските генерали започнали да действуват и предали на коменданта на града генерал Хазе сигнала „Валкирия“. На Вицлебен докладвали, че всичко е готово за встъпването му на поста главнокомандуващ въоръжените сили на Германия.

От този момент, т. е. всъщност от самото начало, превратът започва бавно, но сигурно да се проваля. Първо, генерал Фром, чийто подпис бил нужен за изпращането на заповедите „Валкирия“, отказал да ги подпише. Олбрихт му изкрещял, че Хитлер е мъртъв. Но Фром, без много да му мисли, вдигнал слушалката и позвънил... във „Вълчата бърлога“. Тъй като Фелгибел не бил прекъснал връзката, „Вълчата бърлога“ се обадила. Кайтел казал на Фром, че фюрерът е жив, макар срещу него да е извършен атентат. Фром веднага заявил на Олбрихт, че няма никакви основания за операцията „Валкирия“.

Олбрихт, който в тези часове фактически ръководел преврата, сметнал, че е най-добре да се върне в кабинета си и да чака пристигането на Щауфенберг. Бек седял до него и също чакал. Около 17 часа от летището пристигнал едноръкият полковник. Той веднага се втурнал при Фром и направил най-естественото — арестувал го. Тук Вицлебен трябвало да свърши първата работа на поста главнокомандуващ — назначил Хьопнер за командуващ резервната армия. Хьопнер, който малко преди това в тоалетната на Олбрихт измъкнал от куфарчето мундира си, важно заявил, че е готов. Но поискал от Вицлебен да издаде писмена заповед за назначаването му. За това успял да помисли!

Затова пък за нищо друго генералите не се погрижили. Например доложили на Олбрихт, че съгласно плана „Валкирия“ берлинската радиостанция е завзета. Но той пропуснал да оповести отдавна съставените възвания до народа и армията[28]. Псевдозаговорниците не се погрижили и да блокират правителствените здания. Заповед за това получил командирът на охранителния батальон „Велика Германия“ майор Рьомер. Той постъпил своеобразно: изпълнил заповедта, но веднага доложил за нея на Йозеф Гьобелс, който, без да подозира нещо, си седял в берлинския си кабинет. Гьобелс, както и Фром, телефонирал във „Вълчата бърлога“ и свързал Рьомер с Хитлер. Последният заповядал на майора незабавно да се разправи с „бунтовниците“. Така основната сила, на която разчитали генералите, се обърнала против тях.

---

[28] В действителност радиостанцията изобщо не била завзета (H. B. Gisevius. Bis zum bitteren Ende, Bd. II, S. 424).

През това време на Бендлерщрасе Щауфенберг се опитвал да спаси положението. Той увещавал Олбрихт и Бек да продължат да действуват и звънял по всички военни окръзи в Германия, настоявайки да бъде изпълнена „Валкирия“. Но вече нищо не можел да направи. Тъй като Фелгибел не изолирал главната квартира, Кайтел предал по всички канали заповед, отменяща указанията от Берлин. Най-после в 19 часа по всички германски радиостанции било предадено съобщението за несполучилия атентат срещу фюрера.

А какво направили генералите? Злощастният главнокомандуващ Вицлебен измърморил: „Ама че каша се получи“, изругал Бек и Щауфенберг, задето „проспали цялата работа“, качил се в автомобила си и заминал за крайградското си имение. Бек седял неподвижно в кабинета на Олбрихт, повтаряйки любимата си максима: „Добрият генерал трябва да умее да се упражнява в търпение“. А малко по-късно Фром и още няколко генерали, които се намирали „под почетен арест“ в един от съседните кабинети, се измъкнали на свобода. Тъкмо в този момент Олбрихт, Бек, Хьопнер, Квиринхайм, Щауфенберг и Хефтен се били събрали на последния „военен съвет“. Съветът бил арестуван в пълен състав. На Бек предложили да се застреля. Малко след това останалите били разстреляни на двора — набързо, преди да са пристигнали есесовците, за да се заличат следите. Скоро на Бендлерщрасе пристигнали Калтенбрунер и известният есесовски палач щандартенфюрерът Ото Скорцени. Превратът завършил, започнала разправата.

Няколко дни по-късно Гьобелс, подигравайки се с генералите, нарекъл действията им „бунт по телефона“. Генералите дали всички основания за това. Защото само германските генерали можели да организират „преврат“ по този начин. Те направили буквално всичко атентатът срещу Хитлер да не доведе до краха на хитлеристкия режим.

И наистина. Да видим къде са били и какво са правили онези, които претендирали за ролята на „ръководители на антихитлеристкия заговор“:

Гьорделер практически не взел участие в него. На 18 юли заминал от Берлин, след като узнал, че гестапо се готви да го арестува.

Канарис прекарал 20 юли във вилата си близо до Берлин и не отишъл на Бендлерщрасе.

Бек прекарал целия ден на Бендлерщрасе, но единственото, което направил, било да телефонира на фелдмаршал Клуге с молба да действува.

Олбрихт „забравил“ такива дреболии като задачата да предаде по радиото възванията и да осигури войскови части за поддържане на преврата.

Фелгибел просто предал всички, като провалил плана за изолиране на главната квартира.

Вагнер (оберквартирмайстер на ОКХ) през целия ден извършил само един „подвиг“ — изпратил за Щауфенберг кола на летището.

Хазе — комендант на Берлин — капитулирал пред Гьобелс, щом той му заповядал да прекрати изпълнението на „Валкирия“. А когато Гьобелс му наредил да отиде в ареста, Хазе помолил само за две неща — за сандвичи и бутилка мозелско вино.

Клуге, на когото Бек позвънил от Берлин на Западния фронт, отговорил най-решително, че... ще му телефонира след половин час. Но телефонирал не на Бек, а на Кайтел. А когато горещите глави от щаба му предложили да действува самостоятелно, той отвърнал: „Господа, нищо не може да се направи. Фюрерът е жив. Да вървим да хапнем.“

Граф Хелдорф (полицайпрезидент на Берлин) фактически не взел никакво участие в преврата. Полицията не се намесила, защото Хелдорф решил да чака действията на вермахта.

Ньобе не взел никакво участие и прекарал целия ден у Хелдорф.

20 юли 1944 година показа фактическото нежалание на германския генералитет да направи макар и една истинска крачка против хитлеризма. Така този ден стана етап по пътя към провала на цялата сложна машинария на тайната дипломация на вермахта. Провалът на заговора бе закономерен. Защото групата, която го кроеше, избра типичния за буржоазните политици път — пътя на интригите и лавирането, на сделките зад гърба на собствения народ. Както винаги, германските генерали надцениха възможностите си.

Последните и напразни усилия на генерал Гудериан

За значението на едно или друго събитие винаги се съди по неговите последици. Ако хвърлим поглед върху последиците на пуча от 20 юли 1944 г. за германския генералитет, за офицерския корпус и за цялата нацистка военна машина, ще видим, че те се намират в рязко противоречие както с преувеличените оценки на следвоенната западна историография, така и дори със субективните оценки на самите участници в него.

Да дадем думата на самия Карл Гьорделер, който от 1938 до 1944 г. действува като идеолог, плановик, теоретик и практик на заговора. Докато лежи в затвора и по навик продължава да съставя меморандуми, той формулира препоръките си към германското офицерство в създалата се след 20 юли обстановка по следния начин:

„Фюрерът бе спасен от почти сигурна смърт. Бог не пожела съществуването на Германия... да бъде купено с цената на кърваво дело. Той отново възложи тази задача на фюрера. Отсега нататък всеки германец, който е бил в редовете на опозиционното движение, е длъжен да застане зад фюрера, спасен от господа бога, и да му отдаде всичките средства, които трябваше да бъдат предоставени на новото правителство...“[29].

Така пише за Хитлер един от ръководителите на „антихитлеристкия заговор“. Без всякакви извъртания той признава, че и да е мечтаел преди за „ново правителство“, сега безрезервно застава „зад фюрера“ и призовава към това „всеки германец“. Нужно ли е друго, по-убедително саморазобличаване на смисъла на политиката на Гьорделер и на онези, които действуваха заедно с него?

„Бих искал да кажа само едно — пише след войната генерал-полковник Гудериан. — Твърде много се пише и говори за съпротива срещу хитлеристкия режим. Но кой от оцелелите сегашни оратори и писатели, които имаха някога достъп до Хитлер, се е опитал поне веднъж да му окаже съпротива?... Аз напълно се отказвам да нарека борци от съпротивата такива хора, които само шушукаха зад кулисите, че били на друго мнение, хора, които се опитваха само да подстрекават другите за активни действия."[30] Трябва да признаем, че Гудериан добре е познавал своите приятели генерали.

---

[29] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 424.

Двадесети юли не променя почти нищо в облика на вермахта. Във висшия команден състав не стават каквито и да било особени, необикновени за хитлеристкия режим промени. Вермахтът се лишава от трима фелдмаршали (Ромел и Клуге, които се самоубиват, и запасния Вицлебен, обесен по присъда на трибунала). От общо 22 генерали, екзекутирани или сложили край на живота си, само трима заемали командни постове на фронтовете. Това са предимно тилови, запасни и разжалвани генерали (като например Бек, който бил преминал в запаса в 1938 г.). Броят на офицерите, предадени на съд, е по-голям (няколко стотин). Повечето от тях били изправени пред специален трибунал, но минали предварително през „съд на честта", който заседава под председателството на Рундщет. В състава на съда бил и Гудериан. Затова може очевидно напълно да му се вярва, когато пише, че в следствието били „привлечени съвсем непричастни хора" и „офицери, които едва в навечерието на 20 юли бяха узнали, че се готви държавен преврат"[31]. Затова когато в западната литература се назовава цифрата 3400 „жертви", от които 2 хил. офицери, към нея трябва да се отнасяме с известни резерви (дори Уилър Бенет я смята за „значително преувеличена")[32].

Но ако се върнем от преувеличенията към действителността, след 20 юли 1944 г. вермахтът и германският генералитет в още по-голяма степен стават оръдие на хитлеристката клика. Тези събития довеждат на ръководните фронтови и щабни длъжности хора, най-предани на Хитлер. През юли 1944 г. Хитлер прави чистка във войските, използвайки атентата като предлог за отстраняването на всички неугодни и за заменянето им с най-върли националсоциалисти.

Към края на войната върхушката на хитлеристкия генералитет изглежда вече по-различно, отколкото през 1941 г. Това се обяснява не само с естествените загуби: на фронтовете не загива нито един фелдмаршал и са убити само няколко висши генерали. Но колкото и неприятно да е това на смахнатия фюрер, той трябва да се раздели с много прехвалени военачалници на вермахта. Защо? Много просто — тези фелдмаршали и генерали се провалят. Ореолът на тяхната „непобедимост“ е завинаги угасен от победите на Съветската армия. Към 1944 г. минават в запаса или в резерва такива „стълбове“ на вермахта като генерал-фелдмаршалите фон Лист, фон Бок, фон Манщайн, фон Лееб и много други. За продължителни периоди са уволнявани в резерва фон Рундщет, фон Вайкс и Гудериан (след декември 1941 г.). Понякога Хитлер си служи с различни предлози. Така, уволнявайки Манщайн, той се извинява и обяснява, че войната е „навлязла в друга фаза“ и вермахтът вече няма да предприема толкова широки операции, както през 1941—1942 г. С други фелдмаршали и генерали Хитлер не се церемони — той просто стоварва върху тях отговорността за непрекъснатите поражения по фронтовете.

---

[30] Тук Гудериан явно има предвид Халдер, Цайтцлер, Хойзингер и други генерали от главната квартира, които след 1945 г. публикуваха самохвални спомени за своята мнима „съпротива" (Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 339—340).

[31] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 337.

[32] J. Wheeler-Bennet. Die Nemesis der Macht, S. 700.

Листовци и Манщайновци биват сменени от нови фелдмаршали. За разлика от своите предшественици те не са успели да се издигнат до генерали още по времето на райхсвера и нямат дворянски титли. Но новите фелдмаршали компенсират този „недостатък“ с още по-тясната си привързаност към нацизма. Те са отгледани от Хитлер и са му верни, действително домашни кучета.

Фелдмаршали от „новия тип“ стават такива хитлеристки военачалници като Франц Шернер и Валтер Модел. Войниците не наричат Шернер другояче освен „кървавия Франц“. Той се прочува по целия Източен фронт със своята жестокост, пращайки полкове и дивизии на сигурна смърт. В подчинените му съединения полеви съдилища наказват с разстрел за най-малкото отклонение от заповедите. Именно на Шернер Хитлер възлага такова безнадеждно и кърваво дело като отбраната „до последния войник“ на обкръжената в Прибалтика групировка. През последните месеци на войната, командувайки групата армии в Чехословакия, Шернер без всякакво угризение на съвестта се разправя жестоко с онези, които са разбрали безсмислеността на съпротивата. Валтер Модел си спечелва благоволението на Хитлер в друга област — той е специалист по така наречената еластична отбрана и „блуждаещите чували“. Така на жаргона на вермахта се наричат методите на отчаяната, но безуспешна отбрана на хитлеристките войски срещу мощните удари на Съветската армия.

На 20 юли 1944 г. за началник на генералния щаб на сухопътните сили е назначен Гудериан. Извикан спешно в главната квартира, на 21-и той разговаря с Хитлер и приема новия пост. И веднага предприема чистка на генералния щаб, като решава да го комплектува с фронтови офицери, действувайки, разбира се, в тясна връзка с близкото доверено лице на Хитлер — новия началник на управлението на кадрите генерал Бургдорф.

Кой влиза в тази нова „гарнитура“ на генералния щаб, скалъпена от човека, който след войната претендираше да бъде смятан за носител на „истински пруската“ традиция в нейния чист вид? Пръв заместник на Гудериан (така нареченият началник-щаба на оперативното ръководство) става генералът от танковите войски Валтер Венк, дотогава служил като началник-щаба при фелдмаршал Шернер. Освен това Венк е кадрови „танкист“ и е прекарал цялата война в танковите войски. Танкист е и новият началник на оперативния отдел полковникът от генералния щаб Богислав фон Бонин.

Навсякъде Гудериан поставя свои хора. Така за началник-щаба на резервните войски на мястото на разстреляния Щауфенберг той поканва генерала-танкист Хелмут Легелер, командуващ един от танковите корпуси по време на безславните опити на Манщайн — Гот да деблокират чувала край Волга. Легелер става пряк подчинен на Хайнрих Химлер, който след юли е назначен от Хитлер за командуващ резервните войски. На мястото на псевдозаговорника Фелгибел началник на свързочната служба на ОКХ става генерал Праун, служил през 1940—1941 г. под командуването на Гудериан. Най-после, за инспектор на артилерията е назначен генерал Берлин — през 1940—1941 г. началник на артилерийската служба в танковата група на Гудериан.

Какви цели поставя пред вермахта новият началник на генералния щаб? Както пише Валтер Гьорлиц, „генерал-полковник Гудериан виждаше задачата си. . . в това с всички средства да продължава борбата на Изток колкото е възможно по-дълго, за да спре русите“[33]. На пръв поглед създавали се идеални условия за осъществяване идеите на германския генерален щаб, защото отсега нататък той се възглавява от човек, който, ако се вярва на него самия, е разбирал всички грешки и слабости, допуснати от германското висше командуване през 1941—1943 г. и по собствените му думи „петнадесет години с гордост е носил униформата на генералния щаб“.

---

[33] W. Görlitz. Der deutsche Generalstab, S. 673.

Но на периода, когато Гудериан е началник на генералния щаб, в западната военна литература не обичат много да се спират. И за това има всички основания. Авторите на тези произведения не желаят да развенчаят мита за „легендарния“ пълководец, който прозрял всички грешки на дилетанта Хитлер. Далеч по-охотно описват те Гудериан в „славните“ етапи на кариерата му, когато той преодолява с танковите си дивизии отбраната на противника и между другото открива грешките на своя фюрер. А и в собствените му спомени, посветени на 1940—1941 г., навсякъде се натрапва неизказаната мисъл: „Аз бих постъпил по-добре...“, „Аз не бих пощадил англичаните при Дюнкерк...“, „Аз не бих се насочил през август 1941 г. на юг...“, „Аз бих тръгнал на север...“, „Аз бих...“. Сега, през лятото на 1944 г., на Хайнц Гудериан се предоставяше пълна възможност не само да предполага, но и да разполага.

Историята произнесе безмилостната си присъда над претенциите на Гудериан. През 1941 г. той бе разбит от Съветската армия при Тула като командуващ танкова армия. През 1944—1945 г. бе напълно разбит от Съветската армия като началник на генералния щаб на сухопътните сили.

След войната самият Гудериан имаше, разбира се, готови обяснения за провала на германската отбрана в периода, когато възглавяваше генералния щаб. Кой е виновен? Пак Хитлер. Преди това бяха директива № 33, „завоят към Киев“, „грешката при Курск“, а сега — Ардените, Будапеща, Померания.

Гудериан твърди, че по вина на Хитлер германското висше командуване не отделяло достатъчно внимание на Източния фронт и погрешно съсредоточило усилията си на Запад; че по същата причина ОКВ съсредоточило на Източния фронт излишно големи сили на южния фланг (в будапещенското направление) и пропуснало други, по-благоприятни възможности; че той, Гудериан, подготвил два прекрасни плана за контранастъпление, но те били провалени от Хитлер.

Да разгледаме тези твърдения.

Гудериан описва събитията в главната квартира в края на август 1944 г. и заявява, че в този момент (след падането на Париж) Хитлер решил „главните усилия да бъдат насочени на Запад“[34]. Хитлер мислел „само за Западния фронт“, което било „трагедията на нашето (германското — *Л. Б.)* военно командуване“.

На какво се основават подобни твърдения? Реално — само на плана на известното „Арденско настъпление“, осъществено от 16 декември 1944 до 31 януари 1945 г. Действително по идея на Хитлер през този период групата армии под командуването на Рундщет предприе отчаян (по преценката на английския военен историк Фулър — авантюристичен)[35] опит да нанесе удар върху слабия фронт на американските войски и да си пробие път от Бастон към Антверпен, за да раздели англо-американските войски, да изолира Монтгомъри и по този начин да измени положението на Западния фронт. Тази операция бе проведена със силите на три армии (25 дивизии).

Гудериан си криви душата от самото начало. По единодушното становище на военните историци (Асман, Шулман и др.), **планът за настъплението на Западния фронт възниква** у Хитлер едва в края на септември 1944 г. При това той се осъществява с толкова голяма секретност, че ни наймалко не се съпровожда с прехвърляне на дивизии от други участъци на фронта. Дивизиите за Рундщет били събрани на самото място, на Западния фронт. Хитлер не можел и да мисли за отслабване на Източния фронт. Към този период на Западния фронт действуват 73 дивизии, докато на съветско-германския фронт се отбраняват 185 дивизии.

Онези, които се оплакват, че в края на 1944 г. германската главна квартира „не обръщала внимание“ на Източния фронт, просто разчитат на това, че читателят не помни събитията от онова време. Съветско-германският фронт тогава съвсем не представляваше „тихо кътче“. От август 1944 г. до февруари 1945 г. продължаваше мощното настъпление на съветските войски на южния фланг, което доведе до разгромяването на групата армии „Южна Украйна“. През октомври бе освободен Белград — столицата на Югославия. Съветските войски освободиха Румъния и България и навлязоха в Унгария. В същото време на северния фланг групата армии „Север“ в Прибалтика бе обкръжена и притисната до морето. През октомври—ноември бяха изгонени германските войски от Заполярието. В централния участък на съветско-германския фронт съветските войски от август бяха разположени край Висла, пред стените на Варшава. Всички тези операции на съветските войски изискваха от германското командуване максимално напрежение на силите. Така, за да противодействува срещу настъплението в Белорусия и Полша, главната квартира прехвърли от Запад на Изток 14 дивизии и 5 бригади и изтегли от други участъци на фронта 19 дивизии и 8 бригади. В Унгария Хитлер хвърли пет нови най-добри свои дивизии. Може ли тогава да се говори за „липса на внимание“ към Източния фронт!

---

[34] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 360.

[35] Вж. Дж. Фуллер. Вторая мировая война, М., 1956, с. 454.

Гудериан, както сам той твърди, имал два плана. Първият — през периода преди решителното януарско настъпление от 1945 г. на 1-и Белоруски и 1-и Украински фронт той предлагал да не се предприема Арденското настъпление, а „да се прехвърлят войски от Запад на Изток и да се създаде в района на Лодз — Иновроцлав (т. е. на 100—150 км зад фронтовата линия) силна резервна армия, която да започне маневрени боеве с извършилите пробива руски армии“. Ако на този проект трябва да се гледа сериозно, той може да бъде окачествен или като огромна самоизмама, или като самохвалство.

И наистина. По собствените пресмятания на Гудериан по това време общият брой на германските дивизии, които не водели боеве, възлизал на четиринадесет. Те били разпредоточени по целия фронт, защото всеки момент и на всеки участък германските генерали очаквали удари от съветските войски и нови пробиви на фронта. На Запад резервите също били ограничени (след Ардените се освободили само шест дивизии). Сам Гудериан много добре е знаел, че не той диктува продължителността на известен отдих, който се получил на централния участък на фронта, защото когато на 24 декември Хитлер му казал, че „не му се вярва русите изобщо да настъпват“[36], той се надсмял в себе си над самоувереността на фюрера. Нито Хитлер, нито Гудериан са можели да оголят напълно Западния фронт. Дори Хитлер да се съгласял Курландската групировка да бъде извозена с кораби (разумно съображение на Гудериан), това щяло да изисква продължително време, през което обаче Съветската армия не би стояла със скръстени ръце.

---

[36] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 373.

Верен на себе си, при излагането на плана Гудериан добавя, че в маневрените боеве „германското командуване и германските войски все още превъзхождаха противника". Затова маневрените боеве на новата армия щели да имат успех. Може ли обаче да запитаме какви бяха всички боеве през последните години, ако не маневрени? И защо германското командуване, което превъзхождало своя противник в това отношение, не спечели нито едно сражение, а търпеше несполука след несполука?

Ако трудно може да се приеме сериозно планът на Гудериан за създаване на резервна армия в района на Лодз — Иновроцлав, малко по-различно стои работата с неговия втори, така наречен Померански план. Той се отнася към по-късен период — края на януари 1945 г., когато се оправдават най-лошите предчувствия на Гудериан. Войските на 1-и Белоруски и 1-и Украински фронт разкъсват германската отбрана западно от Висла, а двата други белоруски фронта навлизат в Източна Прусия. Войските на 1-и Белоруски фронт, пробили си стремително път към Одер при град Кюстрин, отхвърлят на север, към померанския бряг на Балтийско море, разпокъсаните германски части. Този „померански балкон" надвисва над северния фланг на войските от 1-и Белоруски фронт. В същото време на юг естествената позиция на река Одер в района на Глогау — Губен (където достигат войските на 1-и Украински фронт) също била вклинена доста на запад. В тази обстановка Гудериан (по думите му в началото на февруари) предлага „да се започне настъпление против все още слабите флангове на клина на руси-те..." Гудериан докладва на Хитлер този план, като подчертава, че иска „да спечели време, необходимо за водене на преговори за примирие със западните държави"[37].

Поставя се въпросът — откъде да се вземат войски за тази цел? Гудериан предлага да се изтеглят германските войски от Балканите, от Италия, Норвегия и Прибалтика. Води се разгорещен спор. Хитлер се нахвърля върху своя началник на генералния щаб с упреци, че не искал да защищава „интересите на Германия“. Той не желаел да признае своята капитулация пред целия свят. И Гудериан е принуден да се ограничи с местните резерви.

---

[37] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 403.

Тази сцена, описана твърде живо от генерала (включително и как го дърпали за пешовете настрана от Хитлер, а той целият треперел), има само един недостатък. Гудериан иска, както винаги, да стовари вината върху Хитлер. Но как си е представял той прехвърлянето на войски от Прибалтика, Норвегия и дори от Балканите и Италия в районите на съсредоточаване? Дори при мирновременни условия за това биха били нужни няколко седмици. А сам Гудериан малко по-нататък пише, че „за да има изобщо някакъв смисъл, настъплението трябваше да се проведе със светкавична бързина“.

Какво излиза от „Померанския план“? Гудериан пише за това абсолютно неясно. Той със сериозен вид съобщава, че генерал Венк, който трябвало да ръководи операцията, претърпял автомобилна катастрофа, а „в резултат на излизането на Венк от строя настъплението секна и не можа да бъде възобновено“[38].

Как стояха нещата в действителност? Наличието на „померанския балкон“ и това, до което той можеше да доведе, бе известно не само на проницателния Гудериан. Командуването на 2-и и 1-и Белоруски фронт и щабът на Върховното главно командуване на Съветската армия разполагаха с точни сведения за състава на германската групировка в този район (15 пехотни, 4 танкови, 2 моторизирани дивизии и голям брой така наречени бойни групи, сборни отреди и т. н.). Още на 8 февруари щабът издаде заповед до войските на 2-и Белоруски фронт да започнат настъпление срещу източния край на „балкона“. Освен това, като получи сведения за съсредоточаване на германски войски в района на Арнсвалд, 1-и Белоруски фронт също започна бързо да се готви за участие в операцията.

На 17 февруари съгласно „Померанския план“ германските войски преминаха в контранастъпление. Това бе групата армии „Висла“, чието командуване бе поел по това време не друг, а райхсфюрерът на СС Химлер, решил в края на войната да добави към репутацията си на палач и лаврите на пълководец. 3-а танкова армия на генерал Раус[39] напредна няколко километра и толкова. Съветските войски бързо се прегрупираха и на 24 февруари контраатакуваха с танкови корпуси ударната група на Раус във фланг. А на 1 март четири армии на 1-и Белоруски фронт се насочиха на север и пометоха германските части. Още на 4 март съветските войски достигнаха бреговете на Балтийско море. Съдбата на „Померанския план“ бе решена.

---

[38] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 407.

Съветското командуване действуваше по системата на последователните удари, които лишаваха хитлеристката главна квартира от възможността да маневрира с резервите. В началото на февруари войските на 1-и Украински фронт започнаха активни действия в района на Бреслау — Глогау, там, където Гудериан възнамеряваше да нанесе удар. Гарнизоните в Глогау и Бреслау бяха обкръжени. След известно време започна мощно съветско настъпление в Унгария. Разполагайки с точни сведения за прехвърлянето на есесовската танкова армия на Зеп Дитрих към езерото Балатон, съветското командуване му подготви такава „среща“, че месец март 1945 година бе ознаменуван с пълния разгром на германските войски в Унгария.

По такъв начин съветските армии за разлика от Гудериан можаха да проведат едновременно мощни настъпателни операции наведнъж на най-различни участъци от фронта. Инициативата беше абсолютно в ръцете на съветското командуване. Хитлер и Гудериан бяха принудени да изразходват резервите си на части и съвсем не там, където им се искаше.

Сянката на поражението неотвратимо се спускаше над хитлеристка Германия. Ако дори в „най-добрите си години“ вермахтът бе сложна машина, която от време на време скърцаше и се разваляше, в края на 1944 — началото на 1945 г. системата на еднолично управление на Хитлер бе станала катастрофална. Атентатът от 20 юли окончателно превърна Хитлер в психопат. Седмици наред фюрерът на „Великата Германска империя“ не излизаше от подземния бункер. Той вече нямаше съюзници: през август 1944 г. излезе от войната Румъния, през септември — Финландия и България. Румъния и България самите обявиха война на Германия.

---

[39] Гудериан характеризира Раус като „един от нашите най-добри генерали-танкисти“ (Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 412).

Ако сега, след войната, генералите се оправдават с Хитлер, в онези месеци Хитлер се оправдаваше с генералите. Уволненията и разжалванията следваха едно след друго. Командуващите групи армии се размесваха като колода карти за игра. Не бяха редки случаите на арестуване на офицери и генерали, които, впрочем, не бяха извършили каквито и да било „опозиционни“ простъпки, а просто не бяха в състояние да задържат рухващия фронт.

Гудериан, Рундщет, Вайкс и малцината други висши генерали, оцелели от началото на войната, понякога се изумяват от противоречивите заповеди, които идват от берлинската главна квартира. Действително безсилието на генералитета трябва да е стигнало до краен предел, щом на такива постове като командуващ група армии се назначаваха неграмотни хора като Химлер (на всичко отгоре той бе страхливец и заедно с щаба си постоянно живееше на стотици километри от фронта в специален санаториум, където се лекувал от грип). А прехваленият Гьоринг по това време напълно е изоставил ръководството на авиацията.

Мероприятията на германското командуване в края на 1944 — началото на 1945 г. имаха характера на отчаяни и често пъти хаотични опити да спасят това, което вече не можеше да бъде спасено. Не помагаха нито пруската дресировка, нито тренираният с години щабен апарат, нито „традициите на генералния щаб“. Вермахтът се сгромолясваше с цялата си тежка машина, в която генералитетът бе здраво свързан с Хитлеровото военно ръководство.

Сега германските генерали — онези, които след бойното поле се подвизават в областта на историографията — се стараят да намерят прилично обяснение за поражението на вермахта. Така например фелдмаршал Манщайн обяснява пораженията през 1943—1945 г. с „численото и техническото превъзходство“ на съветските войски, макар че не си прави труд да обоснове данните си, нито да обясни защо численото и техническото превъзходство на вермахта през 1941—1942 г. изобщо не му донесе победа. Много по-близко до истината са генералите Филипи и Хайм, които пишат: „Военното поражение бе неизбежно следствие на погрешните политически сметки, вследствие на които пред въоръжените сили бяха поставени толкова огромни задачи, че те не можеха да бъдат решени на бойното поле с наличните сили, колкото големи и мощни да бяха те“[40]. Официалният историк на бундесвера Ханс-Адолф Якобсен признава: „Нямаше шансове да бъде спечелена тази война, дори ако беше водена без Хитлер“[41].

Но като виждат невъзможността за „стратегически реванш“, Филипи и Хайм искат да вземат идеологически реванш. Те твърдят, че „войнишките постижения във войната имат собствен мащаб; те имат специфична стойност, която не зависи нито от държавната или обществената формация, нито от политическата цел на войната“[42]. По този начин се прави опит да бъде заличено от вермахта клеймото на пречупения кръст. Но всеки разумен човек може да види, че при цялата си „специфична стойност “вермахтът не можа да победи във Втората световна война, защото беше армия на империалистическата агресия, армия на реакцията и варварството. Този „Каинов печат“ не може да бъде изтрит от вермахта.

Финалът

По време на разпита в Бад Мондорф съветските офицери зададоха на Гьоринг, Кайтел и Йодъл въпроса, кога ръководството на хитлеристка Германия разбра, че е загубило войната?

Отговорът на Гьоринг беше най-несериозен и както в други случаи бе адресиран към американския представител на разпита. Той каза: „Започнах да се съмнявам в изхода на войната след нахлуването на съюзните армии на Запад. . .“

Кайтел отговори така: „Оценявайки обстановката найгрубо, мога да кажа, че този факт стана ясен за мене към лятото на 1944 г. Но този факт не бе осъзнат изведнъж, а на етапи съобразно с положението на фронтовете. . .“

Кайтел определя тези „етапи“ по следния начин. След зимата на 1941 г. той сметнал, че е възникнал „момент на известно равновесие на силите“; след битката край Волга ОКВ разбрало, че „войната не може да бъде увенчана скоро с военна победа“; а след Курск станало ясно, че „не може вече да се водят настъпателни операции от голям мащаб“.

---

[40] A. Philippi, F. Heim. Der Feldzug gegen Sowjetrussland 1941—1945, S. 292.

[41] H. A. Jacobsen. 1939—1945. Der Zweite Weltkrieg, S. 502.

[42] A. Philippi, F. Heim. Der Feldzug gegen Sowjetrussland 1941—1945, S. 292.

Йодъл се оказа по-откровен. Отначало спомена за писмо до Хитлер, което му бил написал през февруари 1944 г. и в което говорел за неизбежно поражение, а след това каза: „Боевете през 1943 г. показаха, че инициативата напълно е преминала у русите. . .“

Обективното положение на нещата е вече изяснено от съветската военна наука. След Московската битка, която нанесе мощен удар на германската армия, вермахтът можа да се оправи, но битката край Волга очерта големия прелом. В дъното на душата си дори Хитлер си давал сметка за това. В началото на 1943 г. той казал на Йодъл: „Богът на войната се отвърна от нас“[43].

В стенографските записи на всекидневните оперативни съвещания при Хитлер се съдържа отчетът за съвещанието на 1 февруари 1943 г., което се състояло в прословутата „Вълча бърлога“ — полевата главна квартира близо до Растенбург. На него освен Хитлер присъствували само тогавашният началник на генералния щаб генерал Цайтцлер и военният адютант на Хитлер майор Енгел. Ставало дума за последиците от поражението край Волга, за заплахата от изтегляне от Донбас, за обкръжаващите операции на съветските войски. Цайтцлер докладвал за всичко това. „Трябва още да помисля — казал Хитлер. — Но мога да кажа, че вече няма да можем да завършим войната на Изток настъпателно. Това трябва да ни е ясно.“[44] И така, съдбовната дума била произнесена. През 1943 г. не става нищо, което да накара Хитлер да промени тази оценка.

Може да възникне въпросът: струва ли си да се мъчим да установим кога именно хитлеристката главна квартира е престанала да вярва в победата? Ние знаем, че войната против Съветския съюз беше безнадеждна за агресора още от 22 юни 1941 г. Но важно е и друго. Хитлер и неговите генерали продължаваха войната дори когато знаеха, че тя е загубена. За нацистката клика германският народ бе пушечно месо, оръдие в борбата за световно господство. Войната, която и преди беше престъпление на хитлеристката клика по отношение на германския народ, ставаше престъпление на квадрат, на куб.

---

[43] В началото на май 1945 г. Йодъл признавал пред подчинените си: „От пролетта на 1942 г. знаех, че няма да спечелим войната“. Или: „След зимната катастрофа 1941/42 г. на фюрера... беше ясно... че... беше вече невъзможно да се постигне победа“ („Kriegstagebuch des OKW“, Bd. IV/II, S. 1501, 1503).

[44] „Hitlers Lagebesprechungen. Die Protokollfragmente seiner militärischen Konferenzen“, Stuttgart, 1962, S. 122.

В края на загубената война Хитлер не се смущаваше да говори открито за своята ненавист към германците. „Щом германският народ се оказа толкова страхлив и слаб, той не заслужава нищо друго освен позорна гибел“ — така заявява той през пролетта на 1945 г. Или още: „Щом войната е загубена, и народът ще загине. Тази участ не може да бъде избегната. Не е необходимо да се полагат усилия за запазването на елементарните основи на народния живот. Напротив, най-добре е тези основи да бъдат унищожени.“[45]

. . . 1945 година. Въодушевени от успехите на Съветската армия, която бе навлязла на територията на Германия и нанасяше на вермахта удар след удар, европейските народи виждаха, че победата вече не е далеч. Решимостта да бъде постигната безусловна капитулация на вермахта укрепваше от ден на ден. Нито един ръководещ политик на Запад не се решаваше да изкаже публично друго мнение. Що се отнася до Съветския съюз, той, както и преди, бе верен на съюзническите си задължения и посвещаваше всичките си сили на разгромяването на общия враг.

Но сега, 20 години след завършването на войната, с достоверност е установено, че и през тези последни месеци на войната реакционно-консервативните кръгове от двете страни на Западния фронт не са прекратявали интригите и контактите си с цел да разединят антихитлеристката коалиция.

Кой продължи в Германия „делото“, на което Гьорделер и компания служеха вече няколко години?

Първият и главен „наследник“ на идеите на 20 юли бе райхсфюрерът на СС, главният палач на европейските народи Хайнрих Химлер. Знаем предисторията на интригите му със западните държави от 1938 г. След 20 юли той променя тактиката. Разбира се, той не може да се остави да бъде изобличен пред Хитлер, но за него е лесно да потули работата, защото следствието е в неговите ръце. То се води от Калтенбрунер и Мюлер. Калтенбрунер е осведомен за тайните планове на Химлер и затова е съответно предпазлив. Първото, което прави Химлер, е да си осигури пълен контрол върху всички, които са установявали на времето връзки с Англия и САЩ. При това той проявява дяволска хитрост. Макар всички тези лица — Гьорделер, Донани, Хаусхофер, Попиц, Лангбен — да са вече осъдени на смърт, Химлер ги държи дълги месеци под стража и ги използва за своите цели. Например той превръща в свой пряк агент Карл Гьорделер, който веднага приема тези функции, понеже смята, че занапред негов дълг е да „защищава фюрера“.

---

[45] J. Fest. Das Gesicht des 3. Reiches, München, 1963, S. 98; W. Baumbach. Zu spät? München, 1949, S. 280.

Химлер възлага на Гьорделер да възобнови връзките си със Запада. Ето какво разказва за това Вилхелм Бранденбург, един от есесовските тъмничари, който охранява Гьорделер:

„Един ден висшите власти, именно Химлер, направиха на Гьорделер предложение, може да се каже дори, че му дадоха поръчение. Касаеше се за това да се използват тесните му политически връзки с шведския финансист Валенберг в Стокхолм и с ръководителя на ционистите д-р Вайцман и... да се установи контакт с английския министър-председател Чърчил и по този начин да се постигне бърз и приемлив мир. Гьорделер прие това поръчение.“[46]

Бранденбург не знае точно как е завършило това поръчение. Но във всеки случай е известно, че на 8 октомври 1944 г. Гьорделер написал на Валенберг писмо с молба да посредничи между хитлеристка Германия и западните държави, „за да бъде спасена Европа от болшевизма“. „Англия трябва да сключи примирие със сегашна Германия — призовавал Гьорделер от името на Химлер. — Англия трябва да търпи националсоциализма...“ Гьорделер веднага предупреждавал: „Отначало всичко трябва да се подготви зад кулисите, тайно от Русия“[47]. Изключително ясно изложение на цялата концепция!

В същото време, през октомври—ноември 1944 г., Химлер възлага на началника на разузнаването на СС Валтер Шеленберг, който поел ведомството на Канарис, да покани самия Валенберг в Берлин за конфиденциални разговори. Валенберг не се решава да приеме поканата. Тогава Химлер изпраща по други шведски канали послание до правителствата на САЩ и Англия, в което им предлага да изпратят емисар за преговори. Както свидетелствува държавният секретар Кордел Хъл, това послание стигнало до адресата, но не намерило поддръжка у Рузвелт.

---

[46] Разказът на Бранденбург е приведен в книгата на Ритер (G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 427—428).

[47] G. Ritter. Carl Goerdeler..., S. 430.

През 1944 г. агентурата на Химлер проверява възможностите си не само чрез Швеция. Тя има пипала и на юг — в Италия и Ватикана. Началникът на личния щаб на Химлер Карл Волф, който през 1943 г. е свързващо звено между Химлер и упълномощения генерал Попиц, по това време бил получил ново назначение — „висш началник на СС и на полицията“ в Италия с резиденция в Рим. Той използва новите си възможности и през 1944 г. (точната дата не е известна; очевидно през първата половина на годината) получава тайна аудиенция при папа Пий XII, на която му заявява:

„Той изключително съжалява за войната със Запада и вижда в това ненужно проливане на кръвта на европейската човешка сила, която скоро. . . ще бъде принудена да влезе в конфликт с Изтока и с комунизма.“ Волф предлага услугите си „при почетни условия да направи всичко възможно за съкращаване продължителността на войната на Запад“[48].

Скоро в преговорите се включва и самият Химлер. Така в края на 1944 г. във Виена и през януари 1945 г. във Вилдбад Химлер се среща тайно с бившия президент на Швейцария Музи под официалния предлог да преговарят за освобождаването на група евреи, хвърлени в концлагери, срещу което от името на ционистките организации Музи предлага на Химлер 5 млн. швейцарски франка. Преговорите се водят под флага на Червения кръст. Ако припомним, че емисарите на правителствата на САЩ и Англия активно използват тази фирма (например Буркхард), можем да предположим, че и този път Химлер е обсъждал с Музи не само въпроса за съдбата на лагеристите. Контактът Химлер — Музи продължава до април 1945 г. в малко изменен вид.

---

[48] „Revue“ (München), 20. V. 1950. Съгласно показанията на Калтенбрунер на Нюрнбергския процес на 15 април 1944 г. Волф бил при Хитлер и получил разрешение за сепаративни преговори със Запада (TMWC, v. XI, p. 301).

Вместо Музи[49] партньор на Химлер в преговорите става шведският пълномощник на Световния еврейски конгрес Норберт Мазур, който на 21 април 1945 г. пристига за тайна среща с Химлер. Този път Химлер не скрива целите си. Между другото той казва на Мазур: „В лицето на националсоциалистическата държава Хитлер създаде единствената възможна форма на политическа организация, която може да възпре болшевизма. Ако този бастион падне, американските и английските войници ще се срещнат с болшевизма.“[50] Преди това Химлер разговаря с Керстен и го моли да се подготви за полет до главната квартира на съюзниците, при генерал Айзънхауър със следното предложение: „СС и вермахтът са готови да продължат борбата против русите. Европа трябва да бъде спасена от комунизма.“[51]

Цинизмът на тези преговори едва ли има равен на себе си в историята. Без всякакъв срам Химлер превъзнася нацисткия режим пред представителя на организация, претендираща, че защищава интересите на народ, подложен на чудовищно изтребление. Керстен, който съобщава за разговорите, не казва как е реагирал г-н Мазур на тези възмутителни разсъждения на райхсфюрера на СС. Все пак е известно, че Мазур и Химлер постигат споразумение. А на предишните преговори Музи се бил съгласил Световният еврейски конгрес „да преустанови антигерманската пропаганда“ и да бъде оказана „помощ на Химлер в решаването на еврейския въпрос“[52].

След това оръдие на Химлер става шведският дипломат граф Фолке Бернадот, племенник на шведския крал. Като председател на шведския Червен кръст той често посещавал Германия. Но граф Бернадот не бил само деец на Червения кръст. Той имал твърде добри връзки в шведския делови свят като член на управителните съвети на промишлени и търговски фирми и поддържал връзки с деловите кръгове на САЩ. Така например той бил директор на шведските филиали на американските фирми „Интърнашънъл бизнес машин“ (от тръста на Морган) и „Ридърс дайджест“[53] (тази фирма издавала в Швеция известното американско списание). На

---

[49] Поради разкрития в печата Музи се оттегля от преговорите.

[50] F. Kersten. Memoirs, p. 289.

[51] A. Besgen. Der stille Befehl, S. 51.

[52] W. Schellenberg. The Labyrinth, p. 379.

[53] „Svenska Aktienbolaget“, 1945—1946, p. 2056.

16 февруари Бернадот заминава за Берлин с официална мисия относно норвежките и датските военнопленници. Тъй като въпросът за пленниците бил от компетентност на СС, Бернадот веднага получава възможност да се срещне с ръководните дейци на СС Химлер, Калтенбрунер и Шеленберг, а след три дни е приет от Химлер. Първата среща минава във взаимно проучване. Химлер не пропуска случая да изложи пред Бернадот концепцията си. „Химлер засегна въпроса за болшевишката опасност — пише в спомените си Бернадот. — Според неговите думи излизаше, че Втората световна война е война между европейците и азиатците.“[54]

Бернадот внимателно изслушва Химлер. Те се уговарят за по-нататъшни срещи, понеже Химлер неочаквано проявява отзивчивост по въпроса за извозването от Германия на военнопленниците от скандинавски произход. В Берлин графът посещава и Рибентроп, който на свой ред повтаря пред него същите изтъркани мисли.

Втората среща на Бернадот с главатаря на СС става на 2 април и води до по-конкретни резултати. Получил известни инструкции, Бернадот, изглежда, намекнал, че е време да се вземат мерки за прекратяване на войната. Присъстващият на разговора Шеленберг бързо схваща този намек. Щом Химлер излиза от стаята, той пита:

— Не би ли се съгласил господин графът да замине при Айзънхауър, за да обсъди с него въпроса за възможността за капитулация на Западния фронт?

Бернадот също не е вчерашен. Той отговаря, че би приел такова поръчение само от самия Химлер. Няколко дни се води пазарлък. Бернадот поставя следните условия: той ще отиде при Айзънхауър, ако Химлер се обяви за райхсканцлер, разтури нацистката партия и групите „верволф“. Шеленберг приема — за него е важно да изтръгне съгласието на Бернадот. Същевременно Шеленберг използва като свой „пратеник“ американския генерал Уонаман, който е пленник при германците. Шеленберг го освобождава на 22 април и го изпраща в Швейцария при американския военен аташе генерал Лег.

Заключителният акт на тази трагикомедия се разиграва на 21—24 април. На 22 април Шеленберг съобщава, че Химлер е решил да организира капитулация на Запад. През нощта на 23 срещу 24 април в Любек на светлината на свещи и под рева на сирените за въздушна тревога Химлер най-сетне заговорва сам. Той заявява, че е „съгласен да капитулира на западния фронт, за да се позволи на съюзните войски да напреднат колкото може по-бързо на Изток. . . Аз винаги съм бил и завинаги ще си остана заклет враг на болшевизма!" — театрално се провиква райхсфюрерът на СС.

---

[54] Folke Bernadotte. The Curtain Falls, London, 1945, p. 54.

На 24 април сутринта Бернадот е вече в Стокхолм. На срочно съвещание в министерството на външните работи е решено незабавно да бъдат информирани посланиците на САЩ и Англия, но да не се съобщава нищо на съветското посолство. Двамата посланици, разбира се, съвсем не се сещат да информират Съветския съюз.

Смисълът на намеренията на Химлер е достатъчно ясен. Той предприема последен отчаян опит да разедини антихитлеристката коалиция. Както пише вече след войната в своите мемоари фелдмаршал Монтгомъри, разузнаването му донесло, че Химлер иска да се срещне с него, „за да подчертае, че рано или късно ще се наложи да се води война, за да бъде спрян маршът на възглавяваните от Русия азиатски орди в Западна Европа. . . Сега, когато Германия е разгромена, Британия оставала лице с лице срещу азиатските варвари. Важно било да се спаси живата сила на Германия, за да не попадне в ръцете на русите, понеже скоро ще потрябва. Скоро заедно с англичаните щяло да се наложи да се воюва с русите. Такава война според него (Химлер) била неизбежна."[55]

Предложението на Химлер било официално предадено в столиците на западните държави. На 25 април то се обсъжда на съвещание във Вашингтон с участието на президента Труман (Рузвелт умира на 12 април), генерал Маршал и адмирал Лейхи. По телефона се консултират с Чърчил.

На този ден на рицарите на антисъветската борба навярно много се е искало да бъде прието примамливото предложение на Химлер. На тях сигурно вече се привиждало как дивизиите на Монтгомъри влизат в Берлин, а танковете на Патън — в Прага, как се съединяват с вермахта и после се насочват на Изток. . . Но всичко това си остава в областта на химерите. Може да се вярва на откровеността на Монтгомъри, който печално констатира, че тези планове са нереални. „На британския народ — така казва той в разговор с Айзънхауър — бе омръзнала войната и той не можеше да бъде заставен да се бие с русите през 1945 г. Русите бяха станали герои по време на войната с Германия и всяко английско правителство, което би решило да води война с тях... щеше да има трудности в собствената си страна.“[56] Разбира се, Монтгомъри говори тук твърде сдържано и не казва всичко докрай. Но дори на такива архиреакционери в щабовете на съюзните войски през пролетта на 1945 г. бе ясно, че е невъзможно да бъде прието предложението на Химлер. То не можеше да не бъде отхвърлено.

---

[55] B. L. Montgomery. The Memoirs, London, 1958, p. 372.

Адмирал Лейхи, който присъствувал на директните телефонни разговори между Вашингтон и Лондон, пише[57], че когато от американска страна били изказани съмнения дали е уместно да се приеме капитулация от Химлер, Чърчил нетърпеливо прекъснал Труман:

— Но аз искам да свърши войната!

По-уместно е било да каже, че „иска да продължи войната“, както произтичало от концепцията на Химлер. Впрочем Труман и Маршал разбират това без думи. Но макар и неохотно, те трябва да се откажат. Сигурно пет години по-късно Труман е изпитвал угризения на съвестта, загдето е пропуснал възможността да започне трета световна война на 25 април 1945 година.

Редом с Химлер в тайната му дипломация през последните дни на райха се изправят още две фигури. Първата е райхсмаршал Гьоринг, който през тези дни се намира не в Берлин, а в Южна Германия. В края на април той също възнамерява да предложи услугите си на американските реакционери. Гьоринг, пише Гьорлиц, „бе обладан от идеята, че е възможно да се сключи примирие със западните държави и по този начин да се освободят сили за борба против болшевизма“[58]. Както пише по-късно в спомените си началник-щабът на ВВС генерал Колер, Гьоринг му възложил да състави съответно обръщение към народа[59]. Сам Гьоринг излагал пред сътрудниците си този план по следния начин:

„На Германия остана само един шанс. Сключваме примирие със западните държави, изоставяме целия Западен фронт и изгонваме русите. За това имаме още достатъчно сили. В края на краищата между Изтока и Запада ще избухне конфликт и ние ще можем да облекчим работата на западните държави. Няма да преувелича, ако кажа, че съм единственият човек, с когото съюзниците биха водили преговори. С Хитлер няма да седне на масата никой; Рибентроп с неговата военна политика и Химлер с концлагерите му са изобщо неприемливи. Аз съм единственият.“[60]

---

[56] B. L. Montgomery. The Memoirs, p. 398.

[57] Admiral Leahy. I was there, New York, 1950, p. 354—355.

[58] W. Görlitz. Der zweite Weltkrieg, Bd. II, S. 559.

[59] K. Koller. Der letzte Monat, Mannheim, 1949, S. 39.

По навик Гьоринг явно надценява репутацията си. Но все пак е интересно до каква степен по един калъп мислят главатарите на „третия райх“. Гьоринг буквално повтаря това, което Химлер казва на английските разузнавачи, а Химлер повтаря онова, което са говорили преди него Гьорделер, Дълес, Ърл, Клуге, Бек, Ромел, Шпайдел.

Гьоринг твърди, че Химлер и Рибентроп са неприемливи за сделка. На друго мнение е третото лице, което действува на попрището на тайната дипломация в периода на поражението на вермахта — началникът на генералния щаб генерал-полковник Гудериан.

Още на 23 януари 1945 г., т. е. десет дни след започването на съветското настъпление, което довежда до разгромяването на Варшавската групировка на германските войски, Гудериан води дълъг разговор с пълномощния министър Паул Барандон, представител на министерството на външните работи при генералния щаб. Двамата стигат до убеждението, че при неизбежно предстоящия крах е време да предложат услугите си на западните държави, защото те „навярно си дават сметка за опасността, свързана с бързото напредване на русите към границите на Германия“[61]. Гудериан смята, че е възможно да се постигне споразумение в името на „отбраната на Източния фронт“. Два дни след това той излага тези мисли пред Рибентроп. Рибентроп го изслушва и отговаря:

— Не, не мога да направя това. Аз съм верен последовател на фюрера...

Гудериан възразява:

— Какво ще кажете, ако след три-четири седмици русите наближат Берлин?[62]

---

[60] Eitel Lange. Mit dem Reichsmarschall im Kriege, Linz, 1950, S. 143—144.

[61] Г. Гудериан. Воспоминания солдата, с. 392.

[62] Той преценява погрешно. Съветските войски достигат Одер след три дни.

— Вие смятате това за възможно? — в ужас възкликва Рибентроп.

Гудериан или се хваща на въдицата на двуличния министър, или не се доизказва. Сега е известно, че и във ведомството на Рибентроп се развивала трескава дейност за сондиране възможностите за сделка. В министерството на външните работи отдавна вече била съставена група от влиятелни чиновници, които се били специализирали в установяването на контакти със западните държави. Сред тях първо място заема бившият имперски министър барон фон Вайцзекер, който по това време е пълномощен министър във Ватикана. Вайцзекер отдавна бил вече установил там връзки с емисари на САЩ и Англия. В Мадрид с английския посланик Самюъл Хор поддържа контакт германският агент фон Меленхаузен. В Швейцария е изпратен съветникът фон Шмиден, а в Швеция — чиновникът от министерството на външните работи Фриц Хесе, авторът на специален меморандум, въз основа на който Рибентроп инструктирал своите емисари. На тях се вменявало в задължение да изяснят възможностите да се избегне безусловна капитулация и по всякакъв начин да сплашват западните държави с нарастването на влиянието и силата на СССР[63].

Генерал-полковник Гудериан сякаш по нюх разбира положението. След безуспешните разговори с Рибентроп той беседва с Гьоринг, а след това отива при Химлер. Именно Гудериан навежда Химлер на мисълта да бъде използван Червеният кръст (т. е. Бернадот) за незабавно установяване на контакт със западните държави. Химлер възприема този съвет. Така отново се затваря кръгът на тайната дипломация, затваря се в генералния щаб.

Към идеите и указанията на Гудериан — Химлер строго се придържат всички германски командуващи през последните дни на войната. Буквално до последната минута те се мъчат да постигнат споразумение с командуващите американските и английските войски, когато всъщност войната е вече безвъзвратно загубена.

Най-енергична дейност на „дипломатическото поприще" развиват германските генерали и висши чинове от СС на юг, на германо-италианския фронт. За това спомагат две обстоятелства: първо — тук главен пълномощник на СС при щаба на групата армии „Ц“ все още е обергрупенфюрерът от СС Карл Волф, вече добре ориентиран в тайните преговори; второ — в Берн, близо до италианската граница, се намира Алън Дълес. Двете обстоятелства обещават успех на цялото начинание.

---

[63] Fritz Hesse. Das Spiel um Deutschland, München, 1953, S. 398—402.

На 6 февруари 1945 г. Волф отново е приет от Хитлер. На съвещание с участието на представители на Рибентроп и Химлер е решено да се установи контакт с органите на американското разузнаване. Волф умело използва комбинацията Рим — Ватикана (с папата имал връзки от 1944 г.) и скоро чрез камерхера на римския папа — италианския индустриалец барон Парили, получава покана за среща с пълномощника на Дълес швейцарския професор Хусман, която се състояла на 21 февруари 1945 година.

Скоро в преговорите се включва и Дълес. На 6 март Волф, придружен от щандартенфюрера от СС Долман, се среща с Дълес в Цюрих. Германската страна предлага проект за примирие в Италия. Групата „Ц“ трябвало да получи възможност да се изтегли в Германия. Войските на фелдмаршал Александър можели да навлязат в долината на По и да стигнат до Южните Алпи. В целия проект няма и намек за капитулация. При все това Дълес се отнася към него „с доброжелателно разбиране“[64].

Страните се разделят, доволни една от друга, и продължават преговорите. На 19 март 1945 г. в швейцарското градче Аскона, във вилата на братя Стинес — собственици на известния американо-германски концерн, става среща на по-високо равнище. От страна на англо-американското командуване на нея присъстват заместник-началник-щаба на 5-а американска армия генерал Лемницер и заместник-началник-щаба на съюзните войски в Италия английският генерал Ейри, Алън Дълес и помощникът му Геро фон Шулце-Геверниц. От германската страна участвува Волф, който представлява фелдмаршал Кеселринг, току-що станал командуващ всички войски на Западния фронт.

Срещата в Аскона е най-грубо нарушение на съюзническия дълг от страна на американските и английските генерали и правителства. Работата стига дотам, че те отказват да допуснат до преговорите представители на третата съюзна държава, когато СССР узнава за тях. Съветското правителство решително настоява да се прекрати сговорът, но преговорите в Аскона продължават. Те дават на Хитлер и Волф ценен отдих: настъплението на съюзниците в Италия спира до 9 април, а Химлер и Дълес си записват в актива провокация, довела до изостряне на отношенията в съюзния лагер.

---

[64] R. Rahn. Ruheloses Leben, Düsseldorf, 1949, S. 285.

Тук операцията Волф — Дълес (операцията „Сънрайз кросуорд“, както я кръстили участниците) се натъква на трудности. Главна пречка за сговора се оказва твърдата позиция на Съветския съюз, който настоява пред съюзниците си да бъде прекратена недостойната игра. В послание до президента Рузвелт от 3 април председателят на Министерския съвет на СССР подчертава, че създалата се обстановка „никак не може да служи за запазване и укрепване на доверието между нашите страни“[65]. С пълно право ръководителят на съветското правителство изтъква, че може би с тези преговори съюзните войски искат, както те твърдят, да си осигурят известни военни предимства. Но защо тогава те така упорито крият хода на преговорите и не желаят в тях да участвуват съветски представители?

При твърдата позиция на СССР правителствата на САЩ и Англия не се хващат на въдицата на Дълес. Те съзнават, че не могат да поемат риска на едно влошаване на отношенията със своя велик съюзник в момента на завършването на войната. Както правилно отбелязва съветският изследовател на този период А. А. Галкин, тук решаваща роля изиграва обстоятелството, че започналото разпадане на хитлеристката държава „правеше опитите за политически контакти с нацистката върхушка безперспективни“[66].

Експериментът на Волф не е единственият. Когато германските войски в Северна Германия са застрашени от поражение, техните ръководители се опитват да разиграят сложна комбинация пред фелдмаршал Монтгомъри. На 2 май командуващият германската група войски генерал Блументрит моли за примирие. На 3 май Монтгомъри приема германска делегация, в която влизат Фридебург, Кинцел и Вагнер. Според разказа на Монтгомъри Фридебург предложил от името на Кайтел капитулация на трите армии, но само пред англичаните, а не пред всички съюзници. Монтгомъри заявил, че това е неприемливо, защото русите са негови съюзници.

---

[65] Преписка на председателя на Министерския съвет на СССР с президентите на САЩ и министър-председателите на Великобритания по време на Великата отечествена война 1941—1945, С., 1983, с. 708.

[66] А. Галкин. Операция „Кроссворд“. „Международная жизнь“, кн. 2, 1959, с. 111.

Но когато германските представители продължават да настояват на своите искания, „верният“ Монтгомъри предлага спасителен изход. Той заявява, че е готов да приеме на 5 май „тактическа капитулация“ пред своя фронт. Както покъсно не без ирония писа американският държавен секретар Хъл, думите „тактическа капитулация“ са равнозначни на „сепаративен мир“. Това означава, че Монтгомъри мълчаливо е подпомогнал хитлеристките опити да бъде избегната пълната и безусловна капитулация на вермахта пред всички съюзници.

Оцелелите лидери на вермахта искат да постигнат нещо повече. На 6 май генерал Йодъл излита за главната квартира на Айзънхауър, където започва преговори с неговия началник-щаба Бидъл Смит. Йодъл направо заявява, че предлага частична капитулация, и започва да размахва пред Смит плашилото на „болшевишката опасност“. Той попада в целта. Смит е известен с антисъветските си възгледи (което отлично доказа през следвоенния период)[67]. Той е готов да се съгласи, когато Йодъл поисква отначало 4 дни, после 48 часа. Но не Смит решава въпроса, а победоносната коалиция, в която водеща роля играе Съветският съюз, изнесъл на плещите си главната тежест на войната. Смит трябва да се подчини. Безусловната капитулация на хитлеристкия вермахт е предрешена.

„Извинете, забравихме Хитлер!“ — ще каже някой читател. Действително през последните дни на войната той сякаш сам се изключва от живите. Забравят го дори собствените му генерали.

Животът на райхсканцлера, фюрер и върховен главнокомандуващ въоръжените сили на Великата Германска империя безславно отива към своя край в бункера на райхсканцлерството.

Германските армии са изолирани една от друга и всъщност нямат единно управление. Кайтел и Йодъл с щаба на ОКВ се намират извън Берлин и са отрязани от него от съветските войски. Не помагат и най-радикалните мерки. Дори когато на 26 април е издадена заповед до командуващия 12-а армия генерал Венк, който с разпокъсани сили се отбранява по Елба, да открие фронта за американците и да се притече на помощ на фюрера, тази мярка помага само на Гьобелс, който произнася последната си реч по радиото, обещавайки химерна помощ. Армията на Венк съществува повече на книга, отколкото в действителност. Не по-реална е групата на генерала от СС Щайнер, на която Хитлер заповядва да тръгне към Берлин от север.

---

[67] В 1951 г. Б. Смит става началник на Централното разузнавателно управление на САЩ.

Така в поредицата от стотици директиви на Хитлер се появява последната. Тя може да бъде приведена само като документ за поражението на вермахта. Ето последната заповед на Хитлер от 29 април 1945 година:

„20. 10. № 1952/29 (секр.). До генерал-полковник Йодъл. Незабавно ми доложете: 1) Къде са челните части на Венк? 2) Кога ще започнат настъпление? 3) Къде е 9-а армия? 4) Накъде ще си пробива път 9-а армия? 5) Къде са челните отреди на Холсте? *Адолф Хитлер.*“

Но отговори не се получават, така както не съществуват и войските, за които фюрерът пита един ден преди да се самоубие.

Войски не съществуват, затова Хитлер се хваща за сламката на политическите комбинации. В следвоенната западна историография се застъпва концепцията, че всички опити да се постигне сговор с американските и английските емисари неизменно срещали съпротива от страна на Хитлер. При това защитниците на тази концепция правят странно отстъпление: преди те изобщо отричаха възможността идеята за сговор да е изхождала от някой друг освен от „генералската опозиция“. След това, когато станаха известни фактите за интригите на Химлер и Шеленберг, те почнаха да твърдят, че лидерите на СС действували против волята на фюрера и дори „рискували главата си“.

В действителност нещата стояха другояче. Видяхме и преди как фюрерът се опитваше да намери мостчета към лагера на англо-американската реакция. В хода на войната тези опити се възобновяваха неведнъж. Така на 23 септември 1943 г. на въпроса на Гьобелс: „би ли бил готов при възможност да преговаря с Чърчил или отхвърля това по принцип“, Хитлер доста цинично отговаря, че „в политиката, що се отнася до личностите, принципи не съществуват“[68]. В 1944 г., когато Калтенбрунер изпраща Волф да прави сондажи в Италия, той предварително урежда да бъде приет от Хитлер; Волф посещава Хитлер и в началото на 1945 г. по същия въпрос.

Според В. Гьорлиц фелдмаршал Кайтел посетил Хитлер за последен път на 23 април 1945 г. и го попитал водят ли се преговори със западните съюзници. Хитлер отговорил, че „вече отдавна е дал указания да се водят преговори с Англия чрез Италия и че Рибентроп още днес ще бъде извикан да получи по-нататъшни директиви“[69].

В нощните си разговори с Борман през февруари — април 1945 г. Хитлер неведнъж говори за необходимостта Германия да застане на страната на Запада в „неизбежното стълкновение“ между СССР и САЩ, когато последните „неизбежно ще проявят желание... да си осигурят поддръжката... на германския народ“[70]. Разбира се, в условията на рухналия райх всичко това изглежда като фарс. Но политическият му смисъл не се променя; напротив, фарсът придобива зловещ оттенък.

Какво остава на Хитлер? Само бункерът, но и той не е много сигурен. В легендите той е превърнат в непристъпна крепост. Всъщност не е бил разположен толкова дълбоко. Приблизително един етаж под земята се намирали казармите на есесовската охрана, радиостанцията, складовете. По-нататък тесен коридор и стълба водели през подземен гараж към личния бункер на фюрера. На преден план били стаите на Кайтел и Гьобелс. Още няколко стъпала надолу и започвала берлинската „Вълча бърлога“. Отдясно — телефонна централа, стаи за охраната, след тях — спалнята, стаята на лекаря. Отляво — миниатюрен кабинет с маса и карта; ниски тавани, сиви бетонни стени, спарен въздух. Тук завършва позорния си живот изоставеният от всички фюрер.

Около смъртта на Хитлер на Запад и досега се мъчат да създадат легенда. Някои изобщо поставят самоубийството на Хитлер под въпрос. Сред офицерите от западните войски се намират и такива, които били открили трупа му[71], макар че в началото на май те бяха на стотици километри от Берлин.

---

[68] H. A. Jacobsen, 1939—1945. Der Zweite Weltkrieg, S. 301.
[69] W. Görlitz. Wilhelm Keitel — Verbrecher oder Offizier? S. 351.
[70] „Le testament politique de Hitler“, p. 141—148.
[71] „Paris Match“, 25. IV. 1964.

Всъщност трупът на Хитлер бе открит от представители на съветските войски на 4 май 1945 година.

Ето как станало това[72]. Специалната група под ръководството на подполковник Клименко, която оглеждала градината на райхсканцлерството, установила, че вляво от входа за бункера имало яма от снаряд. Когато един от войниците скочил на дъното на ямата, той открил два полуобгорели трупа, малко засипани с пръст. Труповете били извлечени от ямата. Да се разпознаят било невъзможно — толкова били обгорели лицата и телата. Но скоро безпогрешно било установено, че това са труповете на Адолф Хитлер и Ева Браун.

На 9 май 1945 г. представители на съветските военни власти открили на улица Курфюрстендам кабинета на личния зъболекар на Хитлер професор Блашке. Наистина в него не намерили рентгенови снимки на зъбите на Хитлер, а самият Блашке няколко дни преди капитулацията на Берлин бил заминал за Бавария. Но на асистентката на професора дошло на ум да претърсят втория кабинет на Блашке, който се намирал в бункера на райхсканцлерството. За половин час пристигнали там, където в малката стаичка, която служела за временен кабинет на професор Блашке, били открити търсените рентгенови снимки на зъбите на Хитлер и златните коронки. Накрая бил издирен и зъботехникът Ехтман, който изработвал всички зъбни протези за Хитлер.

Съпоставянето на всички данни от прегледа, на рентгеновите снимки и показанията на свидетелите доказало неоспоримо, че труповете, намерени на дъното на ямата, били труповете на Адолф Хитлер и Ева Браун. Някои могат да кажат, че тези подробности нямат толкова голямо значение и по-скоро подхождат за списание по съдебна медицина. Авторът е на друго мнение. Има нещо символично в това, че последните редове от биографията на Адолф Хитлер приличат на съдебен акт. Престъпникът завършва кариерата си като престъпник.

Подобен е и краят на другите главатари на райха. Хайнрих Химлер решава да се скрие, снабден с фалшиви документи на името на Хайнрих Хитцингер. Но само след няколко дни всемогъщият някога райхсфюрер на СС попада в ръцете на съветски войници — бивши военнопленници. Те го предават на англичаните, които не си дават сметка веднага каква едра „риба“ се е хванала в мрежата. Докато умуват, Химлер успява да погълне капсула с цианкалий и по този начин да се измъкне от наказание и да отнесе в гроба множество тайни. Гьобелс се самоубива един ден след Хитлер, след като предварително отравя децата си. Мартин Борман изчезва безследно сред горящите развалини на Берлин. Йоаким фон Рибентроп е извлечен от англичаните едва ли не от публичен дом, където бил решил да се укрие. Херман Гьоринг се предава на американците, след като успява да устрои пресконференция за американските журналисти. Що се отнася до висшите чинове от ОКВ и ОКХ, те се събират във Фленсбург, очаквайки своята участ. Генералите, които все още командуват съединенията си, побързват да си проправят път на Запад — така гласи една от последните директиви на ОКВ.

---

[72] Авторът следва разказа на участничката в събитията Е. Ржевская (вж. Е. Ржевская. Весна в шинели, М., 1961, с. 155—167).

В 0 часа и 42 минути на 9 май 1945 г. в сградата на бившето военно-инженерно училище в Карлсхорст генерал-фелдмаршал Вилхелм Кайтел, адмирал Фридебург и генерал Щумпф подписват от името на върховното главно командуване на германските въоръжени сили капитулацията, която те толкова се стараеха да избегнат. Текстът гласи:

„1. Ние, долуподписаните, действувайки от името на германското върховно командуване, се съгласяваме на безусловна капитулация на всички наши въоръжени сили на сушата, по море и във въздуха, както и на всички сили, които понастоящем се намират под германското командуване, пред Върховното главно командуване на Червената армия и едновременно с това на Върховното командуване на съюзническите експедиционни сили.

2. Германското върховно командуване незабавно да заповяда на всички германски командуващи сухопътните, морските и въздушните сили и на всички сили, които се намират под германско командуване, да прекратят военните действия от 23 до 01 часа централноевропейско време на 8 май 1945 г., да останат по местата си, където се намират по това време, и напълно да се разоръжат, като предадат всичкото си оръжие и военно имущество на местните съюзни командуващи или на офицерите, определени от представителите на Съюзното върховно командуване, да не разрушават и да не при-

чиняват никакви повреди на параходите и на самолетите, на техните двигатели и на оборудването им, както и на машините, апаратите и изобщо на всички военнотехнически средства за водене на войната.

3. Германското върховно командуване да отдели незабавно съответните командири и да обезпечи изпълнението на всички по-нататъшни заповеди, отдадени от Върховното главно командуване на Червената армия и от Върховното командуване на съюзническите експедиционни сили."[73]

Десетина километра и дванадесет години отделяха сградата в Карлсхорст от вилата, в която някога Адолф Хитлер за пръв път сподели с генералите идеята си за война на Изток. Но тези дванадесет години бяха цяла епоха в историята. Това бяха дванадесет години на хитлеристка диктатура, шест от които — годините на Втората световна война, бе отсъдено да станат велик урок за човечеството.

Както и през 1918 г., рухнаха плановете на германския милитаризъм. Тогава В. И. Ленин определи образно положението на германските милитаристи по следния начин: „Те затънаха и се оказаха в положението на човек, който от преяждане е предизвикал собствената си гибел"[74]. Този път поражението се оказа още по-съкрушително: Хитлер и неговите генерали „от преяждане" действително стигнаха до своята гибел.

Стотици книги и хиляди статии са написани за резултатите от Втората световна война. Но още по-дълбоко са вписани резултатите в сърцата на хората, които отдадоха всичките си сили на тази велика и справедлива битка. Победата на Съветския съюз и неговата армия, извършените през тези години небивали подвизи, бе победа на идеята за прогресивното развитие на човечеството. Не напразно сега с гордост оглеждаме мощните сили на социалистическата общност в Европа, която възникна след поражението на хитлеризма като закономерно следствие на самоотвержената антифашистка освободителна борба на народите от Източна и Югоизточна Европа.

Но разбраха ли този велик урок онези, които разпалиха Втората световна война?

---

[73] История на Втората световна война, т. 10, Военно издателство, С., 1981, с. 431—432.

[74] В. И. Ленин. Събр. съч., т. 37, с. 151.

ПОСЛЕСЛОВ НА АВТОРА КЪМ БЪЛГАРСКОТО ИЗДАНИЕ

Тази книга, написана преди повече от 20 години, завършваше с въпроса: взели ли са си урок на Запад от Втората световна война?

Още тогава въпросът се поставяше остро, защото вече бе започнал процесът на възраждане на германския милитаризъм въпреки точните и ясни разпоредби на Потсдамските споразумения, подписани през август 1945 г. от ръководителите на държавите-победителки, може да се каже, задочно и от милионите жертви на нацизма, от милионите бойци от съпротивата, от милионите честни хора в целия свят. Крахът на нацисткия режим, който Георги Димитров разобличи така страстно още при появата му, трябваше да стане необратим. Това беше един суров урок.

Но не напразно казват, че уроците служат за назидание само на ония, които си вземат бележка от тях. Новите претенденти за световно господство са решили да забравят миналото. Както се изрази веднъж един американски президент: „Защо да не превъртим назад стрелките на историята?“

Този опасен процес започна отдавна. Лидерите на антикомунистическия поход против социализма още през 1945 г. започнаха да разработват планове за нападение срещу Съветския съюз.

Сега тези планове са документално известни. Първият от тях е директивата на Комитета на началник-щабовете (КНЩ) под номер 1496/3 от 20 септември 1945 г. (т. е. веднага след завършването на войната с Япония). Тя предписва „да се поддържат мобилни ударни сили в количество, състав и състояние на готовност, осигуряващи бързи и ефикасни действия“. Въз основа на нея бе разработен план под номер 329 от 3 ноември 1945 г. Той предвиждаше между другото „да се определят около 20 най-важни цели в СССР и на контролираната от него територия, пригодни за стратегическо атомно бомбардиране". Обединеният разузнавателен комитет при КНЩ определи тези „20 цели, най-пригодни за атомни бомби", които „представляват административно-индустриални райони с най-голяма концентрация на промишлени предприятия и основен правителствен и управленски апарат. Изборът ще осигури максимално използване на възможностите на атомното оръжие" (в документа се посочват градовете Москва, Горки, Куйбишев, Свердловск, Баку, Ташкент, Челябинск, Нижний Тагил, Магнитогорск, Перм, Тбилиси, Новокузнецк, Грозний, Иркутск, Ярославл). В доклада 329/1 от 3 декември 1945 г. този списък бе потвърден. Потвърден бе и в директивата на Обединения комитет за военно планиране 432/Д от 14 декември 1945 г. „Като използват всичките 196 атомни бомби — се казва в нея, — САЩ биха могли да нанесат такъв разрушителен удар върху промишлените източници на силата на СССР, че в крайна сметка той може да бъде решаващ."

И така *първият* план за нападение срещу Съветския съюз е съставен в края на 1945 — началото на 1946 г. Това е план за първи удар — атомен и общ. Атомният удар, естествено, можеше да бъде само пръв, понеже СССР не притежаваше тогава атомно оръжие и както потвърждава 15-а точка на директива 432/Д, нямаше „възможността да причини аналогични разрушения на промишлеността на Съединените щати". Но Пентагонът планираше своята война като война на първия удар и в по-широк план. Макар че в документите му се съдържаха стандартните формули за „съветска заплаха", американското ръководство подготвяше въоръжените си сили за агресия. В директивата на КНЩ 1496/3 се казва: „Ние не можем да допуснем да ни бъде нанесен първи удар поради нашия неоправдан и опасен стремеж да не заемаме агресивна позиция. Следователно нашето правителство трябва бързо да вземе политическо решение и същевременно да извърши всички приготовления, за да може в случай на необходимост да нанесе първия удар."

Върху тази основа в периода на американския атомен монопол бяха разработени следните планове за операции против Съветския съюз:

Ноември 1945 г. — план за атомна бомбардировка на 20 съветски града, изложен в директиви 329 и 329/1.

Юни 1946 г. — планът „Пинчър", който предвижда атомно нападение срещу Съветския съюз в интервала между лятото на 1946 и лятото на 1947 година.

Август 1947 г. — планът „Бройлър", в който се набелязва „колкото е възможно по-рано" да се използва атомното оръжие за бомбардиране на 24 съветски града, което трябва да доведе до „капитулацията на СССР".

Март 1948 г. — планът „Фролик“ (по-късно „Грабър“), според който нападението трябва да бъде внезапно, а атомното оръжие да бъде употребено две седмици след започването на военните действия.

Юли 1948 г. — планът „Флийтууд“ (по-късно „Хафмун“) — унищожаване на 70 съветски града със 133 атомни бомби.

Началото на 1949 г. — планът „Дропшот“, който предвижда войната да започне на 1 януари 1957 г., да се хвърлят 300 атомни бомби над СССР, а след това да се окупира от 38 дивизии на САЩ и техните съюзници.

Началото на 1949 г. — планът „Троудзън“, съставен от командването на ВВС на САЩ, който предвижда да бъдат употребени 155 атомни бомби.

Лятото на 1949 г. — планът „Офтакл“ — 220 бомби над 104 съветски града.

Не бива да се забравя и друго: Пентагонът не действуваше по своя инициатива — той изпълняваше определена политическа поръчка. Например в доклада на специалния съветник на президента Труман Кларк М. Клифърд от 24 септември 1946 г. открито се казва: „Ако при решаването на световните проблеми стане невъзможно да сътрудничим със Съветския съюз, трябва да бъдем готови да се обединим с Великобритания и другите западни страни, за да преустроим света според нашите представи“. Не по-малко открито се говори и в меморандум № 7 на Съвета за национална сигурност на САЩ (СНС) от 30 март 1948 г.: „... Съединените щати могат да организират тотално настъпление срещу световния комунизъм, ръководен от Съветите...“ „Разгромяването на силите на световния комунизъм, ръководен от Съветите, има жизнено важно значение за сигурността на Съединените щати. Тази цел не може да бъде постигната с отбранителна политика.“ В директивата на СНС 20/1 от 21 август 1948 г. се потвърждава: „Нашата цел е събарянето на съветската власт“.

За подготовката на нова война обаче са нужни плацдарми. Приемниците на плана „Барбароса“ възнамеряваха да нахлуят на Изток не само с атомни бомби, но и с въоръжени до зъби дивизии. Нужни им бяха съюзници, нужни им бяха райони за разгръщане. Още повече, че Съветският съюз вече не беше сам, както в миналото. Формираше се световният социалистически лагер, който завинаги сложи край на плановете за възстановяване на антисъветския „санитарен кордон“ в Източна и Югоизточна Европа. Не полските панове, не Хорти и Антонеску, не крал Петър или цар Борис определяха съдбата на народите, отхвърлили ярема на реакционните режими. С каква злост изпълваше това антикомунистите от следвоенния период!

Именно тогава във Вашингтон бе решено да бъде възстановена военната машина, която би могла да стане опора на американските планове в Западна Европа. Така се роди планът за създаване на западногерманската държава, планът за нейното ремилитаризиране. Не напразно един американски политик доста цинично заяви: „По-добре да владеем здраво половината Германия, отколкото да владеем наполовина цяла Германия“. През 1949 г. бе създадена ФРГ, през 1955 г. тя бе приета в НАТО. Възникна бундесверът — приемник на вермахта, най-мощната сухопътна сила в Западна Европа.

Историята на бундесвера заслужава отделно изследване. Но най-изразителната глава на тази история е съдбата на хитлеристките генерали, същите генерали, които претърпяха поражение във Втората световна война. Това ни най-малко не смути първия канцлер на ФРГ Аденауер, който на въпроса защо в бундесвера има толкова много генерали от вермахта, реши да отвърне с шега:

— Господа, но къде другаде да търся генерали? Сред осемнадесетгодишните ли...

И наистина за ръководителите на бундесвера беше все едно колко стотици хиляди осемнадесетгодишни германци бяха изпратили на смърт господата с генералски пагони на вермахта. Първият генерален инспектор на бундесвера беше военнопрестъпникът Хойзингер, началник на оперативния отдел на хитлеристкия генерален щаб. Той бе сменен от друг военнопрестъпник, генерал Фьорч, след когото дойде палачът на Герника и Ротердам Третнер...

Решаващи са обаче не само имената, макар че и те са важни. Сега естественият ход на времето лиши бундесвера от възможността да черпи кадри от хитлеристкия източник. Генералите си отидоха, но духът им остава. Как иначе можем да си обясним, че през 1985 г. във ФРГ се появи съчинението на бивш офицер от бундесвера, в което той призовава да се възстановят границите на райха от 1937 г. със силите на западногерманската армия? И как може да се обясни, че успоредно с нарастването на ядрените оръжия в САЩ нарастват и конвенционалните оръжия във ФРГ? А същевременно нараства и антисъветският „психологически“ потенциал.

... На обложката на една книжка на хамбургското илюстровано списание „Цайт-магацин“ от 1985 г. бе изобразен мил малчуган със закръглени бузи, с празничен костюм. В ръцете си държеше стъклена чаша, чието съдържание трудно можеше да се определи веднага. Но от статията, посветена на малкия Йенс Роде, узнаваме, че в чашата има пръст, донесена от полския град Гданск от родителите му, които според официалната западногерманска терминология се наричат „изгонени от родината“. Списанието задаваше на пръв поглед странния въпрос: „А малкият Йенс изгонен ли е?“

Разбира се, може да се задават и странни въпроси. Те отразяват „странностите" на живота, който ражда подобни въпроси. Понятието „изгонен" се появи в западногерманския политически речник веднага след войната и по своя цинизъм нямаше равно на себе си. Да не помислите, че то се отнасяше до милионите граждани на Европа, които нацистките изверги бяха изгонили от родните страни и депортирали. Не, не тях, нито германските антифашисти, които хитлеристите бяха изгонили от родината, имаха предвид бонските „словотворци". Работата е там, че по силата на съвместните решения, приети от участниците в антихитлеристката коалиция в Потсдам през 1945 г., на Полша бяха върнати нейните западни земи. Новата граница, която минава по реките Одер и Ниса, трябваше да стане граница, осигуряваща мира в Европа. Германците, които населяваха районите източно от тази граница, както и завзетите преди от Хитлер райони на Чехословакия, подлежаха на преселване. Така бяха направени изводи от горчивите уроци на неотдавнашната история, защото агресорът неведнъж бе използвал като предлог „защитата на германците", живеещи на чужда територия. В изпълнение на Потсдамските решения бяха преселени около 8 милиона души.

На пръв поглед проблемът бе решен веднъж завинаги. Преселените бяха настанени на територията на тогавашните окупационни зони — бъдещите ГДР и ФРГ. Както показа практиката в ГДР, оказа се съвсем възможно те да бъдат напълно „интегрирани" в нормален живот, да им се даде работа и да се изключи появата на реваншистки настроения. Не стана така обаче в западните зони на страната, където преселниците се превърнаха в обект на политическа игра. Подчертано ги деляха от „нормалните" граждани, като официално им дадоха гореспоменатото звание „изгонени от родината" и дори им издаваха специални паспорти на „изгонени". Дори само този статут будеше най-лоши чувства, защото един вид подсказваше: вас ви изгониха, но ще дойде време, когато ще се върнете! Именно такава реваншистка цел си поставиха тъй наречените „землячества", обединени по-късно в „Съюза на изгонените". През 50-те години тези организации даваха тон на обществения живот и бяха опората на реваншистките искания на Бон.

Когато в ония години имах случай да разговарям на тази тема с бонски политици, неведнъж чувах „успокоителния" довод: не се безпокойте, оставете старците да потъгуват за миналото, ще дойде новото поколение и всичко ще се оправи. Но още тогава доводът беше несъстоятелен, защото реваншизмът бе програмиран с далечна цел. В това се убедих лично, след като посетих на една от тихите мюнхенски улички седалището на организацията „Германска младеж от Изтока". Попитах нейния председател господин Паток:

— Минаха вече цели двадесет години, откакто войната свърши, за каква „младеж от Изтока“ може да става дума? Нали онези, които помнят някогашните места, са надхвърлили вече четиридесетте?

Г-н Паток не се смути. Първо, обясни ми той, за „изгонени“ във ФРГ се смятат не само германците — бивши жители на Гданск, Вроцлав или Карлови Вари, но и техните деца и дори внуците им. Те също могат да получат съответно удостоверение. Второ, организацията привлича младежите, за да „пазят традициите на източните области“, независимо от месторождението им. Върши се „културна работа“, пазят се старите германски гербове и знамена, организират се пътувания до „родните места“...

Да, не случайно моят отдавнашен приятел и специалист по разобличаването на подобни организации, франкфуртският журналист Георг Херде още в ония години употребяваше формулата:

— Западногерманският реваншизъм е бомба със закъснител!

Часовниковият механизъм на тази бомба работи. Откакто през 1982 г. дойде на власт правителството на ХДС/ХСС, латентното състояние на реваншизма бързо започна да взема формата на открито заболяване. Буквално всяка седмица започнаха да се произнасят речи за това, че „границите нямат окончателен характер“, че „трябва да се осигурят правата на германските малцинства“ в източноевропейските страни, че „германският въпрос е все още открит“, че границите от 1937 г. запазвали „правното си значение“ и т. н., и т. н. Такива речи произнасяха не само лидерите на землячествата, но и бонските министри. Членовете на кабинета начело с канцлера Кол започнаха редовно да говорят на реваншистките сборища и както се изрази един от ръководителите на землячествата, реваншистите „се чувствуват удобно при новото правителство“. Целият свят посрещна с безпокойство този поврат в Бон, който открито противоречи на сключените от ФРГ договори, на Заключителния акт от Хелзинки.

Осъждайки пристъпа на реваншистка треска в Бон, обществеността в социалистическите страни не е склонна да се остави да бъде сплашена. Реваншистките речи няма да променят границите, на стража на които стои цялата мощ на нашата общност. А и на Запад бонските претенции не намират поддръжка. Все пак те тровят атмосферата в Европа, особено като се има предвид, че крясъците за границите се раздават в условията на разполагането от 1983 г. насам на американските ракети. Нещо повече, бонският „обикновен реваншизъм“ оказва пагубно въздействие върху обстановката в самата ФРГ и осоебно върху младото поколение. „Бомбата със закъснител“ започва да действува.

В навечерието на 40-годишнината от поражението на фашизма реваншистите се погрижиха да помрачат този светъл празник. Обявено бе, че през юни 1985 г. в Хановер ще се състои многохиляден събор на „силезийското землячество“, който ще мине под провокационния антиполски лозунг: „40 години изгнание — Силезия ще бъде наша“. И същият г-н Хелмут Кол, който уверява, че във ФРГ „няма реваншисти“, заяви, че ще говори в Хановер! И не само заяви, но и говорѝ, като повтори твърдението, че „германският въпрос“ бил „все още открит“...

Разбира се, ние не смятаме всички граждани на ФРГ за реваншисти. Дори в годините на войната не отъждествявахме германския народ с Хитлер и се борехме не с германския народ, а с хитлеризма. Сега, повече от 40 години след великата победа, съветските хора са готови да обединят усилията си с всички, които са си направили изводи от уроците на войната. Те действуват заедно с ГДР, която завинаги скъса с фаталните традиции на милитаризъм и реваншизъм, и правят разлика между привържениците и враговете на тези традиции във ФРГ. Но диференцираният подход към настроенията и тенденциите на обществено-политическото развитие във ФРГ не означава някакво „всеопрощение“, нито че се разчита реваншистките тенденции да отмрат от само себе си. Уви, нещата вървят тъкмо в обратна посока! Положителните импулси от 70-те години са застрашени, широко настъпление против привържениците на разведряването са предприели консервативните сили.

Не бива да се отминават всички рецидиви на Аденауеровата епоха — и ето защо. Реваншизмът от 80-те години не е просто „повторение“ на това, което беше през 50-те години. Известно е колко много неща се измениха в света през това време, за да може просто да се посрещат с насмешка териториалните и други претенции на съвременния реваншизъм! На първо място засили се военната и политическата конфронтация, предизвикана от авантюристичния курс на Съединените щати, което се изрази по-конкретно в това, че именно на територията на страната, където са разпространени реваншистки и неонацистки идеи, се появиха новите средства за ядрена война.

Да, на Запад обичат да забравят поуките от войната. Но не и ние, хората от социалистическото общество!

... Водата изглажда камъните, пясъкът запълва дупките, времето лекува раните. Но никога, никога в паметта и сърцето на съветския народ няма да изчезне белегът от раната, нанесена на 22 юни 1941 година. Идват нови поколения — бащата, загинал във войната, е за тях вече дядо. Но от пожълтялата фотография от 1941 г. той оценява делата на своите потомци със същия пронизителен и строг поглед.

Нападението на хитлеристка Германия срещу Съветския съюз беше особен вид агресия: на разсъмване на 22 юни империализмът предприе опит да реши с военни средства историческия спор между социалните системи и мирогледите. Октомврийската революция носеше със себе си мир. Дори на отмиращата социална система, която социализмът идваше да смени, новият строй предлагаше мирно сътрудничество, добросъседско мирно съвместно съществуване. Но международният империализъм не използва този наистина исторически шанс. Веднага след Октомври той отвърна с интервенция, през 20-те и 30-те години — с безброй провокации, а през 1941 година — с плана „Барбароса".

Получи се обаче парадокс: естествено бе да се допусне буржоата от всички страни да ликуват в деня на дългоочакваната от тях авантюра на Хитлер, защото германската агресия най-после се бе насочила на Изток — както мечтаеха Чембърлейн, Даладие и техните съмишленици отвъд океана. Но Хитлер не пощади и своите „умиротворители". Към лятото на 1941 година смъртна заплаха бе надвиснала не само над Съветския съюз, но и над десетки капиталистически страни.

На Константин Симонов — човека, който изключително ярко пресъздаде в произведенията си страшното лято и есен на 1941 година — принадлежат думите: „Няма чужда мъка". Онези западни политици, които бяха готови да жертват мъката и живота на съветските хора, причиниха мъка на себе си и на своите сънародници. Но в страшния час Съветският съюз сложи кръст на старите сметки. Той започна решителен бой за своята свобода и за свободата на другите страни — макар те да се възглавяваха от такива върли врагове на съветския строй, какъвто от край време беше Чърчил. Възникна антихитлеристката коалиция, в чиито редици социализмът спаси със своя ратен подвиг не само себе си, но и страни с друг обществен строй.

Какво означава това за днешния ден? Първо, 22 юни е сурово предупреждение за всички, които се надяват да смажат социализма с военни средства, дори „Пантерите" и „Тигрите" да бъдат заменени с „Леопарди" и „Пършинги".

Има и друга поука. Когато днес лидерите на Белия дом се опитват да диктуват на други страни и народи правила на поведение и смятат, че имат правото да ги „наказват" за „лошо поведение", много хора на Запад хранят илюзията, че това е позволено, защото се отнася за наказването само на „провинили се комунисти". И наистина няма причина да изпитват мъка — нали икономическа блокада се обявява на Полша, а клеветническа кампания се води против България. Контрареволюционни банди и душмани се изпращат в Никарагуа и Афганистан, войнишки ботуш тъпче далечна Гренада. А и ядрена бомба заплашват да хвърлят над Москва...

Ако да се играе с чужда мъка беше престъпно през 1941 година, днес това е двойно по-престъпно. Примерът на хитлеристките претенции за световно господство показва, че подобни претенции имат вътрешна динамика. Днес те се разпростират върху една страна, а утре... Но защо утре? И днес във Вашингтон поучават френските и италианските държавни дейци как да се отнасят с комунистическите партии, диктуват на западните страни (включително и на неутралните) с кого да търгуват и с кого не.

Не, в ядрения век не може да има чужда мъка. Не напразно великият Айнщайн настояваше човечеството да преустрои своето мислене. Колко безнадеждно са остарели създадените от експлоататорския строй норми на корист и себелюбие, на юмручно право, на стремеж да се трупат печалби от чужда пот и кръв! Днес онзи, който се ръководи от подобни норми, заплашва да навлече непоправими беди на всички, на самата човешка цивилизация.

През 1945 г. бе извоювана победа. Героите на Брестката крепост започнаха своята борба и я водеха в подземията дори когато нямаше шанс да оцелеят. Но нима днес народите могат да се примирят с това, че маниаците от атлантическите щабове искат да натикат света в подземията на противоядрените бункери? Единственият отговор на този въпрос може да гласи: Не, 22 юни не трябва да се повтори! Нито в обикновен, нито в ядрен вариант, който застрашава да причини гибелта на човечеството.

Септември, 1985

СЪДЪРЖАНИЕ

Внушителен урок по най-нова история
От генерал-полковник ВЛАДИМИР СТОЙЧЕВ 5

От автора 8

Преди заговора
Защо Хитлер отива при генералите 16
Какво представляваше райхсверът 21
Плановете на генералите 29
Кой доведе Хитлер на власт 41

Първи раздел

ГОЛЕМИЯТ ЗАГОВОР

Първа глава. *От райхсвера до вермахта*
Две съвещания 61
Несъществуващият пуч 72
Втора глава. *Първите крачки на вермахта*
Началото на играта с открити карти 79
Изпробване на силите край Темза и Рейн 86
Ноември 1937 година 91
Нови хора на кормилото 100
Трета глава. *Никой не ги спря*
Дипломацията на генерал Гьоринг 119

Под знака на Мюнхен 125
От „Грюн“ до „Вайс“ 136

Втори раздел

ХИТЛЕР И НЕГОВИТЕ ГЕНЕРАЛИ ВЪВ ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

Четвърта глава. *Първите удари на вермахта*

Големият заговор в действие. I 149
Тайната дипломация на вермахта. I 161
Големият заговор в действие. II 176

Пета глава. *По пътя на плана „Барбароса“*

Загадката на операцията „Зеельове“ 187
В сянката на плана „Барбароса“ 197
Тайната дипломация на вермахта. II 206

Шеста глава. *Плановете на книга и на практика*

Планът „Барбароса“ 215
Апетитите 228
Тайните на „генералния план Ост“ 234
След откъсването от синджира 242
Светът под желязна пета 247
Големият заговор в действие. III 261
Поражението край Москва 274

Седма глава. *Началото на края*

Поуките от село Заворигино 283
Генерали-грабители 296
Тайната дипломация на вермахта. III 311
Американските партньори 320
Ръка за ръка със СС 328
Мнима и истинска съпротива 346

Осма глава. *В навечерието на краха*

Тайната дипломация на вермахта. IV 364
Позорът на 20 юли 375
Последните и напразни усилия на генерал Гудериан 382
Финалът 393

Послеслов на автора към българското издание 412

ЛЕВ АЛЕКСАНДРОВИЧ БЕЗИМЕНСКИ

ГЕРМАНСКИТЕ ГЕНЕРАЛИ И ХИТЛЕР

Преведе от руски Михаил Пенов
Редактор Георги Георгиев
Редактор на издателството
Слава Николова-Герджикова
Художник Иван Тодоров
Художник-редактор Зоя Ботева
Технически редактор Васил Стойнов
Коректор Ани Кожухарова

Код 29/95314/0626/29/86

Съветска. Първо издание. Издателски номер 38/1986 г. Дадена за набор на 20 януари 1986 г. Подписана за печат на 20 октомври 1986 г. Излязла от печат м. ноември 1986 г. Формат 60×84/16. Издателски коли 24,72. Печатни коли 26,50+0,50 кола приложение. УИК 24,21.

Цена 2,05 лева

Издателство на Българския земеделски народен съюз
1000 София, ул. „Янко Забунов“ 1

Печатница на Издателство на БЗНС
Поръчка № 4916/1986 г.

2,05 лв.